

20948

C.Ü.
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ
YÜKSEKLİSANS TEZİ
Tez no:

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ SATIRARASI
BİR KURAN TERCÜMESİ
(Metin-Gramer-Sözlük)

Yöneten: Yar. Doç. Dr. Bilâl YÜCEL

Hazırlayan: Ali AKAR

SİVAS-1992

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ.....	VI
BİBLİYOGRAFYA	VIII

GİRİŞ

1) Eski Anadolu Türkçesinin Oluşumu	XI
2) Eski Anadolu Türkçesinin Oluşumunda Kur'an Tercümelerinin Yeri	XII
3) Metnin Özellikleri	
a) Şekil özellikleri.....	XIV
b) Dil özellikleri	XV
c) İmlâ özellikleri	XVI
4) Metni kurarken tutulan yol	XVII

GRAMER

I. SES BİLGİSİ

A) ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1) Daralma	1
2) Düzleşme	2
3) Yuvarlaklaşma	
a) Kelime kökünde yuvarlaklaşma ...	3
b) Eklerde yuvarlaklaşma	3

B) ÜNLÜ DÜŞMESİ

1) Kelime ortasında	
a) -e->-ø-	7
b) -u-, -ü->-ø-	7

C) ÜNLÜ TÜREMESİ

Ç) ÜNLÜ UYUMU

1) İncelik-kalınlık uyumu	7
2) Düzlük-yuvarlaklık uyumu	8

D) ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	
1) Dudaksılaşma	11
2) Ötümlüleşme	11
3) Sızıcılılaşma	13
E) BİRLEŞME	14
F) ÜNSÜZ DÜŞMESİ	
1) g>ϕ	14
2) y->ϕ-.....	15
G) ÜNSÜZ TÜREMESİ	15
H) ÜNSÜZ UYUMU	15

II. ŞEKİL BİLGİSİ

A) AD ÇEKİMİ	
1) Çokluk	18
2) İyelik Ekleri	13
3) Hal Ekleri	
a) İlgi Hali	19
b) Yönelme Hali	19
c) Yükleme Hali	19
ç) Bulunma Hali	20
d) Ayrılma Hali	20
e) Eşitlik Hali	20
f) Yön Bildirme Hali	20
g) Araç Hali	21
B) YAPIM EKLERİ	
1) Addan Ad Yapma Ekleri	21
2) Fiilden Ad Yapma Ekleri	22
3) Addan Fiil Yapma Ekleri	24
4) Fiilden Fiil Yapma Ekleri	24
C) ZAMİRLER	
1) Kişi Zamirleri	26
2) İşaret Zamirleri	27
3) Dönüşlülük Zamirleri	27
4) Belirsizlik Zamirleri	28
5) Soru Zamirleri	28
6) Bağlama Zamirleri	28

Ç) SIFATLAR

- 1) Niteleme Sıfatları 29
- 2) Karşılaştırma Sıfatları 29
- 3) İşaret Sıfatları 29
- 4) Belirsizlik Sıfatları 29

D) ZARFLAR

- 1) Yer Zarfları 30
- 2) Zaman Zarfları 30
- 3) Miktar Zarfları 30
- 4) Durum Zarfları 30

E) EDATLAR

- 1) Çekim Edatları 30
- 2) Bağlama Edatları 31
- 3) Benzetme Edatları 31
- 4) Son Çekim Edatları 31
- 5) Soru Edatları 32

F) SIFAT-FİİLLER

- 1) -an,-en ,,,..... 32
- 2) - r 32
- 3) -maz,-mez 32
- 4) -duk,-dük 32
- 5) -mış,-miş 32
- 6) -acak,-ecek 32

G) ZARF-FİİLLER

- 1) -duğınca 33
- 2) -iken 33
- 3) -u,-ü ,,,..... 33
- 4) -up,-üp 33

H) FİİLLER VE FİİL ÇEKİMLERİ

I. KİŞİ EKLERİ 34

II. FİİL ÇEKİMLERİ 35

A) BASİT ZAMANLI FİİLLERİN ÇEKİMİ

1) Bildirme Kipleri

a) Geniş zaman 35

b) Görülen geçmiş zaman 35

c) Öğrenilen geçmiş zaman	36
2) Tasarlama Kipleri	
a) İstek	36
b) Emir	37
B) BİRLEŞİK ZAMANLI FİİLLERİN ÇEKİMİ	
1) Hikâye	
a) Geniş zaman	38
b) İstek	38
2) Şart geniş zaman	38
C) EK FİİL	39
SONUÇ	40
METİN VE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ	47
SÖZLÜK	154
METNİN FOTOKOPİSİ	221

ÖNSÖZ

Günümüz Türkiye Türkçesinin oluşumunda ilk basamak Eski Anadolu Türkçesidir. Bugünkü Türkçenin fonetik ve morfolojik yapısındaki bir çok özellik bu devirde oluşmaya başlamıştır.

XIII. yy'da ilk ürünleriyle karşılaştığımız Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığının zenginleştirilmesinde satırarası Kur'an tercümelerinin yeri büyüktür. Bu tercümelerde, her Arapça kelimeye bir Türkçe kelimeyle karşılık verilmek suretiyle Türkçenin ifade gücü ortaya konmuştur.

Üzerinde çalıştığımız metin, Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi E.Y. 84/176 numarada kayıtlı, yazarı ve tarihi bilinmeyen satırarası bir Kur'an tercümesidir. Daha önce yapılan Kur'an tercümeleri çalışmalarında adına rastlamadığımız metin, Eski Anadolu Türkçesinin tipik fonetik ve morfolojik özelliklerini taşımasıyla orijinal bir eserdir.

Giriş bölümünde Eski Anadolu Türkçesinin meydana gelmesinde önemli bir yere sahip olan satırarası Kur'an tercümelerinin tarihi geçmişi ve Türk diline katkıları üzerinde durulmuştur.

Gramer bölümünde ses ve şekil bilgisi çalışması yapılmıştır. Ses ve şekil değişiklikleri Orta Türkçe ile karşılaştırılarak, Eski Anadolu Türkçesinin Orta Türkçeden ayrılan yönleri tesbite çalışılmıştır.

Metni varak esasına göre düzenledik. Her iki varak için bir sayfa ayırdık. Sol taraftaki sayfada metin, sağda ise tercüme yer almaktadır.

Dördüncü bölümde sözlük çalışması yapılmıştır. Burada kelime tabanları esas alınmış, ekler alfabetik olarak tasnif edilmiştir. Yabancı kelimeler belirtilmiştir.

Çalışmamız, Eski Anadolu Türkçesinin çok zengin olan dil ürünlerinin araştırılması ve belirli noktalarının aydınlatılmasına katkıda bulunabilirse bahtiyarlık duyacağız.

Bu çalışmada, hiçbir fedâkarlıktan kaçınmayarak sabırla bana yol gösteren danışman hocam Yar. Doç. Dr. Bilâl YÜCEL'e, manevi desteğiyle bana yardımcı olan hocam Yar. Doç. Dr. Nâzân BEKİROĞLU'na, Sivas Kongre ve Etnografiya Müzesi yetkililerine ve bütün emeği geçenlere teşekkürü bir borç bilirim.

Ali AKAR
SİVAS-1992

BİBLİYOGRAFYA

- AKALIN, Mehmet, Tarihi Türk Şiveleri, Türk Kültürünü Arş. Ens. Ank. 1988
- BİLGEGİL- Kaya, Türkçe Dilbilgisi, Dergâh yay., İst. 1981
- Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken-Söğüt yay., İst. 1985, c.I s. 252-254
- CAFEROĞLU- Ahmet, Türk Dili Tarini, Enderun yay., İst. 1964
- Divanü Lügati't Türk, Türk Tarih Kurumu basınevi Ank. 1984-1986 c. I,II,III,IV
- ECKMANN, Janos, Doğu Türkçesinde Bir Kur'an Çevirisi, TDAY 1967, Ank. 1989 s. 51
- ERGİN, Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Bayrak yay., İst. 1988
- Dede Korkut Kitabı, TDK yay., 1989
- GABAİN, A. von, Eski Türkçenin Grameri, (Ter. M. Akalın) TDK yay., Ank. 1988
- İNAN, Abdülkadir, Kur'an'ın Eski Türkçe ve Oğuz-Osmanlıca Çevirileri Üzerine Notlar, TDAY 1960, Ank. 1988
- Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercemeleri Üzerine Notlar, Diyanet İşleri Baş, yay. 1961
- Şeybanlı Özbekler Çağına Ait Bir Çağatayca Kur'an Tefsiri, TDAY 1962, Ank. 1988, s. 61-66
- Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye En Eski Tercemeleri, Diyanet İşleri Başk. yay. Ank.
- Kamus-ı Türkî, Şemseddin Sami, Çağ yay. İst. 1978 (tıpkıbasım)

- KÖPRÜLÜ, M. Fuat, Türk Edebiyatı Tarihi, Ötüken yay., İst. 1981
- Kur'an-ı Kerim Lügâti, Timaş yay., İst. 1988
- Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı (Meal), Diyanet İşl. Başk. yay.y Ank. 1986
- Kutadgu Bilig I (Metin) (Haz. R. R. ARAT. TDK yay. Ank. 1979
- III (İndeks) (Haz. K. Erarslan, O.F. Sertkaya, N. Yüce) TKAE yay., Ank. 1979
- LEVEND, Agah Sırrı, Türk Dilinde Gelişme ve Sadelleşme Evreleri, TDK yay., Ank. 1972
- Nehcü'l Feradis, (Haz. Janos EKMANN), TDK yay., Ank. (tarih yok)
- Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ferit DEVELLİOĞLU) Aydın Kitabevi, Ank. 1982
- Osmanlıca-Türkçe Sözlük, Mustafa Nihat ÖZÜN, İnk. Kitabevi, İst. 1987
- TİMURTAŞ- Faruk Kadri, Eski Türkiye Türkçesi, İst. Üni. Edb. Fak. yay., İstl 1977
- Şeyhi'nin Harnamesi Üzerinde Dil İncelemeleri, Türk Kültürü Araştırmaları, c. I, Ank. 1964 (ayrıbasım 1965)
- TOPALOĞLU, Ahmet, Kur'an Tercümesi, I-II Kültür Bak. yay., İst. 1976 (II. cilt 1978)
- Türkçe Sözlük I-II, TDK yay., Ank. 1988
- Yeni Tarama Sözlüğü, TDK yay., Ank. 1983
- YÜCEL, Bilâl, Bâbü'r Divanı (Metin-Gramer-Sözlük), Ank. 1986 (Basılmamış doktora tezi)
- ZÜLFİKAR- Hamza, Çagatayca Bir Kuran Tefsiri, Türkoloji Der. c. VI s. 1, sayfa 153-195

KISALTMALAR

A Arapça

bkz. bakınız

DLT Divânü Lügati't Türk

EAT Eski Anadolu Türkçesi

ET Eski Türkçe

Fa Farsça

krş karşılaştırınız

KB Kutadgu Bilig

OT Orta Türkçe

TDAY Türk Dili Araştırmaları Yıllığı

TDED Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi

Yun Yunanca

yy yüzyıl

GİRİŞ

1) Eski Anadolu Türkçesinin Oluşumu

VII. yy'da ilk yazılı ürünlerine rastladığımız Türk yazı dili tarihinde Batı Türkçesinin büyük bir yeri vardır. Türkçenin en gelişmiş lehçesi olup, birçok önemli dil ürünü bu lehçe ile verilmiştir.

Batıya yapılan Türk göçleri, X ve XII. yy'larda en yoğun dönemini yaşar. Türk kitleleri kuzey ve güneyden iki kol halinde batıya doğru ilerlemişlerdir. Hazar Denizi'nin kuzeyinden giden birinci kol Kıpçak bozkırlarına yayılarak Kıpçak lehçesini meydana getirmiştir. Güneyden giden ikinci kol ise İran, Azerbaycan, Anadolu, Suriye ve daha sonra da Balkanlara yerleşip Oğuz Türkçesini oluşturmuştur.

Eski Anadolu Türkçesi'nin oluşumunda Türk göçleri ile bu göçler sırasında karşılaşılacak kültürlerin etkileri büyüktür. X. yy'dan sonra kitleler halinde İslamiyeti kabul eden Türkler, bu yeni dinin gereklerini yerine getirmek, temel esaslarını öğrenmek amacıyla Arapça'ya yönelmişlerdir. Bu dilden Türkçe'ye yeni terim, kelime ve kişi adları girmeye başlamıştır. Selçuklu Sultanı Sahib Fahre'd-din Ali zamanında divan dili Arapça'dan Farsça'ya çevrilmiştir(1). Farsça, XII. yy'dan sonra Türkler arasında daha etkili bir dil olmaya başlar. Selçuklu sultanlarının korumasındaki Türk şairleri Fars dilinin gelişmesinde önemli katkıda bulunmuşlardır. Ferruhî ve Nizâmî bunlardan ilk akla gelenlerdir. Ayrıca "abdest", "namaz", "peygamber" gibi, önemli dini terimlerin Arapçaları yerine Farsçalarının tercih edilmesi bu dilin açık hakimiyetini göstermektedir(2).

(1) LEVEND, Agah Sırrı, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TDK yay., Ank. 1972, s.6

(2) KAPAMANLIOĞLU, Ali Fehmi, Türk Dili Dergâh yay., İst. 1978

Karamanoğlu Mehmed Bey'in Arapça ve Farsçayı yasaklayan meşhur fermanından sonra (1277) durum, Türkçenin lehinde gelişmeye başlar. Türk aydınları arasında uyanan Türkçecilik bilinci, o güne kadar "avam dili" diye hor görülen Türk dilinin güçlenerek yazı ve edebiyat dili olmasını sağlamıştır.

Bu dönemde Sultan Veled (?-1312), Hoca Dehhanî (?-?), Yunus Emre (1320-?), Ahmed Fakih (?-1230), Şeyyad Hamza (?-?), Gülşehri (?-?) Şeyhoğlu Mustafa (?-?), Ahmedî (1334-1412) nazımda; Erzurumlu Kadı Darir (?-1392/3), Kul Mes'ud (?-?) Şeyhoğlu Sadreddin (?-?) de nesir alanında, Türkçe telif ve tercüme eserlerle Eski Anadolu Türkçesinin kuruluşuna önemli katkıda bulunmuşlardır(3).

Eski Anadolu Türkçesi, bu karışık siyasi ve kültür tablosu içerisinde, XIII. yy'ın ortalarında ilk yazılı ürünlerine rastladığımız Tarihî Türkiye Türkçesinin ilk temsilcisi sayılmaktadır(4).

2) Eski Anadolu Türkçesinin Oluşumunda Kur'an Tercümelerinin Yeri

İslâmiyetin kabul edilmesiyle birlikte geniş halk kitlelerine dinin temel kurallarını ve kutsal kitabındaki mesajları öğretmek amacıyla Arapçadan tercüme faaliyetlerine girişilmiştir. Bunların içinde Kur'an tercümelerinin özel bir yeri vardır.

Kur'an Farsçaya Samanoğullarından Mes'ud bin Nuh zamanında (m. 961-976) Horasanlı ve Mavereünnehirli bir grup bilgin tarafından çevrilmiştir(5). Zeki Velidi (TOGAN)'ye göre bu heyette İsficablî bir Türk de bulunmaktaydı. Kur'an'ın Türk diline ilk çevirisinin bu bilgin tarafından yapılmış olabileceği görüşü yaygındır(6). Doğu Türkçesiyle

(3) Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken-Söğüt yay., İst. 1985 c.2, s. 252-254

(4) MANSUROĞLU, Mecdüt, Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Başlaması ve Gelişmesi, TDİD, IV/4, İst. 1951 s. 215-219

(5) ECKMANN, Janos, Doğu Türkçesiyle Bir Kur'an Tercümesi, TDAY 1967, s. 51

(6) a.g.m. s. 59

yapıldığı tahmin edilen bu tercümenin aslı elimizde değildir. Bundan istinsah edildiği sanılan nüshalar içinde en eskisi, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde 73 numarada kayıtlıdır. Bu nüsha 734/1333 istinsah tarihini taşımaktadır(7)

Eski Anadolu Türkçesiyle yapılan ilk Kur'an tercümelerine Anadolu Beylikleri döneminde rastlamaktayız(8). Bunların içinde en eskisi Burdur Kütüphanesi 1234 numarada kayıtlı bulunmaktadır(9).

Eski Anadolu Türkçesiyle yapılan satırarası Kur'an tercümeleri de bu dönemin ürünleridir. Önceleri "Fâtiha", "Tabareke", "Yasin" gibi belirli surelerin tefsir ve tercümeleriyle karşılaşırız. Daha sonra bunlar birleştirilerek Kur'an'ın tamamının tercümesi gerçekleştirilmiştir. A. İNAN'a göre bu tercümeler, Kur'an'ı öğretmekten çok, şehzade ve medrese öğrencilerine Arapçayı öğretmeyi amaçlıyordu(10). Çünkü bu tür tercümelerde cümle yapısı Türk sentaksına aykırı olduğu için anlaşılması adeta imkânsızdır.

Bugün o devirden kalma satırarası Kur'an tercümelerine İstanbul ve Anadolu kütüphaneleri ile şahıs kitaplıklarında rastlanmaktadır.

Satırarası tercümelerin Türk dili bakımından büyük önemi vardır. Bu tür tercümelerde her Arapça kelime bir Türkçe kelime ile karşılanmaktadır. Kelime kelime yapılan çeviri, cümleden ayrı olarak düşünüldüğünden, hangi Arapça ifadenin Türkçenin hangi kelimesiyle karşılandığını te bit etmek kolaydır. Bundan hareketle Türkçenin Arapça ve Farsça karşısındaki durumunu anlamak mümkündür.

Eski Anadolu Türkçesinin karşısında iki büyük dil bulunmaktaydı. Bu tercümelerde -özellikle- dinî terimlerde

(7) TOPALOĞLU, Ahmet, Kur'an Tercümesi, 'Kültür Bak. yay., Ank. 1975, s. 2

(8) ATEŞ, Ahmet, Burdur-Antalya ve Havalisi Kitaplıklarında Bulunan Mühim Eserler, T.E.D. 1948, c. II, sayı 3-4, s.172

(9) a.g.m. s. 2

(10) İNAN, Abdülkadir, Kur'an'ın Eski Türkçe ve Uğuz-Osmanlı Çevirileri Üzerine Notlar, TDAY 1960, Ank. s. 90

Türkçe karşılıkları gayet bilinçli olarak kullanılmıştır. Çünkü bu tercümeleri yapanlar iki dili de çok iyi bilmekteydiler. Eğer isteselerdi Türkçe terimler ve kelimeler yerine Arapçalarını kullanmaları kolaydı.

Bu tercümeler, XIII. yy'da Türkçenin kendi yazı ve edebiyat dilini kurması bakımından çok etkili olmuş dil ürünleridir. Kur'an'ın hacmine paralel olarak Türkçe söz varlığını en geniş şekilde toplu olarak ortaya çıkarmaktadır. Bu tercümelerde, gelişmiş bir dil olan ve Anadolu'da nerdeyse resmileşmeye yüz tutmuş Arapça karşısında Türkçenin hem söz varlığının hem de ifade gücünün yeterli olduğunu görmekteyiz. Dini terimlerin Türkçe karşılıkları büyük bir titizlikle verilmiştir. Ayrıca, toplumun hemen her kesiminde çok okunan Kur'an'ın bu tercümeleri, Türk dilinin birliğini sağlayan ve dili geliştiren en önemli kaynak niteliğini taşımaktadır.

3) Metnin Özellikleri

a) Şekil özellikleri

İncelediğimiz satırarası Kur'an tercümesi, Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi E.Y. 84/176 numarada kayıtlıdır. Daha önce yapılan Kur'an tercümesi çalışmalarında adına rastlamadık. Kitap, 18,5x25x10 (en, boy, kalınlık) boyutlarındadır. Tamamı 622 varaktır. Her varakta 11 satır bulunmaktadır. Miklepli, şemsesiz, koyu kahverengi ve meşin ciltlidir. Başlangıç kısmındaki üç sayfada metin yoktur. Burada bir takım Arap harfleri, Fâtiha suresinin üç ayeti ve ayrıca "izzetlü saadetlü meveddetlü efendim sultanım" notu bulunmaktadır.

Kitabın cildi bozulmuş, ilk sayfalar kopuk ve özellikle alt tarafları (asıl metne zarar vermeyecek şekilde) yıpranmıştır. 408. varaktan sonraki bazı sayfalar kâğıt yapıştırılarak tamir edilmiştir. Kitabın sonundaki cilt kapağının iç kısmında ve çeşitli varaklardaki sayfa kenarlarında hayrat sahibinin adı yazılıdır. Bunlar sayfa tahribatı sebebiyle okunamamaktadır. Bölüm bölüm okuna-

bilen bazı yerlerde "sahibü'l hayrat kezban hatun" yazı-tesbit edilebilmektedir. Sayfa kenarlarında ise "vakāfe kezban hatun" notu vardır. Bu işaretlerden Kitabın Kezban Hatun adında bir hanım tarafından vakfedildiği anlaşılmaktadır. Bu hanım, vakıf tarihi ve nereye vakfedildiği konularında bilgi edinemedik.

Metin "Fātiha" suresi ile başlayıp "Nâs" suresi ile sona ermektedir.

Biz metnin 53b/105b arasındaki varaklarını inceledik. Bu "Âl-i 'İmrân" sûresinin 52. ayetinden, "Nisâ" sûresinin sonuna kadar 384 ayeti içermektedir.

b) Dil özellikleri

Metnimizin dili Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini taşımaktadır.

e/i meselesi metnimizde devam etmektedir. Orta Türkçe döneminde e ya da kapalı e (é) olan bazı sesler burada i olarak işaretlenmiştir. bil "bel" 79b/4, biş "beş" 63b/1, di- "demek" 104a/7,... Bunun yanında bazı kelimeler bugün olduğu gibi e ile yazılmaktadır. el "el" 56a/2, ev "ev" 59a/8,... Kapalı e (é)'ye metnimizden hareketle her hangi bir cevap vermemiz mümkün değildir. Çünkü bu ses için özel bir işaret kullanılmamıştır.

Yuvarlaklaşma, bütün Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi burada da çok yaygındır. Orta Türkçe dönemindeki öndamak ünsüzü -ğ-, -g-'lerin düşmesi ve dudak ünsüzleri b, m, v seslerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi bunda başlıca faktör olmuştur.

t/d konusu metnimizde tam açıklığa kavuşmamıştır. Yalnız, ince ünlü taşıyan tüm kelimeler d-'ye dönüşmüştür. dir- "dermek" 60a/6, dişi "dişi" 73a/1, dögmek "dögmek" 82a/3,... Art ünlü taşıyan kelimelerde durum net değildir.

-dın-yaña, kâfirlik, takşîrlik gibi kullanımlarda metnimizin bazı Çağatayca özellikleri taşıdığına tanık oluyoruz. Bu da Kur'an tercümelerinin ilk defa Çağatay

sahasında yapılmış olmasından gelen bir kalıntı olsa gerek.

Elimizde metin, Eski Anadolu Türkçesinin gelişmiş bir dil ürünüdür. Kelime haznesinin bolluğu kadar, yapım ekleriyle türetilerek Arapça dini terimlere karşı yapılan Türkçe yeni terimler de dikkati çekmektedir. Özellikle -ıcı, -ici fiilden ad yapım ekleriyle birçok Arapça terim Türkçeleriyle karşılanmıştır. ağrıdıcı "acı veren", aldayıcı "hilenin cezasını veren", arıdıcı "günahları bağışlayan", bilici "hikmet sahibi", dirici "bir araya toplayan", inanıcı "iman eden", işidici "her şeyi duyan", kaplayıcı "bilgisi ve gücüyle her şeyi kuşatan", katlanıcı "sabreden", kıgırıcı "yok yere bağırان", kurtulıcı "azaptan kurtulan", korkudıcı "peygamber", muştılayıcı "müjdeleyen", varlığayıcı "bağışlayan"

c) İmlâ özellikleri

- -idi, -ise, -içün, -iken cevher filli ve eklerin yazılışında hareke ve imlâ sisteminden hareket ettik. Metinde ünlüler için genellikle hareke kullanıldığı için bu eklerin kelimelerle birleşme durumlarında aradaki "ـ" işaretini kelimedenden ayrı olarak düşünmedik. Çünkü bu eklerin kelimedenden ayrı söylendiklerini tesbit etmemiz mümkün değildir. Bunun için bu yazılımlarda, metnimizdeki işaretleri temel alarak ekleri kelimeye bitişik yazdık. Ayrı yazıldığı durumlarda bilinen yazım şeklini uyguladık.

andlarıyla 56b/2, anuñla 58b/7, âyetleriyle 74a/5, batılıla 81a/2, bereketlü iken 59a/9, binlerle 63a/9, bölük iken 90b/4, bulalardı 89b/5, çalış için 63a/3, anuñ için 90b/6, anuñ için 91a/11, dönerise 65a/3, dutarlarısı 71b/9, dutıcıyiken 57b/10, eyleyiciyken 92a/5, eyideleridi 84a/3, eylügile 78b/6, farîzâ iken

- Bazı yabancı kelimeler Türkçe söyleyişe göre yazılmıştır:

قائمہ سز fayidesüz 73a/1, حکم hüküm 97a/2, قومنہ kavumdan 91b/9, ظلم zulüm 102b/5

- Bazı kelimeler birleşik yazılmıştır:

نیک nice-kim 85a/10, اول ol-kim 75a/2, آندن kim andan-kim 97a/9, انی kim anı-kim 71a/8, کاشان kaçan-kim 75b/10, نک ne-kim 75a/1

- Metnimizde bazı yazım yanlışlıklarına da rastlanmaktadır. Bunu müstensihlerin hatası olarak değerlendiriyoruz.

الحسım ("hısım") 75b/8, ایشیدوک ("işitdük") 84a/3, آلفیه ("olınmış") 91b/10

4) Metni kurarken tutulan yol

-Çalışmamızda bilinen transkripsiyon işaretlerini kullandık. Çalışma varak esasına göre yürütülmüştür. Her varak için bir sayfa ayrılmıştır. Sayfanın üstündeki numara varakı, metinde parantez içine alınmış rakamlar ise o varaktaki satır numarasını göstermektedir.

- Metindeki Türkçe kelimelerin yazımında itilafli durumlar için (key/gey, kendüzi/gendüzi) Tarama Sözlüğü'nü esas aldık.

- Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin yazımında pek değişiklik olmamıştır. Bunun için klâsik Osmanlı Türkçesi söylenişine uygun olarak Ferit Devellioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat'indeki okunuşlar temel alınmıştır. Başka türlü okunuş için her hangi değişik bir işaret bulunmamaktadır.

- Metin Arapça sentaksa göre dizildiği için Türkçe cümle bozulmuştur. Kelime gruplarının arasına virgül, cümle bitimlerine de nokta koyarak metni anlaşılır kılmaya çalıştık.

XVIII-

-Üçüncü bölümde metin bugünkü Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Metnin cümle yapısı Türkçe olmadığından bu çeviriyi çalışmanın anlaşılabilirliği için uygun gördük. Burada mümkün olduğu kadar metne bağlı kalınmış, gereksiz uzatmalardan kaçınılmıştır. Metin cümle yapısını sağlayabilecek durumda olmadığı zaman, parantez içi ifadelerle cümle düzene sokulmuştur.

Yine bu kısımda transkripsiyonlu metinle paralellik sağlanması için numaralandırmalar aynı tutulmuştur. Sayfa üzerindeki rakamlar asıl metindeki satır numarasını, cüme sonunda (//) arasındaki rakamlar ise ayet numarasını belirtmektedir.

A large, stylized logo consisting of two overlapping 'X' shapes in a light pink color, centered horizontally on the page.

GRAMER

I. S E S B İ L G İ S İ

A. UNLÜ DEĞİŞMELERİ

1. Daralma

e/i

Kök hecedeki e>i ya da i>e değişmesi, Eski Türkçe-den beri görülen bir özelliktir. Bu durum Eski Anadolu Türkçesi döneminde biraz daha şekillenmiştir. Söz konusu dönem metinlerinde bugünkü yazı dilimizde kullanılan seslerden bazıları i>e, bazıları da e>i yönünde değişmiştir. Az bir bölümü ise aynı kalmıştır.

Bu iki ses arasındaki kapalı e (é) konusu tam olarak açıklığa kavuşmamıştır. Çünkü metnimizde bu ses için özel bir işaret yoktur. Bundan dolayı her hangi bir yargıya varmamız mümkün değildir. Ancak yabancı asıllı kelimelerde durum biraz daha farklıdır. Tek örnekte İmîn<A. emin 56a/7, 67a/6, 89b/7, 91a/10, 99a/11 kelimesi her yerde aynı şekilde yazılmıştır. Bu yüzden kapalı e (é) ile söylendiği kesindir. Kelime Türkçeye girerken "e"den "i"ye bir ara dönem geçirmiştir. Bu dönem kapalı e (é) dönemidir. Konunun ağızlardan faydalanılarak açıklığa kavuşturulması gereklidir.

Metnimizde e>i, i>e değişmesi -diğer Eski Anadolu Türkçesi metinlerindeki gibi- karışıktır. Bugün e ile söylediğimiz bir kısım kelimelerin ilk sesleri ya da kök hecelerindeki ünlü imlâya göre i şeklinde okunmaktadır. Bu ses bilgisi konusunu metnimizden bir dönem geriye giderek değerlendirdiğimizde, imla geleneğinin devam ettiğini, yani i ile yazıldığını görüyoruz. Hatta Orta Türkçe döneminde (DLT, KB. vb.) kapalı e (é) ile yazılmış olan kelimeler de i ile yazılmıştır.

a) Orta Türkçe'de é~i şeklinde olup, metnimizde i şeklinde yazılanlar:

bil "döl" 79b/4 < DLT bél, KB bil; biş "beş" 63b/1 < DLT béş, KB biş; di- "söylemek" 104a/7 < DLT dé-, KB ti-; dir- "dermek, toplamak" 60a/6, 68a/7, 90b/1,... < DLT tér-, KB tir-; il "il, memleket" 73b/3, 73b/8, 90b/9,... < DLT él, KB il; it- "etmek, yapmak" 101a/3 < DLT ét-, KB it-; işit- "işitmek" 83b/11, 99b/7,... < DLT éşit-, KB işit-; iv- "acele etmek" 61b/10, 70b/3,... < DLT ew-, KB iv-; vir- "vermek" 66b/5, 67a/2, 70a/4,... < DLT bér-, KB yi-; yigrek "daha iyi" 61a/6, 84a/4, 99a/9,... < DLT yég, KB yig; yil "rüzgar" 62a/6 < DLT yél, KB yıl; yir "yer" 57b/6, 61a/1,... < DLT yér, KB yir; yit- "yetmek" 59b/1, 69a/8, 72b/7,... < DLT yét-, KB yit-

b) Orta Türkçe'de ve metnimizde e şeklinde yazılanlar:

el "el" 56a/2, 86b/1,... < DLT elig, KB elig; er "erkek" 54a/11, 79a/8, 97b/10,... < DLT, KB er; esrük "sarhoş" 89a/3 < DLT esrük, esgürük, KB esrük; ev "ev" 59a/8, 93b/3,... < DLT ew, KB ev; eyü "iyi" 54a/4, 64a/4, 64a/10,... < DLT, KB edgü

c) Orta Türkçe'de ve metnimizde i şeklinde yazılanlar:

bil- "bilmek" 89b/9, 97a/10,... < DLT, KB bil-; bir "bir" 55a/11, 63b/5,... < DLT, KB bir; gice "gece" 61b/7, 72b/8 < DLT kiçe; ilt- "alıp götürmek" 74b/1 < DLT, KB ilt-

2. Düzleşme

o > a

Metnimizde düzleşmeye pek rastlanmamakla birlikte şu zamirde gerileyici ünlü benzeşmesi sonucu düzleşme görüyoruz:

anlar "onlar" 54a/3, 56a/8,.... < DLT onlar

3. Yuvarlaklaşma

Eski Anadolu Türkçesi ve buna paralel olarak da metnimizde görülen en önemli ses değişikliği yuvarlaklaşmadır. Eski Türkçe ve Orta Türkçe'de düz ünlüyle yazılan çoğu kelime kök, gövde ve eklerinin bu dönemde yuvarlaklaştığını görüyoruz. Bunun sebepleri arasında, öndamak ünsüzü -ğ-, -g-'lerin düşmesi, **dudak** ünsüzlerinin (b, m, v) yuvarlaştırıcı etkileri ilk sırada gelmektedir.

a) Kelime kökünde yuvarlaklaşma

Orta Türkçe'de kelime sonundaki -g, -g'ler düşerken önündeki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır:

aru "temiz" 65a/6, 67b/5,... <DLT, KB arıg; kapu "kapı" 101b/11 <DLT, KB kapuğ

Eski Anadolu Türkçesi'ndeki genel yuvarlaklaşma eğilimine paralel olarak aşağıdaki kelimelerde yuvarlaklaşma görülür.

altun "altın" 56a/6; degül "değil, yok" 72a/4, 77b/1; girü "geri" 61b/1, 87b/5,...; kaygu "keder, üzüntü" 67a/2, 67a/5,...; kendü "kendisi" 59a/1, 64b/1,...; şayru "hasta" 81b/1, 94a/9

b) Eklerde yuvarlaklaşma

Aşağıdaki ekler her zaman yuvarlak ünlü taşımaktadır:

-uğ, -ük fiilden ad yapma eki

artuk "fazla" 81a/10, 81b/7 <DLT artuk; ayruk "başka, ayrı" 54b/10, 55a/8, 89b/1 <DLT ayruk; dartışuk "itilaflı" 86b/1, 89b/6; eksüklik "eksiklik" 92b/5 DLT eksük; yazuk "günah" 56a/9, 79b/2, 97b/11,... <DLT yazuk

-aru, -erü yön gösterme eki

ilerü "önce; ileri" 59b/2, 64b/7, 65a/10,...; yukaru "yukarı, üst" 68b/11, 76a/10, 96b/9 <DLT yoğaru

-up, -üp zarf-fiil eki

döküp "dökerek" 83b/2; urup "vurarak" 66a/1; yañılup "yanılarak" 91b/7

-dur-, -dür- ettirgenlik eki

azdura "sapıta" 86a/8, 100b/1; döndüreler "döndüreler" 59b/9, 61a/9; göyündürürüz "yakarız" 85a/9; indürdük "indirdik" 94b/8, 105a/1; işitdürinilmiş "işittirilmiş" 84a/1; yandurınılmış "yakılmış" 85a/8

-ur-, -ür- ettirgenlik eki

artura "çoğalta" 82a/3, 104b/7 <DLT arturmak; arzulandırur "isteklendirir" 96b/8; degürmeyeler "ulaştırma-
yalar" 61a/7, 70b/4 <DLT tegürmek; üyürür "tercih eder" 71a/3; yitürür "ulaştırır" 86b/6 <DLT yitürmek

-sun, -sün; -sunlar, -sünler 3. kişi emir eki

aldamasun (seni) "aldatmasın" 73b/7; dutsunlar "tut-
sunlar" 94a/1; (kaygulu) eylemesün 70b/3; korksun (anlar) "korksun" 76a/2; sakınmasun (anlar) "sakınmasın" 71a/6; sanmasun (anlar) "sanmasın" 70b/8; yisün (şeriatde bulu-
nur nesneyile) "yesin" 75b/3

+dur, +dür bildirme eki

cāndur "candır" 104a/8; kāfirlerdür "kafirlerdir" 101a/10; kalıcılardur "kalıcılardır" 60b/10, 66b/3; nişān-
lardur "belirtilerdir" 59a/10; oddur "ateştir" 66b/3; sey-
tāndur "şeytandır" 70b/1; şunlardur "şunlardır" 57b/4, 60b/1; tapdur "yeterlidir" 84b/7; yigrekdür "daha iyidir" 70b/9; 71a/6; yohsuldur "yoksuldur" 71a/11

+um, +üm; +umuz, +ümüz 1. kişi iyelik ekleri

aramuz "aramız" 54b/7; benüm "benim" 53b/7, 57b/2, 87b/7;...; çalabumuz "rabbimiz" 53b/3, 66a/3, 73a/2,...; 'ahdümi "sözümü" 57b/2; cānumuzı "canımızı" 73a/8

+uñ, +üñ; +ñuz; ñüz 2. kişi iyelik ekleri

analaruñuz "analarınız" 79b/6; çalabuñuz "rabbiniz" 63a/9, 63b/1; kakımağunuzıla "öfkenizle" 62b/7; mallaruñuzı "mallarınızı" 75a/7, 81a/1,...; müzdlerüñüz "ödülleriniz" 72a/2; ökçelerüñüz "topuklarınız" 65a/3, 66a/9

+uñ, +üñ; +nuñ, +nüñ tamlayan eki
anasınuñ (altıda birdür) "anasının" 76b/5; atasınuñ
anasınuñ (her) birinüñ "anasının babasının (ve her) birisi-
nin" 76b/1; tañrınıñ (ayetleri) "tanrının" 61a/3; âhiretüñ
"ahiretin" 98b/8; firîştelerüñ (la'neti) "meleklerin" 58a/8;
şeytānuñ (yavuz şanmağı) "şeytanın" 58a/8

+lu, +lü; +suz, +süz sıfat yapma eki

Orta Türkçe'deki +lıg, +lig şeklindeki sıfat yapma ek-
lerinin sonundaki damaksı sesler (-ğ, -g) düşerken önündeki
ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır. Metnimizdeki bu ekler yuvarlak-
tır.

beñdeşsüz "benzersiz" 63b/4, 85b/1, 102b/3,...; geñlü
geniş" 57b/6; geñsüz "dar" 57b/6; kayğulu "kaygılı" 62b/9,
67b/9, 67a/7,...; işlü "işli, iş sahibi" 63a/5, 72a/5, 102b/3;
yazuklu "günahkâr" 95a/3; yazuksuz "günahsız" 95b/4; fâyide-
süz "faydasız" 73a/1; gümānsuz "şüphe etmeyen" 102b/2; kuv-
vetlü "güçlü" 63b/4; maşlahatlurak "daha uygun" 84a/4;
rahmetlödür "rahmet sahibidir" 56a/3; ziyānlu "zarar içinde
(olan)" 96b/7

+dum, +düm görülen geçmiş zaman teklik 1. kişi eki

Bu ek, Orta Türkçe'de tı-m şeklindedir. çift-dukak ün-
süzü -m'nin etkisiyle ekin ünlüsü yuvarlaklaşmıştır. Metni-
mizde bir yerde geçmektedir.

olmadum "olmadım" 87b/7

-duñ, -düñ görülen geçmiş zaman teklik-2. kişi eki

Ek sonundaki nazal n'den dolayı yuvarlaklaşma olmuş-
tur.

bırakmaduñ "bırakmadın" 88b/7; eyledüñ "eyledin"
73a/3, 87a/2; indürdüñ "indirdin" 53b/4; olmaduñ "olmadın"
95b/10; oturmaduñ "oturmadın" 95b/10; yaratmaduñ "yaratma-
dın" 73a/1; yazduñ "yazdın" 88b/7

-dük, -dük görülen geçmiş zaman çokluk 1. kişi eki

dutdük "tuttuk" 102a/1; eyitdük "söyledik" 101a/11; eyledük "eyledik" 102b/6, 103a/5; getürdük "getirdik" 57b/7, 62b/6, 73a/6; gösterdük "gösterdik" 87a/9; indürdük "indirdik" 84a/7, 94b/8, 102b/3; işıttük "ışittik" 73a/5, 83b/11, 84a/3; kıldük "eyledik, kıldık" 81b/3; oturmadük "oturmadık" 100a/4

-avuz, -evüz çokluk 1. kişi istek eki

"Biz" zamirinden türeyen bu ek dudak ünsüzü -v- etki-
siyle yuvarlaklaşmıştır:

bilevüz "bilelim" 69b/1; bırakavuz "bırakalım" 66a/11; eyidevüz "söyleyelim" 71b/2; getürevüz "getirelim" 83a/4, 83a/5; givürevüz "sokarız" 81a/9, 85b/2, 96b/11; göyündürevüz "yakalım" 81a/6, 96a/7; inanmayavuz "inanmayalım" 71b/5; uyavuz "uyalım" 69b/2; virevüz "verelim" 65b/9, 88a/9; yo-yavuz "giderelim" 84a/8

-ur, -ür geniş zaman eki

alur "alır" 105a/7; arıdur "temizler" 69a/3, 84b/4; buyururlar "buyururlar" 60a/11, 61b/8, 82b/3; bilürler "bilirler" 56a/11, 101a/7; dileşürsüz "dilersiniz" 74b/4; döndürürler "döndürürler" 83b/10, 86a/11; eydürler "söylerler" 56a/10, 56b/9, 101a/7, ...; getürürler "getirirler" 74a/3; göyündürürüz "yakarız" 85a/9; virür "verir" 56a/2, 96b/8, 103b/4

-u, -ü zarf-fiil eki

Yuvarlaklaşmanın çok yaygın olması sebebiyle bu zarf-fiilin de analogi yoluyla yuvarlaklaştığını görüyoruz:

eyleyü "eyleyerek" 95a/5; kalu "kalarak" 87b/5

B. ÜNLÜ DÜŞMESİ

1. Kelime ortasında

a) -e-> -ø-

ilet- kelimesindeki "e" sesi ilerleyici benzeşmeyle "i"ye değişip vurgusunu yitirmiş ve düşmüştür.

iltesiz "iletesiniz" 78b/4 < DLT ilet-

b) -u-, -ü-> -ø-

Orta hecedeki dar ünlü, kelimeye ek getirildiğinde vurgusunu yitip düşmektedir. Türk dilinde, daha çok organ adlarında görülen bu düşme, metnimizde aşağıdaki kelimelerde görülmektedir.

eylük "iyilik" 56a/2, 66b/10, 70a/3,...< DLT edgü-lüg(k); eyrek "en iyi" 61a/7, 77a/10; göñli "gönlü" 68b/1; ötrü "ötürü" 65b/11

C. ÜNLÜ TÜREMESİ

Aşağıdaki Arapça asıllı üç kelimenin birer kez ünsüzle başlayan ek aldığında ünlü türemesiyle yazıldığını görüyoruz.

hükümden "hükümden" 97b/2 < A. hüküm (krş. hüküm 53b/10, 85b/7,...); hayırlar "hayırlı işler" 61b/10 < A. hayr (krş. hayr) 60a/11, 101a/3,...); zulümden "zulümden" 102b/5 A. zulm (krş. zulm 62a/7, 71b/4,...)

Ç. ÜNLÜ UYUMU

1. İncelik-kalınlık uyumu

Türkçe'nin en önemli ses bilgisi özelliklerinin başında ünlülerin artlık-önlük (incelik-kalınlık) bakımından uyum içinde bulunması gelmektedir.

Metnimizde bu genel kurala uyulmuştur. Ancak yabancı asıllı kelimelerde durum biraz daha farklıdır. Bu daha çok -lîğ, -lîg isim yapma ekinde görülmektedir:

a) +līg, +lig soyut ad yapma eki

Bu ek Türkçe kelimelerde uyum içindedir. Yabancı asıllı kelimelerde de uyum büyük ölçüde sağlanmıştır. Yalnız üç kelime bu uyuma girmemiştir:

kāfirlik "kafirlik" 62a/2, 70b/4, 91a/11,...<KB. kāfir;
taksirlik "ihmallik" 62a/11; bazirgānlik "ticaret" 81a/2

İncelik-kalınlık uyumuna giren yabancı kelimeler:

cāhillik "cahillik" 67a/8; īmīnlik "emin olma" 67a/6, 89b/7; miskīnlik "yoksulluk" 61b/2; residelik "ergenlik" 75a/11

b) +ki aitlik eki

Bugün kök ünlüsüne uymayıp sürekli ince şekliyle söylenen +ki aitlik eki metnimizde bir kelimede her yerde kalın şekliyle yazılmıştır.

sonrağı "sonraki" 61b/8, 82b/8, 86a/2, 99a/9, 103a/3

c) +iken, +ken zarf-fiil eki

Bu ek de metnimizde incelik-kalınlık bakımından uyumun dışında kalmıştır.

ayrılıcıyken "ayrılıcıyken" 93b/3; duvucıyiken "tutanlar iken" 57a/10, 84a/7; hakıyken "doğruyken" 97a/2; hōrlarıken "aşağılanmışlar iken" 63a/7; kalıcıyiken "kalıcıyken" 92a/6; örüdudurken "ayakta dururken" 93b/3

2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu

Eski Anadolu Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumundan söz etmek mümkün değildir. Bu uyumun özellikle son yüzyılda bir kural haline geldiği bilinmektedir.

İlk hecedeki düz ünlüden sonra yuvarlak ünlü görüldüğü yerleri "yuvarlaklaşma" konusunda işlemiştik.

Metnimizde Eski Anadolu Türkçesine **parelel** olarak bazı eklerin sürekli düz ünlüyle yazıldığı görülmektedir. Bu özellik metnimizin yazıldığı dönemde bir yazım ve ses bilgisi özelliği iken, Osmanlı Türkçesinde daha sonraki yüzyıllarda

sadece yazım kuralı olarak devam etmiştir.

Metnimizde aşağıdaki ekler -kök ünlüsüne bakılmaksızın- düz ünlü taşırlar

a) +1, +i; +(n)1, +(n)i; +(y)1, +(y)i yükleme hali eki

'ahdümi "yeminimi" 57b/2; bühtānı (yükledi) "iftiray" 95b/5; (arzularsız) ölümü 65a/10; (eyitsünler) sözi "sözü" 76a/4; yüzini "yüzünü" 97a/10; ülüsini "nasibini" 81b/5; müzdini "karşılığını" 65b/8, 66a/6, 70a/4; oğlını "oğlunu" 103a/8; dünyāyı "dünyayı" 66b/8; 'isāyı "isayı"

b) +1, +i; +s1, +si iyelik eki

(kıyāmet) günü "günü" 56b/5; (Meryem) oğlu "oğlu" 72b/2, 77a/4; (yalan dutıcıların) soñı "sonu" 64b/9; (anların) sözi "sözü" 66a/2; 'kaygısı "kaygısı" 67a/2; ülüsini "nasibini" 81b/5; (tañrı) katında "huzurunda" 56b/9; (anların) yüzleri "yüzleri" 60b/9; (tañrı) rahmeti "rahmeti" 60b/9; müzdi "karşılığı" 64b/6, 93b/5; ökçesi "topuğu" 65b/4

c) -d1, -di görülen geçmiş zaman teklik 3. kişi eki

belürdi "belirdi" 62b/1; bildürdi "bildirdi" 94b/9; buldı "buldu" 72a/3; buyurdi "emretti" 96a/1; dutdı "tuttu" 101a/6; düşdi "düştü" 86b/1; getürdi "getirdi" 95b/6; indürdi "indirdi" 67a/5, 86a/9,...; koğı "bırakdı, koydu" 75b/8, 76a/10,...; oldı "-oldu" 54a/8, 67b/11 <KB boldı; tayındurdi "aldattı" 67b/8; çalışdı "savaştı" 65b/10

ç) m1, mi soru eki

bilmedüñ mi "bilmedin mi" 84b/3; görmedüñ mi "görmedin mi" 84b/3; olduñuz m1 "oldunuz mu" 60b/6; añlamaz m1-sız "anlamaz mısınız" 55a/3

d) +c1, +ci addan ad yapma eki

kullukçı "hizmetçi" 84b/9; miyāncı "ara bulucu" 82a/5

e) -(1)n,-(i)n çatı eki

Biçim olarak dönüşlülük görünümündeki bu ek, edilgenlik durumunu kuvvetlendirmek için kullanılmaktadır. Ekin ünlüsü her zaman düz olarak geçmektedir. Düzlük yuvarlaklık uyumuna girmemektedir.

bulındılar "bulundular" 61a/10; döndürinileler "döndürüleler" 91a/11; givürinileler "sokulalar" 97a/8; indürinildi "indirildi" 55b/7, 57b/8; yandürinilmiş "yaktırılmış" 85a/8; idindi "edindi" 97a/11

f) -l edilgenlik eki

Bu ekin ünlüsü de her zaman düzdür. Düzlük yuvarlaklık uyumuna girer. Metnimizde sadece bir örnekte ekin uyum dışına çıktığını görmekteyiz:

buyrunıldılar "emredildiler" 86a/7

g) -mış, -miş anlatılan geçmiş zaman teklik 3.

kişi eki

Bu ekin ünlüsü de her zaman düz olarak geçmektedir:

olmuş "olmuş" 94b/4; olmuşiken "olmuşken" 91a/3;

KB bolmuş; ögülmüş "övuilmüş" 98b/3 <KB ögdil-; asılmış "asılmış" 98a/6; arınmışlar "temizlenmişler" 85b/4; degülmüşse "değilse" 89b/11; egilmişleriken "itaat etmişlerken" 101b/11; indürinilmişler 63a/10; işitdürinilmiş "işittirilmiş" 84a/11; işlenmiş "yapılmış, edilmiş" 84a/11; kaplanmışdur "çevrilmiştir" 102a/5; nişānlanmışlar "işaretlenmişler" 63b/2; işmarlanmış "verilmiş" 98b/8; olınmış "olmuş" 64b/1, 75b/9, 91b/8,...; saklanmışlar "gizlenmişler" 80a/4; virinilmiş "verilmiş" 67b/7; yandürinilmiş "yaktırılmış" 85a/8; yaraklanmış "hazırlanmış" 73b/11

ğ) -sın, -sin teklik 2. kişi eki

Metnimizde fazla örneği olmayan bu ekin ünlüsü düzdür:

baglayasın "güçlendirisin" 68b/1; eyleyesin "yapasın, kılasın" 68b/5

h) +ğıl, +gil teklik 2. kişi emir eki

Metnimizde pek fazla görülmeyen bu ekin ünlüsü hep düz olarak geçmektedir.

algıl "al!" 73a/8; eylegil "yap, eyle!" 73a/7; virgil "ver!" 73a/8

ı) +lık, +lik addan ad yapma eki

artuklığa "fazlalığa" 80b/4; azgunlık "azgınlık, sapıklık" 69a/5, 83b/7; hörlik "alcaklık" 61a/10; hōšnūdlık "memnunluk" 81a/3, 96a/3; aydıñlık "belli olma" 105a/1; giñlik "genişlik" 64a/6, 93b/2; îminlik "eminlik" 67a/6, 89b/7 <KB emin; miskinlik "fakirlik" 61b/2; residelik "ergenlik" 75a/11

i) -ıcı, -ici fiilden ad yapma eki

durıcı "duran, durucu" 61b/6; korkudıcılar "peygamberler" 103b/1; yudıcılar "öfkesini yenenler" 64a/9; ağrıdıcı "acı verici" 56b/6; bilici "bilen" 76b/9, 78a/8, 80a/3; dadıcıdur "tadandır" 72a/1; ivici "acele eden" 67b/10; kurtılıcılar "kurtulanlar" 60b/2; yarlıgayıcı "bağışlayan" 67b/10

D. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

1. Dudaksılaşma

-ğ-> -v-

suvuk "soğuk" 62a/6 <DLT soğuk, KB soğık

2. Ötümlüleşme

-İçseste ötümlüleşme -k->-g-

dağı "dahi, de" 58a/10, 63a/3, 83a/10, ... (krş. dahi)

-Kelime sonunda ötümlüleşme -k->-ğ-; -k->-g-

Ünlüyle başlayan ek alan bir kelimenin sonundaki k ve k'ler iki ünlü arasında kalarak ötümlüleşmektedir.

ayruğa "başkasına" 96a/11; bırağa "bıraka" 93b/8; bölüğe "bölüğe, topluluğa" 59b/8; dilegiyle "dileğiyle" 65b/6; durağı "durağı" 68b/3; dönmegi "dönmeyi" 73b/8; düzmege "düzmeye" 96a/2; virmegi "vermeyi" 91a/8

- p->b-

barmak "parmak" 84a/2; bişe "pişe" 85a/10 DLT pışmak

- t-/d-

t-/d- konusu metnimizde önemli bir yer tutmaktadır. Orta Türkçe döneminde ötümsüz ünsüzle söylenen bazı kelimeler bu dönemde ötümlü hale gelmiş, bazıları ise asıl seslerini korumuşlardır. Bir kısmı da her iki şekilde de kullanılmıştır.

- İnce ünlü taşıyan kelimeler metnimizde d-'ye dönüşmüştür:

dirdi "derdi, toparladı" 60a/6 <DLT terig; dirildiler "toparlandılar" 70a/8 <DLT terilmek; dilegiyle "dileğiyle" 65a/6, 66a/5 <DLT tilek; dirilerdür "canlılardır" 69b/9 <DLT tiri; dişi "dişi" 73a/1, 76a/8, 105b/11 <DLT tişi; dögmek "dögmek" 82a/3 <DLT tögmek; döşekdür "döşektir" 73a/9 <DLT töşek; döl "döl, nesil" 76a/3 <DLT töl; döndiler "döndüler" 61b/1, 70a/10 <DLT tönmek; dükeli "hepsi" 67a/10, 89a/3,... <DLT tükel; dünerler "gecelerler" 95a/5 <DLT tünemek

-Kalın ünlü taşıyan üç kelime d-'ye değişmiştir:

dağılалardı "dağılалardı" 68a/10 <DLT tağılamak; dağı "dahi, ile" 60a/1, 64a/8, 105a/3,...<DLT tağı; davarın "malın, mülkün" 92b/11 <DLT tavar

- Bir kısım kelimeler Orta Türkçede t- ile yazıldıkları halde metnimizde ötümlü şekilleriyle de karşımıza çıkmaktadır. Art ünlü taşıyan bu kelimeler şunlardır:

daduñ "tadın" 71b/2 ~ tadalar "tadalar" 85a/11 < DLT tatmak; dapdur "yeterlidir" 70a/9, 89b/7 ~ tap "yeterli" 85a/8 < DLT tap; dapuñ "tapın" 82a/8 ~ tapmazlar "tapmazlar, inanmazlar" 96a/11 < DLT tapmak; darlık "darlık" 87a/11 ~ tar "dar" 91a/3 < DLT tar; duralar "duralar" 100a/8 ~ turalar "duralar" 100a/9 < DLT turmak; dutmak "tutmak" 71a/11 ~ tutam "tutayım" 96b/3 < DLT tutmak; doğru "doğru" 66b/4 ~ toğru "doğru" 55b/10, 55b/11, 58a/4, ... < DLT toğru; durak "durak" 63a/2 turak "durak" 68b/10 < DLT turak

- Orta Türkçe döneminde art ünlü taşıyan bazı kelimelerdeki t-'ler metnimizde de kendini korumuştur:

tağı "dağı" 101b/11 < DLT tağ; şamu "cehennem" 76a/7, 85a/8, 96a/8, ... < DLT şamu; tañrı "tanrı" 53b/1, 53b/5, 72a/10, ... < DLT teñgri; tanuq "tanık" 81a/6, 83a/5, 89a/8, ... < DLT tanuq; şayındurdu "aldattı" 67b/8 < DLT taytırmak; şolusı "dolusu" 58b/6 < DLT tolu

3. Sızıcılışma

a) -k- > -h-

dağı "dahı, de, ve" 98a/5 (krş. dağı); yohsul "yoksul" 75b/3, 99a/1

b) b- > v-

- Kelime başında:

Kelime başında b-/v- açısından metnimiz bütünüyle "v" tarafındadır.

var "var, mevcut" 91a/3, 92a/1 < DLT, KB bar; varalar "varalar, ulaşalar" 86b/6 < DLT, KB bar-; virdi "verdi" 57b/5, 63a/6, 66a/6, ... < DLT bér-, KB bir-

-Kelime ve hece ortasında:

Fiil çekiminde teklik 1. kişi eki olan ve zamirden türeyen -van, -ven; -vuz, -vüz eklerindeki v-ler b-'den değişmiştir:

alıcivan "alıcıyım" 53b/7; arıdıçıvan "temizleyiciyim" 53b/7; değşürevüz "değiştirelim" 85a/10; eyidevüz "söyleyelim" 71b/2; eyleyevüz "yapalım, kılalım" 81a/8, 84a/9; götüriciven "götürücüyüm" 53b/7; inanmayavuz "inanmayalım" 71b/5; tapmayavuz "tapmayalım" 54b/8; virevüz "verelim" 65b/9, 88a/3, 101b/2,...; yazmışsavuz "yazmışsak" 87a/3; yoyavuz "yok edelim" 84a/6

E. BİRLEŞME

Metnimizde aşağıdaki kelimeler birleşmiştir.

kendüzi "kendisi" 58b/7 < kendü+öz+i; nesne "nesne, şey" 54b/9, 58b/10... < ne+ise+ne (krş. nesene); şindi "şimdi" 78a/11 < uş+imdi; şol "şu, o" 54a/5, 55b/4 < uş+ol

F. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

1. g > ø

a) -g > -ø kelime sonunda

Kelime sonundaki bazı -ğ'ler önce ötümlüleşmiş daha sonra da düşmüştür.

katı "şiddetli" 54a/2, 98a/2,... < DLT katığ; nite "nasıl" 58a/4, 59b/10,... < DLT netek; ulu "ulu, yüce" 56a/4, 95b/11,... < DLT uluğ

b) -g > -ø eklerde

- Sıfat yapma eki

Orta Türkçe'deki sıfat yapma eki -lığ, -lig'in sonsesi düşerek önündeki ünlüyü yavarlaklaştırmıştır.

ellü "güçlü, kudret sahibi" 91a/5; erlü "kocalı, evli" 80a/11; geñlü "arzulu, istekli" 57b/6; göñüllü "istekli" 68a/10; görklü "güzel" 81a/9, 87b/1; gümānlu "şüphe içinde olan" 90b/2, 102a/11; işlü "iş sahibi" 54b/5, 76b/9, 78a/8; kayğulu "kaygılı, kederli" 62b/9, 67a/7, 70b/3,...; yazuklu "günahkâr" 95a/3

- Yapım eklerindeki ğ-'lerin düşmesi

Orta Türkçe'de ek başındaki ğ-'ler metnimizde düşmüştür.

kayuralar "kayıralar" 70a/2 <DLT kağğurmak; kulakların "kulaklarını" 84a/1 <KB kulğak

Orta Türkçe'deki sıfat-fiil eki -ğan, -gen'lerdeki ilk ses düşmüştür.

dutan "tutan" 94a/2 <DLT tutğan; inen "inen" 101b/6 <OT ingen

2. İlkseste y- düşmesi

y-> ø-

ılkılar "yılkılar" 96b/5 <DLT yılkı

G. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Metnimizde sadece Arapça bir kelimedede hemze önünde -Doğu Türkçesinde olduğu gibi- -y- sesi türemiştir:

fāyidesüz "yararsız" 73a/1 <A. fāide

H. ÜNSÜZ UYUMU

Ötümsüz ünsüzle biten kök ve gövdelere gelen eklerin yine ötümsüz olması gerekirken metnimiz bu kurala uymamaktadır. Özellikle bulunma ve ayrılma hal eklerinde göze çarpanbu durumun aynı zamanda genelleşmiş bir yazım kuralı olduğunu söyleyebiliriz.

1. -de bulunma hali eki

ayakdadur "ayaktadır" 100b/5; düşhārlikda "sıkıntıda" 64a/8; katlanmakda "sabırda" 74a/8; sa'atde "saatte" 66a/11; şeri'atde "şeriâtte" 75b/4; üçde "üçte" 76b/4, 105a/9

2. -den ayrılma hali eki

bilmekden "bilme durumundan" 54a/11; borçdan "borçtan"

76b/6, 77a/6; işden "işten" 60b/1, 61a/4, 67a/9,...; kakı-
mağdan "öfkeden" 62b/7; padişāhlıkdan "padişahlıktan"
85a/2; ta'atdan "ibadette" 61a/7; tanıklıktan "tanıklıktan"
99a/4; toprakdan "topraktan" 54a/8; üçden (bir) "üçten"
77a/11; ümmetden "halktan" 83a/4; vaşiiyetden "vasiyetten"
76b/5, 77a/5, 77a/11,...; yavuzlıktan "kötülükten" 101a/1;
yazukdan "günahtan" 67b/8; zahmetden "sıkıntıdan" 94b/6

3.-dı, -di görülen geçmiş zaman teklik 3. kişi eki

bırakdı "bıraktı" 92a/10, 104a/10; çıkdılar "çıktılar"
89a/11; dartışdılar "tartıştılar" 60b/3; dutdı "tuttu"
101b/6; irişdi "yetişti" 67b/7; korkdı "korktu" 80b/3

Fakat, aşağıdaki kelimelerde bu ekin yazılışı ünsüz
uyumuna uygundur

eyitti "söyledi" 53b/1, 57b/2, 96b/2; gittiler "gitti-
ler" 73b/2; öğretti "öğretti" 95b/9

Aşağıdaki bir kelimenin yazılışına ise her iki şekilde
rastlanmaktadır

yarattı "yarattı" 54a/7; yaratdı "yarattı" 74b/2

4. -dük, -dük görülen geçmiş zaman çokluk 1. kişi eki

eyitdük "söyledik" 101b/11; indürdük "indirdik" 84a/7,
94b/8; işitdük "işittik" 73a/5; virdük "verdik" 84a/3,
85a/5, 85a/6,...; arakladük "hazırladık" 71b/1, 82b/5,
101a/10,...

5. -dur, -dür bildirme eki

bulmağdur "bulmaktır" 77b/5; cema'atdür "topluluktur"
61b/6; eylemekdür "eylemedir" 64b/9, 91b/10; katırağdur
"daha şiddetlidir" 90a/4; oruçdur "oruçtur" 92a/3; ögüt-
dür "öğüttür" 64b/10; tanukdur "tanıktır" 59b/4; tapdur
"yeterlidir" 98b/4, 104b/1; tā'atdur "ibadettir" 89a/11;
üçdür "üçtür" 104a/9; virmeğdür "vermedir" 54b/4; yigrek-
dür "daha iyidir" 70b/9, 71a/6,...; yokdur "yoktur" 70a/1

6. -dur-, -dür- ettirgenlik eki

işitdürinilmiş "işittirilmiş" 84a/1; karışdurursız
"karıştırsınız" 55a/5; yakışdura "yakıştıra" 82a/4

II. Ş E K İ L B İ L G İ S İ

A. AD ÇEKİMİ

1. ÇOKLUK

Metnimizde çokluk eki -lar/-ler şeklinde geçmektedir.

âdemîlerüñ "insanların" 55a/9, 58a/9, 103b/2; azdur-
mazlar "saptırmazlar" 55b/2; barmakları "parmakları" 62b/6;
bölükler "topluluklar" 65b/10, 87b/4; çalaplar "tanrılar"
54b/9, 57a/6; dişilere 96a/11; erler "erkekler" 79b/6; ev-
ler "evler" 77b/11; girçekler "gerçekler" 59a/3, 69b/8,
71b/9,...; gökler "gökler" 71a/9, 72b/7; ırmaklar "ırmak-
lar" 64b/5, 73b/6, 77b/4,...

2. İYELİK EKLERİ

a) Teklik 1. kişi +um,+üm

'ahdümi "sözümü" 57b/2; benüm "benim" 57a/2, 53b/7,
87b/7; kavlümi "sözümü" 54b/2

b) Teklik 2. kişi +uñ,+üñ

(senüñ) aruluğüñ "temizliğin" 73a/1; çalabuñdan "tan-
rından" 54a/9; katuñdadur "huzurundadır" 89a/2; katuñdan
"huzurundan" 88a/8; kullaruñdan "kullarından" 96b/2; yö-
reñden "çevrenden" 68a/1

c) Teklik 3. kişi +ı,+i; +sı,+si

anası "annesi" 76b/3; atası "babası" 76b/3; 'avratını
"karısını" 74b/3; 'azābını "sıkıntısını" 73a/2; çalabısı
"tanrısı" 73a/11; kayğusı "kaygısı" 67a/2; kimsesinden "kim-
sesinden" 58b/6; korkusı "korkusu" 88b/5; (dünyā) menfa'atı
"menfaati" 88b/8; (yıl) meşeli "yel gibi" 62a/6; ülüsü "na-
sibi" 76a/3

ç) Çokluk 1. kişi +umuz,+ümüz

ayağklarumuzu "ayağklarımızı" 66a/4; cānumuzu "canımızı"
73a/8; çalabumuz "tanrımız" 53b/3, 66a/3, 73a/4; geçmegümüzü

"geçmemizi" 66a/4; katumuzu "katımızı" 68a/2; oğlanlarımız "çocuklarımız" 54a/11; yazuklarımız "günahlarımız" 73a/7

d) Çokluk 2. kişi +uñuz, +üñüz

çalabuñuz "tanrınız" 56a/1; gögüslerüñüz "kalplariniz" 67b/4; illerüñüzden "memleketlerinizden" 87a/4; karındaş-laruñuz "kardeşleriniz" 79a/10; kızlaruñuz "kızlarınız" 79a/6; mallaruñuz "mallarınız" 72a/5; müzdlerüñüz "(sevap-günah) karşılıklarınız" 72a/2

e) çokluk 3. kişi +ları, +leri

derileri "derileri" 85a/10; (anlaruñ) erenleri "kocaları" 81b/9; göñülleri "gönülleri" 68a/4; gögüzleri "kalpleri" 62b/2; (dünyā) günleri "günleri" 67a/3; issileri "sahipleri" 75a/10, 89b/9; işleri "işleri" 104b/6; karın-ları "karınları" 76a/6; karındaşları "kardeşleri" 74b/4

3. HAL EKLERİ

a) İlgi Hali (Genitiv) +uñ, +üñ; +nuñ, +nüñ

anlaruñ atasınuñ anasınuñ "onların babasının annesinin" 53b/6; (tañrınuñ) (ayetleri) "tanrının" 61b/3; (kitāb) ehlinüñ "ehlinin" 61b/5; añiretüñ "ahiretin" 98b/8; feriştele-rüñ (la'neti) "meleklerin" 58a/8; şeytanuñ "(yavuz şanmağı) "şeytanın" 58a/8

b) Yönelme Hali (Dativ) +a, +e; +(y)a, +(y)e

älemlere "alemlere" 60b/11; ārzūlara "isteklere" 80b/9; anaya "anaya" 82a/9; bātıla "gerçek olmayana" 55b/5; bölüğe "topluluğa" 59b/8; güne "güne" 61b/8; kapuya "kapıya" 76a/6; kimseye "kimseye" 55b/11, 66b/11; koñşıya "komşuya" 82a/10; konuğa "konuğa" 73b/11; kur'āna "Kur'an'a" 99a/6; niceye "niceye" 101a/7

c) Yükleme Hali (Akkusativ) +ı, +i; +nı, +ni; +n

Yükleme hali eki metnimizde iki şekilde bulunmaktadır.
-Yalın hale getirilen -ı, -i (-yı, -yi)
-İyelik ekinden sonra getirilen -nı, -ni; -n

dünyâyı "dünyayı" 66b/8; günü "günü" 53b/9, 56b/5, 95a/9; kayguyı "kaygıyı" 67a/2; nimetini "nimetini" 60a/5; âyetlerini "âyetlerini" 60a/9; görkini "güzelliğini" 66a/7; ellerin "ellerini" 91b/2; kendüzin "kendisini" 58b/7; mirâsın (ala) "mirasını" 76b/3; sözin "sözünü" 71a/11; yanın "yanını" 63b/5

ç) Bulunma Hali (Lokativ) +da, +de

Metnimizde bulunm halinin ötümsüz şekline rastlanmamaktadır.

âhiretde "ahirette" 63a/6; altıda (bir) "altıda" 95b/11 ardında "arkasında" 72b/1; bedirde "Bedir'de" 63a/6; düşhârlıkda "sıkıntı içinde" 64a/8; kitâpda "kitapta" 99b/7; mekkede "Mekke'de" 59a/8; nesede "nesnede" 93a/3

d) Ayrılma Hali (Ablativ) +dan, +den

âlemlerden "alemlerden" 59b/2; ağızlarından "ağızlarından" 62b/1; altından "altından" 64b/5; arabdan "Arap'tan" 69a/2; irkekden "erkekten" 97a/7; işden "işten" 60b/1, 61a/4 67a/9,....; kakımağdan "öfkeden" 64a/9; kayğudan "kaygıdan" 67a/5; korkudan "korkudan" 89b/7; tañrıdan "tanrıdan" 74a/4; mekkeden "Mekke'den" 88a/7

e) Esitlik Hali (Ekvativ) +ça, +çe

Metnimizde "miktar", "kadar" anlamlarına gelen ve -ça, -çe ile yapılan kelimelerin sayısı oldukça sınırlıdır.

ança "onun kadar" 64a/1; ardınça "ardına doğru" 92a/3; kadarınça "o kadar" 97a/9

f) Yön Bildirme Hali (Direktiv) +ra, +re; +aru, +erü

Orta Türkçe'de -ğaru, -gerü şeklinde olan yön bildirme hali her zaman g- düşmesiyle yazılır.

ilerü "ileri" 64b/7; soñra "sonra" 55a/2; üzere "üzeline" 54b/3, 55b/8, 92b/2,....; yokaru "yukarı" 68b/11.

g) Araç Hali (Instrumental) ile, +in, +layın, +cılaysın

Ad çekiminde bu hal, bağlama edatı "ile"nin kelimeye bitiştirilmesiyle yapılmaktadır:

andlarıyla "yeminleriyle" 56b/2; ahdleriyle "sözleriyle" 56b/2; ancılaysın "onun gibi" 65a/2; anlarcılaysın "onlar gibi" 60b/2

Araç hali -in sayı adlarına gelerek bölüştürme işlevinde kullanılmıştır.

ikin ikin "ikişer ikişer" 75a/1; üçin üçin "üçer üçer" 75a/1; dördin dördin "dörder dörder" 75a/1

B. YAPIM EKLERİ

1. ADDAN AD YAPMA EKLERİ

a) +cı, +ci; +cı, +çi

kullukçı "hizmetçi" 84b/9; miyāncı "ara bulucu" 82a/5

b) +daş

karındaş "kardeş" 97b/7; yoldaş "arkadaş" 82a/11

c) +lık, +lik

Bu ekin ünlüsü küçük ünlü uyumuna uymamakta, sendaki ünsüzü de iki ünlü arasında ötümlüleşmektedir:

arılığı "temizliği" 104a/10; artuklığa "fazlalığa" 80a/4; bahıllığı "cimriliği" 82a/4; baylığa "zenginliğe" 80a/4; dirliği "hayatı" 88a/1; gıfîlik "genişlik" 64a/6, 93b/2; kâfirliğa "kafirliğe" 62a/2, 70b/4, 91a/11; taşşîrlık "ihmallik" 62a/11

Bir kelime de ekin ünlüsü yuvarlak yazılmıştır.

kullukçı "hizmetçi" 84b/9

ç)+lu, +lü

Addan ve sıfattan sıfat yapan bu ek, Orta Türkçe'de -lîğ, -lîg şeklindedir. Eski Anadolu Türkçesinde ünsüzü

düſerken önündeki ünlüyü genişletmiştir.

erlü "eſi olan" 80a/11; geñlü "geniş" 57b/6; görklü "güzel" 87b/1 <DLT körklü; iſlü "iſ sahibi" 63a/5, 72a/5, 102b/3,...; kaygulu "endiſeli" 62b/9; yazuklu "günahkar" 97a/3 <DLT yazuklu; gümānlu "ſüphe içinde olan" 54a/9; haberlü "haberdar" 82a/7; kuvvetlü "güçlü" 63b/4; rahmet-lüdür "rahmet sahibidir" 56a/3; ziyānlu "zararlı" 96b/7

d) +suz, +süz

Olumsuz sıfat yapan bu ek, her zaman yuvarlak ünlüyle karşıımıza çıkmaktadır.

beñdeſsüz "benzersiz" 63b/4, 85b/1, 102b/3; geñsüz "dar" 57b/7; yazuksuz "günahsız" 95b/4 <DLT yazuksuz; yüreksüz "korkak" 63a/4; beyinsüz "akılsız, düşüncesiz" 75a/7; fāyidesüz "yararsız" 73a/1; gümānsuz "sıkıntısız" 102b/2; haksuz "haksız" 61b/4

2. FİİLDEN AD YAPMA EKLERİ

a) -k; -^ok, -^ok

artuk "fazla" 81a/10 DLT artuk; buyruk "buyruk, e-mir" 86a/6; dartıſuk "tartıſmalı, itilaflı" 86b/11; dile-gine "dileğine, isteğine" 99a/2 DLT tilek; bölük "bölük, topluluk, grup" 55a/11, 88b/5, 95b/6 DLT bölük; döſekdür "döſektir" 79b/9

b) -ak, -ek

Metnimizde bu eke çok az sayıda rastlanılmıştır.

durak "durak" 63a/2; turağı "durağı" 68b/10

c) -ğun, -gün

Bu ek aſağıdakiiki kelimeye görölmektedir.

azğun "sapıtmıſ olan (kiſi)" 69a/5; düzgün "tertipli" 89a/11

c) -n; -^on

Türk dilinde fazla yaygın olmayan bu eke metnimizde bir yerde rastlanmaktadır.

ekin "tarla, ekin" 62a/7 < DLT ekin

d) -ıcı, -ici ; -(y)ıcı, -(y)ici

Fiilden meslek adı yapın bu ek, metnimizde sıkça görülmektedir.

aldayıcısıdır "hilenin cezasını verendir" 100a/8;
arıdııcıvan "kurtaranım, uzak tutanım" 53b/7 < DLT arıtgan;
ayrılıcıyken "ayrılma durumundayken" 93b/3; bilici "bilen" 76b/9, 78a/8, 80a/3 < DLT biliş; çıkıcılarıdır "ayrılanlardır" 61a/7; diricidir "toparlayıcıdır" 99b/1 < DLT térilgen; durıcı "niyetli" 58a/8 < DLT turuçı; eyleyici "yerine getiren, eyleyen" 71b/11, 86b/10, 90a/11,...; gelici "geri dönecek olan" 100a/11 < DLT kelgüçi; kılcı "kılan, yapan, eden" 58b/1, 63b/11, 78a/4,... < DLT kılğan

e) -^om

Bu ek metnimizde bir kelimeye geçmektedir.

ölüm "ölüm" 77b/11, 78a/10, 88b/10,... < DLT ölüm

f) -mak, -mek

Fiilden mastar adı yapan bu ekin son sesi iki ünlü arasında ötümlüleşmektedir.

azmak "azgınlık, azma" 96a/10, 99a/10, 103b/7 < DLT azmak; barışmak "barışma" 97b/10, 98a/1 < DLT barışmak; bilmekligile "bilmeyle" 78a/6, 103b/5 < DLT bilmek; bulmak "bulma" 62b/9, 66b/8, 67a/9,... < DLT bulmak; çiftlenmege "evlenmeye" 75a/10; değşürmegin "değıştirmenin" 78b/9 < DLT tekşüt; dönmegi "dönmeyi" 73b/8 < DLT tönmek; dutmak "tutma" 75a/11, 79a/5 < DLT tutmak

Fakat, bu ekin son sesi bir kelimeye iki ünlü arasında kaldığı halde ötümlüleşmemiştir.

aldamaka "aldatmaya" 72a/4 < DLT aldamak

3. ADDAN FİİL YAPMA EKLERİ

a) +ar-, +er-

ağara "ağara; temize çıka" 60b/5; karara "karara; kötü duruma düşe" 60b/5

b) +da-, +de-

aldamağa "aldatmaya" 72a/4 < DLT aldamağ

c) +la-, +le-

ārzūlarsız "istersiniz" 65a/10; bağladı "bağladı" 81b/4 84b/3; gizlerler "saklarlar" 62b/1, 67b/1, 69b/5 < DLT kizlemek; işlediler "yaptılar, işlediler" 54a/3, 67b/8, 96b/11 < DLT işlemek; öğütle "öğütle!" 86b/5 < DLT öğütlemek; varakladı "hazırladı" 92a/7, 94a/11; horlayıcı "hor gören" 94a/11

c) +la-n- +le-n-

arlandılar "utandılar" 104b/8; arzūlandurur "isteklendirir" 96b/8; bağlanmışdur "bağlanmış olandır" 72a/9 < DLT bağlanmak; çiftlenmeñ "evlenmeyin" 79a/3; depelendiler "öldürüldüler" 69b/8 < DLT tepmek; gizlenmezler "saklanmazlar" 95a/4 < DLT kizlemek; ısmarlanmış "emanet edilmiş (olan)" 91b/8, 92a/11; kaplanmışdur "örtülmüştür" 102a/5; nişānlanmışlar "işaretlenmiş (olan) lar" 63b/2

4. FİİLDEN FİİL YAPMA EKLERİ

a) Ettirgenlik ekleri

- -ar-, -er-

çıkarur "çıkarır" 89b/10; gidere "gidere, yok ede" 98b/5; kopara "kopara" 104b/5 < DLT kopurmak

- -ur-, -ür-

artura "artıra" 82a/3, 104b/7 < DLT arturmak; degürmeyeler "ulaştırmayalar" 61a/7, 70b/4 < DLT tegürmek; üyürür "tercih eder" 71a/3; yitürür "ulaştırır" 86b/6 < DLT yitürmek

- -t-

ayırtlaya "fark gözete" 71a/1; önürtmekden "acele etmekten" 75b/2

- -dur-, -dür-

azdura "sapıta" 86a/8, 100b/1; bildürdi "bildirdi" 94b/9 <DLT bildürmek; döndürdi "döndürdü" 66b/9, 85a/8, 90b/4 <DLT tönğdermek; güyündürürüz "yakarız" 85a/9 <DLT köytürmek; indürdi "indirdi" 67a/5, 86a/9, 95b/8,...; tayındurdi "kaydırıp aldattı" 67b/8.<DLT tayıtmak, tay-turmak; karışdurursız "karıştıırırsınız" 55b/5; öldürür "öldürür" 68a/4 <DLT öldürmek

- -der-

Bu ek tek örnekte karşımıza çıkmaktadır.

dönderilesiz "döndürülesiniz" 57b/7 <DLT tönğdermek

b) Edilgenlik eki -l-

Metnimizde edilgenlik durumu ile dönüşlülük durumu şekil bakımından birbirine girmiş durumdadır. Ek yığılmasından dolayı meydana gelen bu biçim anlamı etkilememektedir. Bunun için ekleri sınıflandırırken biçimden ziyade, anlam yönüne bakılmıştır. (bkz. "düzlük-yuvarlaklık uyumu")

asılmış "asılmış" 98a/6 <DLT asılmak; ayrıla "ayrıla" 93b/1; dirildiler "toplandılar" 70a/8 <DLT térilmek; egilsiz "eğilesiniz" 80b/9 <DLT egilmek; eyidildi "söylendi" 69a/11; givürinile "sokula" 97a/8; gösterinildi "gösterildi" 102b/2; indürinildi "indirildi" 55b/7, 57b/8 <KB indür-; incidinildiler "incitildiler" 73b/3; uruldi "vuruldu" 61a/10

c) Dönüşlülük eki

Bu ek çoğu durumda edilgenlik fonksiyonunu kuvvetlendirmek için - l ekiyle birlikte kullanılmaktadır. (bkz. "düzlük-yuvarlaklık uyumu", "- l edilgenlik eki")

arınmışlar 85b/4, idindi "edindi" 97a/11; bulındılar "bulundular" 61a/10

ç) İşdeşlik eki -ş-

ayrılışalar "birbirinden ayrılalar" 98a/8; dileşürsüz "dilersiniz" 74b/4; eyleşelüm "yapalım, kılalım" 54b/2; hüccetleşe "delil ortaya koya" 54a/10; irişdi "ulaştı, kavuştu" 67b/7, 69a/9; hōşnuđlaşduñuz "memnun kaldınız" 80a/1

C. ZAMİRLER

1. Kişi zamirleri

a) 1. kişi zamirleri

ben 53b/7, 57b/3, 73a/11,...
benüm 53b/9, 57b/2, 70b/2,...
benden 70b/2, 71b/7

biz 53b/3, 71b/1, 88a/6,...
bizüm 67a/9, 67b/1, 68a/2,...
bize 66a/5, 73a/8, 84a/1,...
bizi 53b/4, 73a/2, 88a/6,...
bizden 73a/7

b) 2. kişi zamirleri

sen 72b/4, 73a/2, 73a/10,...
senüñ 63b/7, 73a/1, 103a/1,...
seni 53b/7, 70b/3, 86b/11,...
saña 53b/9, 86b/2, 89a/6,...
senden 71b/10, 86b/5, 97b/5,...

siz 55a/6, 60a/2, 99b/10,...
sizüñ 55a/5, 68b/3, 92a/10,...
sizi 55b/1, 62b/4, 74b/2,...
size 61a/9, 75a/5, 100a/1,...
sizde 94a/8
sizden 60a/11, 72a/6, 80a/4,...
sizlerden 80b/3, 98a/11
sizüñile 56b/1, 57b/3, 91a/7,...

c) 3. kişi zamirleri

ol "o" 53b/6, 55b/6, 84b/7,...

anuñ "onun" 75a/8, 80a/1, 89b/7,...

anı "onu" 54a/7, 60b/10, 77a/2,...

aña "ona" 74a/3, 82b/1, 96a/4,...

anda "onda" 90b/11, 91b/3

andan "ondan" 53b/10, 65a/10, 96a/11,...

anlar "onlar" 54a/3, 56a/8, 68b/11,...

anlaruñ "onların" 55b/6, 72b/5, 99b/3,...

anları "onları" 53b/8, 67a/7, 78b/7,...

anlara "onlara" 54a/1, 75a/8, 85a/4,....

anlardan "onlardan" 56b/6, 63b/5, 84b/10,...

2. işaret zamirleri

a) şu

şunuñ 98b/6

şunı 81a/5, 95a/5, 96a/3

şundan 57b/4, 58a/11 84b/10,...

şunlar 56b/3, 62b/3, 84b/11,...

şunlaruñ 100a/11

b) ol

ol "o" 59a/1, 56b/8, 75a/5

c) şol

şol "şu, o" 60b/10, 77b/2, 81a/6,...

3. Dönüşlölük zamirleri

a) kendü

kendü "kendi" 59a/1, 64b/1, 81a/3,...

b)kendüzi

kendüzin "kendisini" 58b/6,

kendüzileri "kendileri" 67a/7

kendüzilerine "kendilerine" 62a/7, 70b/9, 95a/2,...

4. Belirsizlik zamirleri

-ayruk

ayruk "başka" 54b/10, 62a/10, 67a/7,...

ayruğa "başkasına" 96a/6

-her kim

her kim "her kim ki" 57b/3, 58a/2, 59a/4,...

-kimse

kimse 101b/1,

kimseye 55b/11

kimsesinden 58b/6

-ne-kim

ne-kim "her ne ki" 61b/11, 89a/5

5. Soru zamirleri

-kankı

kankısı "hangisi" 76b/7

-kim

kime 56a/2

kimdür 53b/1, 90b/2, 97a/9

-ne

nedür 88a/3, 89a/3, 90b/3

6. Bağlama zamirleri

-kim (Fa)

her kim 80a/3,

anuñ kim 80b/1

diler kim 80b/8

Ç. SIFATLAR

1. Niteleme sıfatları

aru (toprak) "temiz toprak" 83b/3; bellü (yazuk) "apa-
cık günah" 84b/7; çok (dartışuk) "itilafli" 89b/6; durak
(yiri) "duracak yer" 63a/2; er (oğlan) "erkek çocuk" 54a/11;
eyü (iş) "iyi iş" 54a/4; iri (hulu) "kaba huylu" 68a/10;
katı (ahd) "kesin söz" 79a/3; kız (karındaş) "kız kardeş"
79a/8; toğru (yol) "doğru yol" 59a/9; ögey (kız) "üvey kız"
79a/11; sağ (el) "sağ el" 75a/3; ulu "yüce" 70a/11; yalan
(and) "yalan söz" 95a/5; yavuz (iş) "kötü iş" 78a/9

āsi "asi" 61b/4; dürüst (işlü) "çok bilgili" 54b/5;
tiz (hisāblu) "çabuk hesaplayan" 74a/7; zişt (iş) "kötü iş"
77b/8

2. Karşılaştırma sıfatları

eyreg "daha iyi" 61a/6; görklürek "daha güzel" 97a/9;
katırak "daha şiddetli" 87a/7; ulurak "daha yüce" 62b/2;
yavuzırak "daha kötü" 71a/7; yigrek "daha iyi" 61a/3

3. İşaret sıfatları

ol (gün) "o gün" 67b/7; ol (kābin) "o karşılık" 75a/5;
ol (tañrı) "o tanrı" 56b/10; ol (vaqt) "o zaman" 53b/6

4. Belirsizlik sıfatları

-bir

bir(niçe) "bir nice" 54b/9; bir (bölük) "bir topluluk"
55a/11; bir (kavm) "bir kavim" 58a/4; bir (cemā'at) "bir top-
luluk" 60a/11

-her

her (ta'ām) "her yiyecek" 58b/11; her (nefs) "her nefis"
68b/7; her (nese) "her şey" 69a/8; her (birisi) "her birisi"
76b/1

-hep

hep 60a/4, 99b/11, 104b/5

-niçe

niçe (peygamber) 65b/10; niçe (sebepe) 67b/8

D. ZARFLAR

1. Yer zarfları

ara 65a/3, 82a/4, 91b/11; arka 72a/11, 84a/9; art 72b/1
aşağı "aşağı" 83b/2; girü "geri taraf" 87b/5; orta 79b/5

2. Zaman zarfları

a) Ad ve sıfatlardan yapılanlar

gice "gece" 61b/7; gün "gün, zaman" 69b/2; gündüz
55b/8; andan "ondan sonra" 55b/8; ilk 55b/8

b) Doğrudan edat ve zarf olanlar

şindi "şimdi" 78a/11; hemîşe (Fa) "her zaman" 56a/8

3. Miktar zarfları

a) Doğrudan zarf olanlar

gey "çok" 87a/11; katı "fazla, çok" 54a/2

b) Kelime tekrarı ile yapılanlar

bölük bölük "grup grup" 60a/5

4. Durum zarfları

ancılayın "onlar gibi" 55b/11; yaluñuz "yalnız" 62b/6;
tiz "çabuk" 74a/7

E. EDATLAR

1. Çekim edatları

a) Şart bildirenler

eger "eğer" 56a/5

b) Sınırlama bildirenler

lîkin (Fa) "lâkin" 79b/5; velîkin (Fa) "velâkin" 55a/7

c) Sebep bildirenler

çün (Fa) "çünkü" 92a/11

ç) İstisna bildirenler

illā (A) "-den başka, meğer" 54b/4, 60a/3, 96a/11,....

2. Bağlama edatları

ile "(üç binler) ile" 63a/9; "ilm ile" 63a/1

yā "ya...", "ya (tevbe vire)" 63b/7; "yā (çok oldu)" 75b/9; "yā (çalışalar)" 91a/4

3. Benzetme edatları

beñzer "benzeyen" 102a/10; nitekim "nasıl ki" 84a/10, 90b/7

4. Son çekim edatları

a) Yalın hali gerektirenler

gibi "iki dişi ülüsi gibi" 76a/9; "şandığı gibi" 86b/10

bile "çalışdı anuñıla bile" 65b/10

içün "älemler içün" 59a/10; "çalış içün" 63a/3

üzere "yalancılar üzere" 54b/3; "tañrı üzere" 56a/10

b) Yönelme halini gerektirenler

-a degin "kıyāmet günine degin" 53b/10; "göñüllere degin" 62b/8

c) Ayrılma halini gerektirenler

-den ötürü "rahmet sebebinden ötürü" 68a/9; "öñürtmek-den ötürü" 75b/2

ç) Tamlanan durumundaki edatlar

-içinde "anuñ içinde" 53b/11; "hayırlar içinde" 61b/10

-içine "barmaqları içine" 62b/6; "tamu içine" 99b/11

-üstine "götürdük üstine tağı anlaruñ" 101b/10

5. Soru edatları

-nedür "nedür sizün çalışmazsınız" 88a/4; "pes nedür işbu kavmün" 89a/3

-nişe "neden, niçin", "pes nişe dartışursız" 55a/4; "nişe karşıdurursız" 55b/6

-nite "neden", "nite doğru yol göstere tañrı" 58a/4; "nite kâfir olursız" 59b/10

6. Çağırma edatları

iy "ey!", "iy çalabumuz" 53b/3; "iy anlar kim imān getürdiler" 60a/2

F. SIFAT-FİİLLER

1. -an, -en

dutanlar "tutanlar" 94a/2 < DLT tutğan; inen "inen" 101b/6

2. -^or

(şerīcātde) bulunur (nesneyile) "bulunan" 75b/4

3. -maz, -mez

irilmez (gölge) "ulaşılamaz gölge" 85b/5

3. -duk, -dük

aldukları "aldıkları" 102b/8; depeledükleri "öldürdükleri" 71b/1;

4. -mış, -miş

arınmış "temizlenmiş (olan)" 85b/4; bağlanmış "bağlanan" 72a/9; indürinilmiş "indirilen" 63a/10; ışmarlanmış "emanet edilen" 91a/8; olınmış "olunan" 91b/10

5. -acak, -ecek

dönecek (yir) "dönülen" 96a/8; kurtılacak (yir) "kurtululan (yer)" 72b/4; varılacak (yir) "varılan (yer)" 93b/2

G. ZARF-FİLLER

1. -duğınca

olduğınca "olduğu gibi" 56a/8

2. -iken, -ken

(şād) oluñlar iken "mutlu olurlerken" 70a/2; otururken
"otururken" 72b/10; örüdururken "ayaktayken" 72b/10

3. -u, -ü

(düzgün) eyleyü "hile yaparak" 95a/5; (girü) kalu "ge-
ri kalarak" 87b/5

4. -up-, -üp

döküp "dökerek" 83b/2; urup "vurup" 66a/1; yañılup "ya-
nılıp" 51b/7

H. FİLLER VE FİİL ÇEKİMLERİ

I. Kişi ekleri

a) Birinci grup kişi ekleri

Bu ekler, kişi zamiri kaynaklıdır. Geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik çekimlerinde kullanılmaktadır.

1. t. k. -van, -ven; -vanın, -venin; -vam, -vem
-am, -em
-ın, -in
2. t. k. -sın, -sin
3. t. k. -ø
1. ç. k. -vuz, -vüz; -uz, -üz
2. ç. k. -sız, -siz
3. ç. k. -lar- -ler

b) İkinci grup kişi ekleri

Bu gruba giren ekler iyelik kaynaklıdır. Görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır.

1. t. k. -m
2. t. k. -ñ
3. t. k. -ø
1. ç. k. -k, -k
2. ç. k. -ñuz, -ñüz
3. ç. k. -lar, -ler

c) Üçüncü grup kişi ekleri

Bu ekler emir bildirirler.

1. t. k. -ayın, -eyin; -ayım, -eyim
2. t. k. -gıl, -gil
-ø
3. t. k. -sun, -sün
1. ç. k. -alum, -elüm
2. ç. k. -ñ; -^oñuz, -^oñüz
3. ç. k. -sunlar, -sünler

II. FİİL ÇEKİMLERİ

A) Basit zamanlı fiillerin çekimi

1) Bildirme kipleri

a) Geniş zaman -r; -ar, -er; -ur, -ür

Geniş zaman çekiminde 1. ve 2. teklik kişi çekimleri metnimizde bulunmamaktadır.

Teklik 3. kişi

diler 56a/2; okır "davet eder" 69a/3; ışmarlar "emanet eder" 76a/7; sever 56b/1; buyurur 85b/5; dirürür "bir araya toplar" 68a/4; görür 71a/3; öldürür 68a/4; üyürür "tercih eder" 71a/3

Çokluk 1. kişi

göyündürürüz "yakarız" 85a/9; inanuruz 101a/7; virürüz 65a/9

Çokluk 2. kişi

bilürsüz "bilirsiniz" 55b/6; buyurursız "buyurursunuz" 61a/3; virürsüz "verirsiniz" 55b/4

Çokluk 3. kişi

aldarlar "aldatırlar" 100a/8; depelerler "öldürürler" 61b/3; gizlerler 62b/1; direrler "toplarlar" 68a/7; iverler "acele ederler" 61b/10; şatarlar 88a/1; bilürler 56a/11; buyururlar 60a/11; döndürürler 83b/10; eydürler "söylerler" 56a/10; okırlar 60a/11

Geniş zamanın olumsuzu

añlamaz mısız "anlamaz mısınız" 55a/3; eylemezler mi 89b/4; yitmez mi 63a/8

b) Görülen geçmiş zaman -dı, -di; -du, -dü

Teklik 2. kişi

indürdüñ 53b/4

Teklik 3. kişi

arturdu 70a/8; belürdi "ortaya çıktı" 61b/1; çıkarınıldı "çıkarıldı" 61a/3; karardı "karardı" 60b/6; ögretti 95b/9

Çokluk 1. kişi

eyledük 57b/2; gösterdük 87a/9; yarakladük "hazırladık" 78b/1

Çokluk 2. kişi

bulduñuz 69a/6, 90b/11; dartışduñuz "tartıştınız" 55a/3
düşdüñüz 62a/11; eyitdüñüz "söylediniz" 69a/4

Çokluk 3. kişi

getürdiler 67b/10; irişdiler "yetiştiler" 62b/5; işle-
diler 67b/8; öldiler 58b/5; yüridiler 68a/1; kaldılar 62b/6;
yıgdılar "yasakladılar" 103b/7

Görülen geçmiş zamanın olumsuzu

aşmadılar 102a/9; eylemedi 62a/8; indürinilmedi "indi-
rilmedi" 55a/1; öldürmediler 102b/1

c) Öğrenilen geçmiş zaman -mış,-miş

Teklik 3. kişi

kaplanmış 102a/5

2) Tasarlama kipleri

a) İstek -a, -e

Teklik 1. kişi

azduram 96b/3; buyuram 96b/5; degürem "ulaştıram" 54a/4
eyleyem 54a/1; givürem "sokayım" 73b/5

Teklik 2. kişi

bağlayasın 68b/1; eyleyesin 94b/9

Teklik 3. kişi

ayırtlaya "ayırdede" 71a/1; bişe "pişe" 85a/10; bağlaya
59a/4; degüre "ulaştırı" 56a/6; duta 65a/5; eyleye 85a/1

Çokluk 1. kişi

bırağavuz "bırakalım" 66a/11; bilevüz "bilelim" 69b/1;
göyündürevüz "yakalım" 81a/6; virevüz "verelim" 65b/9

Çokluk 2. kişi

alasız "alasınız" 78b/3; göresiz 78b/7; depelenesiz
"ölesiniz" 68a/8; iltesiz "ulaştırasınız" 78b/4; koparını-
lasınız "koparılāsınız" 68a/8

Çokluk 3. kişi

dartışalar 56a/1; döndüreler 59b/9; döneler 55b/9;
eyideler "söyleyeler" 89a/1; ireler "yetişeler" 75a/10

İstek kipinin olumsuzu

arıtmaya "temizlemeye" 56b/5; bulmaya 56b/4; ödemeye
56a/7; söylemeye 56b/4; bulmayalar 87a/1; degürmeyeler "u-
laştırmayalar" 61a/7; olmayalar 86b/11

b) Emir

(Emir ekleri için bkz. üçüncü grup kişi ekleri tablo-
su s. 34)

Teklik 2. kişi

eyit "söyle!" 54a/11; eyle "yap, eyle!" 68a/11; dile
"dile!" 68a/11; sakla "sakla!" 68a/11; vir "ver!" 66a/5

algıl "al!" 73a/8; eylegil "yap, eyle!" 73a/7; virgil
"ver!" 73a/8

Teklik 3. kişi

eylesün 63a/5; olsun 60a/10; sakınsun 75b/3; visün 75b/4

Çokluk 1. kişi

eyleşelüm 54b/2; kılalüm 54b/2; okıyalum "çağıralım"
54a/11

Çokluk 2. kişi

añuñ "anın" 60a/5; ivüñ "acele edin" 64a/5; gelüñ 69a/11

ölün 62b/7; sakının "sakının" 60a/2; dile "dileyin" 81/b/1; sın "sınayın" 75a/9

Çokluk 3. kişi

dutsunlar 94a/1; eyitsünler "söylesinler" 76a/4; gel-
sünler 94a/3; olsunlar 94a/2; şakinsunlar 76a/4

Emrin olumsuz

aldamasun "aldatmasın" 73b/4; eylemesün " 70b/3; şakın-
masun 71a/6

çiftlenme "evlenmeyin" 79a/8; depeleme "öldürmeyin"
81a/3; dirilme "toplanmayın" 78b/4; eyleme "yapmayın"
82a/8; kayurma "düşünmeyin" 64b/11

B. BİRLEŞİK ZAMANLI FİİLLERİN ÇEKİMLERİ

1) Hikâye

a) Geniş zaman

Teklik 2. kişi

eydürdün "söyledin" 63a/8

b) İstek

getürsedi "getirseydi" 61a/5

2) Şart

a) Geniş zaman

Teklik 2. kişi

bilürsen "bilirsen" 95b/10; givürürsen "sokarsan" 73a/3
turursan "durursan" 93b/11

Teklik 3. kişi

degerise "ulaşırsa" 87b/6; depelenürise "öldürülürse"
65b/2; ölürise 65b/2; irerse "ulaşırsa" 62b/9; yokanurisa
"dokunursa" 62b/8

C. EK FİİL

Bildirme

Teklik 1. kişi

alıcivan "alıcıyım" 53b/7; götüriciven "götürücüyüm"
53b/7; kılcıvan "kılıcıyım, yapıcıyım" 53b/8

Teklik 3. kişi

āyetleridür "ayetleridir" 60b/10; bahādur "değerli (a-
lan) dır" 92a/1; cemā'atdür "topluluktur" 61b/6

Çokluk 1. kişi

baylaruz "zenginleriz" 53b/3; müsülmānlaruz 71b/1

SONUÇ

İncelemiş olduğumuz Kur'an tercümesi, Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığını ve Arapça-Farsça kelimelere karşı ifade gücünü göstermektedir. Özellikle dini terimlerde Türkçede eskiden beri var olan "tañrı" "çalap", "yalavaç", "yazuğ", tamu", "uçmak" gibi kelimelerin kullanılması ayrı bir önem taşımaktadır. Bu tür satırarası çeviriler kelime kelime yapıldığından o dönemdeki Türkçenin Arapça karşısındaki gücünü açıkça ortaya çıkarmaktadır. Kur'an gibi söz hazinesi geniş bir kitabı Türkçe kelimelerle karşılayan bu eserler aynı zamanda Türk dilinin kelime kadrosunu zenginleştirmiş, ifade sınırlarını mümkün olan en üst noktalara ulaştırmıştır.

ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

- 1) e/i değişmesinde metnimiz "i" ağırlıklıdır:
bil, biş, di-, vir-
- 2) Yuvarlaklaşma, metnimizin en önemli ses bilgisi özelliğidir.
 - a) Kelime kökünde: aru, kapu, altun, degül
 - b) Eklerde;
 - uğ-ük fiilden ad yapma eki: artuğ, eksük
 - aru,-erü yön gösterme eki: ilerü, yukaru
 - up,-üp zarf-fiil eki: döküp, urup
 - dur,-dür ettirgenlik eki: azdura, döndüreler
 - ur-ür ettirgenlik eki: artura, degürmeşeler
 - sun,-sün; -sunlar,-sünler: 3. kişi emir eki:
aldamasun, eyitsünler, yisün
 - dur,-dür bildirme eki: kalıcılardur, yigrekdür
 - um,-üm; -umuz,-ümüz 1. kişi iyelik ekleri:
aramuz, benüm, çalabumuz
 - uñ,-üñ; -uñuz,-üñüz 2. kişi iyelik ekleri:
analaruñuz, çalabuñuz, kaçımağuşuz
 - uñ,-üñ; -nuñ,-nüñ tamlayan eki: anasınuş, ahiretüñ

- lu,-lü; -suz,-süz sıfat yapma ekleri: beñdeşsüz, geñsüz, geñlü, kaygulu
-duk,- dük görülen geçmiş zaman teklik 1. kişi eki: dutduk, eyitdük
-avuz,-evüz çokluk 1. kişi istek eki: bilevüz, yoyavuz
-ur,-ür geniş zaman eki: alur, bilürler
-u,-ü zarf fiil eki: eyleyü, kalu

ÜNLÜ DÜŞMESİ

Metnimizde fazla görülen bir olay değildir. Birkaç kelime de görülür:

- e->-ø- iltesiz
-u,-ü->-ø- eylük, eyrek

ÜNLÜ UYUMU

Türkçe kelimelerde incelik-kalınlık uyumu çok sağlamdır. -lığ, -lig ad yapma ekinin geldiği üç kelime de bu uyum yoktur: kafirlik, takşirlik, bāzīrgānlik

- iken zarf-fiil eki bu uyumun dışındadır: ayrılıcıyken
-ki aitlik eki bir kelime de uyum sağlamıştır: sonrağı

ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

-Ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde, kelime sonundaki -k, -k'ler ötümlüleştir: ayruğa, virmegi

-İnce ünlü taşıyan t-'ler metnimizde ötümlüleştirmiştir: dirdi, dilek düne-, döğ-, dişi, dön-

-Kalın ünlü taşıyan t-'lerde ötümlüleşme eylimi görülmektedir: dad-~tad-; toğru~doğru; tap~dap

AD ÇEKİMİ

1) İyelik ekleri

- Teklik 1. kişi -um,-üm: ahdüm, benüm
2. kişi -uñ,-ün: aruluğuñ, senüñ
3. kişi -ı,-i; -sı,-si; anası, 'azābı, ülüsi
Çokluk 1. kişi -umuz,-ümüz: ayaklarımız, geçme-gümüz

Çokluk 1. kişi -umuz,-ümüz: ayaklarımız,
geçmegümüz

Çokluk 2. kişi -uñuz,-üñüz: çalabuñuz,
göğüsleruñüz

Çokluk 3. kişi -ları,-leri: derileri,
karındaşları

2) Hal ekleri

İlgi hali: -uñ,-üñ; -nuñ,-nüñ: anlaruñ,
ferişteleruñ, atasınuñ

Yönelme hali -a,-e; -(y)a,-(y)e: anaya,
‘alemlerä, kimseye

Yükleme hali -ı,-i; -nı,-ni; -n günü, dünyâyı,
görkünü, kendüzin

Bulunma hali -da,-de: ardında, nesede

Ayrılma hali -dan,-den: irkekden, kayğudan

Eşitlik hali -ça,-çe: ardınça

Yön bildirme hali: -aru,-erü: ilerü, yoğaru

Araç hali -ın,-in; -layın,-leyin; -cılayın:
andlarıyla, ancılayın

YAPIM EKLERİ

1) Addan ad yapma ekleri

+cı,+ci: miyāncı, kullukçı

+daş: yoldaş, karındaş

+lık,+lik: arulığı, dirliği

+lu,+lü: erlü, kaygulu

+suz,+süz: yazuksuz, geñsüz

2) Fiilden ad yapma ekleri

-k; - k,- k: artuk, dartışuk, döşek

-ak, -ek :durak

-ğün,-gün: azğün, düzgün

-n: ekin

-ıcı,-ici: durıcı, gelici
-°m: ölüm
-mak,-mek:azmak, bilmeklig

3) Addan fiil yapma ekleri

+ar-,+er-: ağara, kararara
+da-,+de-: aldamak
+la-,+le-: arzularsız, gizlerler
+la-n-,+le-n-: depelendiler, bağışlanmışdur

4) Fiilden fiil yapma ekleri

Ettirgenlik:

-ar-er- : çıkarur, gidere
-ur-ür-: artura, yitürür
-t-: ayırtlaya
-dur-, -dür-: azdura, döndürdi

Edilgenlik

- l-: Bu ek metnimizde genellikle dönüşlülük eki
- n- ile kullanılmıştır. Ek yığılması durumu görülen met-
nimizde bunun anlamı kuvvetlendirmek için yapıldığını sa-
nıyoruz: incidünildiler, virinile, bulınıla

Dönüşlülük - n-: idindi, arınmışlar

İşdeşlik: -ş-:ayrılışalar, eyleşelüm

ZAMİRLER

- 1) Kişi zamirleri: ben, sen, ol; biz, siz, anlar
- 2) İşaret zamirleri: şu, ol, şol
- 3) Dönüşlülük zamirleri: kendü, kendüzi
- 4) Belirsizlik zamirleri: ayruk, her kim, kimse
ne-kim
- 5) Soru zamirleri: kim, ne, kankı
- 6) Bağlama zamirleri: kim

SIFATLAR

- 1) Niteleme sıfatları: aru, bellü, yavuz, iri
- 2) Karşılaştırma sıfatları: eyreg, yigrek, ulurak
- 3) İşarat sıfatları: ol (gün)
- 4) Belirsizlik sıfatları: bir (niçe), her (nese), hep, niçe (peygamber)

ZARFLAR

- 1) Yer zarfları: ara, arka, girü, aşağı
- 2) Zaman zarfları: gice, gündüz, ilk, şimdi
- 3) Miktar zarfları: gey, katı, bölük bölük
- 4) Durum zarfları: ancılayın, yaluñuz, tiz

EDATLAR

- 1) Çekim edatları: eger, lîkin, çün, illā
- 2) Bağlama edatları: ile, yā
- 3) Benzetme edatları: beñzer, nitekim
- 4) Son çekim edatları: gibi, bile, içün, -a degin, -den ötürü, içine, üstine
- 5) Soru edatları: ne, nişe, nite
- 6) Çağırma edatları: iy

SIFAT-FİİLLER

- 1) -an,-en: dutan, inen
- 2) -°r: irilmez (gölge)
- 3) -maz-mez: irilmez gölge
- 4) -duk,-dük: aldukları, depeledükleri
- 5) -mış,-miş: arınmış, indürinilmiş
- 6) -acak,-ecek: dönecek (yir), varılacak (yir)

ZARF-FİİLLER

- 1) -duğınca: olduğınca
- 2) -iken, -ken: olurlar iken, örödürürken
- 3) -u, -ü: eyleyü, kalu
- 4) -up, -üp: döküp, yañılup

FİİL ÇEKİMLERİ

A) Basit zamanlı fiillerin çekimi

1) Bildirme kipleri

a) Geniş zaman -r; -ar, -er; -ur, -ür:

-Teklik 3. kişi: diler, okır, ısmarlar, uyürür, sever, buyurur

-Çokluk 1. kişi: göyündürürüz, inanuruz

2. kişi: bilürsüz, buyurursüz

3. kişi: aldarlar, depelerler

-Olumsuz: anlamaz mısız, yitmez mi

b) Görülen geçmiş zaman -dı, -di

-Teklik 2. kişi: indürdüñ

3. kişi: arturdı, belürdi

-Çokluk 1. kişi: eyledük, yarakladuk

2. kişi: bulduñuz, eyitdñüz

3. kişi: getürdiler, kaldılar

-Olumsuz: asmadılar, indürinilmedi

b) Öğrenilen geçmiş zaman -mış, -miş

-Teklik 3. kişi: kaplanmış

2) Tasarlama kipleri

a) İstek -a, -e

-Teklik 1. kişi: azduram, degürem

2. kişi: bağlayasın, eyleyesin

3. kişi: ayırtlaya, bişe

- Çokluk 1. kişi: birağavuz, bilevüz
- 2. kişi: alası, iltesiz
- 3. kişi: dartışalar, ireler

-Olumsuz: arıtmaya, degürmeye

b) Emir

-Teklik 2. kişi: eyit, şakla; algıl, virgil

3. kişi: eylesün, şakınsun

-Çokluk 2. kişi: anun, ivün

3. kişi: dutsunlar, eyitsünler

-Olumsuz: aldamasun, çiftlenmen, depelemen

B) Birleşik zamanlı fiillerin çekimi

1) Hikâye

a) Geniş zaman

-Teklik 2. kişi: eydürdün

b) İstek

-Teklik 3. kişi: getürsedi

2) Şart

a) Geniş zaman

-Teklik 2. kişi: bilürsen, givürürsen, turursan

3. kişi: degerise, yokanurısa

EK FİİL

Bildirme

-Teklik 1. kişi: alıcıvan, götüriciven

3. kişi: ayetleridür, bahâdur

-Çokluk 1. kişi: baylaruz, müsülmânlaruz

Yukarıdaki gramer özelliklerini göz önünde bulundurarak, metnimizin XV. yy'da istinsah edildiğini söyleyebiliriz.

METİN
VE
GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

53/b

(1) (pes ol vakt-kim bildi 'isā) anlardan kāfirliği, eyitti. kimdür arka viricilerüm, tañrı dapa. (2) eyitti havārīler ya'nī 'isā yārānları, biz tañrının arka viricilerivüz, ya'nī dīninüñ. inanduk (3) tañrıya, dağı tanuk ol, bayık biz müsülmānlaruz./ iy çalabumuz, inanduk (4) aña kim indürdüñ, dağı uyduk yalavaca, pes yaz bizi (5) tanuklarıla./ dağı yavuz şandılar, dağı yavuz şandı tañrı. dağı tañrı (6) yavuz şanicıların yigregidür./ ol vakt-kim eyitti tañrı, iy 'isā (7) bayık ben tamām alıcivan seni, dağı götüriciven seni benüm dapa, dağı arıdıcıvan seni, (8) anlardan kim kāfir oldılar, dağı kılıcıvan anları kim (9) uydılar saña, üzerine anların kim kāfir oldılar, kıyāmet günine (10) degin. andan, benüm dapadur dönecek yirüñüz, pes hüküm eyleyem (11) arañuzda, anuñ içinde olduñuz anuñ içinde dartışursız./

54/a

(1) ammā anlar kim kāfir oldılar, 'āzāb eyleyem anlara, 'azāb (2) katı. dünyā içinde dağı āhiretde. dağı yokdur anların (3) arka viricileri./ ammā anlar kim imān getürdiler, dağı işlediler (4) eyü işler, tamām degürem anlara müzdlelerini. dağı (5) tañrı sevmez zālimleri./ şol okuruz anı üzerüne, (6) āyetlerden. dağı kur'an berk olunmuş./ bayık (7) 'isā meşeli, tañrı katında, ādem meşeli gibidür. yarattı anı (8) topraktan. andan, eyitti aña, ol, pes oldı./ (9) haqdur çalabuñdan, pes olma gü-mānlulardan./ (10) pes her kim hüccetleşe senüñile, anuñ içinde, andan sonra kim geldi saña (11) bilmekten eyit, gelün okıyalum er oğlanlarımızı ya'nī hasan hüseyin

53/b

- (1-3) (İsa o zaman) onların kafirliğini hissedince: " Allah yolunda arka vericilerim kimdir?" dedi. Havariler, yani İsa dostları (şöyle) dediler:"Biz Allah'ın yardımcılarımız. Allah'a inandığımıza tanık ol, kuşkusuz biz müslümanlarız." /52/
- (3-5) Ey Allahımız, indirdiğine inandık ve peygambere uyduk. Şimdi bizi tanık olanlarla yaz. /53/
- (5-6) Ama (onlar) kötü niyet beslediler ve Allah (da, onları) cezalandırdı. Allah, kötü niyet besleyenlerin cezasını en iyi verendir. /54/
- (6-11) O zaman Allah dedi (ki):"Ey İsa ben seni eceline yetireceğim ve seni kendi katıma kadar yükselteceğim, seni inanmayanlardan ayıracam. Sana uyanları kıyamet gününe degin inkar edenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönecek yeriniz (yine) benim yanımdır. Tartıştığınız konularda yine ben hükmeyleyeceğim. /55/

54/a

- (1-3) İnkâr edenleri dünya ve ahirette şiddetli azaba uğratacağım. Onların hiç arka verenleri yoktur./56/
- (3-5) Ama, inanıp da iyi işler işleyenlerin karşılıkları tamamen verilecektir. Allah zalimleri sevmez. /57/
- (5-6) Ey Muhammed, sana) okuduğumuz bunlar ayetlerden (oluşan) Kurandandır. /58/
- (6-8) Allah katında İsa'nın durumu -kendisin topraktan yaratıp sonra "ol" demesiyle olan- Adem'in durumu gibidir. /59/
- (9) Gerçek Allahındandır, o halde kuşkuya kapılanlardan olma. /60/
- (10-11) (Ey Muhammed:) Sana ilim geldikten sonra (bu konuda) seninle kim tartışacak olursa de (ki): "Gelin oğlanlarımızı yani Hasan ve Hüseyin'i (dev. 54/b.1-3)

54/b

(1) dağı er oğlanlarıñuzı, dağı avratlarımızı, dağı avratlarıñuzı, (2) dağı kendüzümüzleri, dağı kendüzilerüñizi. andan, la'net eyleşelüm, kılalum (3) tañrı la'netin yalancılar üzere./ bayık işbu, haber (4) virmekdür haq. dağı yokdur hiç tañrı, illā tañrı. dağı bayık (5) tañrı beñdeşsüzdür, dürüst işlü./ pes eger yüz döndüreler, (6) bayık tañrı bilicidür müfsidleri./ eyit iy kitāb (7) ehli, gelün bir söz dapa, berāber aramızda (8) dağı arañuzda, kim tapmayavuz illā tañrıya dağı ortak eylemeyevüz (9) aña nesene. dağı dutmaya bir nicemüz bir niceyi çalaplar, (10) tañrıdan ayruk. pes eger yüz döndüreler, eyidün, tanuk (11) oluñ, bayık biz müsülmānlaruz./ iy kitāb ehli,

55/a

(1) nişe dartışursız ibrahīm haqqında, dağı indürinilmedi (2) tevrīt dağı incıl, illā andan sonra (3) pes añlamazmısız./ siz şunlarsız kim, dartışduñuz (4) anuñ içinde kim sizüñdür aña bilmek, pes nişe dartışursız (5) anuñ içinde kim yokdur sizüñ aña bilmek, dağı tañrı bilür (6) dağı siz bilmezsiniz. olmadı ibrahīm (7) cuhūd yā naşrānī, velikin oldı (8) ayruk dınlerden, müsülmān dağı olmadı müşriklerden./ (9) bayık ādemilerün yakınırağı yā haqlurağı ibrahīme, anlardur kim (10) uydılar aña, dağı işbu peygamber dağı anlar kim imān getürdiler. (11) dağı tañrı mü'minlerün arka viricisidür. sevdi bir bölük

54/b

- (1-3)→ oğullarınızı, kadınlarımız, kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım da Allah'ın lanetinin yabancılar üzerine olmasını dileyelim. /61/
- (3-5) Kuşkusuz bunlar doğrudur. Allah'tan başka hiç (bir) Allah yoktur. Ve Allah benzersizdir, geniş bilgi sahibidir. /62/
- (5-6) Eger (O'ndan) yüz çevirirlerse kuşkusuz Allah fesatçıları bilir. /63/
- (5-11) (De ki): "Ey Kitab(Hak din)a inananlar, Allah'a başka şeyi ortak etmemek, başka tanrıya tapmamak, Allah'ı bırakıp bir kısmımız bir kısmımızı "Rab" olarak benimsemek üzere bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin!" Ondan sonra eğer yüz çevirirlerse, "Bizim müslüman olduğumuza tanık olun!" deyin. /64/
- (11) Ey kitap ehli!

55/a

- (1-3)→ İbrahim hakkında niçin tartışırsınız? Tevrat da Incil de kuşkusuz andan sonra indirilmiştir, anlamıyor musunuz? /65/
- (3-6) Siz, bilginiz olan şey üzerinde tartışanlardansınız. Ama bilginiz olmayan (konular) hakkında niye tartışırsınız? Oysa Allah bilir, siz bilmezsiniz. /66/
- (6-8) İbrahim ne Yahudi ne Nasrani ve (ne de) Allah'a ortak koşanlardan oldu. (O) onlardan farklı olarak müslümandı. /67/
- (8-11) Kuşkusuz İbrahim'e en yakın (olan) insanlar ona uyanlar işte bu peygamber (Muhammed) ve ona inananlardır. Allah inananların yardımcısıdır. /68/

55/b

(1) kitāb ehlinden kim azduralar sizi. dağı (2) azdurmazlar illā kendüzilerini, dağı bilmezler./ (3) iy kitāb ehli, nişe kāfir olursız tañrı (4) āyetlerine, şol hālde kim siz tanuqlıq virürsüz./ iy kitāb ehli (5) nişe qarışdurursız haqqı bātıla, dağı gizlersiz (6) haqqı ya'ni peygamber şıfatın, ol hālde kim siz bilürsüz./ dağı eyitti bir bölük (7) kitāb ehlinden, imān getürün aña kim indürinildi (8) anlaruñ üzere kim imān getürdiler, gündüzün ilkinde, kadı kāfir oluñ (9) şonında, ola kim anlar döneler, ya'ni müsülmānlığa./ dağı inanmañ (10) illā aña kim uydu dīnünüze. eyit, bayıq toğru yol, (11) tañrının toğru yolıdur, kim virinile kimseye, ancılayın kim

56/a

(1) virinildüñüz. yā dartışalar sizünile çalabuñuz katında, (2) eyit eylük ya'ni tevfiq virmek tañrı elindedür, virür anı kime diler. (3) dağı tañrı giñ raḥmetlüdür, bilicidür./ ḥāş eyler raḥmetini (4) aña kim diler, dağı tañrı eylük issidür ulu./ (5) dağı bir niçesi kitāb ehli, oldur kim eger imān dutasañ anı (6) biñ iki yüz altun vakıyye degüre anı saña, dağı bir niçesi anlaruñ oldur kim (7) eger imān dutasan anı bir kızıla, ödemeye anı saña, (8) illā kim hemişe oluğunça anuñ üzere durucı. şol andan ötürüdür kim bayıq anlar (9) eyittiler, yokdur üzerümüze yazu bilmezler içinde, yol ya'ni yazuk, (10) dağı eydürler tañrı üzere yalanı, ol hālde kim (11) bilürler/ evet, her kim vefā eyleye, ya'ni emānet ödemek, kavli kavline.

55/b

- (1-2) Kitap ehlinden bir bölümü sizi saptırmak isterler (oy-
sa) kendilerini saptırırlar (da) farkına varmazlar. /69/
- (3-4) Ey kitap ehli, sizler tanıklık ettiği halde Allah'ın a-
yetlerini niçin inkar ediyorsunuz? /70/
- (4-6) Ey kitap ehli, hakkı batıl olana niçin karıştırıyorsu-
nuz? Hakkı yani peygamberlik sıfatını niçin gizliyor-
sunuz? /71/
- (6-9) Kitap ehlinden bir bölümü şöyle dedi:" İnananlara indi-
rilene sabahleyin inanın, sonunda inkâr edin ki belki
müslümanlığa dönerler. /72/
- (9-11) Dininize uyanlardan başkasına inanmayın. De (ki):" Kuş-
kuşkusuz doğru yol Allah'ın doğru yoludur." (ve onlar
size verilenin bir başkasına da verildiğine

56/a

- (1-3)- veya Rabbinizin katında müslümanların sizi alt edece-
ğine inanmayın. De (ki):"kuşkusuz iyilik yani bol nimet
vermek Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir. Allah
bol rahmetlidir, (herşeyi) bilicidir." /73/
- (3-4) (O) rahmetini dilediğine verir. Allah büyük iyilik sa-
hibidir. /74/
- (5-11) Kitap ehli içinde bin ikiyüz vakiye altını bıraksan o-
nu sana ulaştıran ve bir kızıl (lira) emanet etsen tepe-
sine dikilmedikçe onu sana ulaştırmayan vardır. Bu onla-
rın kuşkusuz ki, "Kitapsızlara karşı üzerimizde bir so-
rumluluk yoktur." demelerindendir. Onlar bile bile Alla-
h'a karşı yalan söylemektedirler. /75/

56/b

(1) daķı şakına, bayık tañrı sever şakınıcıları./ bayık
(2) anlar kim şatun alurlar tañrı ‘ahdıyla, daķı andla-
rıyla (3) az bahā şunlar, ülü yokdur anlaruñ (4) āhıret-
de. daķı söylemeye anlara tañrı. daķı bakmaya (5) anla-
ra kıyāmet günü, daķı arıtmaya anları. daķı (6) anlaruñ-
dur ‘azāb ağırdıcı./ daķı bayık anlardan bir bölük (7)
egerler dillerini kitābıla, ta şanasız anı (8) kitābdan
daķı degül ol kitābdan, (9) daķı eydürler, ol tañrı ka-
tından, daķı degül ol (10) tañrı katından. daķı eydürler
tañrı üzere yalanı, (11) anlar bilürlerken./ olmadı hiç
ādemīye kim

57/a

(1) vire aña tañrı kitābı daķı şerīātıla ‘amel eylemek,
peygamberlığı, (2) andan, eyde ādemīlere, oluñ kullar
benüm, (3) tañrıdan ayruk, velīkīn oluñ tañrıyı bilici-
ler, (4) anuñıla kim olduñuz bilürsüz kitābı, daķı a-
nuñıla kim (5) olduñuz okırsız./ daķı buyurmaz size (6)
kim dutasız firişteleri daķı peygamberleri, çalaplar.
(7) buyurur mı size kāfirliği, andan soñra siz (8) mü-
sülmānlarsız./ daķı ol vaķt-kim duttı tañrı, peygamber-
ler ya‘nī ümmetlerinüñ (9) qavlin, daķı ‘ahdın, her ni-
çe-kim viribiyem size kitābdan daķı (10) hikmetden, an-
dan, gele size yalavaç, girçek dutucıyiken (11) anı-kim
sizüñiledür kim inanasız aña, daķı arķa viresiz aña./

56/b

- (1) Evet, Allah sözünü yerine getirenleri ve gûnahtan sakınanları sever. /76/
- (1-6) Allah'ın ahdini ve yeminini az bir degere degişenlerin (işte) onların ahirette payları yoktur. Allah onlara kıyamet günü hitap etmeyecek; onlara bakmayayacak onları temizleyecektir. Acı verici azap onlar içindir. /77/
- (6-11) Şüphesiz (ki) onlardan bir bölümü kitapta olmadığı halde onu kitaptan sanasınız (diye) dillerini egip (bükerekler). O, Allah katından olmadığı halde, " O Allah katındandır." derler. Ve bile bile Allah'a karşı yalan söylerler. /78/

57/a

- (1-5) Allah'ın kendisine kitabı, hükmü, peygamberliği verdiği insanlara " Allah'ı bırakıp bana kul olun (demek yakışmaz) ama "Kitabı okuduğunuz, onu bildiğiniz için Allah'a kul olun" (demek yaraşır.) /79/
- (5-8) (Allah) size melekleri ve peygamberleri yaratıcı olarak benimsemenizi buyurmaz. Siz müslüman olduktan sonra, size inkar etmeyi mi emredecek? /80/
- (8-11) O zaman, Allah, peygamberlerinin yani ümmetlerinin sözünü almıştı:"Size kitap ve hikmet verdim. Siz de olanları doğrulayacak bir peygamber gelecek, ona inanacaksınız ve yardım edeceksiniz

57/b

(1) eyitti, ikrār eyledüñüz mi, daķı duttuñuz mı anuñ üzere (2) ‘ahdümi, kavlümi eyittiler, ikrār eyledük. eyitti tanuķ oluñ, (3) daķı ben sizüñile tanıķlardanvan./ pes her kim (4) yüz döndere şundan soñra kim, şunlardur fāsıķlar./ (5) tañrı dīninde ayruķ mı istersiz, daķı aña boyun virdi anlar (6) kim göklerdeür daķı yirde geñlü geñsüz. (7) daķı anuñ dapa dönderilesiz./ eyit imān getürdük tañrıya, daķı aña kim (8) indürinildi üzerümüze, daķı aña kim indürinildi ibrahīm üzere, (9) daķı ismā‘ile daķı ishāķa, daķı ya‘kūba, daķı ya‘kūb (10) oğlanlarına daķı aña kim virinildi müsāya, daķı ‘isāya (11) daķı peygamberlere, çalabılarından. ayırtlamazuz hīç

58/a

(1) birini anlardan. daķı biz aña boyun viricilerüz. (2) daķı her kim isteye islāmdan ayruķ dīn, hergiz (3) qabul olunmaya andan, daķı ol ahiretde ziyānlulardandur./ (4) nite toğru yol göstere tañrı bir kavme kim, kāfir oldılar imānlarından (5) soñra, daķı tanuķlık virdiler kim bayıķ yalavaç haķdur, (6) daķı geldi hüccetler daķı tañrı toğru yol göstermez (7) kavme zālimler./ şunlar, cezāsı anlaruñ, (8) bayıķ anlaruñ üzerinedür tañrı la‘neti daķı firışteleruñ, daķı (9) ademīleruñ, dūkelicükleri./ ebed kalıcılarken anuñ içinde. yiyidilmeye (10) anlardan ‘azāb, ne dağı anlar bakınılalar./ (11) illā anlar kim tevbe eylediler şundan soñra, daķı eyü iş işlediler.

57/b

- (1-3)- karara varip bu ahdi kabul ettiniz mi?" dedi. "İkrar ettik." dediler. "Tanık olun, ben sizinle birlikte tatlardanım." dedi. /81/
- (3-4) İşte bundan şimden sonra kim yüz çeviririrse onlar günahkarlardır. /82/
- (4-7) Allah'ın dininden başka bir din mi isterler? Oysa göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez O'na teslim olmuştur. (yine) O'na döneceksiniz. /83/
- (7-11) "Allah'a, bize indirilene, İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve oğullarına indirilene, Rableri tarafından Musa, İsa ve peygamberlere verilene inandık.

58/a

- (1) Onları birbirinden hiç ayırt etmeyiz. Biz O'na boyun verenlerdeniz." de. /84/
- (2-3) Her kim islamdan başka (bir) dine yönelirse kabul olunmayacaktır. O, ahirette de zarara uğrayanlardandır. /85/
- (4-7) İnandıktan, peygamberin kuşkusuz gerçek olduğuna tanıklık ettikten, kendilerine belgeler geldikten sonra (hâlâ) inkar den bir milleti Allah nasıl doğru yola ulaştırır? Allah zalimlerin kavmine doğru yol göstermez. /86/
- (7-9) (İşte) bunların cezası Allah'ın, meleklerin, insanların, şüphesiz hepsinin lanetine uğramalarıdır. /88/
- (11) Ancak bundan sonra tövbe edip iyi işler işleyenler müstesnadır. Kuşkusuz Allah bağışlayıcı ve merhamet edicidir. /89/

58/b

(1) bayık tañrı yarlıgayıdır, rahmet kılıcı./ bayık anlar kim (2) kâfir oldılar ya'ni 'isâyı anlarıñ imânından soñra, andan arturdılar (3) kâfirliği, hergiz kabûl olunmaya tevbesi anlarıñ. dağı şunlar (4) anlar azgunlardır./ bayık anlar kim kâfir oldılar (5) dağı öldiler. anlar kâfirleriken, hergiz kabûl olunmaya (6) kimsesinden anlarıñ, yir tolusu altun, eger (7) kendüzin satun alurısa dağı anuñla şunlar anlarıñdur 'azâb (8) ağırdıcı dağı yokdur anlarıñ hiç arka viricileri./ (9) hergiz bulmaya-sız eylûgi tâ nafağa viresiz andan kim seversiz (10) dağı her ne kim nafağa viresiz nesene bayık tañrı anı bilicidir./ (11) her ta'am oldıydı helâl ya'kûb oğlanlarına

59/a

(1) illâ ol-kim harâm eyledi ya'kûb kendü üzerine, andan ilerü (2) kim indürinile tevrît. eyit pes getürün⁽³⁾tevrîti okuñ anı, eger olasız girçekler./ (4) pes her kim yalan bağlaya tañrı üzere yalanı, şundan (5) soñra, şunlar zâlimlerdür./ eyitti (6) toğru söyledi tañrı, pes uyuñ ibrahîm milletine, müsülmâniken (7) dağı olmadı müşriklerden./ bayık ilk (8) ev kim konıldı âdemîleriçün, oldı kim mekkede, (9) kutlu bereketlüken, dağı toğru yol göstermek iken 'âlemler içün./ (10) anuñ içinde nişânlardur bel-lüler, ibrahîm maqâmı, dağı her kim (11) gire aña, ol imîn oldı./dağı tañrınıñdur âdemîler üzere ev hacı ya'ni kaşd,

58/b

- (1-4) Onlar İsa'ya inandıktan sonra inkar edip inkarlarını artıranlar (var ya) onların tövleleri hiçbir zaman kabul olmayacaktır. İşte bunlar azıtmışlardır. /90/
- (4-8) Doğrusu inkar edip inkarcı olarak ölenlerin hiçbirinden yeryüzünü dolduracak kadar altını rıdye vermiş olsa bile bu kabul olunmayacaktır. İşte elem verici azap onlarındır, onların hiç arka verenleri yoktur. /91/
- (9-10) Sevdiğiniz şeylerden yardımda bulunmadıkça iyiliğe erişemezsiniz. Ne kadar yardımda bulunursanız Allah onu bilir. /92/
- (11) Yakup oğlanlarına Tevrat'ın indirilmesinden önce

59/a

- (1-3) Yakup'un kendilerine haram ettiğinden başka her yiyecek helaldir. De (ki): "Eğer doğruysanız Tevrat'ı getirip okuyun." /93/
- (4-5) Bundan sonra Allah'a karşı kim yalancılıkta bulunursa işte onlar zalimlerdir. /94/
- (5-7) "Allah doğru söyledi, İbrahim dinine uyun; O Allah'a ortak koşanlardan değildir." de. /95/
- (7-9) Doğrusu insanlar için ilk kurulan ev Mekke'de dünyalar için kutlu ve doğru yol gösteren (Ka'be)dir. /96/
- (10-11) Oranın içerisinde (apaçık) deliller (ve) İbrahim'in makamı vardır. Oraya kim girerse güvenlik içinde olur.

59/b

(1) ol-kim güci yite anuñ dapa, yoldın-yaña. dağı her kim kâfir oldılar, (2) bayık tañrı hâcatsız âlemlerden / eyit iy kitâb (3) ehli, nişe kâfir olursız tañrı âyetlerine. (4) dağı tañrı tanuğdur, anuñ üzere kim işlersiz. / eyit iy (5) iy kitâb ehli, nişe yığarsız tañrı yolından anı-kim îman getürdi. istersiz anı ya'ni yolu egri, dağı siz tanuğlariken. (7) dağı degül tañrı gâfil, andan kim işlersiz. / iy (8) anlar kim îman getürdiler, eger boyun viresiz bir bölüğe, anlardan kim (9) virinildiler kitâb döndüreler sizi, îmanuzdan soñra (10) kâfirler. dağı ni-te kâfir olursız, ol hâlde kim siz, (11) okınur üzerünüze tañrı âyetleri. dağı içiñüzdedür yalavaç.

60/a

(1) dağı her kim şıgınurısa tañrıya, bayık yol gösterinildi, yol dapa (2) toğru. / iy anlar kim îman getürdiler şakınuñ tañrıdan (3) şakınmağun haqqı. dağı ölmeñ, illâ siz (4) müsülmânlariken. / dağı yapışuñ tañrı ipine ya'ni dînine, hep (5) bölük bölük olmañ. dağı anuñ tanrı ni'-metini, üzerünüze, (6) ol vaqt-kim olduñızdı düşmânlar pes dirdi gönüllerünüñ arasını, (7) pes olduñuz, ni'-metiyle ya'ni islâmile, kardaşlar dağı olduñuzdı (8) çukur kırañı üzere, oddan. pes kurtardı sizi (9) andan. andayık bellü eyler tañrı size âyetlerini, (10) anuñ için kim siz toğru yol dutasız. / dağı olsun sizden (11) bir cemâ'ât, okırlar hayr dapa. dağı buyururlar

59/b

- (1-2)- Oraya gitmeye gücü yeten insana Allah için Kabe'yi ziyaret etmesi gereklidir. Her kim inkar ederse bilsin ki kuşkusuz Allah evrenden müstagnidir. /97/
- (2-4)"Ey kitap ehli, Allah yaptıklarınızı görürken niçin Allahın ayetlerini inkar ediyorsunuz?" de. /98/
- (4-7) "Ey kitap ehli, siz (doğruluğuna) tanıkken niçin inananları andan ayırıyorsunuz? Allah işlediklerinizden habersiz değildir." de. /99/
- (7-10) Ey inananlar, kitap verilenlerden bir bölümüne uyarsanız inanmanızdan sonra sizi kafir olmaya çevirirler./100/
- (10-11) Allah'ın ayetleri size okunur, içinizde de peygamberi bulunurken nasıl inkar edersiniz?

60/a

- (1-2) Kim Allah'a sığınırorsa kuşkusuz doğru yola ulaşır. /101/
- (2-4) Ey inananlar, Allah'tan sakınılması gerektiği gibi sakının, sizler ancak müslüman olarak can verin. /102/
- (4-10) Hepiniz Allah'ın ipine yani dinine yapışın, parça parça olmayın. Allah'ın üzerinize olan nimetini alın. O zaman düşmandınız, kalplerinizin arasını uzlaştırdı da O'nun nimetiyle yani islamiyetle kardeş oldunuz. Bir ateş çukurunun üzerindeydiniz. Allah böylece doğru yola erişiniz, diye size ayetlerini açıklar. /103/
- (10-11) Sizden, iyiye çağıran, doğruluğu emreden, kötülükten alıkoyan bir topluluk olsun.

60/b

(1) eyü iş, dağı yığarlar yavuz işden. dağı şunlardır (2) kurtulucılar./ dağı olmañ anlar cılayın kim (3) bölük oldılar, dağı dartışdılar. andan sonra kim geldi anlara (4) hüccetler. dağı şunlar, anlarıñdur ‘azāb ulu. (5) ol-gün kim ağara yüzler, dağı qarara yüzler ammā (6) anlar kim qarardı yüzleri anlarıñ. kāfir olduñuz mı (7) andan sonra, pes taduñ ‘azābı, andan ötürü kim (8) olduñuzdı kāfir olursız./ dağı ammā anlar kim ağardı (9) yüzleri anlarıñ, tañrı rahmeti içinde anlar anuñ içinde (10) ebed kalıcılardur./ şol tañrı āyetleridür. okıruz anı üzerüne (11) haqqıla. dağı degül tañrı, diler zulm ‘ālemlere./

61/a

(1) dağı tañrınıñdur ol-kim göklerdeñdur, dağı ol-kim yir-
dedür. (2) dağı tañrı dapa döner işler./ olduñuz ya‘nı
tañrı ‘ilminde, (3) bölügün yigregi çıkarınıldı ādemiler
içün, buyurursız (4) eyü işi, dağı yığarsız yavuz işden
dağı imān getüresiz (5) tañrıya. dağı eger imān getürsedi
kitāb ehli, olayıdı (6) yigrek anlara. bir nicesi anlarıñ
mü‘minlerdür. dağı eyregi (7) anlarıñ ta‘atdan çıkıcılardur./
hergiz ziyān degürmeyeler size, (8) illā incinesi nesene,
ya‘nı sögmek gibi. dağı eger çalışalar sizüñile, (9) döndüreler
size arkalarını, andan arka virinilmeyeler./ (10) uruldu anlarıñ
üzere hōrlık, qanda kim bulındılar. (11) illā ‘ahdile tañrıdan,
dağı ‘ahdile ādemilerden,

60/b

- (1-2)- İşte kurtulanlar (yalnız) onlardır. /104/
- (2-8) Kendilerine belgeler geldikten sonra bölünen ve tartışanlar gibi olmayın. Bir takım yüzlerin अगरacağı ve bir takım yüzlerin kararacağı günde büyük azap onlarındır. Yüzleri kararanlara:"İnandıktan sonra inkar eder misiniz? İnkarcınızdan dolayı azabı tadın." denecektir. /105-106/
- (8-10) Ama yüzleri ağaranlarsa Allah'ın rahmeti içindedirler. Onlar orada temelli kalacaklardır. /107/
- (10-11) (işte) bunlar, üzerine doğru okuduğumuz Allah'ın ayetleridir. Allah hiç kimseye zulmetmeyi istemez. /108/

61/a

- (1-2) Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ındır. (Bütün) işler Allah'a varacaktır. /109/
- (2-7) Siz, insanlar için ortaya çıkarılan, iyi işleri emreden kötü işten meneden Allah'a inanan grupların en iyisisiniz Kitap ehli inanmış olsalardı, içlerinde inananlar olmakla birlikte (onların) çoğu yoldan çıkmışlardır. /110/
- (7-9) Onlar incitmekten başka size bir zarar veremezler. Sizinle savaşa koyulurlarsa arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra kendilerine yardım da edilmez. /111/
- (10-11) Nerede bulunsalar -Allah'ın ve inananların korumasında olanlar hariç- onlara alçaklık damgası vurulmuştur

61/b

(1) daķı girü döndiler kaçımağıla tañrıdan. daķı uruldı anlaruñ üzere (2) miskinlik. şol andan ötürüdü kim bayıķ anlar, oldılar kâfir oldılar (3) tañrınıñ âyetlerine. daķı depelerler peygamberleri (4) haksuz. şol andan ötürüdü kim ‘asî oldılar, daķı olurlar haddeden geçerler./ (5) degüller ya‘nî kitâb ehli berâber. bir nicesi kitâb ehlinüñ, (6) bir bölük cema‘atdür toğru yâ namâza durıcı . okurlar tañrı âyetlerini (7) gice sa‘atlerinde./ daķı anlar secide kıılurlar. îman getürürler, (8) tañrıya daķı şonrağı güne. daķı buyururlar (9) eyü işi. daķı yığarlar yavuz işden. daķı (10) iverler hayırlar içinde. daķı şunlar (11) şaliħlerdendür./ daķı her ne-kim işleyesiz hayrdan

62/a

(1) hergiz inkâr olınmayasuz. daķı tañrı bilicidür şakınıcıları./ (2) bayıķ anlar kim kâfir oldılar, hergiz aşşı eylemeye anlara (3) malları ne dağı oğlanları, tañrıdan (4) nesene. daķı şunlar od isleridür. anlar anuñ içinde (5) ebed kalıcılardur./ meşeli anuñ kim harc eylediler, işbu (6) yakın dirlik içinde. tamân yıl meşeli gibidür. anuñ içinde katı şovuk. (7) irdi ekinine bir kavmün kim zulm eylediler kendüzilerine. (8) pes helâk eyledi anı. daķı zulm eylemedi anlara tañrı, velîkîn (9) kendüzilerine zulm eylediler./ iy anlar kim îman getürdiler. (10) dutmañ hâşeki, sizden ayruk ya‘nî müsülmânlardan ayruk. (11) takşırılık eylemeyeler, azğunlıkdın-yaña, daķı sevdiler kim zahmete düşdüñüz. bayıķ

61/b

- (1-4)- Allah'tan bir gazaba uğradılar onlara aşağılık damgası vuruldu. Bu, Allah'ın ayetlerini inkar etmeleri ve haksız yere peygamber öldürmelerinden ötürüdür. Bu, isyan etmeleri ve hadlerini aşmalarındandır. /112/
- (5-7) Kitap ehlinin hepsi bir değildir. Onlardan geceleri secdeye kapanarak Allah'ın ayetlerini okuyup duranlar vardır. /113/
- (7-11) Bunlar Allah'a ve ahiret gününe inanırlar, kötülükten sakınırlar, iyilikte acele ederler. İşte onlar iyilerdendir. /114/
- (11) Ne iyilik yaparlarsa

62/a

- (1) karşılığını bulacaklardır. Allah sakınanları bilir. /115/
- (2-5) inkar eden kimselerin malları ve çocukları Allah'tan yana onlara bir yarar sağlamayacaktır. (İşte) onlar cehennemliktir, orada onlar temelli kalacaklardır. /116/
- (5-9) Bu dünya hayatında harcadıklarının durumu, kendilerine zulmeden kimselerin ekinlerini kavuran soguk bir rüzgarın durumu gibidir. Allah onlara zulmetmedi, onlar kendilerine zulmettiler. /117/
- (9-11) Ey inananlar, sizden olmayanı yani müslümanlardan başkasını sırdaş tutmayın. Onlar sizi şaşırtmaktan geri durmazlar, sıkıntıya düşmenizi isterler.

62/b

(1) belürdi düşmānlık, ağızlarından. daķı ol-kim gizler-
ler (2) gögüzleri anlaruñ uluraķdur. bayık bellü eyle-
dük size āyetleri, (3) eger olasız ānlarsız./ siz şunlar
(4) seversiz anları, daķı sevmezler sizi. daķı inanursız
(5) kitāba, dükeline. daķı kaçan irişdiler size, eyitti-
ler. (6) imān getürdük. daķı kaçan yaluñuz kaldılar, ı-
sırdılar üzeruñuze barmaķları içine, (7) kaķımaķdan. e-
yit ölüñ kaķımaģuñuzıla. bayık tañrı (8) bilicidür gö-
güzler issini, ya'ñi gūñüllere deģin./ eger yokanurısa
size (9) eylük ya'ñi nuşrat bulmaķ, kaģgulu eyler. daķı
eger irerse size yavuzlık ya'ñi şınmaķ, (10) sevinürler
āña. daķı eger şabr eylesesiz, daķı şaķınasız. (11) zi-
yān degürmeye size, yavuz şanmaģı anlaruñ, nesene. ba-
yık tañrı,

63/a

(1) anı-kim işlersiz kaķlayıcıdur ya'ñi 'ilmile./ daķı
ol vaķt-kim irte gittüñ (2) kaķmūñden, indüreseñ mü'-
minleri durak yirlerine, (3) çalış için. daķı tañrı
işidicidür, bilicidür./ ol vaķt-kim kaşd eyledi (4)
iki bölük sizden kim yüreksüz olalar, daķı tañrı ar-
ka (5) viricidür ol ikinüñ. daķı tañrı üzere tevekkül
eylesüñ mü'minler./ (6) daķı bayık arka virdi size tañ-
rı bedirde, siz (7) hōrlariken, ya'ñi az, pes şaķınuñ
tañrıdan, anuñçün kim siz şükr eylesesiz./ (8) ol vaķt-
kim eydüridüñ mü'minlere, herģiz yitmez mi size (9)
kim arka vire size çalabuñuz uç biñler ile, (10) feriş-
telerden, indürinilmişler./evet, eger kaţlanasız (11)
daķı şaķınasız, daķı geleler size ol sa'atde işbu,

62/b

- (1-3) Onların örkese ağızlarından taşmaktadır, kalplerinin gizlediği ise daha büyüktür. Eğer anlarsanız kuşkusuz ayetleri size açıkladık. /118/
- (3-8) İşte siz onlar sizi sevmezken onları seven ve kitapların bütününe inananlarsınız. Size rastladıkları zaman "inandık" derler. Yalnız kaldıklarında da size öfkelelerinden parmaklarını ısırırlar. De (ki): "Öfkenizden çatlayın." Allah kalplerde olanı bilir. /119/
- (8-11) Size bir iyilik gelse onları kaygılandırır, başınıza bir kötülük gelse buna sevinirler. Sabreder ve sakınırsanız onların kötü düşünceleri size bir zarar vermez

63/a

- (1) işlediklerinden ötürü Allah hepsini bilgisiyle kuşatmıştır. /120/
- (1-3) (Ey Muhammed) sen inananları savaş için duracakları yerlere ulaştırmak üzere erkenden (evinden) ayrılmıştın. Allah işitici ve bilicidir. /121/
- (3-5) Sizden iki bölük yüreksiz kalıp geri çekilmek üzereydi. Oysa Allah onların yardımcısıydı, inananlar yalnız Allah'a güvensinler. /122/
- (6-7) Siz düşkün durumda iken Bedir'de Allah size arka verdi. Allah'tan sakının ki şükredebilesiniz. /123/
- (8-10) O zaman inananlara: "Rabbinizin size gönderilmiş üç bin melek ile yardım etmesi size yetmeyecek mi?" diyordun. /124/
- (11) Evet, eğer sabrederseniz, sakınırsanız ve onlar da hemen üzerinez gelirlerse

63/b

(1) arka vire çalabuñuz pes biş biñlerile (2) ferişte-
ler nişānlanmışlar./ daqı kılmadı anı tañrı, (3) illā
muştılık size, daqı ta dölene göñüllerüñüz (4) anuñıla.
daqı yokdur arka virmek illā tañrı katından, beñdeşsüz
kuvvetlü, (5) dürtüst işlüdür. tā kese bir yanın ya'ñi
bir bölük, anlardan (6) kāfir oldılar. ya hōr eyleye
anları, pes döneler nevmidler./ (7) yokdur senüñ işden
nesene. ya tevbe vire (8) anlara, yā 'azāb eyleye.
pes bayık anlar zālimlerdür./ (9) daqı tañrıñundur ol-
kim yirdedür. (10) yarlıgaya anı-kim diler. daqı 'azāb
eyleye anı-kim diler. (11) daqı tañrı yarlıgayıcıdur,
rahmet kılıcı./ iy anlar kim imān getürdiler,

64/a

(1) yimeñ ribāyı, iki ancalar iki anca olunmuş. (2) da-
qı şaķınuñ tañrıdan, anuñıçun kim siz kurtılasız./ da-
qı şaķınuñ (3) oddan, ol-kim yaraķlandı kāfirleriçün./
(4) daqı boyun virün tañrıya daqı yalavaca, anuñçun kim
siz (5) rahmet kılınasız./ daqı ivüñ yarlığanmak dapa
(6) çalabuñuzdan, daqı uçmak dapa. giñligi anuñ gökler-
dedür (7) daqı yir. yaraķlandı şaķıncılarıçün./ anlar
kim (8) nafaka virürler, geñezlikde daqı düşhārlikde,
(9) yudıcılar kaķımağı. daqı 'afv eyleyiciler (10) ā-
demilerden. daqı tañrı sever eyü işlüleri./ (11) daqı
anlar kim kaķan işlediler zışt işi ya'ñi zinā. ya zulm
eylediler

63/b

- (1-2) Rabbiniz size nişanlı beş bin meleklerle yardım edecektir. /125/
- (2-6) Allah bunu, ancak size müjde olsun ve böylece kalpleriniz yatışsın diye yapmıştır. İnanmayanların bir bölümünü kesmek veya ümitsiz olarak geri dönecek bozguna uğratmak güçlü ve hakim olan Allah katında olur. /126-127/
- (7-8) Allah'ın onların tövbelerini kabul veya onlara azap etmeleri işiyle bir ilişkinin yoktur. Çünkü onlar zalimlerdir. /128/
- (9-11) Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ındır. (O) dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Allah bağışlayandır, merhamet edendir. /129/
- (11) Ey inananlar,

64/a

- (1-2) raizi kat kat alarak yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtulasınız. /130/
- (2-3) İnanmayanlar için hazırlanmış ateşten sakının. /131/
- (4-5) Size merhamet edilmesi için, Allah'ın ve peygamberin emirlerine boyun egin. /132/
- (5-7) Rabbinizin bağışına ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış, eni gökler ve yer kadar olan cennete (girmekte) acele edin. /133/
- (7-10) Onlar bollukta ve darlıkta harcarlar, öfkelerini yenerler, insanların kusurlarını bağışlarlar. Allah iyilik yapanları bağışlar. /134/
- (11) Onlar kötü birşey yaptıklarında veya kendilerine zulmedildiklerinde

64/b

(1) kendü nefslerine. aṇḍılar tañrıyı, pes yarlıgamaḡ dilediler (2) yazuḡlarını. daḡı kim yarlıgaya yazuḡları illā tañrı. (3) daḡı uzanmadılar anuñ üzere kim işlediler, daḡı anlar bilürler./ (4) şunlar, yanudı anlaruñ yarlıgamaḡdur, anlaruñ çalabısından, (5) daḡı uçmaḡlardır. aḡar anlaruñ altından ırmaḡlar. (6) ebed ḡalıcılarken anuñ içinde. daḡı ne eyüdüür işleyicileruñ müzdi./ (7) bayıḡ geḡdi sizden ilerü yollar yaʿnī ādetler pes yürüñ (8) yirde. baḡuñ nite oldı (9) şonı yalan dutıcılaruñ./ işbu yaʿnī ḡurʿān, bellü eylemekdür ādemīleriçün. (10) daḡı toḡru yol daḡı öḡütdür şaḡınıcılaruñ./ daḡı zaʿif olmañ, (11) daḡı ḡayurmañ, daḡı siz yüksegireksiz, eger

65/a

(1) olursañuz mü'minler./ eger yokanusısa size (2) zaḡm urmaḡ, bayıḡ yokandı ḡavme, yaʿnī kāfirler zaḡm urmaḡ, ancılayın. (3) daḡı şol ḡünler, yaʿnī dünyā ḡünleri, döndürürüz anları ādemiler arasında. (4) daḡı ta bile tañrı anlar kim īmān getürdiler. daḡı đuta (5) sizden ḡanuklar ya şāhidler. daḡı tañrı sevmez zālimleri./ (6) daḡı ta aru eyleye tañrı anları kim īmān getürdiler. daḡı yok eyleye (7) kāfirleri./ belki şanduñuz mı kim giresiz (8) uçmaḡa. daḡı bilmedi tañrı anları kim çalışdılar (9) sizden. daḡı bilmedi ḡatlanıcıları./ daḡı bayıḡ (10) olduñuzdı arzularsız ölümi, andan ilerü (11) kim göresiz anı. pes bayıḡ gördüñüz anı, ol ḡālde kim siz bakarsız./

64/b

- (1-3) Allah'ı anarlar, günahlarının bağışlanmasını dilerler
Günahları Allah'tan başka bağışlayan kim vardır? Onlar
yaptıklarında bile bile direnmezler. /135/
- (4-6) Onların hareketlerinin karşılığı Rablerinden bağışlanma
ve altlarından ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları
cennetlerdir. İyi davrananların en güzel sevabı vardır.
/136/
- (7-9) Sizden önce neler gelip geçmiştir. Yeryüzünde gezin de,
yalancıların sonunun ne olduğunu görün /137/
- (9-10) Bu, yani Kuran, insanlara bir açıklama, sakınanlara yol
gösterme ve bir öğüttür. /138/
- (10-11) Gevşemeyin, üzülmeyin

65/a

- (1) eger inanmışsanız, mutlaka siz en yükseksiniz. /139/
- (1-5) Eger siz uhud savaşında yara almışsanız, (size düşman o-
lanlar) Bedir savaşında onlar da yara almıştı. Böylece
biz, Allah'ın gerçek müslümanları ortaya çıkarması ve i-
çimizden tanıklar edinmesi için, bu günleri yani dünya
günlerini bazan lehe bazan da aleyhe döndürüp duruyoruz.
Allah zulmedenleri sevmez. /140/
- (6-7) Bir de Allah, inananları günahlardan arıtmak, inkarcıları
ise yok etmek ister. /141/
- (7-9) Yoksa içinizden Allah savaşanları ve sabredenleri belirt-
meden cennete gireceğinizi mi sanıyordunuz? /142/
- (9-11) Andolsun ki ölümle karşılaşmadan önce onu istiyordunuz,
işte şimdi onu gözlerinizle bakarak gördünüz. /143/

65/b

(1) dağı degül muhammed illā yalavaç, bayık geçdi (2) andan ilerü yalavaçlar. pes eger ölürise, ya depele-nürise (3) dönemisiz ökçelerüñüz üzere, dağı her kim dönerise (4) iki ökçesi üzere, hergiz ziyān eylemeye tañrıya nesene. dağı (5) yanud vire tañrı şükr eyleyicilere./ dağı olmadı (6) hīç nefse kim öle, illā tañrı dilegiyile. yazmak ya'ni yazdı. (7) mühlet virinilmiş dağı her kim dileye dünyā yanudın. virürüz aña (8) andan. dağı her kim dileye āhıret müzdini, (9) virürüz aña andan. dağı yanud virevüz şükr eyleyicilere./ (10) dağı niçe peygamberler, çalışdı anuñıla bile, bölükler (11) çok. pes sust olmadılar, andan ötrü kim irdi an-lara tañrı yolında.

66/a

(1) dağı za'if olmadılar. dağı ten urub yürimediler dağı tañrı sever (2) katlanıcıları./ dağı olmadı an-laruñ sözi, illā kim (3) eyittiler. iy çalabamız yar-lığa bize yazuklarımızı, dağı (4) dağı haddin geçme-gümüzi, işümüz içinde. dağı yirinde durur ayaklarımızı. (5) dağı arka vir bize, kavm üzere kâfirler./ (6) pes virdi anlara tañrı dünyā müzdini. yani nuşrat dağı ganimet, dağı āhıret (7) müzdinüñ görkini. dağı tañrı sever eyü işlülere. (8) iy anlar kim imān ge-türdiler./eger boyun viresiz anlara kim (9) kâfir ol-dılar, döndüreler sizi ökçelerüñüz üzere. (10) pes dönesiz ziyānlular./ belki tañrı arka viriciñüzdür (11) dağı ol, arka viricilärüñ yigregidür./ birağavuz

65/b

- (1-5) Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmişti. Ölür ya da öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenlerin ödülünü verecektir. /144/
- (5-9) Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez. O belli bir vakte bağlanmıştır. Kim dünya nimetini isterse ona ondan veririz ve kim ahiret nimetini isterse ona ondan veririz. Şükredenlerin ödülünü vereceğiz. /145/
- (10-11) Nice peygamberlerin yanında Rabbe kul olmuş pek çok kimse savaşmıştır.

66/a

- (1-2) Allah yolunda başlarına gelenlerden ötürü gevşememişler, yılmamışlar ve boyun eğmemişlerdi. Allah sabredenleri sever. /146/
- (2-5) Dedikleri yalnızca şu idi: "Ey Allahımız, günahlarımızı, işimizdeki aşırılıklarımızı bize bağışla, sebatımızı artır, inanmayan topluluğa karşı bize yardım et." /147/
- (6-7) Bundan dolayı, Allah onlara dünya ve ahiret nimetini razasıyla verdi. Allah iyi işlileri sever. /148/
- (8-10) Ey inananlar, inanmayanlara uyarsanız, sizi geriye döndürürler, zararlı çıkarsınız. /149/
- (10-11) Oysa, Allah yardımcınızdır. O, yardımcılarının en iyisidir. /150/

66/b

(1) gönüllerine anların kim kâfir oldılar, korku. andan ötürü kim (2) ortak eylediler tañrıya, anı-kim indürmedi anı hüccet. (3) dağı dönecek yiri anların, odur. dağı ne yavuz zâlimler durağı yir./ (4) dağı bayık doğru eyledü sizi tañrı va' desini, ol vakt-kim depelerdünüz, anları (5) anuñ dilegiyle. tā kaçan kim yüreksüz oldunuz, dağı dartışdunuz. (6) buyruk içinde dağı 'asî oldunuz, andan sonra kim (7) gösterdi size anı-kim seversiz. bir niceñüz oldur kim (8) diler, ya' nî zafer bulmak dünyâyı. dağı bir niceñüz oldur kim diler âhi retı. (9) andan döndürdi sizi anlardan, tā şınaya sizi. dağı bayık (10) 'afv eyledi sizden. dağı tañrı eylük issidür mü'minler üzere./ (11) ol vakt-kim ırak giderdünüz, dağı durmazdunuz hiç kimseye.

67/a

(1) dağı yalavaç okurıdı sizi şonuñuzda. (2) pes yanud virdi size kayguyı, ya' nî şınmak kaygusı kaygusıyıla. andan ötürü kim (3) kayurmayasız, fevt oldı size, dağı aña kim (4) irdi size, dağı tañrı haberlüdür aña kim işlersiz./ (5) andan indürdi üzerünüze kaygudan sonra, (6) iminlik imızganmak. geldi bir bölük sizden dağı (7) bir bölük, bayık kaygulu eyledi anları kendüzileri. gümān eylerler (8) tañrıya, haqdan ayruk, cāhillik gümān eylemek. eydürler (9) var mıdur bizüm ya' nî yokdur, işden ya' nî zafer bulmak, nesene eyit. bayık (10) iş dükeli tañrınıñdur. gizlerler nefsleri içinde, (11) anı-kim aşıkāre eylemezler saña. eydürler ya' nî peygamberlerine eger olmışmıssa

66/b

- (1-3) Hakkında hiçbir delil indirilmediği halde Allah'a ortak koşmalarından ötürü inkar edenlerin kalbine korku bırakacağız. Onların varacağı yer ateştir. Zalimlerin durağı ne kötü yerdir. /151/
- (3-10) Allah verdiği sözde durdu. Onun izniyle inanmayanları kesip biçiyordunuz, ama Allah size arzuladığınız zaferi gösterdikten sonra gevşeyip bu hususta çekıştiniz ve isyan ettiniz, sizden kimi dünyayı, kimi ahireti istiyordu, derken denemek için Allah sizi döndürüp bozguna uğrattı. Andolsun ki O, sizi bağışladı. Allah'ın inananlara iyiliği boldur. /152/

(11) - (67/a.1-3)

67/a

- (1-3) Peygamber arkanızdan sizi çağırırken kimseye bakmadan kaçıyorlardınız. Kaybettiğinize ve başınıza gelene üzülmeyesiniz diye, Allah sizi üzüntü içinde bıraktı. Allah işlediklerinizden haberdardır. /153/
- (4-11) Üzüntüden sonra bir takımınızı kendinizden geçirecek şekilde size huzur ve güven indirdi. Oysa bir takımınız da kendi dertlerine düştüler. Maksız yere Allah hakkında, cahiliye devrinde olduğu gibi inanıyorlar. "Bu işte bizim bir fikrimiz var mı?" diyorlardı. (Ey Muhammed) de (ki) : "Buyruğun hepsi Allah'ındır." Sana açamadıklarını içlerinde gizliyorlar.

67/b

(1) bizüm işden nesene, depelenmeyedük işbunda. (2) e-yit eger oladuñuz evleruñuz içinde çıkağı (3) anlar kim yazıldı anlaruñ üzere depелеmek. düşecek yirleri dapa. (4) dağı tā şınaya tañrı anı-kim gögüzleruñuz içindedür. dağı (5) aru eyleye anı-kim gönülleruñuz içindedür. dağı tañrı bilicidür (6) gögüzler issini./ bayık anlar kim yüz döndürdiler, (7) sizden, ol-gün kim irişdi iki bölük. bayık (8) tayındurdi anları şeytān, bir niçe sebebiyle anı-kim işlediler ya'ni yazukdan. (9) dağı bayık 'afv eyledi tañrı anlardan. bayık tañrı yarlıgayıcıdur, (10) ivici degül 'azāb eylemeye. iy anlar kim imān getürdiler, olmañ (11) anlaruñ gibi kim kāfir oldılar. dağı eyittiler karındaşlarına

68/a

(1) ol vađt-kim yüridiler yirde, yā oldılar (2) gāziler. eger olalarıdı bizüm katımuzy ölmeyeleridi (3) dağı depelenmeyeleridi. ta kıla tañrı şunu hasret, (4) gönülleri içinde. dağı tañrı dirürür dağı öldürür. (5) dağı tañrı anı-kim işlersiz görıcidür./dağı eger (6) depelenesiz tañrı yolında, yā ölesiz. yarlıgamağ (7) tañrıdan dağı rahmet, yigrekdür andan-kim direrler./ (8) dağı eger ölesiz yā depelenesiz. tañrı dapa kopa-rınılasız./ (9) pes rahmet sebebinden ötürü tañrıdan, yumşanduñ anlara. dağı eger (10) oladuñ iri hulū ka-lıñ gönüllü. dağılalaradı (11) yöreñden. pes 'afv eyle anları. dağı yarlıgamağ dile

67/b

- (1-6) "Bu işte bizim fikrimiz alınsaydı burada öldürülmezdik." diyorlar. De (ki): "Evlerinizde olsaydınız, haklarında ölüm yazılı olanlar yine de devrilecek yere varırlardı." Bu, Allah'ın içinizde olanı denemesi, kalplerinizde olanı artırması içindir. Allah gönüllerde olanı bilir. /154/
- (6-10) İki topluluğun karşılaştığı gün, içinizden yüz çevirenlerin, yaptıklarının bir kısmından ötürü şeytan ayaklarını kaydırıp yoldan çıkarmak istemişti. Allah onları affetti. Allah bağışlayandır. (O) azap eylemek için acele etmez. /155/
- (10-11) Ey inananlar,

68/a

- (1-5) yolculuğa çıkan veya savaşa giden kardeşleri hakkında "Onlar yanımızda olsalardı ölmezler ve öldürülmezlerdi" diyenler gibi olmayın ki, Allah bunu onların kalbine bir özlem olarak bıraksın. Dirilten de öldüren de Allah'tır. O, işlediklerinizi görür. /156/
- (5-7) Allah yolunda öldürülür ya da ölürseniz, size Allah'tan onların topladıklarından hayırlı bir mağfiret ve rahmet vardır. /157/
- (8) Ve ölmeniz de öldürülmeniz de Allah katında toplanacaksınız. /158/
- (9-11) Allah'ın rahmetinden dolayı (Ey Muhammed) sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onlara mağfiret dile,

68/b

(1) anlaruñıçun. daķı danış anlaruñıla iř içinde, daķı kaçan kim göñli bir bağlayasıñ (2) tevekkül eyle tañrıya, bayık tañrı sever tevekkül eyleyicileri./ (3) arķa vire size tañrı, yiñici yokdur sizüñ, daķı eger (4) korısa sizi. kimdür řol, ol-kim arķa vire size, andan řoñra. (5) daķı tañrıya tevekkül eylesüñ mü'minler. daķı olmadı (6) hiç peygambere kim hıyānet eyleye yolında. daķı her kim hıyānet eyleye, getüre anı-kim (7) hıyānet eyleye kıyāmet günü. andan tamām virinile her nefis (8) anı-kim kazandı. daķı anlara zulm olınmayalar./ pes her kim (9) uydı tañrı hoşnūdlığına. anuñ gibi midür kaķımağıla (10) tañrıdan. daķı turağı yiri anuñ tamudur ne yavuz dönecek yirdür ol./ (11) anlar yokaru ayaklardur tañrı katında. daķı tañrı göricidür

69/a

(1) anı-kim işlersiz. bayık minnet eyledi tañrı mü'minler üzere (2) ol vakt-kim viribidi anlaruñ içinde yalavaç, kendüzilerinden ya'ñi'arabdan (3) okır anlaruñ üzere āyetlerini. daķı arıdur anları, daķı (4) öğredür anlara kitābı ya'ñi kūrānı, daķı hikmeti. daķı bayık, (5) oldılar, ilerden, azgunlık içinde bellü./ (6) daķı ol vakt-kim irdi size muşıbet. bayık bulduñuz (7) anuñ iki ancasına eyitdūñuz mi nitedür iřbu, eyit ol nefslerrūñuz (8) katındadır. bayık tañrı, her nese üzere güci yiterdür./ (9) daķı her ne-kim irdi size, ol-gün irişdi iki bölük tañrı dilegiyiledür. (10) daķı tā bile mü'minler./ daķı tā bile anları kim (11) münāfık oldılar daķı eyidildi anlara, yañi münārıķlara gelüñ çalıřuñ

68/b

- (1-2) iş hakkında onlara danış, ama karar verdin mi Allah'a güven, doğrusu Allah güvenenleri sever. /159/
- (3-5) Allah size yardım ederse, sizi yenecek yoktur, eğer sizi yardımsız bırakıverirse O'ndan başka size yardım edecek kimdir? İnananlar yalnız Allah'a güvensinler. /160/
- (5-8) Hiçbir peygambere, ganimete ve millet malına hıyanet yaraşmaz. Kim haksızlık yaparsa, kıyamet günü yaptığı ile gelir, sonra haksızlık yapılmaksızın herkese kazanmış olduğu ödenir. /161/
- (8-10) Allah'ın rızasına uyan kimse Allah'ın hışmına uğrayan gibi midir? Bu kimsenin varacağı yer cehennemdir, orası ne kötü varacak yerdir. /162/
- (11) Onlar Allah katında derece derecedir. Allah işlediklerini-
zi görücüdür. /163/

69/a

- (1-5) Andolsun ki Allah inananlara ayetlerini okuyan, onları arıtan, onlara kitap ve hikmeti öğreten, kendilerinden bir peygamber göndermekle iyilikte bulunmuştur. Oysa onlar, önceleri apaçık sapıklıktaydılar. /164/
- (6-8) Başkalarını iki misline ugrattığınız bir musibete kendiniz ugrayınca mı : "Bu nereden?" dersiniz. (Ey Muhammed) de (ki) "O kendi tarafınızdadır." Doğrusu Allah herşeye gücü yetendir. /165/
- (9-10) İki topluluğun karşılaştığı günde başınıza gelen Allah'ın izniyledir. /166/
- (11) Bu, inananları da münafıklık edenleri de belirtmesi içindir. Münafıklık edenlere, gelin Allah yolunda savaşın

69/b

(1) tañrı yolında, yā def^c eyleñ. eyittiler eger bile-
vüz çalışı, (2) uyavuz size. anlar kâfirliğe ol-gün, (3)
yakınırakdur anlardan, ĩmāna eydürler ağızlarıyla (4)
anı-kim yokdur gönülleri içinde. dağı tañrı bilicirekdür
anı-kim (5) gizlerler./ anlar kim eyittiler karındaşları-
na, (6) ol hāde kim oturdılar. eger boyun vireleridi bize
depelenmeyelerdi. eyit, (7) yıkuñ kendüzilerünüzden ölü-
mi, eger olasız (8) girçekler. dağı şanma anları kim de-
pelendiler (9) tañrı yolında, ölüler. belki dirilerdür
çalabıları (10) katı, rüzī virinürler./sevinicilerken aña
kim virdi anlara tañrı (11) eylüğinden dağı şād olurlar
iken anlara kim irmediler

70/a

(1) anlara, ardlarından kim korku yokdur anların üzere
(2) ne dağı anlar kayuralar./ şād olulariken bir ni^cme-
te (3) tañrıdan, dağı eylük. dağı bayık tañrı žāyī ey-
lemez mü'minler (4) müzdini./ anlar kim oy virdiler tañ-
rıya dağı yalavacına, (5) andan sonra kim irdi anlara
zahm urmak, anların kim (6) eylük eylediler anlardan, da-
ğı şakındılar, müzdür ulu./ (7) anlar kim eyitti anlara
ādemīler (8) dirildiler sizüñiçün pes korkuñ anlardan.
pes arturdi anlara ol ĩmānı söz. (9) dağı eyittiler.
dapdur bize tañrı ne eyü iş süricidür./ (10) pes döndi-
ler ni^cmetile tañrıdan, dağı eylükile. yokanmadı anlara
(11) yavuzlık. dağı uydılar tañrı hoşnūdlığına. dağı tañ-
rı eylük issidür ulu./

69/b

- (1-5) veya hiç olmazsa savunmada bulunun" dendiği zaman "Eğer savaşmayı bilseydik, ardınızdan gelirdik." dediler. O gün onlar imandan çok inkara yakındılar. Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlar. Allah gizlediklerini onlardan iyi bilir. /167/
- (5-8) Onlar otorup kardeşleri için:"Bize boyun egşelerdi öldürölmezlerdi." dediler. De (ki) "Eğer doğru sözlü iseniz kendinizden (bunu) savın. /168/
- (8-10) Allah yolunda öldürölünenleri ölü saymayın, aksine onlar Tanrıları katında diridirler. /169/
- (10-11) Allah'ın bol nimetinden onlara verdiği şeylerle sevinç içinde rızıklanırlar. Arkalarından kendilerine ulaşmayanlara

70/a

- (1-2) kendilerine korku olmadığını ve kendilerinin üzülmeyeceklerini müjdelemek isterler. /170/
- (2-4) Onlar Allah'tan olan bir nimeti bolluğu ve Allah'ın müminlerin günahını zayıf etmeyeceğini müjdelemek isterler. /171/
- (4-6) Kendileri savaşta yaralandıktan sonra Allah ve peygamberin çağrısına koşanlara hele onlardan iyilik edip sakınanlara büyük karşılık vardır. /172/
- (7-9) İnsanlar onlara:"Düşmanınız olan insanlar size karşı bir ordu topladılar; onlardan korkun" dediler. Bu, onların imanını artırdı da:"Allah bize yeter, O ne güzel vekildir." dediler. /173/
- (10-11) Bu yüzden kendilerine bir kötölük dokunmadan, Allah'tan nimet ve bollukta geri döndüler. Allah rızasına uydular. Allah büyük iyilik sahibidir. /174/

70/b

(1) bayık şol şeytāndur. kōrkıdur dostlarını. (2) pes kōrkmañ anlardan. daķı kōrkıñ benden eger olasız (3) mü'minler./ daķı kaygulu eylemesüñ seni, anlar kim iverler (4) kâfirliğa. anlar hergiz ziyān degürmeyeler tañrıya nesene. (5) diler tañrı kim kılmaya anlaruñıçun ülü, ā-hiretde. (6) daķı anlaruñdur 'azāb ulu./ bayık anlar kim şatun aldılar (7) kâfirliği imānıla. hergiz ziyān degürmeyeler tañrıya nesene. daķı (8) anlaruñdur 'azāb ağrıdıcı./ daķı şanmasuñ anlar kim (9) kâfir oldılar. bayık ol-kim mühlet virürüz anlara yigrekdür kendüzilerine. (10) bayık mühlet virürüz anlara, tā arturalar yazuğı. daķı anlaruñdur (11) 'azāb hōr eyleyici. olmadı tañrı kim koya

71/a

(1) mü'minlere, anuñ üzere kim siz anuñ üzeresiz tā ayırtlaya (2) arusuı arudan. daķı olmadı tañrı kim (3) görür eyleye sizi gayb üzere, velikīn tañrı öyürür (4) yalavaçlarından anı-kim diler. pes imān getürüñ tañrıya, daķı yalavaçlarına. (5) daķı eger imān getüresiz daķı şakınasız, sizüñdür müzd ulu./ (6) daķı şakınmasun anlar kim, bahıllık eylerler aña kim virdi anlara tañrı (7) eylüginden ya'ni mal, daķı ol yigrekdür anlara. belki ol yavuzırağdur (8) anlara. boğmak eylenileler anı-kim bahıllık eylediler anuñıla, kıyāmet (9) günü. daķı tañrınıñdur gökler mirāşı daķı (10) yirüñ. daķı tañrı anı-kim işlersiz bilicidür./ (11) işitti tañrı anlaruñ sözün kim eyittiler. bayık tañrı yohsuldur,

70/b

- (1-3) İşte o şeytan ancak kendi dostlarını korkutur. İnanmışsanız onlardan korkmayın. Benden korkun. /175/
- (3-6) (Ey Muhammed) küfürde yarışanlar seni üzmesin, şüphesiz onlar Allah'a bir zarar veremezler. Allah ahirette onlara bir pay vermemek istiyor. Onlara büyük azap vardır. /176/
- (6-8) İmanı inkara değişenler, şüphesiz Allah'a bir zarar vermeyeceklerdir. Elem verici azap onlarıdır. /177/
- (8-11) İnkâr edenler, kendilerine vermiş olduğumuz mühletin sakın kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Biz onlara ancak, günahları artsın, diye mühlet veriyoruz. Küçültücü azap onlarıdır. /178/

71/a

- (1-5) Allah inananları sizin durumunuzda bırakacak değildir, temizi pisten ayıracaktır. Allah size gaybı bildirecek değildir. Fakat, Allah peygamberlerden dilediğini seçip gaybı ona bildirir. Ancak Allah'a ve peygamberlerine inanın. İnanır ve sakınırsanız size büyük karşılık vardır. /179/
- (5-10) Allah'ın bol nimetinden verdiklerinde cimrilik edenler sakın bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar, bilakis bu onların kötülüğüdür. Cimrilik yaptıkları şey kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah işledikleriniz haberdardır. /180/
- (11) (Andolsun ki) Allah:"Allah fakir biz zenginiz" diyenlerin

71/b

(1) daķı biz baylaruz. yazavuz anı-kim eyittiler. daķı depeledüklerin (2) peygamberleri, haķsuz. daķı eyidevüz. daduñ (3) od 'azābını./ şol andan ötürüdüür kim ilerü duttı ellerüñüz. (4) daķı bayıķ tañrı, degül zılm eyleyici kullara./ anlar kim (5) eyittiler. bayıķ tañrı ışmarladı bize kim inanmayavuz (6) hıç yalavaca. ta getüre bize kurbān yir anı (7) od. eyit. bayıķ geldi size yalavaçlar, benden ilerü, (8) hüccetlerle. daķı anuñıla kim eyittüñüz. pes nişe depeledüñüz anları, (9) eger olasız girçekler./ pes eger yalan dutarlarısıa seni (10) bayıķ yalan dutınıldı yalavaçlar, senden ilerü. getürdiler (11) hüccetler, daķı kitāblar, daķı kitāb aydıñ eyleyici./

72/a

(1) her nefis dadııdır ölümi. daķı tamām virinilesiz (2) müzdlerüñüz kıyāmet günü. pes her kim ırak olına (3) oddan, daķı givürünile uçmağa. bayıķ zafer buldı. (4) daķı degül yakın dirlik, illā aldamaka gönenmege./ (5) bayıķ sınanasız mallaruñuz içinde, daķı nefslerüñüz. daķı (6) işidesiz anlardan kim virinildiler kitabı, sizden (7) ilerüden. daķı anlardan kim müşrık oldılar. incinesi nesene (8) çok. daķı eger şabr eyleyesiz, daķı şakınasız. bayıķ şol, (9) işlerüñ göñül bağlanmışdandır./ daķı ol vaķt-kim duttı tañrı (10) anlaruñ ahdin kim virinildiler kitāb. bellü eyleyeler anı (11) ādemīlere, daķı gizlemeyeler anı. pes bıraķdılar anı daķı arķaları

71/b

- (1-3) sözünü işitmiştir. Dediklerini ve naksız yere peygamberleri öldürdüklerini elbette yazacağız. "Yakıcı azabı tadın" diyeceğiz. /181/
- (3-4) Bu yaptığınızın karşılığıdır. Allah kullara yoksa asla zulmetmez. /182/
- (4-9) "Doğrusu ateşin yiyeceği bir kurban getirmediğe hiçbir peygambere inanmamak üzere Allah bize söz verdi." diyenlere (sen ey Muhammed) de(ki): "Benden önceki peygamber size belgeler ve dediğiniz şeyleri getirdi. Doğru sözlü iseniz niçin onları öldürdünüz?" /183/
- (1-11) (Ey Muhammed) Seni yalancı saydıları, Senden önce belgeler, sayfalar ve aydınlatıcı kitap getiren peygamberler de yalanlanmıştı. /184/

72/a

- (1-4) Her insan ölümü tadacaktır. Kıyamet günü ecirleriniz size mutlaka ödenecektir. Ateşten uzaklaştırıp cennete sokulan kimse artık kurtulmuştur. Dünya hayatı, zaten sadece aldatıcı bir geçinmeden ibarettir. /185/
- (5-9) Andolsun ki mallarınız ve canlarınızla sınanacaksınız, hiç şüphesiz, sizden önce kitap verilenlerden ve Allah'a eş koşanlardan çok üzücü sözler işiteceksiniz. Sabreder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız bilin ki, bu üzerinde durulacak işlerdendir. /186/
- (9-11) Allah, kitap verilenlerden, onu insanlara açıklayacaksınız ve gizlemeyeceksiniz, diye söz almıştı. Onlar ise arkalarına atıp

72/b

(1) ardında. daķı şatun aldılar anuñıla az bahā (2) pes ne yavuzdur ol-kim şatun alurlar./ şanmasun anlar kim, (3) sevinürler anuñıla kim işlediler. daķı severler kim ögineler (4) anuñıla kim işlemediler. pes sanma sen anları, kurtılacak yirde (5) ‘azābdan. daķı anlaruñdur ‘azāb ağırdıcı./ (6) daķı tanrınuñdur gökler padişahlığı daķı yirüñ. daķı tañrı her (7) nese üzere güci yiterdür./ bayık gökler yaratmak içinde (8) daķı yir. daķı gitmeginde gelmeginde gicentüñ daķı gündüzüñ. (9) nişānlardur ‘akıllar issilerine./ anlar kim añarlar (10) tañrı, örü dururken daķı otururken, daķı yanları üzereyiken. daķı (11) endişe eylerler gökler yaratmağında daķı yirüñ.

73/a

(1) iy çalabumuz ya‘nī eydürler, yaratmadun işbunu fayıdasuz. arulıgun senüñ (2) pes şakla bizi od‘azābından./ iy çalabumuz, bayık sen her kimi (3) givürürsen oda, bayık rüsvāy eyledüñ anı. daķı yokdur (4) zālimlerün hiç arķa viricileri./ iy çalabumuz, bayık biz (5) işiddük kığırıcı, kığırur imāna kim, (6) imān getürür çalabuñuza. pes imān getürdük, iy çalabumuz yarlığa bizi, (7) yazuklarımızı. daķı ‘afv eylegil bizden yavuz işlerümüzi. daķı (8) cānumuzu algıl eyü işlülerile./iy çalabumuz, daķı virgil bize, anı-kim (9) va‘de eyledüñ bize, yalavacun üzere daķı rüsvāy eyleme bizi kıyāmet (10) günü. bayık sen hilāf eylemezsin va‘deyi./ pes oy vir-di (11) anlara anlaruñ çalabısı. bayık ben zāyi‘ eylemezsin işleyicilerün işini

72/b

- (1-2) az bir degere değiştiler. Alış-verişleri ne k t d r. /187/
- (2-5) Ettiklerine sevinen ve yapmadıklarıyla  v lmekten noş-
lananların, sakın sakın onların azaptan kurtulacaklarını
sanma, elem verici azap onlarındır. /188/
- (6-7) G klerin ve yerin egemenliği Allah'ındır. Allah herşeye
g c  yetendir. /189/
- (7-9) G klerin ve yerin yaratılışında, gece ile g nd z n birbiri
ardınca gelmesinde akıl sahiplerine ş phesiz deliller var-
dır. /190/
- (9-11) Onlar ayaktayken, otururken, yan yatarken Allah'ı anar-
lar, g klerin ve yerin yaratılışını d ş n rl r:

73/a

- (1-2) "Rabbimiz, sen bunu boşuna yaratmadın. Sen m nezzehsin.
Bizi ateşin azabından koru." derler. /191/
- (2-4) "Rabbimiz sen ateşe kimi sokarsan, onu ş phesiz rezil et-
miş olursun. Zulmedenlerin hiç yardımcıları yoktur. /192/
- (4-8) "Rabbimiz, doğrusu biz Rabbinize inanın diye inanmaya  a-
ęıran bir  ağırıcıyı işittik de iman ettik. Rabbimiz g -
nahlarımızı bize bağışla, k t l klerimizi  rt, canımızı
iyilerle beraber al." /193/
- (8-10) "Rabbimiz peygamberlerine vadettiklerini bize ver, kıya-
met g n  bizi rezil etme. Sen ş phesiz s z nden caymaz-
sın." /194/
- (10-11) Rabları dualarını kabul etti: "Birbirinizden meydana gelen

73/b

(1) sizden, irkek ya dişi. bir niceñüz (2) bir niceden. pes anlar kim gittiler yirlerinden. dağı çıkarınıldılar (3) illerinden, dağı incidinildiler yolumda, dağı çalışdılar (4) dağı depelendiler. ‘afv eyleyem anlardan yavuz işlerin. (5) dağı givürem anları uçmağlara kim akar (6) altından ırmağlar. yanud virmek tañrı katından. dağı tañrı (7) katındadır yanud virmek görki./ aldamasun seni (8) dönmegi anlarıñ kim kâfir oldılar, illerde./ gönenmekdür (9) az. andan, turağı yiri anlarıñ tamudur. dağı ne yavuz döşekdür ol./ (10) lîkin anlar kim şakındılar çalabılarından. anlarıñdur uçmağlar, (11) akar altlarından ırmağlar. ebed kalıcılarken anuñ içinde. konuğa ya-rağlanmış nesene,

74/a

(1) tañrı katından. dağı ne-kim tañrı katındandır, yigrekdür (2) eyü işlülere./ dağı bayık bir nicesi, kitâb ehlinde (3) oldur kim îmân getürdiler tañrıya. dağı aña kim indürinildi (4) sizüñ dapa dağı aña kim indürinildi anlarıñ dapa, aşaklık eyleyicileriken (5) tañrıya şatun almazlar tañrı âyetleriyle az (6) bahâ./ şunlar anlarıñdur anlarıñ yanudı anlarıñ (7) çalabısı katında. bayık tañrı tiz hisâbludur. (8) iy anlar kim îmân getürdiler. katlanuñ dağı katlanmağda ğâlib oluñ. yâ bir namâz ardınca dağı bir namâza göz dutuñ. (9) dağı sınırlarda duruñuz dağı şakınuñ tañrıdan, anuñıçun kim kurtulasız./

73/b

- (1-7) sizlerden, erkek olsun kadın olsun, iş yapanın işini boşa çıkarmam. Hicret edenlerin, memleketlerinden çıkarılanların, yolumda sıkıntıya ugratılanların, savaşı ve öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim. Andolsun ki Allah katından bir nimet olarak, onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Nimetin güzeli Allah katındadır." /195/
- (7-8) İnanmayanların diyar diyar gezip refah içinde dolaşmaları (Ey Muhammed) seni aldatmasın. /196/
- (8-9) Biraz mutluluktan sonra onların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü döşektir. /197/
- (10-11) Rakat Rablerinden sakınanlara, Allah katından konuklar bulunan

74/a

- (1-2) içlerinden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetler vardır. Allah katındaki şeyler, iyi olanlar için daha hayırlıdır. /198/
- (2-6) Kitap ehlinde Allah'a, size indirilene ve kendilerine indirilmiş olana inanıp, Allah'ın ayetlerini az bir değere değışmeyenler vardır. İşte onların ecirleri Rableri katındadır. Kuşkusuz Allah'ın hesabı çabuktur. /199/
- (6-9) Ey inananlar, sabredin, düşmanlarınızdan daha sabırlı olun, cihada hazır bulunun, Allah'a karşı gelmekten sakının ki başarıya erişebilirsiniz. /200/

74/b

(1) iy ādemīler, şaķınuñ çalabuñuzdan, ol-kim (2) yaratdı sizi bir nefsdan, ya^cnī daķı yaratdı (3) andan ^cavratını, daķı dağıttı ol ikiden erenler çok, (4) daķı ^cavratlar. daķı şaķınuñ tañrıdan, ol-kim dileşürsüz anuñıla. (5) haşımları. bayık tañrı, oldu üzerüñüze (6) şaķlayıcı./ daķı virüñ yetimlere malların. (7) degşürmeñ arusuza aruya. (8) daķı yimeñ mallarını mallaruñuzıla (9) bayık ol oldu yazuk ulu./ daķı eger (10) korkasız kim ^cadl eylemeyesiz yetimlere, (11) çiftlenüñ anı-kim helāl oldu size, ^cavratlardan.

75/a

(1) ikin ikin, üçin üçin, daķı dördin dördin. pes eger korkasız (2) kim ^cadl eyleme^{ye}siz, bir. ya ol-kim mālīk oldu (3) sağ ellerüñüz. şol ya^cnī bir karavaş, yakınırağdur kim (4) zulm eylemeyesiz./ daķı virüñ ^cavratlara kābinlerin (5) baħşış. pes eger hoş olalar size, nesneden ol kābinden (6) nefsdin-yaña./ yiñ anı siñiciyiken, siñiciyiken daķı virmeñ (7) beyinsüzlere, mallaruñuzı. ol-kim kıldı tañrı size (8) durmak. daķı rūzī virüñ, anuñ içinde daķı donaduñ anlara. (9) daķı eydüñ anlara söz eyü./ daķı şınañ (10) yetimleri, tā kaçan kim ireler çiftlenmege. pes eger (11) göresiz anlardan toğru yol dutmak, pes virüñ anlara ya^cnī resīdelik

74/b

- (1-6) Ey insanlar, sizi tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok kadın ve erkek meydana getiren Rabbinize hürmetsizlikten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'ın ve akrabasının haklarına uymamaktan da sakının. Allah şüphesiz hepinizi görüp gözetlemektedir. /1/
- (6-9) Yetimlere mallarını verin. Temizi pise deışmeyin, onların mallarıyla kendi mallarınızı karıştıırarak yemeyin, çünkü bu büyük bir suçtur. /2/
- (9-11) Eğer velisi olduğunuz mal sahibi yetim kızlarla evlenmekle

75/a

- (1-4) onlara haksızlık yapacağınızdan korkarsanız, onlarla değil hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz. Eğer, aralarında adaletsizlik yapmaktan korkarsanız bir tane almalısınız. Ya da sahip olduğunuzla yetinmelisiniz. Doğru yoldan sapmamanız için en uygunu budur. /3/
- (4-6) Kadınlara mehirlerini cömertlikle verin, eğer ondan gönül hoşluğu ile size bir şey bağışlarsa onu afiyetle yiyin. /4/
- (6-9) Allah'ın sizi koruyucu kılmış olduğu mallarınızı beyinsizlere vermeyin, kendilerini bunların geliriyle rızıklandırıp giydirin ve onlara güzel söz söyleyin. /5/
- (9-11) Yetimleri evlenme gününe kadar deneyin, onlarda olgunlaşma

75/b

(1) malların. ya'ni haksuz. dağı yimeñ anı iy vāsiler, güzāfdan ötürü dağı (2) öñürtmekden ötürü. kim büyük olalar, dağı her kim ol bay (3) şakınsun..dağı her kim ola yohsul, yisün (4) şerī'atde bulunur nesneyile. pes kaçan kim viresiz anlara (5) malların, tanuķ dutuñ anlaruñ üzere. dağı yiter (6) tañrı, hisāb eyleyici./ erenleruñdür ülü, andan kim (7) kodı ata ana. dağı yakınıraķ haşımlar^(x) dağı 'avratlaruñdür (8) ülü, andan kim kodı ata ana dağı yakınıraķ haşımlar^(x), (9) andan kim, az oldu andan, ya çok oldu. ülü, farīza olınmış./ (10) dağı kaçan-kim hāzır ola üleşmege, haşımlık^(x) isleri. dağı yetimler. dağı miskinler, rüzī viruñ anlara.

76/a

(1) andan dağı eyidüñ anlara söz eyü./ (2) dağı korksun anlar kim, eger koyalarıda anlaruñ ardından (3) döl ya'ni oğul kız za'ifler, korkalardı anlaruñ üzere. pes (4) şakınsunlar tañrıdan. dağı eyitsünler sözi, toğru söz./ (5) bayık anlar kim yirler yetimler mallarını, (6) haksuz. bayık yirler karınları içinde (7) od. dağı göyneler tamu odına./ işmarlar sizi (8) tañrı oğlanlaruñuz haķķında. irkegündür iki dişi ülüsi (9) gibi. pes eger olalar 'avratlar ikiden (10) yokaŗu, anlaruñdür iki ülüsi, anuñ kim kodı, dağı eger (11) ola bir anuñdur yaru.

(x) Bu kelime akraba anlamındaki "hısım" yerine yanlışlıkla yazılmıştır. (krş. "hısım", "hısımlık" s. 180)

75/b

- (1-6) görürseniz mallarını kendilerine verin, büyüyecekler de geri alacaklar, diye anları israf ederek ve tez elden yemeyin. Zengin olan, iffetli olmaya çalışsın, yoksul olan uygun bir şekilde yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman, yanlarında tanık bulundurun. Hesap sormak için Allah yeter. /6/
- (6-9) Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere hisse vardır. Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da hisse vardır. Bunlar, az veya çok belirli bir hissedir. /7/
- (9-11) Bölüştürmede, yakınlar, yetimler ve düşkünler bulunursa ondan onlara da verin.

76/a

- (1) ve onlara güzel sözler söyleyin. /8/
- (2-4) Arkalarında cılız çocuklar bıraktıkları takdirde, bundan endişe edecek olanlar, haksızlık yapmaktan korksunlar ve Allah'tan sakınsınlar, dürüst söz söylesinler. /9/
- (5-7) Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş tıkamış olurlar, zaten onlar çılgın aleve atılacaklardır. /10/
- (7-9) Allah, çocuklarınız hakkında, erkeğe iki dişinin hissesi kadar tavsiye eder. Eğer kadınlar ikinin üstünde ise bırakılanın üçte ikisi onlarındır. Eğer bir ise yarısı onundur.

76/b

(1) dağı atasınıñ, anasınıñ, her birisinüñ ol ikiden, altıda birdür, (2) andın kim qodı. eger ola anuñ oğı kıızı. pes eger (3) olmaya anuñ oğı kıızı, dağı mırāsın ala anuñ atası anası. (4) anasınıñ üçde birdür. pes eger ola anuñ qardaşları, (5) anasınıñ altıda birdür. vaşiyetden sonra (6) vaşiyet eylenile anı, ya borcdan. atalaruñuz dağı er oğlanlaruñuz, (7) bilmezsisiz, qanqısı anlaruñ yaqınıraxdur size, (8) aşsı eylemekdin-yaña. farīza tañrıdandır. bayıq tañrı, oldı (9) bilici, dü-rüst işlü./dağı sizüñdür yarusı, anuñ kim (10) qodı'av-ratlaruñuz, eger olmazısa (11) anlaruñ oğı kıızı. pes eger ola anlaruñ oğı kıızı,

77/a

(1) sizüñdür dörtde bir, andan kim qodılar, vaşiyetden (2) şonra kim vaşiyet eyler anı, ya borcdan. dağı anlaruñdur (3) dörtde bir, andan kim qodunuz, eger olmaya sizüñ (4) oğul kıız. pes eger ola sizüñ oğul kıız, (5) anlaruñdur sekizde bir, andan kim qodunuz, vaşiyetden (6) şonra vaşiyet eyler anı, yā borcdan. (7) dağı eger ola er, mırās alınıla andan, ol-kim atası olmaya (8) ya 'avrat dağı anuñdur er qardaş. ya kıız qardaş her birinüñdür (9) ol ikiden, altıda bir, dağı eger ola (10) eyregirek şundan ya'nı birden, anlar ortaklardur (11) üçden bir içinde. vaşiyetden şonra kim vaşiyet olına ol.

76/b

(1-9) Ana-babadan her birine, ölenin çocuğu varsa altıda biri, çocuğu yoksa anası, babası ona varis olur. Anasına üçte bir düşer. Kardeşleri varsa, altıda biri annesinindir. Babalarının ve oğullarınızdan menfaatçe hangisinin size daha yakın olduğunu siz bilmezsiniz. Bunlar Allah tarafından tesbit edilmiştir. Doğrusu Allah bilendir, geniş bilgi sahibidir. /11/

(9-11) Karılarınızın çocukları yoksa bıraktıklarının yarısı sizindir. çocuklar varsa, bıraktıklarının

77/a

(1-11) -ettikleri vasiyetten sonra ya da borçdan- dörtte biri sizindir. Sizin çocuğunuz yoksa -ettiğiniz vasiyet veya borçtan sonra- bıraktıklarının dörtte biri karılarınızındır. Çocuğunuz varsa bıraktıklarınızın sekizde biri onlarındır. Eğer bir erkek veya kadına ikinci dereceden mirasçı olunuyor ve bunların ana bir erkek veya bir kız kardeşi bulunuyorsa her birine -edilen vasiyetten veya borçtan sonra- altıda biri düşer. İki den çoksalar üçte birine, zarara uğratılmaksızın ortak olurlar

77/b

(1) yā borcdan ziyān eyleyici degüliken ışmarlamaktan tañrıdan. (2) daķı tañrı bilicidür, ivici degül./ řol tañrı hadleridür. (3) daķı her kim boyun vire tañrıya, daķı yalavacına, givüre anı (4) uçmaķlara kim aķar altından ırmaķlar. ebed kalıcılarken (5) anuñ içinde. daķı řol zafer bulmaķdur ulu./ daķı her kim (6) ‘asī ola tañrıya daķı yalavacına, daķı geķe hadlerinden. (7) givüre anı oda, ebed kalıcılarken anuñ içinde. daķı anuñdur ‘a-zāb (8) hūr eyleyici./ daķı anlar kim işleyeler ziřt iş ya‘nī zinā. (9) ‘avratlarınuzdan daķı dutuñ anların üzere (10) dört sizden ya‘nī müsülmānlardan. pes tanuķluk vireler, (11) yıģuñ anları evler içinde, tā cānların ala ölüm

78/a

(1) yā kıla tañrı anlara yol./ daķı ol iki, ya‘nī er ‘avrat, (2) işleyeler anı, sizden incidüñ ol ikiyi. pes eger (3) tevbe eyleyeler, daķı eyü işleyeler, yüz döndürüñ ol ikiden. (4) bayıķ tañrı oldu tevbe virici, rahmet kılıcı./ (5) yokdur tevbe tañrı üzere, illā anlar kim işlerler (6) yavuz iş, bilmezligile andan, tevbe kılurlar yakından. (7) pes şunlar, tevbe vire tañrı anlara. daķı oldu (8) tañrı bilici, dürüst işlü./ daķı yokdur tevbe (9) anlara kim işlerler yavuz işler ya‘nī kāfirliği. ta kaçan (10) hazır oldu anların birisine ölüm. eyitti, bayıķ ben (11) tevbe eyledüm şindi, daķı ne daģı anların kim ölürler,, anlar

77/b

- (1-2) Bunlar Allah tarafından tavsiye edilmiştir. Allah, bilendir, acele etmeyendir. /12/
- (2-5) Bunlar Allah'ın yasalarıdır. Allah'a ve peygambere kim itaat ederse onu içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır, orada temellidirler, büyük kurtuluş budur. /13/
- (5-8) Kim Allah'a ve peygamberine baş kaldırır ve yasalarını aşarsa, onu temelli kalacağı cehenneme sokar. Alçaltıcı azap onadır. /14/
- (8-11) Kadınlarınızdan zina edenlere, bunu ispat edecek aranızdan dört (tanık) getirin, tanıklık ederlerse, ölünceye veya Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerinde tutun. /15/

78/a

- (1-4) İçinizden zina eden iki kimseye eziyet edin, tövbe edip düzelirlerse onları bırakın. Doğrusu tövbeleri Allah daima kabul eder ve merhamet eder. /16/
- (5-8) Allah, kötülüğü bilmeyerek yapıp ta hemen tövbesini kabul etmeyi üzerine almıştır. Allah işte onların tövbesini kabul eder. Allah bilendir, geniş bilgi sahibidir. /17/
- (8-11) Kötülükleri işleyip dururken, ölüm kendisine geldiği zaman "şimdi tövbe ettim" diyenler ile kafir olarak ölenlerin tövbesi makbul değildir.

78/b

(1) kâfirleriken. şunlar yaraqladuk anlara ʿazāb (2) ağrı-
dıcı./ iy anlar kim imān getürdiler, helāl olmaz (3) size
kim mīrās alasız ʿavratları, gücile. daķı (4) yavuz diril-
meñ anlaruñıla, ta iltesiz bir nicesin anuñ kim virdüñüz
(5) anlara. illā kim getüreler zişt iş, bellü. bellü ey-
leyici. (6) daķı dirilüñ anlaruñıla, eylügile. pes eger
düşhar (7) görürsenüz anları, ola-kim düşhār göresiz nes-
neyi, (8) daķı kıla tañrı anuñ içinde hayr çok./ daķı eger
(9) dileyesiz ʿavrat degşürmegin, bir ʿavrat yirine, (10)
ol hālde kim virdüñüz anlaruñ birisine çok mal, olmañ (11)
andan nesene. alur mısız anı zulmil., daķı yazuğıla bellü./

79/a

(1) daķı nite alasız anı, ol hālde kim bayıķ irdi (2) bir
niceñüz bir niceñüze. daķı dutdılar ol ʿavratlar sizden
(3) ʿahd ķatı./ daķı çiftlenmeñ anı-kim çiftlendi (4) a-
talaruñuz, ʿavratlardan, illā ol-kim geçdi yaʿnī ʿafvdur.
(5) bayıķ ol oldı zişt iş, daķı düşmān dutmaķ daķı yavuz-
dur oyдын-yaña./ (6) harām olındı size analaruñuz, daķı
kızlaruñuz, (7) daķı kız ķarındaşlaruñuz, daķı atañuz kız
ķarındaşları, daķı anañuz kız ķarındaşları, (8) daķı er
ķarındaş kızları, daķı kız ķarındaş kızları, (9) daķı a-
nalaruñuz, anlar kim emzürdiler sizi. (10) daķı kız ķa-
rındaşlaruñuz, süd emzürmekden, daķı ʿavratlaruñuz (11)
anaları, daķı ögey kızlaruñuz anlar kim kıylaruñuzdadur.

78/b

- (1-2) işte onlara elem verici azap hazırlamışsınız. /18/
- (2-8) Ey inananlar, kadınlara zorla mirasçı olmaya kalkmayınız. (Bu) size helal değildir. Apaçık hayasızlık etmedikçe onlara verdiğinizin bir kısmını alıp götürmeniz için onları sıkıştırmayınız. Onlarla güzellikle geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız, sabredin, hoşlanmadığınız bir şeyi Allah çok hayırlı kılmış olabilir. /19/
- (8-11) Bir eşin yerine başka bir eşi almak isterseniz, birincisine bir yük altın vermiş olsanız bile ondan birşey almayın. İftira ederek ve açık günaha girerek ona verdiğinizizi geri alırmısınız? /20/

79/a

- (1-3) Nasıl alırsınız ki siz birbirinize katılmıştınız ve onlar sizden sağlam güvence almışlardı. /21/
- (3-5) Babalarınızın evlendikleri kadınlarla evlenmeyin, -geçmişte olanlar artık geçmiştir- çünkü bu ruhuş ve igrnç bir yoldu, ne kötü şeydi. /22/
- (6-11) Sizlere analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeşlerinizin kızları, sizi emziren süt anneleriniz, süt kardeşleriniz, karılarınızın anneleri kendileriyle gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızın yanınızda kalan üvey kızlarınız,

79/b

(1) ‘avratlaruñuzdan anlar kim duḡūl eyledüñüz anlara, (2) pes eger olmayasız duḡūl eyledüñüz anlara, yazuk yokdur (3) sizüñ üzere. daḡı oḡlanlaruñuz ‘avratları anlar kim (4) billerüñüzdendür. daḡı kim cem‘ eyleyesiz iki kız qarındaş (5) ortasında. illā līkīn ol geḡdi ya‘nī ‘afv oldı, bayık tañrı oldı (6) yarlıḡayıcı, rahmet kılıcı./ daḡı erler ‘avratlar ya‘nī ḡarām olındı. (7) ‘avratlardan illā ol-kim mālik oldı saḡ ellerüñüz. tañrı yazmaḡı (8) üzerüñüze. daḡı ḡelāl eylendi size şundan (9) ayruḡını kim, isteyesiz mallaruñuzıla, şakınıcılariken, (10) ziyān eyleyiciler degüliken. pes ol-kim gönendüñüz anuñıla, (11) anlardan. virüñ anlara yanudların ya‘nī kābinlerin farīzaiken.

80/a

(1) daḡı yazuk yokdur üzerüñüze, anuñ içinde ḡoşnūdlaşduñuz (2) anuñıla. farīzadan soñra. bayık tañrı oldı, (3) bilici, dürüst işlü./ daḡı her kim güci yitmeye (4) sizden artuḡlıḡa ya‘nī baylıḡa, kim nikāḡ eyleye şaklanmışları ya‘nī āzādaları, (5) müsülmānları, andan kim mālik oldı ellerüñüz (6) qaravaşlaruñuzdan müsülmānlar. daḡı tañrı (7) bilicirekdür imānuñuzı, bir niḡeñüz bir niḡedendür. (8) pes nikāḡ eyleñ anlaruñ, ḡavmi destūriyla. daḡı virüñ anlara (9) yanudlarını eylükile, şaklanmışlarıken. (10) zinā eyleyiciler degüliken, daḡı dutıcılar degüliken, (11) dostlar ya‘nī uḡurlayın. pes ḡaçan erlü olınalar, eger getüreler

79/b

- (1-6) Öz ogullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi bir arada olmak suretiyle evlenmek -geçmişte olanlar artık geçmiştir- size yasaklandı. Doğrusu Allah bağışlar ve acır. /23/
- (6-11) Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. Sahibi bulunduğunuz cariyeler hariç, bunlar, Allah'ın üzerinize farz kıldığı hükümlerdir. Bunlardan başkasını, zinadan kaçınıp iffetli olarak istemeniz size helal kılındı. Onlardan faydalandığınıza karşılık, kararlaştırılmış olan mehirlerini verin,

80/a

- (1-3) kararlaştırılanlardan başka, karşılıklı hoşnut olduğunuz konuda size bir sorumluluk yoktur. Allah bilendir. bilgisi en geniş olandır. /24/
- (3-11) Sizden hür, inanmış kadınlarla evlenmeye güç yetiremeyen kimse, ellerinizdeki inanmış cariyelerden alsın. Allah sizin imanınızı çok iyi bilir. Birbirinizdensiniz, aynı soydansınız. Onlarla zinadan kaçınmaları, iffetli olmaları ve gizli dost tutmamaları halinde, velilerinin izniyle evlenin ve örfe uygun bir şekilde mehirlerini verin. Evlendiklerinde zina edecek olurlarsa hür kadınlara edilen azabın yarısı edilir.

80/b

(1) zışt iř ya'ni zinā. anlaruñdur yarsı anuñ kim (2) āzād üzeredür, 'azābdan, řol ya'ni şaravaş çiftlenmek, (3) anlaruñdur kim şorkdı yazukdan ya'ni zinādan sizlerden. daķı kim şatlanasız, (4) yigrekdür size. daķı tañrı yarlıgayıcıdur, raħmet kılcı. / (5) diler tañrı ta bellü eyleye size, daķı toğru yol göstere size, (6) yollarını anlaruñ kim sizden ilerüdi. daķı tevbe vire (7) size daķı tañrı bilicidür, dürüst iřlü. / daķı tañrı (8) diler kim tevbe vire size. daķı diler anlar kim (9) uyarlar arzūlara, kim egilesiz ya'ni haķdan, egilmek (10) ulu. / diler tañrı kim yiyni eyleye sizden, (11) daķı yaradıldı ādemi řa'if, ya'ni řabr eylemez. iy anlar kim

81/a

(1) imān getürdiler, yimeñ mallaruñuzu arañuzda, (2) bātılıla. ya'ni harāmıla. illā kim ola bāzırғанlık, (3) hořnūdluđıla sizden. daķı depelemeñ kendü neřsleruñuzi. (4) bayık tañrı, oldu size raħmet kılcı. / daķı her kim (5) işleye şunı, ĥadden geĥmek iĥün, daķı řulm iken, řoñra (6) göyündürevüz anı oda. daķı oldu řol tañrı (7) geñez. / eger řaķınasız ulularından anuñ kim yığlanursız (8) andan, 'afv eyleyevüz sizden yavuz iřleruñuzi, daķı (9) givürevüz sizi givürecek yire ya'ni uçmağa görklü. daķı arzulamañ (10) anı-kim artuk eyledi tañrı anuñ-ıla, bir niĥeñuzi bir niĥe üzere (11) erenleruñdür ülü, andan kim işlediler. daķı 'avratlaruñdur

80/b

- (1-4) Cariye ile evlenmekteki bu izin içinizden, günaha girme korkusu olanlaradır. Sabretmeniz sizin için daha hayırlıdır. Allah bağışlar ve acır. /25/
- (5-7) Allah size açıklamak ve sizden öncekilerin yollarını göstermek ve tövbenizi kabul etmek ister. Allah bilendir, geniş bilgi sahibidir. /26/
- (7-10) Allah sizin tövbenizi kabul etmek ister, şehvetlerine uyanlarsa sizin büyük bir sapıklığa girmenizi isterler./27/
- (10-11) İnsan zayıf yaratılmış olduğundan Allah sizden yükü hafifletmek ister. /28/

81/a

- (1-4) Ey inananlar, mallarınızı aranızda haksızlıkla değil, karşılıklı razılıkla yapılan ticaretle yeyin, haram ile kendinizi mahvetmeyin. Allah kuşkusuz ki size acır. /29/
- (4-7) Bunu kim aşırı giderek haksızlıkla yaparsa onu ateşe sokacağız. Allah'a bu kolaydır. /30/
- (7-9) Size yasaklanan büyük günahlardan kaçınırsanız, kusurlarınızı örter ve sizi şerefli bir yere yerleştiririz. /31/
- (9-11) Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri özlemeyin. Erkeklere kazandırdıklarından bir pay, kadınlara kazandırdıklarından da bir pay vardır.

81/b

(1) ülü, andan kim işlediler. daķı dileñ tañrının (2) eylüginden, bayık tañrı, oldı her neseyi bilici./ (3) daķı her birinüñ kılduķ mīrās alıcılar, andan kim qodı (4) ata ana, daķı hısımlar. daķı anlar kim ʿahd baēladı (5) ellerüñüz, virüñ anlara anlaruñ ülüsini. bayık tañrı (6) oldı her nese üzere tanuķ ya hāzır./ erenler (7) gey durıcılar ʿavratlar üzere, andan ötürü kim artuķ eyledi tañrı (8) bir nicesi anlaruñ, bir nicesi üzere. daķı andan ötürü kim nafaķa eylediler (9) mallarından. pes eyü işlü ʿavratlar mutīʿler, erenlerine (10) şaklayıcılar dur. andan ötürü kim şakladı tañrı, daķı (11) anlar kim korkarsız boyun virmegini anlaruñ, ögütleñ anları

82/a

(1) daķı ayrılıñ anlardan, yatacak yirlerde daķı vurüñ anları (2) eger boyun vireler size, istemeñ anlaruñ üzere (3) yol. yaʿnī dögmek bayık tañrı oldı yüce, ulu. (4) daķı eger korkasız dartışmaq ol iki arasından, viribin (5) miyāncı ya hüküm eyleyici er kavminden, daķı bir miyāncı ʿavrat (6) kavminden. eger dilerise ol iki, oñartmak, yaķışdura tañrı (7) ol iki arasında. bayık tañrı oldı bilici, haberlü./ (8) daķı tapuñ tañrıya, daķı ortak eylemeñ aña nesneyi. daķı (9) ataya anaya eylük eyleñ, yaʿnī eylük eylemek daķı hısımlık issine, (10) daķı yetimlere, daķı miskīnlere, daķı qoñşıya hısımlık (11) issine daķı qoñşıya ırak, daķı yoldaşa

81/b

- (1-5) Allah'tan bol nimet isteyin. Doğrusu Allah herşeyi bilir. /32/
- (3-6) Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından her birine varisler kıldık. Kendileriyle yeminleştirdiğimiz kimselere paylarını veriniz. Doğrusu Allah herşeye tanıktır. /33/
- (6-11) Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ötürü ve erkeklerin, mallarından sarf etmelerinden dolayı erkeler kadınlar üzerine hakimdirler. İyi kadınlar, gönülden boyun eğenler ve Allah'ın korumasını emrettiğini, kocasının bulunmadığı zaman da koruyanlardır. Başiboşluk yapmalarından endişelendiğiniz zaman öğüt verin

82/a

- (1-3) yataklarında onları yalnız bırakın, nihayet dövin. Size uyuyorlarsa aleyhlerine çalışmayın. Doğrusu Allah yücedir, büyüktür. /34/
- (4-7) Karı-kocanın arasının açılmasından endişelenirseniz, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin, bunlar düzeltmek isterlerse, Allah onların arasını buldurur. Doğrusu Allah herşeyi bilen ve haberli olanıdır. /35/
- (8-11) Allah'a kulluk edin, ona birşeyi ortak koşmayın. Ana baya, yakınlarla, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, arkadaşınıza

82/b

(1) daķı yol erine, daķı aña kim mālİK oldı (2) ellerü-
ñüz. bayık tañrı sevmez anı-kim oldı (3) gökçeklenici,
tekebbür eyleyici./anlar kim baķıllık eylerler, daķı
buyururlar (4) ādemilere baķıllığı. daķı gizlerler anı-
kim virdi anlara tañrı (5) eylüğinden. daķı yaraķladuķ
kafirleriçün ‘azābı (6) hūr eyleyici./ daķı anlar kim
nafaķa eylerler mallarını, (7) ādemīler riyāsı içün.
daķı inanmazlar tañrıya, ne dağı (8) şöñrağı güne. da-
ķı her kim ola şeytān (9) aña iş, ne yavuzdur işdin-ya-
ña./ daķı ne nesnedür anlaruñ üzere, (10) eger īmān ge-
türelerdi tañrıya, daķı şöñrağı güne, daķı nafaķa vire-
lerdi (11) andan kim rūzī virdi anlara tañrı, daķı ol-
dı tañrı anları

83/a

(1) bilici. bayık tañrı zılm eylemez zerre ağırı ya ka-
rınca ağırı (2) daķı eger ola eylük, artura anı, daķı
vire (3) katından müzd ulu./ pes nite ola, (4) kaķan
kim getürevüz her bir ümmetden tanuķ ya‘nī peygamberi-
ni, daķı (5) getürevüz seni anlaruñ üzere tanuķ./ ol
gün (6) seve, anlar kim kāfir oldılar, daķı ‘asī oldı-
lar yalavaca, (7) kim berāber olına anlaruñıla yir. da-
ķı gizlemeyeler (8) tañrıdan sözi./iy anlar kim īmān
getürdiler, (9) yaķın gelmeñ namāza, siz esrükler iken.
(10) tā bilesiz anı-kim eydüresiz, ne-dağı cünübler iken,
illā (11) yol geçicileriken tā yunasız. daķı eger ola-
sız

82/b

- (1-3) yolcuya ve elinizin altındaki kimselere iyilik edin. Allah kendini begenip öğünenleri elbette sevmez. /36/
- (3-6) Onlar cimrilik ederler, insanlara cimrilik tavsiyesinde bulunurlar, Allah'ın bol nimetinden kendilerine verdiğini gizlerler. Kafirlerle aşağılık bir azap hazırlamışsızdır. /37/
- (6-9) Mallarını insanlara gösteriş için harcayıp, Allah'a ve ahiret gününe inanmayanları da Allah sevmez. Şeytanın arkadaşı olduğu kimsenin ne kötü arkadaşı vardır. /38/
- (9-11) Bunlar, Allah'a ahiret gününe inanmış, Allah'ın verdiği rızıklardan harcamış olsalardı ne zararı olurdu? Oysa Allah onları bilir. /39/

83/a

- (1-3) Allah kuşkusuz zerre kadar yahut karınca ağırlığı kadar kötülük yapmaz, zerre kadar iyilik olsa onu kat kat artırır ve yapana büyük ödül verir. /40/
- (3-5) Her ümmete bir tanık getirdiğimiz ve (ey Muhammed) seni de bunlara tanık getirdiğimiz an durumları nasıl olacak? /41/
- (5-8) O gün inanmayıp peygambere baş kaldırmış olanlar, yerle bir olmayı ne kadar isterler ve Allah'tan bir söz gizleyemezler. /42/
- (8-11) Ey inananlar, sarhoşken ne dediğinizi bilene kadar, cünübken -yolcu olan hariç- yıkanana kadar namaza yaklaşmayın.

83/b

(1) şayrular, ya sefer üzerinde, ya gele biriñüz sizden (2) aşak yirden ya'ni şu döküb, ya yakınlık eylesiz 'avratlara, pes (3) bulmayasız şu, kaşd eyleñ topırağa aru, (4) pes sürüñ yüzlerüñüze daķı ellerüñüze. bayık (5) tañrı, oldı 'afv eyleyici, yarlıgayıcı./görmedüñ mi (6) anları kim virinildiler ülü, kitābdan. (7) satun alurlar azgunluğı, daķı dilerler kim (8) azasız yolu./ daķı tañrı bilürekdür düşmānlaruñuzu. (9) daķı yitti tañrı dost, daķı yitti anları tañrı arķa virici./ (10) anlardan kim cuhūd oldılar, döndürürler sözi (11) yirlerinden, daķı eydürler. işittük daķı 'aşı olduk,

84/a

(1) daķı işit, işitdürünilmış degüliken, daķı kulaķ dut bize. egmek içün (2) dillerini, daķı barmak urmak içün dīn içinde. daķı eger (3) bayık anlar eyideleridi, işit/dük^(x) daķı boyun virdük, daķı işit, (4) daķı göz dut bize, oladı yigrek anlara, daķı maşlahatlurak. (5) velikīn arķa eyledi tañrı, küfrinden ötürü, pes (6) inanmazlar illā az./iy anlar kim virinildiler (7) kitāb imān getürüñ aña kim indürdük, girçek dutıcıyiken (8) anı-kim sizüñiledür, andan ilerü kim yoyavuz yüzleri, (9) pes döndürevüz anları arķaları üzere. ya ırak eyleyevüz anları, (10) nite kim ırak eyledük şenbe gün islerini. daķı oldı (11) tañrı işi işlenmiş./ bayık tañrı yarlıgamaya

(x): Metinde "işidük" şeklindedir.

83/b

- (1-5) Eğer hasta veya yolculuktaysanız, yahut biriniz ayak yolundan gelmişseniz ya da kadınlara yaklaşmışsanız ve bu durumlarda su bulamamışsanız tertemiz bir toprağa ellerinizi ve yüzünüzü sürün (teyemmüm edin) Allah bağışlar. /43/
- (5-8) Kendilerine kitaptan bir pay verilenlerin sapıklığı satın aldıklarını ve sizin yolu sapıtmanızı istediklerini görmüyor musunuz? /44/
- (8-9) Allah, düşmanlarınızı çok iyi bilir. Allah size dost olarak yeter, yardımcı olarak da yeter. /45/
- (10-11) Yahudilerden, sözleri yerlerinden değiştirip " işittik ve karşı geldik

84/a

- (1-6) Kulak vermeyerek dinle" ve dillerini eğip bükerek, dini yererek "Bizi de dinle" diyenler vardır. Eğer "İşittik ve uyduk, dinle ve bizi gözet" demiş olsalardı, onlar için daha doğru olurdu. Allah inkarları yüzünden onlara lanet etmiştir. Onların ancak pek azı inanır. /46/
- (6-11) Ey kitap verilenler, yüzleri silip arkaya çevirerek (enseler gibi dümdüz yapmadan yahut cumartesi güncüleri gibi lanetlenmeden önce, elinizdeki kitabı kabullenerek indirdiğimize inanın. Allah'ın emirleri her zaman yapılagelmiştir./47/

84/b

(1) kim ortak olına, aña daķı yarlıgaya anı-kim şundan ayruķdur, (2) aña kim diler. daķı her kim ortak eyleye tañrıya, bayıķ (3) yalan baēladı yazuēu ulu./görmedüñ mi (4) anları kim arıdurlar kendüzilerini. belki tañrı arıdur (5) anı-kim diler./ daķı zulm olunmayalar ya^cnī eksilmeye müzdleri iki barmaķ (6) baē, nite yalan baē-larlar tañrı üzere yalanı, (7) daķı tapdur ol, yazuē bellü./ bilmedüñ mi anları kim (8) virinildiler ülü, ki-tābdan. inanurlar (9) puta ya cazūya, daķı şeytāna yā put kulluķçısına. daķı eydürler (10) anlara kim kāfir oldılar. şunlar toēru yol dutıcıdur, anlardan (11) īmān getürdiler, yoldın-yaña./ şunlar anlardur kim ırak ey-ledi anları tañrı.

85/a

(1) daķı her kim la^cnet eyleye tañrı, hergiz bulmaya-san aña arķa virici./ (2) belki anlaruñ midur ülü, pa-dişāhlıķdan pes andan, (3) virmeyeler ādemilere ħurma çekürdegindeki çukurcaķ./ belki ħased eylerler mi (4) ādemīlere, anuñ üzere kim virdi anlara tañrı, eylugin-den. (5) pes bayıķ virdük ibrahīm kavmine kitābı, (6) daķı ħikmeti. daķı virdük anlara padişāhlıķ ulu./ (7) pes bir nicesi anlaruñ oldur kim īmān getürdiler aña daķı anlaruñ bir nicesi oldur kim (8) yüz döndürdi an-dan.daķı tap oldu tamu yandurinılmış./ (9) bayıķ an-lar kim kāfir oldılar āyetlerümüze, şonra göyündürürüz anları (10) oda. nice-kim bişe derileri anlaruñ, deg-şürevüz anlara deriler, andan ayruķ. ta tadalar ‘azābı.

84/b

- (1-3) Allah kendisine ortak koşmayı elbette bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse kuşkusuz büyük bir günahla iftira etmiş olur. /48/
- (3-5) Kendilerini temize çıkarmalarını görmedin mi? Allah dilediğini temize çıkararı ve kendilerine hiç haksızlık yapmaz. /49/
- (6-7) Allah'a nasıl yalan yere iftira ettiklerine bir bak. Bu apaçık bir günah olarak yeter. /50/
- (7-11) Kendilerine kitap verilmiş olanların, puta ve şeytana kapılıp inkar edenlere "Bunlar, inananlardan daha doğru yoldadırlar." dediklerini görmedin mi? /51/
- (11) İşte Allah'ın lanetledikleri onlardır.

85/a

- (1) Allah'ın lanetlediği kimseye asla yardımcı bulamayacaksın. /52/
- (2-3) Yoksa onların egemenlikten bir payı mı var? O zaman insanlara bir hurma çekirdeği parçası bile vermezler. /53/
- (5-6) Yoksa Allah'ın bol nimetinden verdiğini kimseleri mi çekemiyorlar? Oysa İbrahim kavmine kitap ve hikmet verdik. Onlara büyük hükümlanlık bağışladık. /54/
- (7-8) Onlardan ona inananlar ve yüz çevirenler vardı. Çılgın bir alev olarak cehennem yeter. /55/
- (9-11) Doğrusu ayetlerimizi inkar edenleri ateşe sokacağız. Derilerinin her yanı sıra azabı tatmaları için onları başka derilerle değiştireceğiz.

85/b

(1) bayık tañrı, oldı beñdeşsüz, dürüst işlü./ dağı an-
lar kim (2) ĩmān geturdiler, dağı işlediler, eyü işler,
givürevüz anları (3) uçmaqlara, aqar anlarıñ altından ır-
maqlar, ebed qalıcılarken (4) anlarıñ içinde hemişe. an-
larıñdur anıñ içinde, avratlar gey arınmışlar. (5) dağı
givürevüz anları gölgeye, irilmez gölgeye./ bayık tañrı
buyurur size (6) kim ödeyesiz emānetleri ehline ya'ñi is-
sine, dağı qaçan (7) hükm eyleyesiz ādemiler arasında,
kim hükm eyleyesiz ādlıla (8) bayık tañrı, ne eyü nesne
ögütler sizi anuñıla. bayık tañrı, oldı (9) işidici gö-
rici./ iy anlar kim ĩmān getürdiler, boyun virüñ (10)
tañrıya, dağı boyun virüñ yalavaca, dağı iş islerine
(11) sizden. pes eger tartışasız nesene içinde,

86/a

(1) döndürüñ anı tañrı dapa, dağı yalavaç dapa, eger
olasız (2) inanursız tañrıya, dağı sonraqı güne. şol
(3) yigrekdür, dağı görklürekdür, dönmekdin-yaña, ya-
ni 'akıbet./ bilmedüñ mi (4) anları kim, şanurlar ba-
yık anlar ĩmān geturdiler aña kim (5) indürinildi sen-
den ilerü. (6) dilerler kim buyruk isdeşü varalar şey-
tān dapa, ya'ñi ka'b ibn-i eşref (7) dağı bayık buyru-
nıldılar kim kāfir olalar aña. dağı diler (8) dīv kim
azdura anları, azmaklık ırak./ (9) dağı qaçan eyidile
anlara, gelüñ anuñ dapa kim indürdi tañrı, (10) dağı
yalavaç dapa, görseñ münāfıqları, (11) yüz döndüreler
yüz döndürmek./ pes nitedür, ol vakt-kim

85/b

- (1) Kuşkusuz Allah güçlüdür, benzersizdir, geniş bilgi sahibidir. /56/
- (1-5) İnanıp yararlı iş işleyenleri içinde temelli kalacakları, içlerinden ırmaklar akar cennetlere koyacağız. Onlara orada tertemiz eşler vardır. Onları en koyu gölgeliklere yerleştireceğiz. /57/
- (5-9) Hiç kuşkusuz Allah size emanetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğüt veriyor. Kuşkusuz Allah işitici ve görücüdür. /58/
- (9-11) Ey inananlar, Allah'a uyun, peygambere ve sizden buyruk sahibi olanlara uyun. Eğer bir şeyde tartışırsanız

86/a

- (1-3) Allaha ve ahiret gününe inanmışsanız, onun çözümünü Allah'a bırakın. Bu hayırlı ve sonuç olarak çok güzeldir. /59/
- (3-8) (Ey Muhammed) sana indirilene ve senden öncekilere indirilene inandıklarını iddia edenleri görmüyür musun? Putların önünde yargılanmalarını isterler. Oysa onları tanımamakla emrolunmuşlardı. Şeytan onları derin bir sapıklığa saptırmak ister. /60/
- (9-11) Onlara "Allah'ın indirdiğine ve peygambere gelin" dendiği zaman, münafıkların senden büsbütün yüz çevirdiklerini görürsün. /61/

86/b

(1) geldi anlara muşibet, andan ötürü kim ilerü duttı elleri anlaruñ (2) andan, geldiler saña, and içerler tañrıya. dilemedük biz, (3) illā eylük eylemek, daķı yakışık eylemek./ şunlar anlardur kim, (4) bilür tañrı anı-kim göñülleri içindedür. pes yüz döndür (5) anlardan, daķı ögütle anları, daķı eyit anlara kendüzilerinde ya'ñī halvetde, (6) söz yitürür./ daķı viribimedük hiç yalavaç, (7) illā kim bayık virinile, tañrı destürıyla. daķı eger bayık anlar, ol vakt-kim (8) zulm eylediler kendüzilerine, gelelerdi saña, pes yarlıgamak dileyelerdi tañrıdan, (9) daķı yarlıgamak dileyedi anlaruñ için yalavaç, bulalardı tañrıyı (10) tevbe virici, tevbe kabül eyleyici, rahmet kılıcı./ pes degül ya'ñī şandugı gibi, çalabuñ haķķı için, (11) mü'min olmayalar, tā hākim eylerler seni, anuñ içinde kim dartsuķ düşdi

87/a

(1) anlaruñ içinde, andan, bulmayalar kendüzilerinde darlık, (2) andan kim hüküm eyledüñ, daķı boyun vireler, boyun virmek./ (3) daķı bayık biz yazmışsavuz anlaruñ üzere, kim depelen kendüzilerünüzi, (4) yā çıkuñ illertüñüzden, işlemeyelerdi anı, (5) illā az anlardan. daķı bayık anlar işleyelerdi anı-kim (6) ögüt virinürler anuñıla. oladı yigrek anlara, (7) daķı katırak, sābit eylemekdin-yaña ya'ñī kendüzilerine dīn içinde./ (8) daķı andan viribidük anlara katumuzdan, müzd ulu. (9) daķı yol gösterdük anlara, yol toğru. daķı her kim (10) boyun virürise tañrıya, daķı yalavacına, şunlar anlaruñıla kim (11) eylük eyledi tañrı anlaruñ üzere, peygamberlerden daķı gey girçekler,

86/b

- (1-3) Başlarına kendi işlediklerinden ötürü bir musibet geldiğinde, sana gelip, "iyilik etmek uzlaştırmaktan başka bir şey istemedik" diye de nasıl Allah'a yemin ederler. /62/
- (3-6) İşte bunların kalplerinde olanı Allah bilir. Onlardan yüz döndür, onlara öğüt ver, kendilerine etkili sözler söyle./63/
- (6-10) Biz her peygamberi ancak, Allah'ın izniyle, uyulması için gönderdik. Onlar kendilerine yazık ettiklerinde, sana gelip Allah'tan af dileselerdi Allah'ın tövbeleri sürekli kabul ve merhamet eden olduğunu görürlerdi. /64/
- (10-11) Hayır, Rabbine andolsun ki, aralarında çekıştirdikleri şeylerde

87/a

- (1-2) seni nakem tayin edip, sonra senin verdiğin yargıyı içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe inanmış olmazlar . /65/
- (3-7) Eğer onlara "kendinizi öldürün" yahut "memleketinizden çıkın" diye emretmiş olsaydık, pek azından başkaları bunu yapmazlardı. Kendilerine verilen öğüdü yerine getirmiş olsalardı onlar için dana iyi ve sağlam olurdu. /66/
- (8-9) O zaman onlara kendi katımlızdan büyük bir ödül verir ve onları doğru yola eriştirirdik, /67-68/
- (9-11) Kim Allah'a ve peygambere uyarsa, işte onlar Allah'ın nimetine eriştirdiği peygamberlerle, dosdogru olanlar ve iyilerle

87/b

(1) daķı Őehidlerden daķı Őalihlerden. daķı g rkl  ol-
dı Şunlar, (2) yoldaŐdın-ya a./ Şol eyl k ta rıdandır,
daķı  ap oldu (3) ta rı, bilici./ iy anlar kim  m n ge-
t rdiler, dutu  (4) ŐaķınmaĒu uzı, pes  ıķun b l kler,
ya  ıķu  (5) bir gezden./ daķı bayık bir nice  z oldur
kim d nen r gir   alu. (6) pes eger degirise size mu  -
bet, eyide. bayık eyl k eyledi (7) ta rı ben m  zer me
ol vaķt-kim olmadum anlaru ıla h zır./ (8) daķı eger i-
re size eyl k ta rıdan, eyide, (9)  am m olmadı gibi si-
z   ara uzda daķı anu  arasında, dostlık. (10) iy ke ke
ben olmu mıssam anlaru ıla,  afer buladum  afer bulmak
(11) ulu./ pes  alı u  ta rı yolında, anlar kim

88/a

(1) Şatarlar yaķın dirliĒi   irete. daķı her kim (2)
 alı a ta rı yolında, pes depelene ya yi e, (3) tiz
virev z a a m zd ulu./ daķı ned r siz   (4)  alı maz-
sız ta rı yolında, daķı (5)  a iflerden, erenlerden
daķı  avratlar (6) daķı oĒlanlardan, anlar kim eyd r-
ler, iy  alabumuz,  ıķar bizi (7) i bu k yden ya n 
mekkeden,  ulm eyleyici anu   avmi, daķı (8)  ıl biz m
i  n  atundan dost, daķı  ıl biz m i  n (9)  atundan
arka virici./ anlar kim  m n get rdiler (10)  alı ur-
lar ta rı yolında. daķı anlar kim k fir oldılar (11)
 alı urlar Őey  an yolında. pes  alı u 

87/b

- (1-2) beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaşlırlar. /69/
- (2-3) Bu nimet Allah'tandır. Bilen olarak Allah yeter. /70/
- (3-5) Ey inananlar, ihtiyatlı davranın, bölük bölük veya hep birden savaşa gidin. /71/
- (5-7) Kuşkusuz aranızda pek ağır davrananlar vardır, size bir bela gelirse "Allah bana iyilikte bulundu, çünkü onunla beraber bulunmadım" der. /72/
- (8-11) Allah'tan size bir nimet gelirse, andolsun ki sizinle kendi arasında bir dostluk yokmuş gibi, "Keşke onlarla birlikte olsaydım da ben de büyük bir başarı kazansaydım" der. /73/

88/a

- (1-3) O halde, dünya hayatı yerine ahireti alanlar, Allah yolunda savaşsınlar. Kim Allah yolunda savaşır, öldürür ya da galip gelirse, biz ona büyük ödül vereceğiz. /74/
- (3-9) Size ne oluyor da "Rabbimiz, bizi zalim olan bu şehirden çıkar, katından bize bir sahip çıkan gönder, katından bize bir yardımcı bağışla" diyen zavallı çocuklar, erkekler ve kadınlar uğrunda ve Allah yolunda savaşmıyorsunuz. /75/
- (9-11) İnananlar Allah yolunda savaşsınlar, inkar edenler ise şeytan yolunda

88/b

(1) şeytân dostlariyyla, bayık yavuz şanmağı şeytânũñ, (2) oldı za'if./ bilmedũñ mi anları kim eydildi (3) anlara, yığũñ ellerũñzi ya'ñi çalışdan. daķı tururuñ namāzı, (4) daķı virũñ zekātı. pes ol vakt-kim yazıldı anların üzere çalışmak, (5) ol vakt bir bölük anlardan korkarlar ādemīlerden, tañrı korkusu (6) gibi, yā katırak korkudın-yaña. daķı eyittiler iy çalabumuz nişe (7) yazduñ üzerümüze çalışı, nişe girü bırakmadũñ bizi, (8) bir müddete degin siz. eyit dünyā menfa'atı ya gönenmek azdur, (9) daķı āhiret yigrekdür aña kim şakındı./daķı zulm olunmayasız (10) hurma çekürdegi. kanda kim olasız ire size ölüm, (11) daķı eger olduñuzısa burclar içinde kireçile yapılmış. daķı eger ire anlara ya'ñi münāfıklara

89/a

(1) eylük eylediler, işbu tañrı katındandur. daķı eger (2) ire anlara yavuz iş, eydeler, işbu senũñ katundadur. (3) eyit dükeli tañrı katındandur. pes nedür işbu kavmũñ, (4) yakın olmazlar anlayalar sözi./ (5) her ne-kim ire saña eylük, tañrıdandur. daķı her ne kim (6) ire saña yavuz iş, ya'ñi kızlık, daķı şingın nefsũñdendur. (7) daķı viribidük seni ādemīlere yalavaç, (8) daķı tap oldı tañrı, tanuk./ her kim boyun vire yalavaca, (9) bayık boyun virdi tanrıya. daķı her kim yüz döndüre, pes (10) viribimedük seni anların üzere şaklayıcı./ daķı eydürler (11) tā tadur, pes kaçan çıkdılar katuñdan, döner düzgün düze

88/b

- (1-2) şeytanın dostlarıyla savaşın, esasen şeytanın hilesi zayıftır. /76/
- (2-10) Kendilerine "Elinizi savaştan çekin, namaz kılın, zekat verin." denenleri görmedin mi? Onlara savaş zorunlu kılındığında, içlerinden bir takımı hemen, insalradan Allah'tan korkar gibi, hatta daha çok korkarlar ve "Rabbimiz, bize savaşı niçin zorunlu kıldın, bizi yakın zamana kadar ertelemez miydin?" derler. (Ey Muhammed) de (ki) "Dünya geçimliği azdır, ahiret, Allah'a karşı gelmekten sıkınanlar için hayırlıdır, size zerre kadar zulmedilmez" /77/
- (10-11) Nerede olursanız olun, sağlam kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size yetişecektir. Onlara (münafıklar)

89/a

- (1-4) bir iyilik gelirse "Bu Allah'tandır" derler, bir kötülüğe uğrarlarsa "Bu senin tarafındandır" derler. (Ey Muhammed) de (ki) "hepsi Allah'tandır" Bunlara ne oluyor ki hiçbir sözü anlamaya yanaşmıyorlar? /78/
- (5-8) Sana ne iyilik gelirse Allah'tandır. Ne kötülük dokunursa kendindendir. (Ey Muhammed) seni insanlara peygamber gönderdik, tanık olarak Allah yeter. /79/
- (8-10) Peygambere uyan, Allah'a uymuş olur. Kim yüz çevirirse bilsin ki biz seni onlara bekçi göndermedik. /80/
- (10-11) "Peki" derler, fakat senin yanından çıktıklarında içlerinden bir

89/b

(1) bir bölük anlardan, andan ayruk kim eydürsin. (2) daķı tañrı yaza anı-kim düzgün düze. pes yüz döndür (3) anlardan, daķı tevekkül eyle tañrıya. daķı tapadur tañrı (4) iş sürici./ pes endişe eylemezler mi kuranı. (5) daķı eger oladı tañrıdan ayruk katından, bulalardı (6) anuñ içinde dartışuk çok./ daķı kaçan geldi anlara (7) bir iş ya'ni haber, iminlikden yā korkudan, yaydılar (8) anı. daķı eger döndürelerdi anı yalavaç dapa, (9) daķı iş isleri dapa ray ehli anlardan, bildi anı, (10) anlar kim çıkarur anı anlardan, daķı eger (11) degülmişse tañrı ey-lügi üzerünüze, rahmet ya'ni kuran, uyaduñuz.

90/a

(1) şeytāna illā az./ pes çalış (2) tañrı yolında. buy-runılmayasın katı iş, illā kendüzini. daķı (3) kindur mü'minleri, ola kim tañrı kim yığa (4) katı çalışın an-laruñ kim kāfir oldılar. daķı tañrı katırakdur, (5) ka-tı 'azāb eylemekdin-yaña./ her kim şefā'at eyleye (6) şefā'at eyü, ola anuñ ülü andan, (7) daķı her kim şefā'at eyleye, şefa'at yavuz, ola anuñ (8) ülü andan. daķı oldı tañrı her nese üzere (9) güci yiter, yā şaklayıcı./ daķı kaçan selāmlanasız selām vermegile, selāmlañ (10) görklüregile, andan yā döndürüñ anı, bayık tañrı oldı (11) her nese üzere hisāb eyleyici, yā yanud virici./

89/b

- (1-4) takımı geceleyin senin dediklerinden başka birşey kurarlar. Allah gece tasarladıklarını yazıyor, onlara aldırış etme, Allah'a güven, vekil olarak Allah yeter. /81/
- (4-6) Kuran'ı durup düşünmüyorlar mı? Eğer O Allah'tan başkasından gelseydi onda çok ayrılıklar bulurlardı. /82/
- (6-11) Kendilerine güven veya korku konusunda bir haber geldiğinde onu yayarlar, halbuki o haberi peygambere ya da kendilerinden buyruk sahibi olanlara götürselerdi, onlardan sonuç çıkarmaya yetkin olanlar onu bilirlerdi. Allah'ın size bol nimeti olmasaydı, pek azınız bir yana şeytana uyardınız./83/

90/a

- (1-5) (Ey Muhammed) Allah yolunda savaş, sen ancak kendinden sorumlusun, inananları teşvik et, umulur ki Allah inananların baskınını önler. Allah'ın kahrı da, ibret alınacak cezası da pek şiddetlidir. /84/
- (5-9) Kim iyi bir işte aracılık ederse, ona onun sevabından bir pay vardır. Kim de kötü bir işte aracılık yaparsa, ona o kötülükten bir pay vardır. Allah herşeyin karşılığını verir. /85/
- (9-11) Size bir selam verildiği zaman, ondan daha iyisiyle selam verin yahut aynısıyla karşılayın. Allah herşeyin hesabını gereği gibi yapandır. /86/

90/b

(1) yokdur tañrı illā ol, dire sizi (2) kıyāmet günü dapa yokdur gümān anuñ içinde. daķı kimdür girçegirek (3) tañrıdan, sözdin-yaña./ pes nedür sizüñ münāfıķlarda, (4) iki bölük iken, daķı tañrı döndürdi anları, ya-
cñi kāfirleri, andan ötürü kim kazandılar. (5) diler misiz kim, toğru yol göstere size aña kim azdurdı tañrı. (6) daķı her kimi azdura tañrı, nergiz bulmayasañ anuñıçun yol./ (7) sevdiler kim kāfir olasız, nitekim kāfir oldılar. (8) pes olasız berāber. pes dutmañ anlardan (9) dostlar, ta evlerinden ya-
cñi illerinden ayrılalar tañrı yolında. (10) pes eger yüz döndüreler, dutuñ anları, daķı depelenñ anları, (11) anda kim bulduñuz anları, daķı dutmañ

91/a

(1) anlardan dost, ne dağı arķa virici./ illā anlar kim (2) ulaşırlar bir kavm kim sizüñ arañuzda, daķı anlarıñ arasında (3) cāhd kavlı var. ya geldiler size, tar olmaşıken (4) göğüzleri kim çalışalar sizüñile, ya çalışalar (5) anlarıñ kavmiyile daķı eger dilesedi tañrı, üstün ellü eyleyedi anları (6) üzerüñüze. pes çalışalar sizüñile. pes eger bir yana olalar (7) sizden, pes çalışmayalar sizüñile. daķı birağalar sizüñ dapa (8) boyun virmegi. kılmadı tañrı size, anlarıñ üzere (9) yol./ bulasız ayruķları, dilerler (10) kim ĩmin eyleyeler sizi, daķı ĩmin eyleyeler kavmini (11) her nice-kim döndürinileler fitne dapa ya-
cñi kāfirliğa, kayu birağınılalar anuñıçun.

90/b

- (1-3) Allah'tan başka tanrı yoktur, geleceğinde kuşku olmayan kıyamet günü, sizi mutlaka toplayacaktır. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir? /87/
- (3-6) Ey inananlar, iki yüzlüler hakkında iki bölük olmanız da niye? Allah onları yaptıklarından dolayı başaşağı etmiştir. Allah'ın saptırdığını siz mi doğru yola getirmek istiyorsunuz? Allah'ın saptırdığı kimse için sen hiç doğru yol bulamayacaksın. /88/
- (7-11) Onlar kendileri inkar ettikleri gibi, keşke siz de inkar etseniz de eşit olsanız isterler. Allah yolunda göç etmedikçe onları dost edinmeyin. Eğer yüz çevirirlerse onları tutun, bulduğunuz yerde öldürün. Onlardan dost ve yardımcı edinmeyin. /89/

91/a

- (1-9) Ancak sizinle kendileri arasında anlaşma var olan bir millete sığınanlar yahut sizinle savaştan veya kendi milletleriyle savaştan bıkararak size başvuranlar müstesnadırlar. Allah dileseydi onları üzerinize çullandırırda da sizinle savaşırıldardı. Eğer sizden uzak durur, sizinle savaşmaz, size barış teklif ederlerse Allah onlara dokunmanıza izin vermez. /90/
- (9-11) Diğerlerinin de sizden ve kendi milletlerinden güvende olmayı istediklerini göreceksiniz. Ne var ki fitneciliği her çağırdıklarında ona can atarlar

91/b

(1) pes eger bir yana olmayalar sizden, dağı bırakmaya-
lar sizün dapa (2) boyun virmek, dağı yığmayalar ellerin
pes dutun anları (3) dağı depeleñ anları, anda kim bul-
duñuz anları. dağı (4) şunlar, kılduk sizün için anlarıyla
hüccet ya'nı depelemek (5) bellü./ dağı olmadı hiç mü'-
minün kim depeleye (6) bir mü'mini, illā yañılup. dağı
her kim depeleye mü'mini (7) yañılup, 'azād eylemek mülk
olınmış mü'mini, dağı kan bahā, (8) ısmarlanmış kavmine,
illā kim şadağa eyleyeler. (9) pes eger ola bir kavümden
kim düşmendür sizün, ol (10) mü'miniken, 'azād eylemekdür
mülk alınmış^(x) ademī mü'min. (11) dağı eger ola bir kavum-
dan kim arañuzda dağı aralarında

92/a

(1) 'ahd kavlı var, çün bahādur, ısmarlanmış kavmine,
(2) dağı azād eylemekdür mülk alınmış ademī mü'min.
pes her kim (3) bulunmaya, oruçdur iki ay biri biri
ardınca ulaşıcılar, (4) tevbe eylemegiçün tañrıdan.
dağı oldı tañrı bilici, (5) dürüst işlü./ dağı her kim
depeleye mü'mini, kaşd eyleyiciyiken, (6) anuñ cezāsı
tamudur, ebed kalıcıyiken anuñ içinde. dağı kağıdı (7)
tañrı anuñ üzere, dağı la'net eyledi aña, dağı yarağ-
ladı aña 'azāb (8) ulu./ iy anlar kim imān getürdiler
kaçan (9) yüriyesiz tañrı yolında, bellü eyleñ. dağı
(10) eyitmeñ aña kim bırakdı sizün dapa boyun virmek,
(11) degülseñ mü'min. dilersiz yakın

(x)"olınmış" olması gereken bu kelime yanlışlıkla ya-
zılmıştır.

91/b

- (1-5) eğer sizden uzak durmazlar, barış teklifi ile sizden el çekmezlerse onları yakalayın, bulduğunuz yerde öldürün. İşte onların aleyhlerine size apaçık buyruk verdik./91/
- (5-11) Bir inanmışın diğer inanmışı yanlışlık dışında öldürmesi asla caiz değildir. Bir inanmışı yanlışlıkla öldürenin bir inanmış köleyi azat etmesi ve öldürenin ailesi bağışlamadıkça ona diyet ödemesi gerekir. Eğer o inanmış, size düşman bir topluluktan ise bir inanmış köleyi azat etmek gerekir. Şayet aranızda anlaşma olan bir topluluktan ise ailesine

92/a

- (1-5) diyet ödemek ve mümin bir köleyi bağışlamak gerekir. Bu lamayana Allah tarafından tövbesinin kabulü için ardarda iki ay oruç tutmak gerekir. Allah bilendir, geniş bilgi sahibidir. /92/
- (5-8) Kim bir inanmışı kasden öldürürse cezası içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lanetlemiş ve büyük azap hazırlamıştır. /93/
- (8-11) Ey inananlar, Allah yolunda yürüdüğünüz vakit, herşeyi iyice anlayın. Size müslüman olduğunuzu bildirene, dünya hayatının

92/b

(1) dirlik davarın, tañrı katında ğanimetler ya'ni müzd-
ler (2) çokdur. şundayık olduñuzdı ilerüden, (3) pes min-
net eyledi üzerüñüze, pes bellü eyleñ. bayık tañrı, (4)
oldı anı-kim işlersiz bilici./ berāber degül (5) oturıcı-
lar mü'minlerden, eksüklik işlerinden (6) ayruk, daķı a-
lış eyleyiciler tañrı yolında, (7) mallarıyla, adı nefs-
leriyle. artuk eyledi tañrı alış (8) eyleyicilere, mal-
larıyla daķı nefsleriyle, oturıcılar üzere, (9) yokuaru
ayaķ, daķı dükeline va'de virdi tañrı umağı, (10) daķı
artuk eyledi tañrı alış eyleyicileri, oturıcılar üzere,
(11) müzd ulu./ yokuaru ayaķlar andan, daķı yarlığamak,

93/a

(1) daķı rahmet. daķı oldı tañrı yarlığayıcı, rahmet kı-
lıcı./ (2) bayık anlar kim cānların aldı anlarıñ feriş-
teler, zulm eyleyicileriken (3) kendüzilerine, eyittiler
ne nesede olduñuz. eyittiler, (4) olduķ za'if sayılmış-
lar, 'acizler yirde ya'ni mekke yiri. eyittiler ya'ni fe-
rişteler, (5) degül midi tañrı yiri giñ, pes (6) ayrıl-
duñuz anlardan, pes şunlar turağı yiri anlarıñ tamudur,
(7) daķı ne yavuz dönecek yir./ illā za'if sayılmışlar,
(8) erenlerden, daķı 'avratlardan, daķı oğlanlardan,
(9) güci yitmezler hile eylemege, daķı toğru yol dutmaz-
lar (10) yol./ pes şunlar, ala kim tañrı 'afv eyleye (11)
anlardan. daķı oldı tañrı 'afv eyleyici, yarlığayıcı./

92/b

- (1-4) geçici çıkarlarına göz dikerek "sen inanmış değilsin" demeyin. Allah katında birçok ganimetler vardır. Evvelce sizde öyleydiniz. Allah size iyilikte bulundu. İyice araştırıp anlayın, Allah işittiklerinizden kuşkusuz haberdardır. /94/
- (4-9) İnananlardan, özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile mal ve canlarıyla Allah yolunda savaşanları derece olarak oturanlardan üstün kılmıştır. Allah hepsine cenneti vademiştir, ama Allah, savaşanları, oturanlara büyük ödüllerle üstün kılmıştır. /95/
- (11) (Allah savaşanları oturanlara) mağfiret ve rahmetle üstün kılmıştır

93/a

- (1) Allah bağışlar ve merhamet eder. /96/
- (2-7) Kendilerine yazık edenlerin canlarını aldıkları zaman onlara "ne yaptınız bakalım?" deyince "biz yeryüzünde zavallı kimselerdik" diyecekler. Melekler de "Allah'ın arzı geniş değil miydi, göç etseydiniz ya" cevabını verecekler. Onların varacakları yer cehennemdir. Orası ne kötü dönülecek yerdir. /97/
- (7-10) Çaresiz kalan, yol bulamayan zavallı erkek, kadın ve çocuklar müstesnadırlar. /98/
- (10-11) İşte Allah'ın bunları bağışlaması umulur. Allah bağışlayandır. /99/

93/b

(1) daķı her kim ayrıla, tañrı yolında, bula anı-kim
(2) yirde varacaķ yir çoķ, daķı giñlik. daķı her kim
(3) çıķa evinden, ayrılıcıyken tañrı dapa, daķı (4)
yalavaķ dapa, andan, ire ana ölüm, bayık (5) düşdi
müzdi anuñ, tañrı üzere. daķı oldu tañrı yarlıģayıcı,
(6) rahmet kılıcı./ daķı kaçan yürıyesiz, yirde (7)
yoķdur üzerüñüze yazuķ kim eksersiz (8) namāzdan, eger
korkasız kim fitneye bıraģa sizi, anlar kim (9) kāfir
oldılar. ya'ñi depeleyesiz bayık kāfirler oldılar (10)
size düşmen bellü./ daķı kaçan olasan anlaruñ içinde,
(11) daķı tursañ anlaruñıçun namāzı, tursuñ bir bölük

94/a

(1) anlardan senüñile daķı dutsunlar silāhlarını. (2)
pes kaçan secde eyleyeler, olsunlar arduñuzdan ya'ñi
(3) kılmayalar ya kılalar silāh dutanlar (3) daķı gel-
sünler bir bölük ayruķ kim namāz kılmağılar, (4) pes
namāz kılsunlar senüñile, daķı dutsunlar şakınmaģın
anlaruñ, (5) daķı silāhların sevdi anlar kim kāfir ol-
dılar, kim (6) ğāfil olasız silāhlaruñuzdan, daķı ku-
maşlaruñuzdan, (7) pes kaşd eyleyeler üzerüñüze, bir
gezden kaşd. daķı (8) yoķdur yazuķ üzerüñüze, eger ola
sizde incinesi nesene (9) yaģmurdan, ya olasız sayrular
kim aşıģa koyasız (10) silāhlaruñuzı, daķı dutuñ şakın-
maguñuzı. bayık tañrı, (11) yaraķladı kāfirleriçun 'a-
zāb hōrlayıcı./

93/b

- (1-6) Allah yolunda göç eden kişi, yeryüzünde çok bereketli yer ve genişlik bulur. Evinden Allah'a ve peygambere göçerek çıkan kimseye ölüm gelirse, onun ödülünü vermek Allah'a düşer. Allah bağışlar ve acır. /100/
- (6-10) Yolculukta kafirlerin size kötülük yapmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda size bir sorumluluk yoktur. Çünkü kafirler size apaçık düşmandırlar. /101/
- (10-11) (Ey Muhammed) sen içlerinde olup da namazlarını kıldırдыңın zaman, bir kısmı seninle birlikte namaza dursun ve

94/a

- (1-11) silahlarını da yanlarına alsınlar, secdeyi yaptıktan sonra onlar arkanıza geçsinler, kılmayan öteki bölüm gelsin, seninle birlikte tedbirli olsunlar. Kafirler size ansızın bir baskın vermek için silah ve eşyanızdan ayrılmış bulunmanızı dilerler. Yağmurdan zarar göreceksiniz ya da hasta olursanız, silahlarınızı bırakmanıza engel yoktur, fakat dikkatli olun. Allah kafirlere kuşkusuz ağır bir azap hazırlamıştır /102/

94/b

(1) pes kaçan ödeyesiz namāzı, anuñ tañrıyı (2) turma-
giken, daķı oturmağiken, daķı yanlaruñuz üzere. pes ka-
çan (3) dölenesiz ya'ñi ĩmĩn olasız, tururuñ namāzı. ba-
yık namāz, (4) oldu mü'minler üzere yazılmış, vaktlenmiş,
ya'ñi vācib olmuş./ (5) daķı süst olmañ, istemekde kavmi.
ya'ñi kāfirleri. eger olursuñuz (6) acırsız ya'ñi zahmet-
den, bayık anlar acırlar nite kim acırsız (7) daķı umar-
sız tañrıdan, anı-kim ummazlar. daķı oldu (8) tañrı bili-
ci, dürüst işlü./ (9) haķķıla, ta hüküm eyleyesin ādemiler
arasında, anuñıla kim bildürdi saña (10) tañrı. daķı olma
hıyānet eyleyiciler dartışıcı./ (11) daķı yarlığanmak di-
leñ tañrıdan, bayık tañrı oldu yarlıgayıcı, rahmet kılı-
cı./

95/a

(1) daķı dartışma, anlardan kim hıyānet eylerler (2) ken-
düzilerine. bayık tañrı sevmez anı-kim oldu (3) hıyānet
eyleyici, yazuklu./ gizlenürler ya'ñi 'ilmiyile ādemiler
den, (4) daķı gizlenmezler tañrıdan. daķı ol anlaruñıla-
dur, (5) ol vakt-kim dūnerler düzgün eyleyü, şunu kim
hoşnūd olmaz, sözden ya'ñi yalan and. (6) daķı oldu tañ-
rı, aña kim işlerlerler kaplayıcı ya'ñi 'ilmiyile./ (7)
siz şunlarsız dartuşduñuz anlardan, (8) yakın dirlik i-
çinde. pes kim dartışa tañrıyla, anlardan ya'ñi 'azāb
eyleyincek (9) kıyāmet günü. ya kim ola anlaruñ üzere
(10) iş sürici./daķı ner kim işleye yavuzlık, ya zulm ey-
leye (11) kendüzine, andan yarlıgamak isteye tañrı bula
tañrıyı

94/b

- (1-4) Namazı kıldıktan başka, Allah'ı da ayaktayken, otururken, yan yatarken de anın. Güvene kavuştuğunuzda namazı gereğince kılın. Namaz, şüphesiz, insanlara belirli vakitlerde zorunlu kılınmıştır. /103/
- (5-8) Düşman milletleri kovalamakta gevşeklik göstermeyin. Eğer siz acı çekiyorsanız, kuşkusuz onlar da sizin çektiğiniz gibi acı çekiyorlar. Oysa siz Allah'tan onların beklemedikleri şeyleri bekliyorsunuz. Allah bilendir, geniş bilgi sahibidir. /104/
- (8-10) (Ey Muhammed) Doğrusu, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği gibi yargılayasın, diye gerçek olarak kitabı indirdik, hakkı gözet, hainlerden yana olma. /105/
- (11) Allah'tan af dile, O bağışlar ve merhamet eder. /106/

95/a

- (1-3) Kendilerine hainlik edenlerden yana uğraşmaya kalkma, Allah hainlikte direnen suçluyu sevmez. /107/
- (3-6) Allah'ın razı olmadığı sözü gece kurarlarken, onu insanlardan gizliyorlar da kendileriyle birlikte olan Allah'tan gizlemiyorlar. Allah işlediklerinizin hepsini bilmektedir. /108/
- (7-10) İşte siz dünya hayatında olanları savunuyorsunuz ama, kıyamet günü onları Allah'a karşı kim savunacak? Ya da onların vekilliğini kim üzerine alacak? /109/
- (10-11) Kim kötülük işler veya kendine yazık eder de sonra Allah'tan bağışlanma dilerse Allah'ı af ve merhamet sahibi olarak bulur. /110/

95/b

(1) yarlıgayıcı, rahmet kılıcı./ daķı her kim kazana yazuk, (2) bayık kazana anı kendü üzere. daķı oldu tañrı (3) bilici, dürüst işlü./ daķı her kim işleye yazuk ya-
cñi yalan and, (4) ya yazuk ya^cñi uğurlamak, andan ata anuñıla yazuksuz, bayık yüklendi (5) bühtanı, daķı yazuğı bellü./ daķı eger degulmisse tañrı fazlı (6) üzere, daķı rahmeti, kaşd eyleyedı bir bölük anlardan (7) kim azduralaradı seni. daķı azdurmazlar illā kendüzilerini, (8) daķı ziyān degürmezler sonra hıç nese-
ne. daķı indürdi tañrı (9) üzerene kitābı ya^cñi kuranı, daķı hikmeti, daķı öğretti saña (10) anı-kim olmaduñ bilürsen. daķı oldu tanrı fazlı (11) üzerene, ulu./ hayr yokdur çokda,

96/a

(1) gizlü sözinden anlaruñ, illā ol-kim buyurdi şada-
kaya, (2) ya eyü işe, ya düzmege ya^cñi şulh ādemiler arasında (3) daķı her kim işleye şunı, istemek için tañrı hoşnūdlığın, (4) sonra virevüz aña müzd ulu./ da-
ķı her kim (5) tartışa yalavacıla, andan sonra kim bel-
lü oldu aña (6) toğru yol, daķı uya mü'minler yolından ayruğa, (7) iş virevüz aña anı-kim iş duttı, daķı gö-
yündürevüz anı tamuda. daķı ne yavuzdur (8) tamu, dö-
necek./ bayık tañrı yarlıgamaz kim (9) aña daķı yarlı-
ğaya anı-kim şundan ayrukdur, aña kim diler. daķı (10)
ortak eyleye tañrıya, bayık azdı, azmak ırak./ (11)
tapmazlar andan ayruğa, illā, dişilere,

95/b

- (1-3) Kim günah işlerse bunu ancak kendi aleyhine yapmış olur. Allah bilendir, geniş bilgi sahibidir. /111/
- (3-5) Kim yanılır ya da suç işler de sonra onu bir suzsuzun üzerine atarsa, kuşkusuz iftira etmiş, apaçık bir günah yüklenmiş olur. /112/
- (5-11) (Ey Muhammed) Eğer sana Allah'ın bu nimeti ve rahmeti olmasaydı, onlardan bir kısmı seni sapıtmaya çalışırdı. Halbuki onlar kendilerinden başkasını saptıramazlar, sana da bir zarar vermezler. Allah sana kitap ve hikmet indirmiş, sana bilmediğini öğretmiştir. Allah'ın sana nimeti büyüktür. /113/

96/a

- (1-4) Ancak sadaka vermeyi yahut iyilik yapmayı ve insanların arasını düzeltmeyi gözetken kimseler müstesna, onların gizli toplantılarının çoğunda hayır yoktur. Bunları Allah'ın rızasını kazanmak için yapana büyük ödül vereceğiz. /114/
- (4-8) Doğru yol kendisine apaçık belli olduktan sonra, peygamberden ayrılıp inananların yolundan başkasına uyan kimseyi, döndüğü yere döndürür ve onu cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir dönüş yeridir. /115/
- (8-10) Allah, kendisine ortak koşulmasını elbette bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse derin sapıklığa sapmış olur. /116/
- (11) Onlar Allah'ı bırakıp tanrıçalara taparlar ve

96/b

(1) dağı tapmazlar illā şeytāna boyun eyleyici. (2) sür-di anı tañrı dağı eyitti ya'ñi iblīs, tutam kullarundan (3) ülü, endāze olunmuş. dağı azduram anları, dağı (4) arzulanduram anları, dağı buyuram anlara, keseler (5) ıl-kılar kulakların, dağı buyuram anlara, döndüreler ya'ñi helāli harām harāmı helāl eyleyeler (6) tañrı yaratmışı. dağı her kim duta şeytānı dost, (7) tañrıdan ayruk, ba-yık ziyānlu olmak bellü./ (8) va' de virür anlara, dağı arzulandurur anlara, dağı va' de virmez anlara (9) şey-tān, illā aldamak./ şunlar turağı yiri anların (10) ta-mudur, dağı bulmayalar andan dönmek./ dağı (11) anlar kim imān getürdiler, dağı işlediler eyü işler givürevüz anları

97/a

(1) uçmaklara, akar altından ırmaklar, ebed kalıcılar-ken (2) anın içinde hemişe. tañrı va' desı hak iken, da-ğı kimdür girçegirek (3) tañrıdan sözdin-yaña./ degül ar-zularunuz, ne dağı (4) arzuları kitāb ehlinün, her kim işleye yavuzlık, (5) cezā virinile anuñıla, dağı bulma-ya anuñıla tañrıdan ayruk dost, (6) ne dağı arka virici./ dağı her kim işleye eyü işlerden, (7) irkekden, ya dişi-den, ol mü'miniken, (8) şunlar givürinileler uçmağa, da-ğı zulm olinmayalar, (9) çekürdegi çukuru kadarınca./ da-ğı kimdur görklürek dindin-yaña, andan-kim işmarladı (10) yüzünü tañrıya, dağı ol eylük eyleyiciyiken, dağı uydi ibrahīm (11) dīnine, müsülmāniken, dağı idindi tañrı ib-rāhimi dost./

96/b

- (1-7) "Elbette senin kullarından belli bir takımı alıp onları saptıracağım, onlara kuruntu kurduracağım, develerin kulaklarını yarmalarını buyuracağım, Allah'ın yarattığını değiştirmelerini buyuracağım" diyen, Allah'ın lanet ettiği azgın şeytana taparlar. Allah'ı bırakıp şeytana tapan açıktan açığa kayıptadır. /117-118-119/
- (8-9) Şeytan onlara vadediyor, onları kuruntulara düşürüyor, ancak aldatmak için vadede bulunuyor. /120/
- (9-10) İşte onların varacağı yer cehennemdir. Oradan kaçacak yer de bulamayacaklardır. /121/
- (10-11) İnanıp yararlı işler yapanları Allah'ın gerçek bir sözü

97/a

- (1-3) olarak içinden ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Allat'tan daha doğru sözlü kim vardır. /122/
- (3-6) Bu, sizin kuruntularınıza göre değildir. Kim kötülük yaparsa cezasını görür, kendine Allah'tan başka ne dost ne de yardımcı bulur. /123/
- (6-9) Erkek veya kadın, inanmış olarak kim yararlı işler işlerse işte onlar cennete girerler, kendilerine hiç zulmedilmez. /124/
- (9-11) İyilik yaparak kendisini Allah'a teslim edip, hakka yönelen İbrahim'in dinine uyandan, din bakımından daha iyi kim olabilir? Allah İbrahim'i dost edinmişti. /125/

97/b

(1) daķı tañrınıñdur, ol-kim göklerdeñdur daķı ol-kim yir-
dedür daķı (2) oldı tañrı her neseyi ķaplayıcı ya'ñı 'il-
mile./daķı hüküm (3) bellü eylemek isterler senden, 'av-
ratlar haķķında, eyit, tañrı hükmi bellü eyler sizi an-
larda, (4) daķı ol-kim oķınur üzerüñüzde ķurān içinde, (5)
'avratlar yetimlerinde, anlar kim virmezsisz anlara ne-kim
(6) yazıldı anlaruñ içün, ya'ñı kabin daķı mīrās daķı di-
lemezsiz kim (7) nikāh eyleyesiz anlara. daķı ža'if sa-
yılmışlar haķķında oĝlanlardan. (8) daķı kim durasız
durmaķ haķķında yetimler içün 'adlıla. daķı her ne-kim
işleyesiz (9) hayrdan, bayık tañrı oldı anı bilici./
(10) daķı eger bir 'avrat, ķorka ya bile erinden barış-
maķ, (11) ya yüz döndürmek, yokdur yazuķ ol iki üzere kim
barışalar

98/a

(1) aralarında, barışmaķ. daķı barışmaķ yigrekñdür, daķı
hażır olındı (2) nefsler ķatı bahıllıĝa. daķı eger eylük
eyleyesiz, daķı, şaķınasız, (3) bayık tañrı, oldı aña kim
işlersiz haberlü./ (4) daķı her kim gücünüz yitmeye kim
'adl eyleyesiz, 'avratlar arasında, (5) eger hāriş oldu-
ñuzısa daķı. pes egilmeñ dükeli egilmek, (6) pes koyasız
anı aşılmış gibi ya'ñı ne gökde ne yirde, daķı eger düz-
gün eyleyesiz (7) daķı şaķınasız, bayık tañrı oldı yar-
lıĝayıcı, rahmet kılıcı./ (8) daķı eger ayrılışalar, bay
eyleye tañrı dükelini, baylıĝından ya'ñı rızķından. (9)
daķı oldı tañrı ĝiñ, dürüst işlü./ daķı tañrınıñdur ol-
kim (10) göklerdeñdur, daķı ne-kim yirdedür. daķı bayık
(11) işmarladuķ anlara kim virinildiler kitābı, sizler-
den ilerü,

97/b

- (1-2) Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. Allah bilgisiyle herşeyi kuşatır. /126/
- (2-9) (Ey Muhammed) kadınlar hakkında senden yargı isterler, de (ki) "onlar hakkında fetvayı size Allah veriyor. Bu fetva kendilerine yazılan şeyi vermediğiniz ve kendileriyle evlenmeyi arzuladığınız yetim kadınlara ve bir de zavallı çocuklara ve yetimlere doğrulukla bırakmanız konusunda kitapta size okunandır." Ne iyilik yaparsanız kuşkusuz Allah onu bilir. /127/
- (10-11) Eğer kadın kocasının başıbozukluğundan veya aldırmazlığından endişe ederse, aralarında anlaşmaya çalışmalarında

98/a

- (1-3) kendilerine bir engel yoktur. Anlaşmak daha iyidir. Nefisler kıskançlığa yönelimlidir. Eğer iyi davranır ve haksızlıktan sakınırsanız bilin ki Allah işlediklerinizden kuşkusuz haberlidir. /128/
- (4-7) Adaletli olmaya ne kadar uğraşırsanız, kadınlar arasında eşitlik yapamayacaksınız, bari bir tarafa kalben tamamen yönelmeyin ki diğerini askıntıymış gibi bırakmış olmayasınız. İşleri düzeltir ve haksızlıktan sakınırsanız bilin ki Allah kuşkusuz bağışlar ve acır. /129/
- (8-9) Ayrılırlarsa, Allah her birini nimetinin genişliği ve yoksulluktan kurtarır. Allah herşeyi kaplayandır, geniş bilgi sahibidir. /130/
- (9-11) Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ındır. Andolsun ki, sizden önce kitap verilenlere ve size Allah'tan sakın-
(dev. 98/b.1-3)

98/b

(1) daķı size kim, şaķınıñ tañrıdan. daķı eger kâfir olasız, (2) bayıķ tañrınıñdur ol-kim göklerdeñdur, daķı ol-kim yirdedür. (3) daķı oldı tañrı bay, ögülmış./ daķı tañrınıñdur ol-kim (4) göklerdeñdur, daķı ol-kim yirdedür. daķı tapdur tañrı (5) iş sürici./ eger dilerise gidere sizi, iy âdemiler, (6) daķı getüre ayruķlar. daķı oldı tañrı şunuñ, üzere (7) güci yiter./ her kim oldı diler dünyâ yanudın, (8) tañrı katındandur dünyâ yanudı, daķı âhiretün. daķı oldı (9) tañrı işidici, görici./ iy anlar kim (10) îman getürdiler, oluñ gey durucılar ‘adlıla şanuklarken (11) tañrı içün, daķı eger üzerüñüzeyise daķı, ya ata ana üzerine,

99/a

(1) yaķın hısımlar üzere, eger ola bay, ya yoķsul, (2) tañrı yigrekñdur ol ikiye. pes uymañ nefis dileğine (3) kim meyl eyleyesiz ya‘nî hayf. daķı eger döñdüresiz ya‘nî şanuklıķı, ya (4) yüz döñdüresiz ya‘nî şanuklıķdan, bayıķ tañrı, oldı aña kim işlersiz (5) haberlü./iy anlar kim îman getürdiler, ya‘nî müsaya daķı ‘isaya. îman getürüñ (6) tañrıya, daķı yalavaca, daķı kurâna ol-kim indürdi (7) yalavacı üzere, daķı kitâba, ol-kim indürdi (8) ilerü. daķı her kim kâfir olur tañrıya, daķı feriş-telerine, (9) daķı kitâblarına, daķı yalavaçlarına, daķı sonraķı güne, bayıķ (10) azdı, azmak ırak./ bayıķ anlar kim îman getürdiler, (11) andan kâfir oldılar, andan îman getürdiler andan kâfir oldılar ya‘nî ‘isaya,

98/b

- (1-3) manızı tavsiye ettik. İnkâr ederseniz bilin ki, göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ındır. Allah müstağni ve övülmeye değerdir. /131/
- (3-5) Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ındır. Vekil olarak Allah yeter. /132/
- (5-7) Ey insanlar, Allah dilerse sizi yok eder, başkalarını getirir. O'nun buna gücü yeter. /133/
- (7-9) Dünya nimetini kim isterse bilsin ki, dünyanın ve ahiretin nimeti Allah katındadır. Allah işitir ve görür. /134/
- (9-11) Ey inananlar, kendiniz ana babanız ve yakınlarınız aleyhlerine de olsa, Allah için tanık olarak adaleti gözetin.

99/a

- (1-5) ister zengin, ister fakir olsun, Allah onlara daha yakındır. Adaletinizde heveslere uymayın. Eğer eğriltirseniz veya yüz çevirirseniz bilin ki Allah işlediklerinizden kuşkusuz haberlidir. /135/
- (5-10) Ey inananlar, Allah'a peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba inanmakta direnin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse, kuşkusuz derin bir sapıklığa sapmıştır. /136/
- (10-11) Doğrusu inanıp sonra inkar edenleri, sonra inanıp tekrar inkar edenleri

99/

(1) andan arturdılar ya'ni muhammede, kâfir olmağı olmadı tañrı (2) yarlıgaya anları, ne dağı toğru yol gösteren anlara, yoldın-yaña./ (3) muştıla münâfıklara, bayık anlarındur 'azâb ağrıdıcı./ (4) anlar kim ya'ni münâfıklar, dutarlar kâfirleri ya'ni cuhûdları, dostlar, (5) mü'minlerden ayruk. dilerler mi anlarıñ katından 'izzeti. (6) bayık 'izzet tanrıñundur dükeli./ dağı bayık indürinildi üzerüñüze (7) kitâpda kim, kaçan işidesiz tañrı âyetlerini, (8) inanılmaz ol, dağı yañsılanur ol, oturmañ (9) anlarıñıla, ta gireler bir söz içine, andan ayruk. (10) bayık siz, ol vaqti anlarcılayınsız. bayık tañrı diricidür münâfıkları (11) dağı kâfirleri, tamu içine hep./ anlar kim

100/a

(1) göz dutarlar size, pes eger ola sizüñ (2) zafer bulmak, tañrıdan. eyideler degül midük sizüñile, (3) dağı eger ola kâfirler ülü, (4) eyideler. gâlib olmaduk mı üzerüñüze, dağı yığmaduk mı sizi (5) mü'minlerden. pes tañrı hüküm eyleye arañuzda, (6) kıyâmet günü. dağı her kim kılmaya tañrı kâfirlerüñ (7) mü'minler üzere yol./ bayık münâfıklar (8) aldarlar tañrıyı, dağı ol aldayıcısıdur anlarıñ. dağı kaçan duralar (9) namâz dapa, turalar kâhellerken, göstermek için işlerler (10) âdemiler. dağı añmazlar tañrıyı illâ az. (11) varıcı gelici olınmışlar arasında. degül şunlarıñ dapa,

99/b

- (1-2) sonra da inkarları artmış olanları Allah bağışlamaz. Onları doğru yola erİştİrmez. /137/
- (3) İki yüzlölere, kendİlerine kuşkusuz elem verici bir azap olduğunu müjdele. /138/
- (4-6) Onlar, inananları bırakıp da kafirleri dost edinirler, onların tarafında bir şeref ve kudret mi arıyorlar? Doğrusu kudret bütün olarak Allah'ındır. /139/
- (6-9) O, size kitapta "Allah'ın ayetlerinin inkar edildiğini ve alaya alındığını işittiğinizde, başka bir söze geçmedikçe, onlarla bir arada oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz" diye indirdi. Doğrusu Allah münafıkları ve kafirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır. /140/

100/a

- (1-7) Sizi gözetleyenler, Allah'tan size bir zafer gelirse, "sizinle beraber değil miydik?" derler. Eğer kafirlere bir pay çıkarsa onlara "size üstünlük sağlayarak sizi inananlardan korumadık mı?" derler. Allah kıyamet günü aranızda hükmeleyecektir. Allah inkar edenlere inananlar aleyhinde asla fırsat vermeyecektir. /141/
- (7-11) Doğrusu münafıklar Allah'ı aldatmaya çalışırlar, oysa O, onlara aldatmanın ne olduğunu gösterecektir. Onlar namaza tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, ne onlarla ne bunlarla olur, ikisi arasında bocalayarak

100/b

(1) ne dağı şunlar dapa. dağı her kim azdura tañrı, hergiz (2) bulmayasañ aña yol./ iy anlar kim imān getürdiler. (3) dutmañ kâfirleri dost, mü'minlerden (4) ayruk. diler misiz kim kılasız tañrının, üzerüñüze (5) hıccet ya'ñi 'azāb eylemek bellü./ bayık münāfıklar aşğa ayakdadur (6) aşğarak, oddan. dağı hergiz bulmayasañ anlara arka virici./ (7) illā anlar kim tevbe eylediler, dağı eyü eylediler, dağı şıgındılar tañrıya, (8) dağı aru eylediler dīnlerin, tañrı içün, şunlar mü'minleriledür, (9) dağı şonra vire tañrı mü'minlere müzd (10) ulu./ ne eyleye tañrı 'azābuñuzdan, eger (11) şükr eyleyesiz, dağı imān getüresiz, dağı oldı tañrı şükr eyleyici

101/a

(1) bilici./ sevmez tañrı aşkāre eylemek yavuzluğu, (2) sözden, illā ol-kim güç eylenildi, dağı oldı tañrı (3) işidici, bilici./ eger aşkāre idesiz hayrı, ya gizleyesiz anı, (4) ya 'afv eyleyesiz yavuzlıqdan, bayık tañrı oldı (5) 'afv eyleyici, güci yiter./ bayık anlar kim kâfir oldılar tañrıya, (6) dağı yalavacına, dağı dilerler kim ayıralar tañrı arasında, (7) dağı yalavaçlarının. dağı eydürler, inanuruz bir niçeye, dağı (8) kâfir oluruz bir niçeye. dağı dilerler kim dutalar ya'ñi imānıla küfr arasında (9) şol yol. şunlar anlar (10) kâfirlerdür, girçekden./ dağı yarakladuğ kâfirleriçün (11) 'azāb hōr eyleyici. dağı anlar kim imān getürdiler tañrıya dağı yalavacına,

100/b

- (1-2) Allah'ı pek az anarlar, Allah'ın saptırdığı kimseye yol bulamayacaksın. /142-143/
- (2-5) Ey inananlar, inananları bırakıp kafirleri dost edinmeyin. Allah'ın aleyhinize apaçık bir buyruk vermesini mi istersiniz? /144/
- (5-6) Doğrusu münafıklar cehennemden en alt tabakasındadırlar. Onlara yardımcı bulamayacaksın. /145/
- (7-10) Ancak tövbe edenler, nefislerini ihsan edenler, Allah'ın kitabına sarılanlar ve dinlerine Allah için bağlananlar istisnadır. Onlar inananlarla birlikte. Allah inananlara büyük ödül verecektir. /146/
- (10-11) Şükreder ve inanırsanız Allah size azap etmeyecektir. Allah şükürün karşılığını verir ve bilir. /147/

101/a

- (1-3) Allah zulme uğrayan kimseden başkasının, kötülüğünü sözle bile açıklamamasını sevmez. Allah işitir ve bilir. /148/
- (3-5) Bir iyiliği açığa vurur ya da bir kötülüğü affederseniz, bilin ki Allah da bağışlayandır, güçlüdür. /149/
- (5-10) Allah'ı ve peygamberi inkar eden, Allah'la peygamberlerin arasını ayırmak isteyen "bir kısmına inanır bir kısmını inkar ederiz" diyerek ikisi arasında yol tutmak isteyenler, işte onlar gerçekten kafirlerdir. Kafirlerle ağır azap hazırlamışızdır. /150/
- (11) Allah'a ve peygamberlerine inanıp, onlardan hiç birini ayırmayanlara,

101/b

(1) daķı ayırdılamadılar hiç kimse arasında, anlardan, şunlar, (2) sonra virevüz anlara müzdlerin. daķı oldu tañrı (3) yarlığayıcı, rahmet kılıcı./ sorar saña kitāb ehli (4) kim indüresen anların üzere kitāb, gökden. (5) bayık dilediler mūsaya ulurak şundan, (6) pes eyittiler göster bize tañrıyı aşıkāre. pes dutdı anları bulıtdan inen od, (7) zulmlerinden ötürü. andan dutdılar buzağuyı, andan sonra (8) kim geldi anlara hüccetler. pes ‘afv eyledük şundan, (9) daķı virdük mūsaya hüccet bellü./ daķı götürdük (10) üstine anların tağı, anların ‘ahdi kavli içün, daķı eyitdük anlara, (11) girün kapuya, egilmişleriken. daķı eyitdük anlara,

102/a

(1) hadden geçmeñ şenbe günü. daķı duttuk anlardan (2) ‘ahdi kavli kalıñ./ pes şıduklarından ötürü ‘ahdlerini (3) daķı inanmaduklarından ötürü tañrı āyetlerine, daķı depeledüklerinden ötürü (4) peygamberleri, haqsuz, daķı didüklerinden ötürü, gönlümüz (5) kaplanmışdur, belki mühr urdı tañrı anların üzere, kāfirliklerinden ötürü, (6) pes inanmazlar illā az./ daķı kāfirliklerinden ötürü (7) daķı eyitdüklerinden ötürü meryem üzere bühtān, ya‘nī zinā ulu./ (8) daķı eyitdüklerinden ötürü, bayık biz depeledük el sürücü ‘isāyı, meryem oğlını (9) tañrı yalavacını. daķı depelemediler anı, daķı aşmadılar anı, (10) velikīn beñzer oldu anlara. daķı bayık anlar kim (11) tartışdılar anuñ içinde, gümān içindedür, andan. yokdur anların aña

101/b

- (1-3) işte onlara Allah ödülleri verecektir. O, bağışlar ve acır. /152/
- (3-9) (Ey Muhammed), kitap ehli senin kendilerine gökten bir kitap indirmeni isterler. Musa'dan bundan daha büyüğünü istemişlerdi, "bize Allah'ı apakçık göster" demişlerdi. Zulümlelerinden ötürü onları yıldırım çarpmıştı. Belgeler kendilerine geldikten sonra da buzağıyı tanrı olarak benimsediler ama bunları affetmek ve Musa'ya apaçık delil verdik. /153/
- (9-11) Söz vermelerine karşılık Tur dağına üzerlerine kaldırdık ve onlara "kapıdan secde ederek girin" dedik.

102/a

- (1-2) "Cumartesi günleri aşırıya gitmeyin" dedik, onlardan bir söz aldık. /154/
- (2-6) Sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın ayetlerini inkar etmeleri, peygamberleri haksız yere öldürmeleri, "kalplerimiz örtülüdür" demelerinden ötürü Allah, evet inkarlarına karşılık onların kalplerini mühürledi, onun için bunların ancak pek azı inanır. /155/
- (6-7) Bu, bir de inkarlarından, Meryem'e büyük iftirada bulunmalarından ötürüdür. /156/
- (8-11) (Bu bir de) "Meryemoğlu İsa Mesih'i öldürdük" demelerinden ötürüdür. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar, fakat onlara öyle göründe. Ayrılığa düştükleri şeyde doğrusu kuşkuadılar, bu konudaki bilgileri ancak sanıya uymaktan ibarettir, kesin olarak onu öldürmediler, tersine Allah

102/b

(1) hiç bilmek, illā uymak gümāna. daķı öldürmediler anı (2) gümānsuz. belki götürdi anı tañrı kendü dapa. daķı oldu tañrı (3) beñdeğsüz, dürüst işlü./ daķı yokdur hiç kitāb ehlinden, (4) illā imān getüre aña ya'ni 'isāya, ölmekden ilerü. daķı kıyāmet günü, (5) ola anlaruñ üzere tanuķ./ zulümden ilerü (6) anlardan kim cuhūd oldılar, harām eyledük anlaruñ üzere anları kim, (7) nelāl olındı anlara, daķı yığduķlarından ötürü tañrı yolından (8) çok. daķı alduķlarından ötürü ribāyı, ol hālde kim yığlandı (9) anlardan. daķı yimeklerinden ötürü ādemiler mallarını, bātıla ya rişvetile. (10) daķı yaraķladuķ kāfirleriçün anlardan 'azāb ağırdıcı./ līkīn berk olınmışlar 'ilm içinde, anlardan daķı mü'minler ya'ni muhācirler

103/a

(1) inanur aña kim indürinildi senüñ dapa, daķı aña kim indürinlidi (2) senden ilerü. daķı durucılar namāzı, daķı viriciler (3) zekātı, daķı inanıcılar tañrıya, daķı şöñrağı (4) güne, şunlar virevüz anlara müzd ulu./ (5) bayıķ biz vaħy eyledük saña, nitekim vaħy eyledük nūħa, (6) daķı peygamberler andan şöñra, daķı vaħy eyledük, ibrānīme (7) daķı isma'ile, daķı ishāķa, daķı ya'ķūba, daķı ya'ķūb oğlanlarına, (8) daķı 'isāya, daķı eyyūba, daķı yūnusa, daķı harūna, (9) daķı süleymāna, daķı virdük dāvuda zebūrı./ (10) daķı yalavaçlara kim hikāyet eyledük anları sana, ilerüden (11) daķı yalavaçlar kim hikāyet eyledük saña. daķı söyledi tañrı

102/b

- (1-3) O'nu kendi katına yükseltti. Allah güçlüdür, geniş bilgi sahibidir. /157-158/
- (3-5) Kitap ehlinden ölmeden önce, İsa'ya inanmayacak yoktur. O, kıyamet günü onların aleyhine tanık olur. /159/
- (5-10) Yahudilerin haksızlıklarından, çoklarını Allah yolundan menetmelerinden, yasak edilmişken faiz almaları ve insanların mallarını haksızlıkla yemelerinden ötürü kendilerine helal kılınan temiz şeyleri onlara haram kıldık. Onlardan inkar edenlere, elem verici azap hazırladık. /160-161/
- (11) rakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlara, sana indirilen

103/a

- (1-4) kitaba ve senden önce indirilen kitaba inananlara, namaz kılanlara, zekat verenlere, Allah'a ve ahiret gününe inananlara, elbette büyük ödül vereceğiz. /162/
- (5-9) Nuh'a ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a, torunlarına, İsa'ya, Eyüp'e Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a bildirdiğimiz gibi (Ey Muhammed) kuşkusuz sana da bildirdik. Davud'a da Zebur'u verdik. /163/
- (10-11) Peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir delilleri olmaması için gönderilen müjdeci ve uyarıcı peygamberlerden

103/b

(1) mūsāya söylemek. yalavaçlar muştılayıcılar dağı kor-
kudıcılar, (2) ta olmaya ādemilerün, tañrı üzere hüccet,
(3) yalavaçlardan soñra. dağı oldu tañrı beñdeşsüz, dü-
rüst işlü./ (4) līkīn tañrı tanuklık virür aña kim indü-
rinildi saña, (5) indürdi anı bilmekligıla. dağı feriş-
teler tanuklık virürler. (6) dağı oldu tañrı, tanuk./ ba-
yıķ anlar kim kāfir oldılar, (7) dağı yığdılar tañrı yo-
lından, bayıķ azdılar, azmaķ (8) ırak./ bayıķ anlar kim
kāfir oldılar, dağı zulm eylediler, (9) olmadı tañrı kim
yarlıgaya anları, ne dağı toğru yol göstere anlara, (10)
yolı. illā tamu yolın, ebed kalıcılariken anuñ içinde
(11) hemişe./ dağı oldu şol tañrı üzere gēnez./

104/a

(1) iy ādemiler, bayıķ geldi size yalavaç, (2) haķķıla
çalabuñuzdan, pes inanuñ hayra ya'ñī kaşd eyleñ hayra,
sizüñ için. (3) dağı eger kāfir olasız, bayıķ tañrınıñ-
dur ol-kim göklerdeñdür (4) dağı yirde. dağı oldu tañrı
bilici, dürüst işlü./ (5) iy kitāb ehli, hadden geçmeñ
dīnūñüz içinde, (6) dağı eyitmeñ tañrı üzere, illā haķ-
ķı degül el sürici (7) 'isā meryem oğlı, illā tañrı ya-
lavaçı, dağı sözi ya'ñī ol didi oldu. (8) bıraķdı anı
meryem dapa, dağı cāndur andan. pes īmān getürüñ (9)
tañrıya, yalavaçlarına, dağı eyitmeñ, üçdür tañrı. yığ-
lanuñ hayra ya'ñī kaşd eyleñ hayra, (10) sizüñ için. de-
gül tañrı. illā bir arulığı anuñ (11) kim ola anuñ ođla-
nı. anuñdur ol-kim göklerdeñdür,

103/b

- (1-3) bir kısmını daha önce sana anlatmamıştık. Allah Musa'ya hitabetmişti. Allah güçlüdür, geniş bilgi sahibidir. /164-5/
- (4-6) Ama, Allah sana indirdiğine tanıklık yapar, onu bilerek indirmiştir, melekler de tanıklık ederler. Tanık olarak Allah yeter. /166/
- (6-8) İnkâr edenler, Allah yolundan alıkoyanlar, kuşkusuz derin bir sapıklığa saplanmışlardır. /167/
- (8-11) İnkâr edenler ve zalimleri Allah kesinlikle bağışlamaz, onları ebediyen kalacakları cehennem yolundan başka bir yola erdirmez. Bu Allah için (çok) kolaydır. /168-169/

104/a

- (1-4) Ey insanlar, peygamber Rabbinizden size gerçekte geldi, inanın, bu sizin hayırınızdır. İnkâr ederseniz bilin ki göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. Allah bilendir, geniş bilgi sahibidir. /170/
- (5-11) Ey kitap ehli, dininizde taşkınlık etmeyin, Allah hakkında ancak gerçeği söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesih, Allah'ın peygamberi, Meryem'e ulaştığı kelimesi ve kendinden bir ruhtur. Allah'a ve peygamberlerine inanın "üçtür" demeyin, vazgeçin, bu hayırınızdır. Allah ancak bir tek tanrıdır. Çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde

104/b

(1) daķı ol-kim yirdedür. daķı ıapdur tanrı iş sürici./
(2) hergiz  arlanmaz el sürici, kim ola  ul. (3) ta rı
ne dağı reristeler yakın olınmışlar, daķı her kim (4)  ar-
lana anu  ıapmağından, daķı boyun vir/me/meklik^(x) (5)
eyleye  opara anları, kendü /dapa/^(xx) hep./ pes ammā an-
lar kim (6)  imān getürdiler, daķı işlediler eyü işleri
ıamām degüre anlara (7) müzdlerini. daķı artura anlara
eylüğinden, daķı āmmā (8) anlar kim  arlandılar, daķı bo-
yun virmemek eylediler,  azāb eyleye anlara, (9)  azāb
ağrıdıcı. daķı bulmayalar anlar ta rıdan (10) ayru  dost,
ne dağı ar a virici./ iy ādemiler, (11) bayı  geldi size
 uccet ya n  mu ammed ﷺ  alabu uzdan.

105/a

(1) daķı indürdük sizü  dapa aydı lık bellü./ pes ammā
anlar kim (2)  imān getürdiler t arıya, daķı sığındılar
a a, givüre anları (3) rahmeti i  n andan, daķı eylük
i  n, daķı to ru yol g stere anlara, (4) anu  dapa yol
to ru./   kmi bellü eylemek isterler senden, (5) eyit,
ta rı   kmi bellü eyler size, atasuz o lansuz kişide, e-
ger bir kişi (6) hel k olsa, kim yokdur anu  o lanı ya-
 n  er o lanı, daķı anu dur  ız bir  ız  arındaş, (7)
anu dur yarsı andan kim  odı, daķı ol m r s alur  ız  a-
rındaşından, (8) eger olmaya anu  ya n   ız  arındaşu ,
o lanı. pes eger olalar (9) iki ya n   ız  arındaş, ol
ikin  nd r   de iki, andan kim  odı. (10) daķı eger ola-
lar  arındaşlar, erenler, daķı  avratlar (11) ir eg/ n/-
  r^(xxx), iki dişi  l si gibi

105/b

(1) bell  eyler ta rı size kim azmayasız, daķı ta rı ner
(2) neseyi bilicid r./

(x) Metinde "virmeklik".

(xx) Metinde ve rotokopilerde  ıkmadığı halde, kelimenin
Arap a karşılığının bulunmasından dolayı buraya bu
kelimeyi koymayı uygun bulduk.

(xxx) Metinde "irkekt r"

104/b

- (1) olanlar da O'nundur. Vekil olarak Allah yeter. /171/
- (2-5) Mesih de gözde melekler de Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler. Kim O'na kulluktan çekinir ve büyüklük taslarsa, bilsin ki, O, hepsini huzuruna toplayacaktır. /172/
- (5-10) İnananlara ve iyi iş işleyenlere, karşılıklarını ödeyecek, onlara bol nimetini artıracaktır. Kulluk etmekten çekinenleri ve büyüklük taslayanları elem verici bir azaba uğratacaktır. Onlar kendilerine Allah'tan başka bir dost ve yardımcı bulamazlar. /173/
- (10-11) Ey insanlar, Rabbinizden size açık delil geldi, size apaçık bir nur indirdik. /174/

105/a

- (1-4) Allah, kendisine inananları ve kitabına sarılanları rahmetine ve bol nimetine kavuşturacak, onları kendisine götüren doğru yola eristirecektir. /175/
- (4-11) (Ey Muhammed) senden fetva isterler, de (ki) "Allah size ikinci dereceden mirasçılar hakkında buyruk veriyor. Eğer çocuğu olmayıp kardeşi bulunan kimse ölürse, bıraktığının yarısı kız kardeşe kalır. Fakat kız kardeşinin çocuğu yoksa kendisi ona tamamen varis olur. Eğer iki kız kardeş kalırsa bıraktığının üçte ikisi onlarıdır. Eğer mirasçılar erkek veya kadın kardeşlerse erkeğe iki dişinin hissesi kadar vardır.

105/b

- (1-2) Doğru yoldan saparsınız diye Allah size açıklıyor. Allah herşeyi bilir. /176/

- acı-: acılamak
a.-rlar 94b/6
a.-rsız 94b/6
‘āciz: (A) gücü yetmeyen,
aciz
a.-ler 93a/4
ādem: (A) insan, kişi
a. 54a/7
ādemī: (Fa) insan, insa-
noğlu
a. 80b/11, 91b/10,
92a/2
a.-ler 59a/11 65a/3,
70a/7, 74b/1, ...
a.-leriçün 61a/3, 64b/9
a.-lerden 61a/11, 64a/10
a.-lere 57a/2, 72a/11,
89a/7
a.-lerüñ 55a/9, 58a/9
103b/2
ādet: (A) davranış, huy
‘a.-ler 64b/7
‘adl: (A) adalet, doğruluk
‘a. eyle- 74b/10, 75a/2
98a/4
‘a.-ıla 85b/7, 97b/8,
98b/10
‘afv: (A) affetme, bağışla-
ma
‘a. eyle- 66b/10, 67b/9
68a/11, 74b/4, 81a/8
‘a. eyleyici 64a/9, 85b/5
‘a.-dur 79a/4
ağar-: ak olmak; temize
çıkmaq (mec.)
a.-a 60b/5
a.-dı 60b/8
ağır: ağır, yüklü
a.-ı 83a/1 (karınca a.)
ağrıdıcı/ağrıdıcı: elem ve-
rici, acıklı
a. 56b/6, 58b/8, 70b/8,
72b/5, 78b/2, 99b/3
‘ahd: (A) söz, sözleşme
‘a. bağla- "söz vermek"
81b/4
‘a. 79a/3, 81b/3, 91a/3
‘a.-ile 61a/11
‘a.-iyle 56b/2
‘a.-i 101b/10, 102a/2
‘a.-in 57a/9, 72a/10
‘a.-lerini 102a/2
‘a.-ümi 57b/2
āhiret: (A) ahiret, öteki dün-
ya
ā. 65b/8, 66a/7, 88b/9
ā.-de 54a/2, 56b/4, 58a/3
70b/5
ā.-e 88a/1
ā.-i 66b/8
ā.-üñ 98b/8
ak-: akmak
a.-ar 64b/5, 73b/5, 77b/4
85b/3, 97a/1
‘akıl: (A) akıl
a.-lar (issi) 72b/9
‘ākıbet: (A) son, akıbet
‘a. 86a/3
al-: almak
a.-a 76b/3, 77b/11
a.-asız 78b/3, 79a/1
a.-dı 93a/2
a.-dılar 70b/6, 72b/1
a.-duklarından 102b/8

a.-ğıl! 73a/8
a.-mañ 78b/10
a.-mazlar 74b/5
a.-ur 105a/7
a.-urısa 58b/7
a.-urlar 56b/2, 72b/2
83b/7
a.-ur mısız 78b/11
alda-: aldatmak, kandırmak
a.-masun 73b/7
a.-rlar 100a/8
aldamak: aldatmak, yanıltmak
a. 96b/9
a.-a 72a/4
aldayıcı: hilenin cezasını
veren
a.-sıdur 100a/8
‘ālem: (A) dünya, evren
‘a.-lerden 59b/2
‘a.-lere 60b/11
‘a.-leriçün 59a/9
alıcı: kabul eden; tutan,
saklayan
a.-lar 81b/3
a.-van 53b/7
alınıl-: alınmak
a.-a 77a/7
alt: alt, alt taraf
a.-ından 64b/5, 73b/6,
77b/4, 85b/3, 97a/1
altı: altı (6)
a.-da bir 76b/1, 77a/9
altun: altın
a. 55a/6, 58b/6
‘amel: (A) hareket, davranış
‘a. eyle- 57a/1

ammā: (A) fakat, ama
ā. 54a/1, 60b/5, 104b/5
105a/1
ana: anne
a. 75b/7, 81b/4, 98b/11
a.-ları 79a/11
a.-laruñuz 79a/7
a.-ñuz 79a/7
a.-sı 76b/3
a.-sinuñ 76b/1
a.-ya 82a/9
and: ant, yemin
a. iç- 86b/2
añ-: anmak
a.-arlar 72b/9
a.-dılar 64b/1
a.-mazlar 100a/10
a.-un 60b/5, 94b/1
añla-: anlamak, kavramak
a.-yalar 89a/4
ara: mesafe; iç; orta
a.-larında 91b/11, 98a/1
a.-muzda 54b/7
a.-ñuzda 53b/11, 54b/8,
81a/1, 87b/9, 91a/2,
91b/11, 100a/11
a.-sında 65a/3, 82a/4,
85b/7, 87b/9, 98a/4,
100a/11
a.-sını 60a/6
‘Arab: (A) Arap milleti
‘A.-dan 69a/2
ard(t): arka taraf
a.-ınca 74a/8, 92a/3
a.-ında 72b/1
a.-ından 76a/2
a.-larından 70a/1
a.-uñuzdan 94a/2

- arıd(t)-: temizlemek,
temiz tutmak
a.-maya 56b/5
a.-ur 69a/3, 84b/4
a.-urlar 84b/4
arıdıcı: kurtaran, uzak tu-
tan
a.-van 53b/7
arın-: temizlenmek
a.-mıslar 85b/4
arka: sırt, arka taraf
a. vir-: "yardımcı olmak"
63a/9, 63b/4, 66a/5
a. virici: "yardımcı o-
lan 53b/1, 54a/3,
55a/11, 83b/9
a. virinil- "yardımcı o-
lunmak" 61a/9
a.-ları 72a/11, 84a/9
a.-larını 61a/9
‘ārīlan-: utanmak, çekinmek
a.-a 104b/4,
a.-dılar 104b/8
a.-maz 104b/2
artuḡ: fazla, daha çok
a. eyle- 81a/10, 81b/7,
92b/10
artuḡlık: fazlalık
a.-a 80b/4
artur-: artırmak, çoğaltmak
a.-a 83a/2, 104b/7
a.-alar 70b/10
a.-dı 70a/8
a.-dılar 58b/2, 99b/1
aru: temiz, saf
a. eyle- 65a/6, 67b/5,
100b/8
a. 83b/3
a.-dan 71a/2
a.-ya 74b/7
arulık: kutsama, ayrı tutma
a.-ı 104b/10
a.-un 73a/1
arusuz: pis, temiz olmayan
a.-ı 71a/2, 74b/7
ārzū: (Fa) istek, arzu
a.-lara 80b/9
a.-ları 97a/4
a.-laruñuz 97a/3
ārzūla-: istemek
a.-mañ 81a/9
a.-rsız 65a/10
ārzūlandur-: arzulandırmak,
hırslandırmak
a.-am 96b/4
a.-ur 96b/8
as-: asmak, idam etmek
a.-madılar 102b/9
asıl-: asılmak, idam edilmek
a.-mıṣ gibi 98a/6
‘āsī: (A) asi, emir dışına çıkan
a. ol- 61a/4, 77b/6, 83a/6
83b/11
aṣṣı: (A) fayda, menfaat
a. eyle-: "fayda vermek"
62a/2, 98b/8
aṣaḡ/aṣaḡa: aṣaḡı
a. ayak "en alt tabaka"
100b/5
a. yir "çukur" 83b/2
a.-raḡ 100b/6
aṣaḡlık: derin saygı
a. eyle-: "boyun eğmek"
74a/4

āşkāre/āşıkāre: (Fa) açık,
belli

ā. eyle- 67a/11

ā. it- 101a/3

ā. 101a/1, 101b/6

at-: atmak; iftira etmek

a.-a 95b/4

ata: ata, ecdat

a. 75b/7, 81b/4, 98b/11

a.-laruñuz 76b/6, 79a/4

a.-nuz 79a/7

a.-sı 76b/3, 77a/7

a.-sinuñ 76b/1

a.-ya 82a/9

atasuz: yetim

a. 105a/5

avrat: (A) eş

‘a. 77a/8, 78a/1, 82a/5,
97b/10

‘a.-ını 74b/3

‘a.-lar 74b/4, 76a/9,
79a/2, 79b/6, 105a/10

‘a.-lara 75a/4, 83b/2

‘a.-ları 78b/3, 79b/3

‘a.-lardan 74b/11, 79a/4

‘a.-larumuzu 54b/1

‘a.-larundur 75b/7, 81a/11

‘a.-laruñuz 76b/10, 79a/10

‘a.-laruñuzdan 77b/9, 79b/1

‘a.-laruñuzu 54b/1

ay: ay (30 gün)

iki a. 92a/3

ayak: ayak

a.-dadur 100b/5

a.-lardur 68b/11

a.-larumuzu 66a/4

aydıñ: parlak, ışıklı

a. eyleyici "aydınlatan"

71b/11

aydıñlık: ışık, parıltı

a. 105a/1

āyet: (A) Kur'an'da sureleri

oluşturan cümleler

ā.-lerden 54a/6

ā.-leri 59b/11, 62b/11

ā.-leridür 60b/10

ā.-lerine 55b/4, 59b/3,
61b/3, 102a/3

ā.-lerini 60a/9, 61b/6,
69a/3, 99b/7

ā.-leriyle 74a/5

ā.-lerümüze 85a/9

ayır-: ayırmak, seçmek

a.-alar 101a/6

ayırtla-/ayırdla-: fark gözet-
mek, ayırım yapmak

a.-madılar 101b/1

a.-mazuz 57b/11

a.-ya 71a/1

ayrıl-: ayrılmak, uzaklaşmak

a.-a 93b/1

a.-alar 90b/9

a.-duñuz 93a/6

a.-un 82a/1

ayrılıcı: ayrılan, terk eden

a.-yken 93b/3

ayrılış-: birbirinden ayrılmak

a.-alar 98a/8

ayruk: başka, diğer

a. 54b/10, 55a/8, 89b/1,
92b/6, 94a/3, 96b/7,
97a/5

- a.-a 96a/6, 96a/11
a.-dur 84b/2, 96a/9
a.-lar 98b/6
a.-ları 91a/9
a.- mı 57b/5
az: az
a. 56b/3, 63a/7, 72b/1,
75b/9, 84a/6, 87a/5,
88b/8
a.-dur 88b/8
az-: azmak, sapıtmak
a.-asız 83b/8
a.-dı 96a/10, 99a/10
a.-dılar 103b/7
‘azāb: (A) azap, bela, fela-
ket
‘a. ağrıdıcı "acı verici"
56b/6, 58b/8, 72b/5,
78b/1, 102b/10, 104b/9
‘a. eyle- 54a/1, 63b/8,
67b/10
‘a. hūr eyleyici "küçük
düşüren, hakir gören"
70b/11, 77b/8, 101a/11
‘a. 60b/4, 70b/6, 90a/5,
92a/7
‘a.-dan 72b/5, 80b/2
‘a.-ı 60b/7, 82b/5, 85a/11
‘a.-ından 73a/2
‘a.-ını 71b/3
‘a.-uñuzdan 100b/10
āzād: (Fa) hūr, köle olmayan
ā. eyle- 91b/7, 92a/2
ā.-ları 80a/4
azdur-: azdırmak, doğru yol-
dan çıkarmak
a.-a 86a/8, 100b/1
a.-alar 55b/1
a.-alardı 95b/7
a.-am 96b/3
a.-amazlar 95b/7
a.-dı 90b/5
a.-mazlar 55b/2
azğun: azmış, doğru yoldan çık-
mış
a.-lardur 58b/4
azğunlık: sapıklık, şaşkınlık
a. 69a/5
a.-dın-yaña 62a/11
a.-ı 83b/7
azmak: azgınlık
a. 96a/10, 99a/10, 103b/7
azmaklık: sapıklık, dalālet
a. 86a/8

bağla-: bağlamak, güçlen-
dirmek

b.-dı 81b/4, 84b/3

b.-rlar 84b/6

b.-ya 59a/4

b.-yasın 68b/1

bağlan-: bağlanmak

b.-mışdur 72a/9

bahā: (Fa) değer, kıymet

b. 56b/3, 72b/1, 74a/6,
91b/7

b.-dur 92a/1

bağıllık: cimrilik, hasis-
lik

b. eyle- 71a/6, 71a/8,
82b/3

b.-a 98a/2

b.-ı 82b/4

bağış: (Fa) bağış, hediye

b. 75a/5

bak-: bakmak

b. ! 84b/6

b.-arsız 65a/11

b.-maya 56b/4

b.-uñ 64b/8

bakınıl-: yardım görmek,

bakılmak

b.-alar 58a/10

barış-: barışmak, anlaşmak

b.-alar 97b/11

barışmak: barışma, anlaşma

b. 97b/10, 98a/1

barmak: parmak

b. ur- "ayıplamak" 84a/2

b. 84b/5

b.-ları 62b/6

bâtil: (A) gerçek olmayan,
yanlış

b.-a 55b/5, 102b/9

b.-ıla 81a/2

bay: zengin

b. eyle- 98a/8

b. 75b/2, 98b/3, 99a/1

b.-laruz 71b/1

bayık: cümle başı kuvvetlendir-
me edatı; kuşkusuz, şüphe-
siz

b. 53b/3, 54b/3, 55a/9,

70a/3, 70b/1, 70b/6,

71a/10, 100a/7, 100b/5,

103a/5, ...

baylık: zenginlik

b.-a 80a/4

b.-ından 98a/9

bāzırgānlik: (Fa) alış-veriş,
ticaret

b. 81a/2

Bedir: (A) Hicaz'da bir yer adı

B.-de 63a/6

belki: (Fa) doğrusu, hayır hayır!

b. 65a/7, 66a/10, 69b/9,

71a/7, 84b/4, 85a/2,

102a/5

bellü: belli, apaçık

b. eyle- 60a/9, 62b/2,

64b/9, 72a/10

b. eyleyici 78b/5

b. 84b/7, 91b/5, 92a/9

b.-ler 59a/10

belür-: belirlemek, ortaya çık-
mak

b.-di 62b/1

ben: teklik 1. kişi zamiri

b. 53b/7, 57b/3, 73a/11

b.-den 70b/2, 71b/7

b.-üm 53b/7, 57b/2,

87b/7

beñdeřsüz: eşsiz, güç sahibi

b. 63b/4, 85b/1, 102b/3

b.-dür 54b/5

beñzer: benzer

b. ol- 102a/10

berāber: (Fa) eşit

b. 54b/7, 61b/5, 83a/7,

90b/8, 92b/4

bereketlü: bolluk veren

b.-iken 59a/9

berk: sağlam, kuvvetli

b. olın- "sağlam" 102b/1

beyinsüz: sersem, ahmak

b.-lere 75a/7

bırak(ğ)-: atmak, bırakmak

b.-a 93b/8

b.-alar 91a/7

b.-avuz 66a/11

b.-dı 92a/10, 104a/10

b.-dılar 72a/11

b.-maduñ 88b/7

b.-mayalar 91b/1

bırakınıl-/bırağınıl-: atıl-

mak, bırakılmak

b.-alar 91a/11

bil: döl

b.-lerüñüzdeñdür 79b/4

bil-: bilmek, haberli olmak

tanımak, anlamak

b.-dıl 89b/9

b.-e 65a/4, 69a/10, 97a/10

b.-esiz 83a/10

b.-evüz 69b/1

b.-medi 65a/9

b.-medüñ mi 84b/3, 86a/3

b.-mezler 55b/2, 56a/9

b.-mezsiz 55a/6, 102b/1

b.-ür 55a/5, 86b/4

b.-ürirekdür 83b/8

b.-ürler 56a/11, 64b/3

b.-ürlerken 56b/11

b.-ürsen 95b/10

b.-ürsiz 55b/6

bildür-: bildirmek, anlatmak

b.-di 94b/9

bile: birlikte, beraber

b. 65b/10

bilici: bilen, soran, bilgili

b. 76b/9, 78a/8, 80a/3,

81b/2, 92b/4, 97b/9,

101a/1

b.-dür 54b/6, 56a/3, 58b/10,

62a/1, 62b/8, 63a/8,

67b/5, 71a/10, 77b/2

b.-ler 57a/3

b.-rekdür 69b/4, 80a/7

bilmek: bilme, bilgi

b. 55a/5, 102b/1

b.-den 54a/11

b.-ligile 78a/6, 103b/5

biñ: bin (1000)

b. ikiyüz 56a/6

b.-ler 63a/9,

b.-lerile 63b/1

bir: bir

b. bölük 55a/11, 55b/6,

56b/6, 63b/5, 67a/7,

88b/5, 93b/11, 95b/6

b. niçe 54b/9, 56a/5,
61a/6, 66b/7, 66b/8,
67b/8, 73b/1, 73b/2,
74a/2, 78b/4, 79a/2,
80a/7, 81a/10, 81b/8,
85a/7, 101a/7
b. 54b/7, 58a/4, 60a/11,
70a/2, 74a/8, 74b/2,
75a/2, 75a/3, 76a/11,
77a/1, 77a/11, 91b/9,
94a/7, 97b/10, 105a/5
b.-den 77a/10
b.-dür 76b/1, 76b/4,
76b/5
b.-i b.-i ardınca 92a/3
b.-ini 58a/1
b.-inüñ 81b/3
b.-inüñdür 77a/8
b.-isiñe 78a/10, 78b/10
b.-isiñün 76b/1
biş: beş (5)
b. biñlerile 63b/1
biş-: pişmek, yanmak
b.-e 85a/10
biz: çokluk 1. kişi zamiri
b, 53b/3, 54b/11, 58a/1,
71b/1, 73a/4, 86a/2,
87a/3, 102a/8, 103a/5
b.-den 73a/7
b.-e 66a/5, 69b/6, 70a/9
71b/5, 71b/6, 73a/8,
84a/1, 101b/6
b.-i 53b/4, 73a/2, 88a/6
88b/7
b.-üm 67a/9, 67b/1, 68a/2
88a/8
boğ-: boğmak
b.. 71a/8

borç: borç
b.-dan 76b/6, 77a/6, 77b/1
boyun: boyun
b. vir- "itaat etmek, boyun
vermek" 57b/5, 59b/8,
64a/4, 66a/8, 69b/6,
77b/3, 81b/11, 82a/2,
84a/3, 85b/9, 87a/10,
89a/8, 91b/2, 92a/10,
104b/4
b. virici "itaat eden"
58a/1
b. vormeyici "emre uymayan"
96b/1
bölük: topluluk, grup
b. 55a/11, 55b/6, 56b/6,
60a/5, 60b/3, 61b/6,
63a/4, 63b/5, 67b/6,
67b/7, 69a/9, 88b/5,
89b/1, 93b/11, 94a/3
95b/6
b.-e 59b/8
b.-iken 90b/4
b.-ler 65b/10, 87b/4
b.-üñ 61a/3
bul-: bulmak, ulaşmak, nail
olmak
b.-a 93b/1, 95a/11
b.-alardı 86b/9, 89b/5
b.-asız 91a/9
b.-dı 72a/3
b.-duñuz 69a/6, 90b/11,
91b/3
b.-maya 97a/5
b.-mayalar 81a/1, 96b/10,
104b/9
b.-mayasan 85a/1, 90b/6,
100b/2
b.-mayasız 58b/9, 83b/3

bulut: bulut

b.-dan 101b/6

bulmak: ulaşma, başarma

b. 62b/9, 66b/8, 67a/9

87b/10, 100a/2

b.-dur 77b/5

bulun-/bulın-: bulunmak,

var olmak

b.-dılar 61a/10

b.-maya 92a/3

b.-ur (nesneyile) 75b/4

bürç: (A) kale burcu

b.-lar 88b/11

buyrınıl-: buyrulmak, em-

redilmek

b.-dılar 86a/7

b.-mayasan 90a/2

buyruk: buyruk, emir

b. 86a/6

buyur-: buyurmak, emretmek

b.-am 96b/4

b.-dı 96a/1

b.-maz 57a/5

b.-urur 85b/5

b.-urur mı 57a/7

b.-ururlar 60a/11, 61b/8

82b/3

b.-urursız 61a/3

buzacı: buzağı

b.-yı 101b/7

bühtân: (A) iftira

b. 102a/7

b.-ı 95b/5

büyük: büyük

b. 75b/2

cāhillik: bilgisizlik

c. 67a/8

cān: (A) ruh, can

c.-dur 104a/8

c.-ların 77b/11, 93a/2

c.-umuzu 73a/8

cāzū: (Fa) büyücü

c.-ya 84b/9

cem: (A) toplama, bir araya

getirme

c. eyle- 79b/4

cemā-āt: (A) topluluk,

grup

c. 60a/11

c.-dür 61b/6

cezā: (A) ceza, kötü karşılık

c. 97a/5

c.-sı 58a/7, 92a/6

cuḥūd: (Fa) yahudi

c. 55a/7, 83b/10, 102b/6

c.-ları 99b/4

cünüp: (A) cünüp, dinen pis

c.-leriken 83a/10

çalap(b): tanrı, rab
ç.-ılarından 57b/11,
73b/10
ç.-ısı 73a/11, 74a/7
ç.-ısından 64b/4
ç.-lar 54b/9, 57a/6
ç.-ları 69b/9
ç.-umuz 53b/3, 66a/3,
73a/2, 73a/4, 73a/6,
73a/8, 88b/6
ç.-un 86b/10
ç.-uñdan 54a/9
ç.-uñuz 56a/1, 63a/9,
63b/1
ç.-uñuza 73a/6
ç.-uñuzdan 64a/6, 74b/1
104a/2, 104b/11
çalış-: savaşmek, mücadele
etmek
ç. eyleyici 92b/7
ç. ! 90a/1
ç.-a 88a/2
ç.-alar 61a/8, 91a/4
ç.-dan 88b/3
ç.-dı 65b/10
ç.-dılar 65a/8, 73b/3
ç.-ı 69b/1, 88b/7
ç.-ın 90a/4
ç. için 63a/3
ç.-mazsız 88a/4
ç.-uñ 69a/11, 87b/11
88a/11
ç.-urlar 88a/10, 88a/11
çalışmak: savaş, harp
ç. 88b/4
çekürdek: çekirdek
ç. 88b/10, 97a/9

ç.-indeki 85a/3
çık-: çıkmak, ayrılmak
ç.-a 93b/3
ç.-adı 67b/2
ç.-dılar 89a/11
ç.-uñ 87a/4, 87b/4
çık-: çıkarmak
ç. ! 88a/6
ç.-ur 89b/10
çık-: meydana çıkarılmak
yaratılmak
ç.-dı 61a/3
ç.-dılar 73b/2
çıkıcı: ayrılan, çıkan
ç.-lardur 61a/3
çiftlen-: evlenmek, nikâhlanmak
ç.-di 79a/3
ç.-meñ 79a/3
ç.-uñ 74b/11
çiftlenmek: evlenme
ç. 80b/2
ç.-e 75a/10
çok: pek çok, çok
ç. 65b/11, 72a/8, 74b/3
75b/9, 78b/8, 89b/6,
93b/2, 102b/8
ç.-da 95b/11
çukur: çukur, uçurun
ç. kırañı 60a/8
ç.-ı 97a/9
çukurcağ: küçük oyuk
ç. 97a/9
çün: (Fa) çünkü
ç. 92a/1

dad(t)-: tatmak (krş. tat-)
d.-uñ
dadıcı: tadan
d.-dur 72a/1
dağı: ve, ile (krş. dağı)
d. 58a/10, 58b/7, 63a/3
83a/10, 91a/1, 97a/3
dağıl-: ayrılmak, uzaklaş-
mak
d.-alardı 68a/10
dağıt-: yaymak, dağıtmak
d.-tı 74b/3
dağı: ve, ile (krş. dağı)
d. 98a/5
dağı: bağlama edatı, ve,
ile; -dığı halde; çünkü;
ancak (krş. dağı, dağı)
d. 60a/1, 64a/8, 71b/1,
76a/10, 77a/9, 80b/3,
82a/4, 98b/3, 100b/8,
103a/11, 105a/2
danış-: tartışmak, istişare
etmek
d. ! 68b/1
dap: yeter, kafi (krş. tap)
d.-dur 70a/9, 89b/7
dap-: tapmak (krş. tap-)
d.-uñ 82a/8
dapa: taraf, yön, -a doğru
d. 53b/1, 53b/7, 64a/5,
86a/1, 86a/5, 93b/3,
100a/9, 105a/1
d.-dur 53b/10, 89b/3
darlık: darlık (krş. tar)
d. 87a/11
dartış-: tartışmak, müna-
kaşa etmek

d.-a 95a/8
d.-alar 56a/1
d.-dılar 60b/3
d.-duñuz 55a/3, 95a/7
d.-ma 95a/1
d.-uğ 86b/11, 89b/6
d.-ursız 53b/11, 55a/1
dartışmak: tartışma, çekişme
(krş. tartış-)
d. 82a/4
davar: mal, mülk
d.-ın 92b/1
Dāvūd: Davud peygamber
D.-a 103a/9
def^c: (A) önleme
d. eyle- "savma, önleme"
69b/1
degin: -a kadar, degin
d. 53b/10, 62b/8, 88b/8
degşür-: değiştirmek
d.-evüz 85a/10
d.-meñ 74b/7
degşürmek(g): değiştirme
d.-in 78b/9
degül: değil, yok
d. 56b/9, 69b/11, 71b/4,
72a/4, 77b/1, 77b/2, ...
d.-ler 61b/5
d.-midi 93a/5
d.-mişse 89b/11
d.-sen 92a/11
degür-: ulaştırmak, bildirmek
d.-e 56a/6, 104b/4
d.-em 54a/4
d.-meye 62b/11
d.-meyeler 61a/7, 70b/4
d.-mezler 95b/8

depele-: öldürmek, kesmek

d.-dük 102a/8

d.-düklerin 71b/1

d.-düklerinden 102a/3

d.-dühüz 71b/8

d.-mediler 102a/9

d.-meñ 81a/3

d.-n 87a/3, 90b/10, 91b/3

d.-rdühüz 66b/4

d.-rlar 61b/3

d.-ye 91b/5, 91b/6, 92a/5

d.-yesiz 93b/9

depelemek: öldürmek

d. 67b/3, 91b/9

depelen-: öldürülmek

d.-diler 69b/8, 73b/4

d.-e 88a/2

d.-esiz 68a/8

d.-meyedük 67b/1

d.-meyeleridi 68a/3,
69b/6

d.-ürise 65b/2

deri: deri, cilt

d.-ler 85a/11

d.-leri 85a/10

destür: (Fa) izin, mücade

d.-ıyıla 80a/8, 86b/7

di-: demek, söylemek

d.-di 104a/7

dil: dil

d.-lerini 56b/7, 84a/2

dile-: istemek, arzu etmek

d. ! 68a/11

d.-diler 64b/1, 101b/5

d.-medük 86b/2

d.-mesiz 97b/6

d.-r 56a/2, 60b/11, 63b/10

66b/8, 70b/5, 71b/4,

80b/8, 84b/2, 86a/7,

96a/9, 98b/7

d.-rise 82a/6, 98b/5

d.-rlar 83b/7, 86a/6,

91a/9, 101a/6

d.-rlar mi 99b/5

d.-r misiz 90b/5, 100b/4

d.-rsiz 92a/11

d.-sedi 91a/5

d.-ye 65b/7

d.-yedi 86b/9

d.-yelerdi 86b/8

d.-yesiz 78b/9

dilek(g): arzu, istek, dilek

d.-ine 99a/2

d.-iyle 65b/6, 66a/5

d.-iyledür 69a/9

dileş-: dileşmek

d.-ürsiz 74b/4

dīn: (A) din

d. 58a/2, 84a/2, 87a/7

d.-din-yaña 97a/9

d.-inde 57a/5,

d.-ine 60a/4, 97a/11

d.-inüñ 53b/2

d.-lerden 55a/8

d.-lerin 100b/8

d.-ühüz 104a/5

d.-ühüze 55b/10

dir-: dermek, toplamak

d.-di 60a/6

d.-e 90b/1

d.-erler 68a/7

diri: canlı, diri

d.-lerdür 69b/9

dirici: bir araya getiren,
toplayan

d.-dür 99b/1

diril-: toplanmak, bir ara-
ya gelmek

d.-diler 70a/8

d.-meñ 78b/4

d.-üñ 78b/6

dirlik: hayat, yaşama

yakın d. "dünya hayatı"
62a/6, 72a/4, 92b/1,
95a/8

dirür-: diriltmek, can ver-
mek

dişi: dişi

d. 73a/1, 76a/8, 105b/11

d.-den 97a/7

d.-lere 96a/11

dīv: (Fa) şeytan

d. 86a/8

doğru: doğru (krş. toğru)

d. 66b/4

donad-: donatmak, giydirmek

d.-uñ 75a/8

dost: (Fa) dost, arkadaş

d. 83b/9, 88a/8, 91a/1,
96b/6, 97a/5, 104b/10

d.-lar 80a/11, 90b/9,
99b/4

d.-larını 70b/1

d.-larıyla 88b/1

dostlık: dostluk

d. 88b/9

dögmek; döğme, dayak atma

d. 82a/3

dök-: akıtmak, dökmek

d.-üp 83b/2

döl: döl, nesil, soysop

d. 76a/3

dölen-: durmak, kalmak; su-
kūnet bulmak

d.-e 63b/3

d.-esiz 94b/3

d.-ür 87b/5

dön-: geri dönmek, yönelmek

d.-diler 61b/1, 70a/10

d.-ecek (yir) 53b/10,
66b/3, 68b/10, 93a/7,
96a/8

d.-eler 55b/9, 63b/6

d.-e misiz 65a/3

d.-er 61a/2, 89a/11

d.-erise 65b/3

d.-esiz 66a/10

dönderil-: geri çevirmek

(krş. döndürinil-)

d.-esiz 57b/7

döndür-: çevirmek; sapıtmak

d. ! 86b/4, 89b/2

d.-di 66b/9, 85a/8, 90b/4

d.-diler 67b/6

d.-e 55b/4, 57b/4, 89a/9

d.-eler 59b/9, 61a/9,

66a/9, 90b/10, 96b/5

d.-esiz 99a/3

d.-evüz 84a/9

d.-selerdi 89b/8

d.-üñ 78a/3, 86a/1, 86a/11

d.-ürler 83b/10, 86a/11

d.-ürüz 65a/3

döndürinil-: döndürülmek

d.-eler 91a/11

döndürmek: döndürme, çevirme

d. 86a/11, 97b/11

dönmek: geri dönme

d. 96b/10

d.-din-yaña 86a/3

d.-i 73b/8

dört: dört (4)

d. 77b/10

d.-de bir 77a/1

d.-in d.-in 75a/1

döşek: yatak, döşek

d.-dür 73b/9

duhül: (A) girme

d. eyle- "cinsi ilişkide
bulunmak" 79b/1

dur-: durmak (krş. tur-)

d.-alar 100a/8

d.-mazdunuz 66b/11

d.-uñuz 74a/9

d.-ur 66a/4

durak(ğ): duracak yer

d. 63a/2

d.-ı 66a/3

durıcı: sürekli; niyetli

(namaza) d. 58a/8, 61b/6

d.-lar 81b/3, 98b/10,
103a/2

durmak: durma

d. 75a/8

dut-: tutmak (krş. tut-)

d. ! 84a/1

d.-a 65a/4, 96b/6

d.-alar 101a/8

d.-an 94a/2

d.-arlar 99b/4, 100a/1

d.-arlarısı 71b/9

d.-asan 56a/5

d.-asız 57a/6, 60a/10

d.-dı 101b/6

d.-dılar 79a/2, 101b/7

d.-mañ 62a/10, 90b/8,
100b/3

d.-maya 54b/9

d.-mazlar 93a/9

d.-sunlar 94a/1

d.-tı 71b/3, 72a/9, 86b/1
96a/7

d.-tuğ 102a/1

d.-tuñuz mı 57b/1

d.-uñ 74a/8, 75b/5, 77b/9,
87b/3, 90b/10, 91b/2

ducı: yakalayan, tutan

d.-dur 84b/10

d.-lar 80a/10

d.-laruñ 64b/9

d.-yiken 57a/10, 84a/7

dutmak: tutmak, yakalama

d. 75a/11, 79a/5

dükeli: hepsi, bütünü

d. 67a/10, 89a/3, 98a/5,
99b/6

d.-cükleri 58a/9

d.-ne 62b/5, 92b/9

d.-ni 98a/8

düne-: gecelemek, geceyi geçir-
mek

d.-rler 95a/5

dünyā: (A) dünya

d. 54a/2, 65a/3, 66a/6,
88b/8, 98b/7

d.-yı 66b/8

dürüst: (Fa) doğru, düzgün

d. işlü "hikmet sahibi"
54b/5, 63b/5, 76b/9,
80a/3, 85b/1, ...

düş-: düşmek

d.-di 86b/11, 93b/5

d.-düñüz 62a/11

d.-ecek (yir) 67b/3

düşhār: (Fa) zorlu, güç

d. 78b/6

düşhārlik: güçlük, sıkıntı

d.-da 64a/8

düşmān: (Fa) düşman

d. 79a/5, 93b/10

d.-dur 91b/6

d.-lar 60a/6

d.-laruñuzı 83b/8

düşmānlik: düşmanlık

d. 62a/1

düz-: hile yapmak; düzene

koymak

d.-e 89a/11, 89b/2 (düzgün d.

düzgün: hile, düzen

d. düz- : "hile yapmak"

89a/11, 89b/2,

d. eyle- : "düzeltmek"

95a/5, 98a/6

düzmek: düzgünlük, biçim

d.-e 96a/2

ebed: (A) ebedi

e. kalıcı "sonsuzca kadar
kalan" 58a/9, 60b/10,
62a/5, 64b/6, 73b/11,
77b/4, 85b/3, 92a/6,
97a/1, 103b/10

eg-: eğmek, bükmek

e.-erler 56b/7

eger: (Fa) eğer, şayet

e. 54b/5, 61a/5, 64b/11,
71a/5, 76a/2, 76b/2,
80a/11, 82a/4, 88b/11,
90b/10, 98b/1, 99a/1,
100a/3, 100b/10, ...

egil-: yönelmek, meyletmek

e.-esiz 80b/9

e%-meñ 98a/5

e.-mişleriken 101b/11

egilmek: eğrilik, fitne

e. 80b/9, 98a/5

egmek: eğip bükme

e.. için 84a/1

egri: yanlış, bozuk, eğri

e. yol 59b/6

ehl: (A) sahip, ehil; halk

e.-i 54b/7, 55b/3, 55b/4

56a/5, 59b/3, 61a/5,

89b/9, 101b/3, 104b/5

e.-inden 55b/1, 55b/7,

74a/2, 102b/3

e%-ine 85b/6

e.-inüñ 61b/5, 97a/4

ekin: mahsül, ekin; tarla

e.-ine 62a/7

eks-: eksiltmek, azaltmak

e.-esiz 93b/7

eksil-: azalmak, eksilmek

e.-meye 84b/5

eksüklik: zarar, ziyan

e. 92b/5

el: el

e. sürici "elini sürmekle
hastaları iyileştiren,

Hz. İsa" 104a/6, 104b/2

e.-indedür 56a/2

e.-leri 86b/1

e%-lerin 91b/2

e%-lerüñüz 71b/3, 75a/3,

79b/7, 80a/5, 81b/5,

82b/2

e.-lerüñüze 83b/4

e.-lerüñüzi 88b/3

ellü: kudret, güç sahibi

e.- 91a/5

emānet: (A) emanet

e.. 56a/11

e.-leri 85b/6

emzür-: emzirmek

e.-diler 79a/9

emzürmek: emzirme

e.-den 79a/10

endāze: (Fa)

e.-olın- "takdir ve tayin
edilmek" 96b/3

endişe: (Fa) düşünce, fikir

e. eyle- "düşünmek"

72b/11, 89b/4

er: erkek kişi

e. kardeş 77a/8

e. oğlan 54a/11, 54b/1,

e. 77a/7, 78a/1, 79a/8,

82a/8, 105a/6

e.-inden 97b/10

e.-ine 82b/1

e.-ler 79b/6

eren: koca; kavim, topluluk

e.-ler 74b/3, 81b/6,

105a/10

e.-lerden 88a/5, 93a/8

e.-lerdür 81a/11

e.-lerine 81b/9

e.-lerüñdür 75b/6

erlü: kocalı, evli

e. olın- 80a/11

esrük: sarhoş

e.-leriken 83a/9

ev: ev

e. 59a/8, 59a/11

e.-inden 93b/3

e.-ler 77b/11

e.-lerinden 90b/9

e.-lerüñüz 67b/2

evet: evet

e. 56a/1, 63a/10

eyidil-/eydil-: denilmek,

söylenmek

e.-di 69a/11, 88b/2

e.-e 86b/9

eyid(t)-: demek, söylemek

e. ! 54a/11, 54b/6, 54b/10

56a/2, 57b/7, 59a/2,

59b/2, 59b/4, 62b/7,

67a/9, 67b/2, 69a/7,

71b/7, 88b/5, 89a/3,

97b/3, 105a/5

e.-e 57a/2

e.-eler 89a/1, 89a/2,

100a/10

e.-eleridi 84a/3

e.-evüz 71b/2

e.-dük 101b/11

e.-düklerinden 102a/7

e.-dünüz mi 69a/7

e.-meñ 92a/10, 104a/6

e.-sünler 76a/4

e.-ti 53b/1, 53b/6, 54a/8

55b/6, 57b/2, 59a/5,

70a/7, 78a/10, 96b/2

e.-tiler 56a/9, 57b/2,

62b/5, 66a/3, 67b/11,

69b/1, 69b/5, 70b/9,

71a/11, 71b/1, ...

e.-tünüz 71b/8

e.-üñ 54b/10, 75a/9, 76a/1

e.-üridüñ 63a/8

e.-ürler 56a/10, 56b/9,

56b/10, 67a/8, 69b/3,

73a/1, 83b/11, 84b/9, 84b/9

88a/6, 89a/10, 101a/7

e.-ürsin 89b/1

e.-ürsüz 83a/10

eyle-: yapmak, işlemek, kılmak

e. ! 68a/11, 68b/2, 89b/3

e.-di 59a/1, 62a/8, 63/3,

66b/4, 67a/7, 67b/9, 69a/1,

81a/10, 81b/7, 84a/5, 84b/11

87a/11, 87b/6, 92b/7

e.-diler 58a/11, 62a/5, 62a/7,

64a/11, 66a/2, 70a/6, 71a/8,

81b/8, 86b/8, 100b/8, 103b/8,

104b/8

e.-dük 57b/2, 62b/2, 84a/10,

101b/8, 102b/6, 103a/5,

e.-düm 78a/1

e.-dün 73a/3, 87a/2

e.-dünüz 74b/1

e.-dünüz mi 57b/1

e.-gil 73a/7

e.-me 73a/9

e.-medi 62a/8

e.-meñ 82a/8
e.-mesün 70b/3
e.-meye 62a/8, 65b/4
e.-meyeler 62a/11
e.-meyesiz 74b/10, 75a/2
e.-meyevüz 54b/8
e.-mez 70a/3, 80b/11,
83a/11
e.-mezin 73a/11
e.-mezler 67a/11
e.-mezler mi 89b/4
e.-mezzin 73a/10

e.-ñ 69b/1, 80a/8, 82a/9
83b/3, 92a/9, 92b/3,
104a/9
e.-r 56a/3, 60a/9, 62b/9
77a/2, 97b/3, 105a/5
e.-rler 71a/6, 72b/11,
82b/3, 95a/1
e.-rler mi 85a/3
e.-sün 63a/5, 68b/5
e.-ye 56a/11, 63b/6,
65a/6, 67b/5, 68b/6,
71a/3, 80a/4, 80b/5,
80b/10, 84b/2, 85a/1,
90a/5, 90a/7, 93a/10,
95a/10, 96a/10, 98a/8,
100a/5, 100b/10, 104b/8
e.-yedi 95b/6, 91a/5
e.-yeler 72a/10, 78a/3,
91a/10, 94a/2, 94a/7,
96b/5
e.-yem 53b/10, 54a/1,
73b/4
e.-yesin 94b/9
e.-yesiz

e.-yesiz 62b/10, 63a/7,
72b/8, 79b/4, 83b/2, 85b/7
97b/7, 98a/2, 99a/3, 100b/1
101a/4
e.-yevüz 81a/8, 84a/9
e.-yincek 95a/8
e.-yü 95a/5
eylemek: yapma, işleme
e.-57a/1, 67a/8, 82a/9, 86b/3
91b/7, 97b/3, 100b/5, 101a/1
105a/4
e.-dür 64b/9, 91b/10, 92a/2
e.-din-yaña 76b/8, 87a/7,
90a/5
e.-içün 92a/4
eylen-: edilmek
e.-di 79b/8
eylenil-: yapılmak, kılınmak
e.-di 101a/2
e.-e 76b/6
eyleş-: karşılıklı yapmak, etmek
e.-elüm 54b/2
eyleyici: yerine getiren, ifa e-
den
e. 70b/11, 71b/11, 75b/1,
75b/6, 78b/5, 82a/5, 82b/6
83b/5, 86b/10, 88a/7, 90a/11
93a/10, 95a/3, 100b/11,
101a/11
e.-ler 64a/9, 79b/10, 80a/10,
92b/6, 94b/10
e.-lere 65b/5, 92b/8,
e.-leri 68b/2, 92b/10
e.-leriken 74a/4, 93a/2
e.-yiken 92a/5, 97a/10

eylük(g): iyilik, güzellik
e. 56a/2, 62b/9, 66b/10,
70a/3, 70a/6, 82a/9,
83a/2, 86b/3, 87a/11,
87b/2, 89a/1, 97a/10,
98a/2, 105a/3
e.-i 58b/9, 89b/11
e.-ile 70a/10, 78b/6,
80a/9
e.-inden 69b/11, 71a/7,
81b/2, 82b/5, 85a/4,
104b/7

eyrek(g): çok, daha çok
e.-i 61a/6
e.-irek 77a/10
eyü: iyi, güzel, hoş
e. iş "faydalı iş, fay-
dalı amel" 54a/4, 58a/11
60b/1, 64a/4, 64a/10,
66a/7, 70a/9, 73a/8,
74a/2, 81b/9, 85b/2,
96a/2, 96b/11, 97a/6,
e. 75a/9, 76a/1, 78a/3,
85b/8, 100b/7, 104b/6
e.-dür 64b/6
Eyyüb: Eyüp peygamber
E.-a 103a/8

farīza: (A) yapılması ge-
rekli olan şey, farz
f. olın- "farz kılınmak"
75b/4
f. 76b/8
f.-dan 80a/2
f.-iken 79b/11
fāşık: (A) Allah'ın emrini
tanımayan, günahkar
f.-lar 57b/4
fāyidesüz: faydasız
f. 73a/1
fazl: (A) bağışlama ve yar-
damda bulunma
f.-ı 95b/5

ferište/fārište: (Fa) melek
f.-ler 63b/2, 93a/4, 104b/3
f.-lerden 63a/10
f.-leri 57a/6
f.-lerine 99a/8
f.-lerüñ 58a/8
fevt: (A) kaybolma, elden çıkma
f. oldu 67a/3
fitne: (A) fitne, karıştırma
f.-ye 93b/8

ğāfil: (A) habersiz, gafil
ğ. 59b/7, 94a/6
ğālib: (A) galip, yenen
g. ol- 74a/8, 100a/4
ğanīmet: (A) ganimet; sevap
ğ. 66a/6
ğ.-ler 92b/1
ğayb: (A) gizli, görünmeyen
g. üzere 71a/3
ğāzī: (A) gazi
g.-ler 68a/2
geç-: geçmek, aşmak
g.-di 64b/7, 65b/1, ...
79a/4, 79b/5
g.-e 76b/6
g.-erler 61b/4
g.-meñ 102a/1, 104a/5
geçmek: aşmak, geçmek, az-
mak
g. 81a/5
g.-ümüzi 66a/4
gel-: gelmek
g.-di 54a/10, 58a/6,
60b/3, 71b/7, 86b/1,
89b/6, 101b/8, 104a/1,
104b/11
g.-diler 86b/2, 91a/3
g.-e 57a/10, 83b/1
g.-eler 63a/11
g.-elerdi 86b/8
g.-meñ 83a/9
g.-sünler 94a/3
gelici: geri dönecek olan
g. 100a/11
gelmek: gelme
g.-inde 72b/8

geñez: kolay
g. 81a/7, 103b/11
geñezlik: kolaylık, suhulet
g.-de 64a/8
geñlü: arzulu, istekli
g. 57b/6
geñsüz: ister istemez, zorla
g. 57b/6
getür-: getirmek, işlemek
g.-di 59b/6
g.-diler 54a/3, 55a/10, 59b/8
60a/2, 62a/9, 63b/11, 65a/4
65a/6, 66a/8, 67b/1, 71b/10
74a/3, 78b/2, 81a/1, 83a/8
84b/11, 85a/7, 85b/2, 85b/9
86a/4, 87b/3, 88a/9, 92a/8
96b/11, 99a/10, 99a/11,
100b/2, 101a/11, 104b/6, 105a/
g.-dük 57b/7, 62b/6, 73a/6
g.-e 68b/6, 71b/6, 98b/6, 102b/
g.-eler 78b/5, 80a/11
g.-elerdi 82b/10
g.-esiz 71a/5, 100b/11
g.-evüz 83a/4, 83a/5
g.-sedi 61a/5
g.-üñ 55b/7, 59a/2, 71a/4,
73a/6, 84a/7, 99a/5, 104a/8
g.-ürler 74a/3
g.-ürsüz 61a/4
gey: çok
g. arınmış "tertemiz" 85b/4
g. durmcı "üstün" 81b/7, 98b/10
g. girçek "çok doğru" 87a/11
gez: defa, kere
bir g.-den 87b/5

gibi: gibi

g. 61a/8, 67b/11, 76a/9

86b/10, 87b/9, 88b/6

98a/6, 105a/11

g.-dür 54a/7

g. midür 68b/9

gice: gece

g. 61b/7

g.-nün 72b/8

gider-: yok etmek, izale et
mek

g.-dünüz 66b/11

g.-e 98b/5

giñ: geniş

g. rahmetlü "bereketi
bol" 56a/3

g. 93a/5, 98a/9

giñlik: genişlik

g. 93b/2

g.-i 64a/6

gir-: girmek

g.-e 59a/11

g.-eler 99b/9

g.-esiz 65a/7

g.-ün 101b/11

girçek: gerçek, doğru

g. dutıcı "doğrulayan"
57a/10, 84a/7

g.-den 101a/10

g.-irek 90b/2, 97a/2

g.-ler 59a/3, 69b/8,
71b/9, 87a/11

girü: yine, tekrar

g. 61b/1, 87b/5, 88b/7

git-: gitmek, uzaklaşmak

g.-tiler 73b/2

g.-tün 63a/1

gitmek: gitme

g.-inde 72b/8

givür-: sokmak, koymak

g.-e 77b/3, 105a/2

g.ecek (yir) 81a/9

g.-em 73b/5

g.-evüz 81a/9, 85b/2, 96b/11

g.-ürsen 73a/3

givürinil-: koyulmak, sokulmak

g.-e 72a/3

g.-eler 97a/8

gizle-: gizlemek, saklamak

g.-meyeler 72a/11, 83a/7

g.-rler 62b/1, 67a/1, 69b/5,
82b/4

g.-rsiz 55b/5

g.-yesiz 101a/3

gizlen-: gizlenmek, saklanmak

g.-mezler 95a/4

g.-ürler 95a/3

gögüs: göğüs, sine

g.-ler 62b/8, 67b/6

g.-leri 62b/2, 91a/4

g.-lerünüz 67b/4

gök: gök, gökyüzü

g.-de 98a/6

g.-den 101b/4

g.-ler 71a/9, 72b/7

g.-lerdedür 57b/6, 61b/1

63b/9, 64a/6, 97b/1,

98a/10, 98b/2, 98b/4,

104a/11

gökçeklenici: bėbürlenēn,

kasılan

g. 82b/3

gölge: gölge

g.-ye 85b/5

göñen-: faydalanmak

g.-dũñüz 79b/10

göñenmek(g): fayda, yarar

g. 88b/8

g.-dür 73b/8

g.-e 72a/4

göñül: gönül

g. bagla- "kesin karar

vermek" 72a/9

g.-i 68b/1

g.-lere 62b/8

g.-leri 68a/4, 69b/4,

86b/4

g.-lerine 66b/1

göñüllü: gönüllü, istekli

g. 68a/10

gör-: görmek, fark etmek

g.-dũñüz 65a/11

g.-esiz 65a/11, 75a/11,

78b/7

g.-medũñ mi 83b/5, 84b/3

g.-sen 86a/10

g.-ür 71a/3

g.-ürseñüz 78b/7

görici: gören, anlayan

g. 85b/5, 98b/9

g.-dür 65a/5, 68b/11

görk: güzellik

g.-i 73b/7

g.-ini 66a/7

görklü: güzel

g. 81a/9, 87b/1

g.-rek 97a/9

g.-regile 90a/10

g.-rekdür 86a/3

göster-: göstermek

g. ! 101b/6

g.-di 67b/7

g.-dük 87a/9

g.-e 58a/4, 80b/5, 90b/5, 99b/2

103b/9, 105a/3

g.-mez 58a/6

gösterinil-: gösterilmek

g.-di 60a/1

götür-: götürmek, alıp götürmek

g.-di 102b/2

g.-dük 101b/9

götürici: yüklenen, taşıyan

g.-ven 53b/7

göy(ü)n-: yanmak

g.-eler 76a/7

göyündür-: yakmak

g.-evüz 81a/6, 96a/7

g.-ürüz 85a/9

göz: göz

g. dut- "beklemek" 74a/8,

84a/4, 100a/1

güç: güç, kuvvet

g. eylenildi 101a/2

g.-i yiter "muktedir, gücü ye-

ten" 59b/1, 69a/8, 72b/7,

80a/3, 90a/9, 93a/9, 98b/7

101a/5

g.-ile 78b/3

g.-ũñüz 98a/4

gümān: (Fa) şüphe

g. eyle- "şüphe etmek"

67a/8

g. 90b/2, 102a/11

g.-a 102b/1

gümānlu: şüphe içinde olan

g.-lardan 54a/9

gümānsuz: tam olarak inanan

g. 102b/2

gün: gün

g. 60b/5, 67b/7, 69a/9

69b/2, 83a/5, 84a/10

g.-e 61b/8, 82b/8, 86a/2

99a/9, 103a/4

g.-i 56b/5, 68b/7, 71b/9,

72a/2, 73a/10, 90b/2, 95a/9

100a/6, 102a/1

g.-ine 53b/9

g.-ler 65a/3

g.-leri 65a/3

güzāf: (Fa) baş yere harcama

g.-dan ötürü 75b/1

haber: (A) haber

h. 54b/3, 89b/7

haberlü: herşeyden haberli
olan

h. 82a/7, 98a/3, 99a/5

h.-dür 67a/4

hacatsuz: (A) ihtiyacı olma-
yan

h. 59b/2

hac: (A) hac

h.-ı (ev h.) 59a/11

had: (A) sınır; emir, yasak

h.-den geç- "sınırı aşmak"

61b/4, 66a/4, 81a/5,

102a/1, 104a/5

h.-leridür 77b/2

h.-lerinden 77b/6

hak: (A) doğru, gerçek

h. 54b/4

h.-dan (ayruk) 67a/8,
80b/9

h.-dur 54a/9, 58a/5

h.-ı 55b/5, 60a/3, 86b/10
104a/6

h.-ıla 60b/11, 94b/9, 104/2

h.-iken 97a/2

hakında: hakkında

h. 55a/1, 76a/8, 97b/3

haklu: haklı, müstehak

h.-rağı 55a/9

haksuz: haksız, haksız yere

h. 61b/4, 71b/2, 75b/1,
76a/6, 102a/4

hâkim: (A) hükmeden, buyuran

h. eyle- "hakem kılmak"
86b/11

hâl: (A) durum, vaziyet, hal

h.-de 55b/4, 55a/10,

65a/11, 69b/6, 78b/10

79a/1, 102b/8

helâl: (A) helal, meşru

h. eyle- 78b/9, 96b/5,
102b/7

h. 58b/11, 74b/11, 78b/2

h.-i 96b/5

hakvet: (A) yalnız kalma

h.-de 86b/5

harâm: (A) dinen yasaklanmış
olan

h. eyle- "yasaklamak"
59a/1, 102b/6

h. ol- "haram kılınmak"
79a/6, 79b/6

h. 96b/5

h.-ı 96b/5

h.-ıla 81a/2

harc: (A) harcama, masraf

h. eyle- "harcamak, vermek"
62a/5

hâriş: (A) düşkün

h. ol- "arzulamak, istemek"
98a/5

Harûn: (A) Harun peygamber

H.-a 103a/8

hâş: (A) özel, bir kişiye ait

h. eyle- "tahsis etmek, ba-
ğışlamak" 56a/3

Hasan: (A) Hz. Muhammed'in to-
runu

H. 54a/11

hased: (A) kıskanma, kıskanç-
lık

h. eyle- 85a/3

hāṣeki: (Fa) yakın dost, sır-
daş

h. dut- "dost edinmek"
62a/10

ḥaṣım: (A) davacı (Bu keli-
me metnimizde akraba an-
lamındaki "hısım" yerine
yanlışlıkla kullanılmış.)

h.-lar خَصِيم 75b/6
75b/8

ḥaṣımlık: düşmanlık (bu ke-
lime de yanlış yazılmış-
tır.)

h. isleri 75b/10

ḥasret: (A) özleyiş, hasret
h. 68a/3

ḥavārī: (A) yardımcı, İsa
peygamberin on iki yar-
dımcısından her biri
h.-ler 53b/2

ḥayf (A) haksızlık, zulüm
h. 99a/3

ḥayır: bk. hayr

ḥayr: (A) iyilik, hayır
h. 60a/11, 78b/8, 95b/11
h.-a 104a/2
h.-dan 61b/11
h.-ı 101a/3
h.-lar 61b/10

hāzır: (A) bulunan, mevcut
hazır
h. ol- "hazır olmak, bu-
lunmak" 75b/10, 78a/10
98a/1
h. 87b/7

helāk: (A) helak olma

h. eyle- "yok etmek" 62a/8

h. ol- "yok olmak" 105a/6

hemīşe: (Fa) devamlı, ebedi

h. ol- "devamlı yapmak"
56a/8

h. 85b/4, 97a/2, 103b/11

hep: (Fa) hep, tamamıyla

h. 60a/4, 99b/11, 104b/5

her: (Fa) her, herbir

h. 58b/1, 68b/7, 69a/8,
72a/1, 72b/6, 73a/2
81b/2, 90a/8

h. bir "her bir" 76b/1,
77b/8, 81b/2, 81b/3,
83a/4,

h. kim "her kim, kim ki"

54a/10, 56a/11, 57b/3,

58a/2, 59a/4, 60a/1,

65b/3, 68b/6, 72a/2, ...

h. ne kim "her ne ki"

58b/10, 61b/11, 69a/9,
89a/5, 97b/8

h. nice kim "her ne zaman"
91a/11

hergiz (Fa) asla, kesinlikle

h. 58a/2, 58b/3, 61a/7,
62a/2, 63a/8, 65a/4,
70b/4, 85a/1, 90b/6,
100b/6, 104b/2

hıṣım: akraba, yakın, hısım

h.-lar 81b/4, 99a/1

hıṣımlık: akrabalık, yakınlık

h. 82a/9, 82a/10

ḥıyānet: (A) hainlik, ihanet

h. eyle- "hainlik etmek"
68b/6, 95a/1

h. eyleyici "hain"
94b/10
hiç: (Fa) hiç, hiçbir
h. 54b/4, 56b/11, 57b/11
58b/8, 65b/6, 66b/11,
68b/6, 71b/6, 73a/4,
86b/6, 91b/5, 95b/8,
101b/1, 102b/1
hikāyet: (A) durum, vaziyet
h. eyle- "anlatmak"
103a/10
hikmet: (A) hikmet, doğru
ve ibretli söz
h.-den 57a/10
h.-i 69a/4, 85a/6, 95b/9
hilāf: yalan; cayma
h. eyle- "sözünü tutma-
mak, caymak" 73a/10
hisāb: (A) hesap; hesap
verme
h. eyleyici "hesap so-
ran, hesaba çeken"
75b/6, 90a/11
hisāblu: hesaplı
h.-dur 74a/7
hōr: (Fa) hor, alçak, zelil
h. eyle- "alçaltmak, kü-
çük düşürmek" 63b/6
h. eyleyici "küçük düşü-
rücü" 70b/11, 77b/11,
82b/6, 101a/11
h.-lariken 63a/7
hōrlayıcı: küçük düşüren
h. 94/11
hōrlık: alçaklık, rezillik
h. 61a/10

hōş: (Fa) güzel, iyi, hoş
h. ol- "iyi davranmak"
75a/5
hōšnūd: (Fa) memnun ve razı
h. ol- "razı ve memnun olmak"
95a/5
hōšnūdlāş-: birbirini memnun et-
mek
h.-dunuz 80a/1
hōšnūdlık: memnunluk
h.-ıla 81a/3
h.-ın 96a/3
h.-ına 68b/9, 70a/11
hūlu: huylu
h. 68a/10
hurmā: (Fa) hurma
h. çekürdegi 85a/3, 88b/10
hüccet: (A) delil, tanık
h. 66b/2, 91b/4, 100b/5,
101b/9, 103b/2, 104b/11
h.-ler 58a/6, 60b/4, 71b/11
h.-lerle 71b/8
hüccetleş-: çekişmek, mücadele
etmek
h.-e 54a/10
hükm/hüküm: karar, yargı, hüküm
h. eyle- "karar vermek, hük-
metmek" 53b/10, 85b/7,
87a/2, 94b/9, 100a/5
h. 82a/5
h.-i 97b/2
Hüseyn: (A) Hz. Muhammed'in to-
runu
H. 54a/11

ilkı: hayvan, hayvan sürü-
sü

1.- 96b/5

ıımızğanmak: uyuklama, hafif
uyku

1. 67a/6

ıırak: uzak

1. eyle- "uzaklaştırmak"
84a/9, 84b/11

1. olın- "uzaklaştırıl-
mak, kurtarılmak"
72a/2

1. 66b/11, 82a/11, 86a/8
96a/10, 99a/10, 103b/8

ırmak: ırmak, nehir

1.-lar 64b/5, 73b/6, 77b/4
89b/3, 97a/1

ıısır-: ıısırmak

1.-dılar 62b/6

ıışmarla-: emanet etmek, teslim
etmek

1.-dı 71b/5, 97a/9

1.-duğ 98a/11

1.-r 76a/7

ıışmarlamak: vasiyet etme, vasi-
yet

1.-dan 77b/1

ıışmarlan-: verilmek, tevdi edil-
mek

1.-mış 91b/8, 92a/1

iblīs: (A) şeytan

i. 96b/2

ibrāhīm: (A) İbrahim pey-
gamber

i. 55a/1, 57b/8, 59a/10
85a/5, 97a/10

i.-e 55a/9, 103a/6

i.-i 97a/11

iç: iç, içeri

i.-inde 53b/11, 54a/2,
54a/10, 55a/4, 55a/5,
58a/9, 59a/10, 60b/9,
61b/10, 62a/6, 64b/6,
66a/4, 67a/10, 67b/2,
68a/4, 68b/1, 69a/5,
69b/4, 72a/5, 72b/7,
73b/11, 75a/8, 76a/6,
77a/11, 77b/5, 78b/8,
80a/1, 84a/2, 85b/4,
86b/11, 87a/1, 88b/11,
89b/6, 90b/2, ...

i.-indedür 67b/5, 86b/4,
102a/11,

i.-ine 99b/9

i.-iñüzdedür 59b/11

iç-: içmek

and i.-erler 86b/2

içün: için,

i. 59a/9, 61a/3, 63a/3,
64b/9, 81a/5, 86b/10,
88a/8, 91b/4, 98b/11,
100a/9, 100b/8, 101b/10
104a/10, 105a/3

idin-: edinmek

i.-di 97a/11

iki: iki (2)

i. 56a/6, 63a/4, 64a/1

65b/4, 67b/7, 69a/7, 76a/8

76a/10, 78a/1, 79b/4,

82a/4, 82a/6, 84b/5, 90b/4

92a/3, 97b/11

i.-den 74b/3, 76a/9, 76b/1,

77a/9, 78a/3

i.-nüñ 63a/5,

i.-nüñdür 105a/9

i.-ye 99a/2

i.-yi 78a/2

ikin ikin: ikişer ikişer

i. 75a/1

ikrār: (A) kabul, tasdik; itiraf

i. eyle- "kabul etmek" 57b/1

il: memleket, il, diyar

i.-lerde 73b/8

i.-lerinden 73b/3, 90b/9

i.-lerüñüzden 87a/4

ilerü: önce, evvel

i. 59b/2, 64b/7, 65a/10,

71b/3, 84a/8, 86b/1,

98a/11, 99a/8, 102b/4,

102b/5, 103a/2

i.-den 72a/7, 92b/2, 69a/5

i.-di 80b/6

ilk: birinci, ilk

i. 59a/7

i.-inde 55b/8

illā: (A) ancak, yalnız; lariç

i. 54b/4, 54b/8, 55a/2,

60a/3, 72a/4, 78a/5, 84a/6

90b/1, 96a/11, ...

ilm: (A) ilim, bilim

i. 102b/11

i.-ile 63a/1, 95a/3, 97b/2

i.-inde 61a/2

i.-iyle 95a/6

ilt-: alıp götürmek

i.-esiz 78b/4

īmān: (A) Allah'a inanma,
inanç

i.-getür- "inanmak, i-
man etmek" 54a/3, 55a/10
55b/7, 57b/7, 59b/6,
59b/8, 60a/2, 61a/5,
62a/9, 73a/6, 85a/7,
99a/5, 100b/2, ...

i.-a 69b/3, 73a/5

i.-ı 70a/8

i.-ıla 70b/7, 101a/8

i.-ından 58b/2

i.-larından 58a/4

i.-uñuzdan 59b/9

i.-uñuzı 80a/7

īmīn: (A) korkudan emin o-
lan, korkusuz

i. dut- "güvenmek" 56a/7

i. eyle- "güven veren"
91a/10

i. ol- "emniyet içinde
olmak" 59a/11, 94b/3

īmīnlik: emniyet, güven

i. 67a/6

i.-den 89b/7

in-: inmek

i.-en 101b/6

inan-: iman etmek, inanmak

i.-asız 57a/11

i.-duķ 53b/2

i.-mağuqlarından 102a/3

i.-mañ 55b/9

i.-mayavuz 71b/5

i.-mazlar 82b/7, 84a/6,
102a/6

i.-uñ 104a/2

i.-nr 103a/1

i.-urlar 84b/8

i.-ursız 62b/4, 86a/2

i.-uruz 101a/7

inanıcı: inanan, iman eden

i.-lar 103a/3

inanıl-: inanılmak

i.-maz 99b/8

incid(ı)-: eziyet etmek

i.-ün 78a/2

incidinil-/incitininil-: eziyet
edilmek

i.-diler 73b/3

incin-: eziyet görmek

i.-esi (nesene) 61a/8, 72a/7
94a/8

incil: (A) Hz. İsa'ya indirilen
kitap, incil

i. 55a/2

indür-: indirmek

i.-di 67a/5, 86a/9, 95b/8,
99a/6, 99a/7, 103b/5

i.-dük 84a/7, 94b/8, 105a/1

i.-dün 53b/4

i.-esen 63a/2, 101b/4

i.-medi 66b/2

indürinil-: indirilmek

i.-di 55b/7, 57b/8, 74a/4,
86a/5, 99b/6, 103a/1

i.-e 59a/2

i.-medi 55b/1

i.-mişler 63a/10

inkār: (A) inkar

i. olın- 62a/1

ip: ip

i.-ine 60a/4

- ir-: ermek, ulaşmak, yetişmek
i.-di 62a/7, 65b/11, 67a/4, 69a/9, 70a/5, 79a/1
i.-e 87b/8, 88b/10, 89a/2 93b/4
i.-eler 75a/10
i.-erse 62b/9
i.-mediler 69b/11
iri: şiddetli, ağır
i. hūlu "sert tabiatlı" 68a/10
iril-: erişilmek, ulaşılma
i.-mez (gölge) 85b/5
iriş-: ulaşmak, erişmek
i.-di 67b/7, 69a/9
i.-diler 62b/5
irkek: erkek
i. 73b/1
i.-den 97a/7
i.-/ñ/dür 76a/8, 105a/1
irte: sabah, sabah vakti
i. 63a/1
İsā: (A) İsa peygamber
İ.-53b/2, 104a/7
İ.-ya 57a/10, 99a/5, 102b/4, 103a/8
İ.-yı 58b/2, 102a/8
İshāk: (A) İshak peygamber
İ.-a 57b/9, 103a/7
is/issi: sahip, ehil
i.-dür 56a/4, 66b/10, 70a/11
i.-leri 75b/10, 89b/9
i.-leridür 62a/4
i.-lerine 72b/9, 85b/10
i?-lerini 84a/10
i.-ne 82a/9, 85b/6
i.-ni 62b/8, 67b/6
islām: (A) müslümanlık, islam
i.-dan 58a/2
i.-ile 60a/7
İsmā'īl: (A) İsmail peygamber
İ.-e 57b/9, 103a/7
iste-: istemek, dilemek
i.-meñ 82a/2
i.-rler 97b/3, 105a/4
i.-rsiz 57b/5, 59b/6
i.-ye 58a/2, 95a/11
i.-yesiz 79b/9
istemek: talep etme, isteyip elde etme
i.-de 94b/5
i.-içün 96a/3
isteş-/isdeş-: birbirinden istemek
buyruk i.-ü var-: bir işin halli için başvurmak 86a/6
iş: iş, hareket, davranış
i. 58a/11, 60b/1, 67a/10, 68b/1, 70a/9, 77b/8, 78b/5, 79a/5, 80b/1, 82b/9, 85b/10, 89a/2, 89b/4, 89b/7, 89b/9, 90a/2, 95a/10, 96a/7, 98b/5, 104b/1
i.-den 60b/1, 61a/4, 61b/9, 63b/7, 67a/9, 67b/1
i.-din-yana 82b/9
i.-i 61b/9, 64a/11, 84a/11
i.-ni 73a/11
i.-ler 54a/4, 61a/2, 78a/9, 85b/2, 96b/11
i.-lerden 92b/5, 97a/6
i.-leri 104b/6

- i.-lerin 73b/4
i.-lerüñ 72a/9
i.-ümüz 66a/4
işbu: işte, işte bu
i.- 54b/3, 55a/10, 62a/5
63a/11, 64b/9, 69a/7,
88a/7, 89a/1, 89a/3
i.-nda 67b/1
i.-nı 73a/1
işit-: dinlemek
i. ! 84a/1
i.-d(t)ük 73a/5, 83b/11
84a/3
i.-esiz 72a/6, 99b/7
i.-ti 71a/11
işidici: dinleyen, dinleyici
i. 85b/9, 98b/9, 101a/3
i.-dür 63a/3
işittürinil-: işittirilmek
i.-miş 84a/1
işle-: yapmak, etmek, işlemek
i.-diler 54a/3, 58a/1, 64a/11
67b/8, 81a/11, 81b/1,
85b/2, 96b/11, 104b/6
i.-mediler 72b/4
i.-meyelerdi 87a/4
i.-rler 78a/9, 95a/6, 100a/9
i.-rsiz 59b/4, 59b/7, 63a/1
67a/4, 68a/5, 69a/1, 98a/3
99a/4
i.-ye 81a/5, 95a/10, 95b/3,
96a/3, 97a/4, 97a/6
i.-yeler 77b/9, 78a/2, 78a/3
i.-yèlerdi 87a/5
i.-yesiz 61b/11
- işlen-: yapılmak, işlenmek
i.-miş 84a/11
işleyici: yapan, eden, işleyen
i.-lerün 64b/6, 73a/11
işlü: iş sahibi, işli
i. 54b/5, 76b/9, 78a/8,
80a/3, 81b/9, 85b/1,
92a/5, 94b/8, 95b/3,
98a/9, 102b/3, 103b/3
104a/4
i.-dür 63b/5
i.-lere 74a/2
i.-leri 64a/10
i.-lerile 73a/8
it(d)-: etmek, eylemek
i.-esiz 101a/3
iv-: acele etmek
i.-erler 61b/10, 70b/3
i.-üñ 64a/5
ivici: hızla giden, koşan, ace-
le eden
i. 67b/10, 77b/2
iy: ey (ünlem edatı)
i. 53b/3, 60a/2, 73a/2, 80b/11
88b/6, 92a/8, 104b/10, ...
‘izzet: (A) güç, kudret; şeref
‘i. 99b/6
‘i.-i 99b/5

Ka'b ibn-i Eşref: (?-624)
Müslümanlara düşmanlığı
ile tanınan Yahudi hiciv
şairi 86a/6
kâbîn: (Fa) güveyinin geline
verdiği ağırlık, mal
k. 97b/6
k.-den 75a/5
k.-lerin 75a/4, 79b/11
kabûl: (A) benimseme, kabul
k. eyle- 86b/10
k. olın- 58a/3, 58b/3
kaçan: ne zaman, ne vakit
k. 62b/6, 64a/11, 75b/10
80a/11, 83a/4, 85b/6,
86a/9, 89a/11, 89b/6,
90a/9, 92a/8, 93b/6,
94a/2, 94b/1, 99b/7,
100a/8
k. kim "ne zaman ki"
66b/5, 68b/1, 75a/10,
78a/9
kadar: (A) miktar, -e kadar
k.-ınca 97a/9
kâfir: (A) Allah'ın varlığı-
na inanmayan kimse
k. ol- 53b/8, 54a/1,
55b/3, 58a/4, 58b/1,
59b/3, 60b/8, 61b/2,
62a/2, 63b/6, 66a/9,
66b/1, 67b/11, 70b/9,
73b/8, 83a/6, 84b/10,
85a/9, 86a/7, 88a/10,
90a/4, 90b/7, 93b/9,
94a/5, 98b/1, 99a/8,
99b/1, 101a/8, 103b/8
104a/4

k.-ler 59b/10, 65a/2, 66a/5
93b/4, 100a/3
k.-lerdür 101a/10
k.-leri 65a/7, 90a/4, 94b/5
99b/4, 100b/3
k.-leriçün 64a/3, 82b/5,
94a/11, 101a/10, 102b/10
k.-leriken 58b/5, 78b/1
kâfirlik(ğ): küfür, inkar
k.-a 69b/2, 70b/4, 91a/11
k.-ı 53b/1, 57a/7, 58b/3
70b/7, 78a/9
k.-larından 102a/5
kâhel: (A) ağır davranan, üşenen
k.-lerken 100a/9
kâkı:- öfkelenmek, kızmak
k.-dı 92a/6
kâkımak(ğ): öfke, gazap, kin
k.-dan 62b/7
k.-ı 64a/9
k.-ıla 61b/1, 68b/9
kal:- kalmak, gitmemek
k.-dılar 62b/6
k.-u (girü k.) 87b/5
kalıcı: sürekli kalan
k.-lardur 60b/10, 62a/5
k.-larken 58a/9, 64b/6, 73b/11
77b/7, 85b/3, 97a/1, 103b/6
k.-yken 92a/6
kalın: katı, sert, şiddetli
k. 68a/10, 102a/2
kan: kan
k. bahā "diyet" 91b/7
kanda: nerede, hani
k. 61a/10, 88b/10
kanķı: hangi
k.-sı 76b/7

kaplan-: kaplanmak

ķ.-mışdur 102a/5

ķaplayıcı: kuşatan, ihata eden

ķ. 95a/6, 97b/2

ķ.-dur 63a/1

ķapu: kapı

ķ.-ya 101b/11

ķarar-: kararmak, simsiyah kesilmek

ķ.-a 60b/5

ķ.-dı 60b/6

ķaravař: ķöle, cariye

ķ. 75a/3, 80b/2

ķ.-laruñuzdan 80a/6

ķardař: kardeş (ķrř. karın-daş)

ķ. 77a/8

ķ.-lar 60a/7

ķarın: ķarın

ķ.-ları 76a/6

ķarınca: karınca

ķ. ağırı: "ķarınca ağır-lığı (kadar)" 83a/1

ķarındař: kardeş (ķrř. kar-daş)

ķ. 79a/8, 79b/4, 105a/6, 105a/9

ķ.-ından 105a/7

ķ.-lar 105a/10

ķ.-ları 74b/4, 79a/7

ķ.-larına 67b/11, 69b/5

ķ.-laruñuz 79a/10

ķ.-un 105a/8

ķarıřdur-/ķarıřtur-: karış-tırmak

ķ.-ursız 55b/5

ķařd: (A) azim, niyet

ķ. eyle- "yönelmek" 63a/3, 83b/3, 94a/7, 95b/6, 104a/2, 104a/9

ķ. eyleyici "nietet edip yö-nelen" 92a/5

ķ. 59a/1

ķat: yan, huzur, nezd

ķ.-ında 54a/7, 56a/1, 68a/11 69b/10, 74a/7, 92b/1

ķ.-ındadur 69a/8, 73b/7, 74a/1

ķ.-ından 59b/9, 63b/4, 73b/6 74a/1, 83a/3, 89b/5, 99b/5

ķ.-ındadur 89a/1, 89a/3

ķ.-umuzdan 87a/8

ķ.-umuzu 68a/2

ķ.-uñdadur 89a/2

ķ.-uñdan 88a/8, 89a/3

ķatı: şiddetli, sert, haşın

ķ. azab "şiddetli azap" 54a/2

ķ. bağıllık "şiddetli kıs-kançlık" 98a/2

ķ. iş "zor iş" 90a/2

ķ. sovuķ "şiddetli soğuk" 62a/6

ķ.-rak "daha şiddetli" 87a/7, 88b/6

ķ.-rakdur 90a/4

ķatlan-: katlanmak, sabretmek

ķ.-asız 63a/10, 80b/3

ķ.-uñ 74a/8

ķatlanıcı: sabreden

ķ.-ları 65a/9, 66a/2

ķatlanmak: sabretme, sibir

ķ.-da galib ol- "üstün sa-bır göstermek" 74a/8

ķavl: (A) söz, yemin, ahit

ķ. ahd:söz yemin 91a/3,
92a/1

ķ.-i 56a/11, 101b/10,
102a/2

ķ.-in 57a/9

ķ.-ine 56a/11

ķ.-ümi 57b/2

ķavm/ķavum: kavim, kabile

ķ. 66a/5, 91a/2

ķ.-den 91b/9

ķ.-e 58a/4, 58a/7, 65a/2

ķ.-i 80a/8, 88a/7, 94b/5

ķ.-inden 82a/5

ķ.-ine 85a/5, 91b/8,
92a/1

ķ.-ini 91a/10

ķ.-iyile 91b/5

ķ.-ün 62a/7, 89a/3

ķ.-ünden 63a/2

ķayġu: kayġı, keder, üzüntü

ķ.-dan 67a/5

ķ.-sı 67a/2

ķ.-y1 67a/2

ķ.-yıla 67a/2

ķayġulu: kayġılı, kederli

ķ. eyle- "üzmek" 62b/9,
67a/7, 70b/3

ķayur-: kayġılanmak, üzül-
mek

ķ.-alar 70a/2

ķ.-mañ 64b/11

ķ.-mayasız 67a/3

ķazan-: işlemek, yapmak

ķ.-a 95b/2

ķ.-d1 68b/8

ķ.-dılar 90b/4

ķendü: kendi

ķ. 59a/1, 64b/1, 81a/3,
95b/2, 102b/2, 104b/5

ķendüzi: kendi, kendisi

ķ.-leri 67a/7

ķ.-lerinde 86b/5, 87a/1

ķ.-lerinden 69a/2

ķ.-lerine 62a/7, 70b/9,
86b/8, 87a/7, 93a/3,

95a/2

ķ.-lerini 55b/2, 84b/4

95b/7

ķ.-lerüñüzden 69b/7

ķ.-lerüñüzi 54b/2, 87a/3

ķ.-n 58b/7

ķ.-ne 95a/11

ķ.-ñizi 90a/2

ķ.-müzleri

ķes-: kesmek

ķ.-e 63b/5

ķ.-eler 96b/4

ķeşke: (Fä) keşke, ne olurdu!

ķ. 87b/10

ķıġır-: baġırmak

ķ.-ur 73a/5

ķıġırıcı: baġıran

ķ. 73a/5

ķıl-: yapmak, etmek; yaratmak

ķ. ! 88a/8

ķ.-a 68a/3, 78a/1, 78b/8

ķ.-alar 94a/2

ķ.-alum 54b/2

ķ.-asız 100b/4

ķ.-d1 75a/7

ķ.-duk 81b/3, 91b/4

ķ.-madı 63b/2, 91a/8

ķ.-madılar 94a/3

ķ.-maya 70b/5, 100a/6
ķ.-mayalar 94a/2
ķ.-suñlar 94a/4
ķ.-urlar 78a/6
ķılıcı: kılıcı, yapan, eden
ķ. 58b/1, 63b/11, 78a/4,
79b/6, 80b/4, 81b/4,
86b/10, 93a/1, 94b/11,
95b/1, 98a/7, 101b/3
ķ.-van 53b/8
ķırañ: kenar, uç, kıyı
ķ.-ı 60a/8 (çukur ķ.)
ķıyāmet: (A) ahiret, kıyamet
ķ. günü 53b/9, 56b/5,
68b/7, 71a/8, 72a/2,
73a/9, 90b/2, 95a/9,
100a/6, 102b/4
ķıyı: kıyı; nezd; himaye
ķ.-larunuzdadur 79a/1
ķız: kız
ķ. ķarındaş 79a/7,
79a/8, 79a/10
ķ. 76a/3, 77a/4
ķ.-ı 76b/2, 76b/3
ķ.-ları 79a/8
ķ.-laruñuz 79a/6
ķızıl: kırmızı; altın (para)
ķ.-a 56a/7
ķızlık: kıtlık
ķ. -89a/6
kim: (Fa) ki, bağlama edatı
ķ. 61a/10, 61b/2, 62a/5
62b/1, 63a/1, 63b/11,
84b/11, 90a/4, 92a/8
93b/1, 93b/8, ...
kim: kim, soru zamiri
ķ.-dür 53b/1, 68b/4,
90b/2, 97a/2

ķ.-e 56a/2
ķ.-i 73a/2
kimse: ķişı, kimse, fert
ķ. 101b/1
ķ.-sinden 58b/6
ķ.-ye 55b/11, 66b/11
ķireç: (Fa) ķireç
ķ. ile 88b/11
ķişı: ķişı
ķ. 105a/5
ķ.-de 105a/5
ķitāb/p: (A) kitap
ķ. 54b/11, 55b/1, 55b/3,
55b/4, 55b/7, 56a/5,
59b/5, 61a/5, 61b/5,
71b/11, 72a/10, 74a/2,
84a/7, 97a/4, 101b/3,
102/3, 104a/5
ķ.-ā 62b/5, 99a/7
ķ.-da 93b/7
ķ.-dan 56b/7, 57a/9, 83b/6
84b/8
ķ.-ı 57a/1, 69a/4, 72a/6,
85a/5, 95b/9
ķ.-ıla 56b/7
ķ.-lar 71b/11
ķ.-larına 99a/9
ķo-/ķoy-: bırakmak, terk etmek
ķ.-a 70b/11
ķ.-alarıdı 76a/2
ķ.-asız 94a/9, 98a/6
ķ.-dı 75b/8, 76a/10, 76b/10
105a/9
ķ.-dılar 77a/1
ķ.-duñuz 77a/5
ķ.-rısı 68b/4

konıl-: meydana çıkarılmak
ortaya konulmak

k.-dı 59a/8

koñşı: komşu

k.-ya 82a/10, 82a/11

konuk: konuk, misafir

k.-a 73b/11

kopar-: diriltip kaldırmak
sökme

k.-a 104b/5

koparınıl-: kaldırılmak, di
riltilmek

k.-asız 68a/8

kork-: korkmak

k.-a 97b/10

k.-alarıdı 76a/3

k.-arlar 85b/5

k.-arsız 81b/11, 74b/10,
75a/1, 93b/8

k.-dı 80b/3

k.-mañ 70b/2

k.-sun 76a/2

k.-uñ 70a/8, 70b/2

korkıd-/korkıt-: korkutmak
k.-ur 70b/1

korku: korku

k. 66b/1, 70a/1

k.-dan 89b/7

k.-dın-yana 88b/6

k.-sı 88b/5

korkudıcı: Allah'ın emir-
lerini insanlara ile-
ten; korkutan; peygam-
ber

k.-lar 103b/11

köy: (Fa) belde, kasaba
k.-den 88a/7

kul: insan, kul

k. 104b/2

k.-lar 57a/2

k.-lara 71b/6

k.-laruñdan 96b/2

kulak: kulak

k. dut- "dinlemek" 84a/1

k.-ların (ılkılar k.) 96b/5

kullukçı: hizmetçi; bekçi

put k. "putları bekleyen"
84b/9

kumaş: (A) eşya, ağırlık

k.-larunuzdan 94a/6

Kur'ân: (A) Kur'an-ı Kerim

K. 64b/9, 89b/11, 97a/4

K.-a 99a/6

K.-ı 69a/4, 89b/4, 95b/9

kurbân: (A) kurban

k. 71b/6

kurtar-: kurtarmak

k.-dı 60a/8

kurtıl-: kurtulmak, emin olmak

k.-acak (yir) 72b/4

k.-asız 64a/2, 74a/9

kurtulıcı: kurtulacak

k.-lar 60b/2

kutlu: uğurlu, bereketli

k. 59a/9

kuvvetlü: güçlü, kuvvetli

k. 63b/4

küfr: (A) Allah'a inanmama

k. 101a/8

k.-inden 84a/5

lânet: (A) lânet

1. eyle- 85a/1, 92a/7

1. eyleş- 54b/2

1.-i 58a/8

1.-in 54b/3 (tañrı 1.)

lîkîn: (A) fakat, lakin

1. 73a/10, 79b/5, 102b/11,
103b/4

makām: (A) makam, durak

m.-ı 59a/10

māl: varlık, servet, mal

m. 71a/7, 78b/10

m.-lar 62a/3

m.-ların 74b/6, 75b/5

m.-larından 81b/9

m.-larını 74b/8, 76a/5,

82b/6, 102b/9

m.-larıyla 92b/7, 92b/8

m.-laruñuz 72a/5

m.-laruñuzı 75a/7, 81a/1

m.-laruñuzıla 74b/8, 79b/9

mālik: (A) sahip, malik

m. ol- 75a/2, 79b/7,

80a/5, 82b/1

maşlahatlı: ihtiyaç sahibi

m.-rağ "daha uygun, da-

ha doğru" 84a/4

Mekke: Mekke şehri

m. 93a/4

m.-de 59a/8

m.-den 88a/7

menfa'at: (A) fayda, menfaat

m.-ı 88b/8

Meryem: Hz. İsa'nın annesi

m. 102a/7, 102a/8, 104a/7

104a/8

meşel: (A) misal

m.-ı 54a/7, 62a/6

meyl: (A) eğilme, temayül

m. eyle- 99a/3

millet: (A) din, inanç

m.-ine (İbrahim m.)

59a/6

minnet: (A) iyilik, bağış

m. eyle- 69a/1, 92b/3

mirās: (A) miras

m. al- 78b/3,

m. alıcı 81b/3

m. alınıl- 77a/7

m.-ı 71a/9

m.-ın 76b/3 (m. ala)

miskīn: (A) fakir, yoksul

m.-ler 75b/11

m.-lere 82a/10

miskīnlik: miskinlik, yoksulluk

m. 61b/2

miyāncı: arabulucu, aracı

m. 82a/5

muhācir: (A) göç eden, Mekke'den

Medine'ye göçen (kimse)

m.-ler 102b/11

Muhammed: Hz. Muhammed

M. 65b/1, 104b/11

M.-e 99b/1

Mūsā: Musa peygamber

M.-ya 57b/10, 99a/5, 101b/9

103b/1

muşibet: (A) felaket, bela

m. 69a/6, 86b/1, 87b/6

muştıla-: müjdelemek

m. ! 99b/3

muştılayıcı: müjdeleyen

m.-lar 103b/1

muştılık: müjde

m. 63b/3

mūṭī : (A) itaat eden, boyun e-

ğen

m.-ler 81b/9

müddet: (A) zaman, süre

m.-e 88b/8

müfsid: (A) bozguncu

m.-leri 54b/6

mühlet: (A) geciktirme

m. vir- 70b/9

m. virinil- 65b/7

mühr: (Fa) mühür

m. ur- 102a/5

mülk: (A) sahip olunan, mülk

m. olınmış ademi: "köle"

91b/7, 92a/2

mü'min: (A) iman eden, inaman

m. 86b/11, 91b/10, 92a/2

92a/11, 97a/7

m.-i 91b/6, 91b/7, 92a/5

m.-ler 63a/5, 65a/1,

66b/10, 68b/5, 69a/1,

69a/10, 70a/3, 70b/3,

94b/4, 96a/6, 100a/7,

102b/11

m.-lerden 92b/5, 99b/5,

100a/5, 100b/3

m.-lerdür 61a/6

m.-lere 63a/8, 71a/1,

100b/9

m.-leri 63a/2, 90a/3

m.-leriledür 100b/8

m.-lerüñ 55a/11

m.-üñ 91b/5

münāfık: (A) iki yüzlü, münafık

m. ol- 69a/11

m.-lar 99b/4, 100a/7,

100b/5

m.-lara 69a/11, 88b/11,

99b/3

m.-larda 90b/3

m.-ları 86a/10, 99b/10

müsülmān: (A) müslüman

m. 55a/8

m.-iken 59a/6, 97a/11

m.-lar 80a/6

m.-lardan 62a/10

m.-ları 80a/5

m.-lariken 60a/4

m.-larsız 57a/8

m.-laruz 53b/3, 54b/11

müsülmānlık(ğ): müslümanlık

m.-a 55a/9

müşrik: (A) Allah'a ortak koşan

m. ol- 72a/7

m.-lerden 55a/8, 59a/7

müzd: (Fa) ödül, karşılık

m. 71a/5, 82a/3, 87a/8, 88a/3

92b/11, 96a/4, 100b/9,

103a/4

m.-i 64b/6, 93b/5

m.-ini 65b/8, 66a/6, 70a/4

m.-inüñ 66a/7

m.-ler 92b/1

m.-lerin 101b/2

m.-lerini 54a/4, 104b/7

m.-lerüñüz 72a/2

m.-ür 70a/6

nafaka: (A) yardım

n. vir- 58b/9

n. 64a/8, 81b/8, 82b/10

namāz: (Fa) namaz

n. kıl- 94a/4

n. 74a/8, 100a/9

n.-a 61b/6, 74a/8, 83a/9

n.-dan 93b/8

n.-ı 88b/3, 93b/11, 94b/1

94b/3, 103a/2

naşrānī: (A) hristiyan

n. 55a/7

ne: ne, hangi şey

n. dağı, n. dakı: ne de

58a/10, 62a/3, 70a/2,

78a/11, 82b/7, 83a/10,

91a/1, 97a/3, 99b/2,

100b/1, 103b/9, 104b/3

104b/10

n. eyü 64b/6, 70a/9, 85b/1

n. eyle- 100b/10

n.-kim 74a/1, 98a/10

n. yavuz: ne kötü 66b/3,

68b/10, 72b/2, 73b/9,

93a/7, 96a/7

n.-dür 88a/3, 89a/3,

90b/3

nefs: (A) kendi, nefis

n. dilegi: nefis arzusu

n. 68b/7, 72a/1,

n.-den 74b/2

n.-din-yana 75a/6

n.-e 65b/6

n.-ler 98a/2

n.-leri 67a/10

n.-lerine 64b/1

n.-leriyile 92b/7

n.-lerüñüz 69a/7, 72a/5

n.-lerüñüzi 81a/3

n.-ündedür 89a/6

nese: nesne, şey (krş. nesne)

n. 69a/8, 72b/7, 81b/6,

90a/8

n.-de 93a/3

n.-yi 81b/2, 97b/2

nesene: nesne, şey (krş. nesne)

n. 54b/9, 58b/10, 61a/8,

62a/4, 62b/11, 63b/7,

65b/4, 67a/9, 70b/4, 70b/7

72a/7, 73b/11, 78b/11

85b/11, 94a/8, 95b/8

n.-yi 78b/7

nesne: nesne, şey

n. 85b/8

n.-den 75a/5

n.-dür 82b/9

n.-yi 82a/8

n.-yile 75b/4

nevmīd: (Fa) ümitsiz

n.-ler 63b/6

nice/niçe: nasıl

n. 65b/10, 67b/8, 81a/10

n.-den 73b/2

n.-dendür 80a/7

n.-müz 54b/9

n.-ñüz 66b/7, 66b/8, 73b/1,

79a/2, 80a/3, 87b/5

n.-ñüze 79a/2

n.-ñüzi 81a/10

n.-si 56a/6, 61a/6, 61b/5,

74a/2, 81b/8, 85a/7

n.-sin 78b/4

n.-ye 101a/7

n.-yi 54b/9

n. kim: her ne zaman 57a/9

nikāh: (A) nikah

n. eyle- 80a/8, 97b/7

ni'met: (A) iyilik, lütuf,

nimet

n.-e 70a/2

n.-ile 70a/10

n.-ini 60a/5

n.-iyle 60a/7

nişān: (Fa) belirti, nişan

n.-lar 72b/9

n.-lardur 59a/10

nişānlan-: işaretlenmek

n.-mışlar 63b/2

nişe: niçin, neden

n. 55a/1, 55b/3, 59b/3,
71b/8, 88b/7

nite: nasıl

n. 58a/4, 59b/10, 64b/8,
79a/1, 83a/3, 84b/6,
94b/6

n.-dür 69a/7, 86a/11

nitekim: nasıl ki, nitekim

n. 84a/10, 90b/7, 103a/5

Nūh: Nuh peygamber

N.-a 103a/5

nuşret: üstünlük; yardım

n. bul- 62b/9

n. 66a/6

od: ateş

o. azabı: cehennem ateşi
71b/3, 101b/6

o. isleri: cehennemlik
62a/4

o. 76a/7, 101b/6

o.-a 73a/3, 77b/7, 81a/6
85a/10

o.-dan 60a/8, 64a/3,
72a/3, 100b/6

o.-dur 66b/3

oğlan: oğul, erkek çocuk

o. 105a/6 (er o.)

o.-ı 104a/11, 105a/8

o.-lardan 88a/6, 93a/8

o.-ları 62a/3

o.-larına 57b/10, 58b/10
103a/7

o.-laruñuz 76a/8, 76b/6,
79b/3

o.-laruñuzı 54b/1

o.-suz 105a/5

oğul: erkek çocuk, oğul

o. 76a/3, 77a/4

o.-ı 76b/2, 104a/7

o.-ını 102a/8 (Meryem o.)

oķı-: çağırmaq, davet etmek

o.-rıdı 67a/1

o.-rlar 60a/11

o.-yalum 54a/11

oķın-/okun-: okunmaq

o.-ur 97b/4

oķu-/oķı-: okumak

o.-n 59a/3

o.-rlar 61b/6

o.-rsız 57a/5

o.-ruz 54a/5

ol: o, teklik 3. kişi zamiri

o. 53b/6, 55b/6, 65a/11,
69a/9, 73b/9, 74b/1,
77a/11, 78a/1, 79b/5
82a/7, 84b/7, 86a/11,
97b/4, 99a/7, 102b/8, ...

anca 64a/1 (iki a.)

ancalar 64a/1

ancasına 69a/7

anda 90b/11, 91b/3

andan 53b/10, 54a/7, 54b/2

55a/2, 65a/10, 56b/6,

67a/2, 74b/3, 75b/6,

95a/11, 96a/11, ...

anı 54a/7, 56b/7, 58b/10,

59b/6, 60b/10, 62a/8,

63b/2, 65b/11, 75a/6,

77a/2, 89b/9, ...

anlar 54a/3, 56a/8, 56b/2

58b/1, 60b/8, 61b/2,

68b/11, 69b/2, ...

anlara 54a/1, 56b/4, 60b/3

63b/8, 75a/8, 80a/8,

84a/4, 85a/4, 86a/9, ...

anlarcılayın 55b/11, 65a/2

anlardan 56b/6, 58a/10,

63b/5, 66b/9, 70b/2,

73b/4, 75a/11, 79b/11,

82a/1, 84b/10, ...

anlardur 55a/9, 84b/11,

86b/3

anları 53b/8, 56b/5, 62b/4

67a/7, 67b/8, 68a/11,

77b/11, 78b/7, 81b/11,

82a/1, 84a/9, ...

anlarsız 62b/3

anlaruñ 62b/2, 64b/5,

66b/5, 67b/3, 69a/3,

82a/2, 82b/9, 83a/5, ...

- anlaruñıçun 68b/1, 93b/11
anlaruñıla 68b/1, 78b/4,
83a/7, 87b/7, 91b/4,
99b/9
anlaruñıladur 95a/4
anlaruñdur 55b/6, 58b/7,
60b/4, 70b/6, 72b/5,
73b/10, 74a/6, 76a/10,
77a/2, 85b/4, 99b/3
anuñ 75a/8, 76b/3, 77b/5
78b/4, 80a/1, 85a/4,
85b/4, 86a/9, 86b/11
88a/7, 89b/7, ...
anuñdur 76a/11, 77a/8,
77b/7, 80b/3, 104a/11
105a/6
anuñıçun 64a/2, 90b/6,
91a/11
anuñıla 71a/8, 72b/1,
74b/4, 79b/10, 80a/2,
81a/10, 85b/8, 87a/6,
95b/4, 97a/5, ...
aña 74a/3, 82b/1, 84a/7,
84b/1, 85a/1, 86a/7,
88a/3, 92a/7, 93b/4,
95a/6, 96a/4, ...
ol-: olmak
o. ! 53b/3, 54a/8, 104a/7
o.-a 75a/3, 76a/11,
76b/2, 76b/4, 77a/4,
77b/6, 81a/2, 82b/8,
83a/2, 90a/6, 90a/7,
91b/9, 94a/8, 95a/9,
99a/1, 100a/3, 102b/5,
104a/11, 104b/2
o.-adı 84a/4, 87a/6,
89b/5
o.-aduñ 68a/10
o.-aduñuz 67b/2
o.-a-kim 55b/9, 78b/7,
90a/3, 93a/10
o.-alar 63a/4, 75a/5, 75b/2
76a/9, 86a/7, 105a/10
o.-alarıdı 68a/2
o.-asan 93b/10
o.-asız 59a/3, 62b/3, 69b/7
71b/6, 83a/11, 86a/1,
90b/7, 94a/9, 94b/3, 98b/1
104a/3
o.-ayıdı 61a/5
o.-dı 54a/8, 55a/7, 59a/8,
64b/8, 67a/3, 74b/9, 78a/7
84a/10, 90a/8, 93a/1, 93b/5
96a/5, 96b/7, 102a/10, ...
o.-dılar 53b/8, 54a/1, 59b/1
60b/3, 61b/2, 61b/4, 62a/2
63b/6, 66a/9, 67b/11,
90b/7, 93b/3, ...
o.-dıyıldı 58b/11
o.-duğunca 56a/8
o.-duğ 83b/11, 93a/4
o.-duñuz 53b/11. 57a/4, 60a/7
61a/2, 66b/5, 66b/6, 93a/3
o.-duñuzdı 60a/6, 65a/10
o.-duñuzısa 88b/11, 98a/5
o.-duñuz mı 60b/6
o.-mış 94b/4
o.-mışıken 91a/3
o.-mışmıssa 67a/11
o.-mışmıssam 87b/10
o.-ma 54a/9, 94b/10
o.-madı 55a/6, 55a/8,
56b/11, 59a/7, 65b/5,
66a/2, 68b/5, 70b/11

71a/2, 87b/9, 91b/5,
99b/1, 103b/9
o.-madılar 65b/11, 66a/1
o.-maduk m1 100a/4
o.-madum 87b/7
o.-maduñ 95b/10
o.-mañ 60a/5, 60b/2,
64b/10, 67b/10, 94b/5
o.-maya 73b/3, 77a/7,
103b/2, 105a/8
o.-mayalar 86b/11, 91b/1
o.-mayasız 79b/2
o.-maz 78b/2, 95a/5
o.-mazısa 76b/10
o.-mazlar 89a/4
o.-sa 105a/6
o.-suñ 60a/10
o.-sunlar 94a/2
o.-uñ 54b/11, 55b/8,
57a/2, 57a/3, 57b/2,
74a/8, 98b/10
o.-urlar 61b/4
o.-urlariken 69b/11,
70a/2
o.-ursañuz 65a/1, 95b/5
o.-ursız 55b/3, 59b/3,
60b/8
o.-uruz
olın-/olun-: olunmak, edilmek
o.-a 72a/2, 77a/11, 83a/7
84b/1
o.-alar 80a/11
o.-dı 79a/6, 79b/6, 98a/1
102b/7
o.-maya 58a/3, 58b/3
o.-mayalar 68b/8, 84b/5,
97a/8

o.-mayasız 62a/1, 88b/9
o.-mış 64a/1, 75b/9,
91b/8, 91b/10, 92a/2
96b/3
o.-mışlar 100a/11, 102b/11
104b/3
olmak: gerekleşme, vukubulma
o. 96b/7
o.-ı 99b/1
orta: orta yol, aşırılıktan u-
zak
o.-sında 79b/5
ortak: ortak
o. eyle- 54b/8, 66b/2,
82a/8,
o. olın- 84b/1
o. 96a/10
o.-lardur 77a/10
oruç: (Fa) oruç
o.-dur 92a/3
otur-: oturup beklemek, yer-
leşmek
o.-dılar 69b/6
o.-mañ 99b/8
o.-urken 72b/10
oturmak: oturup bekleme
o.-iken 94b/2
oy: oy, rey
o. vir- 70a/4 73a/10

öde-: ödemek, vermek

ö.-meye 56a/7

ö.-yesiz 85b/6, 94b/1

ödemek: ödeme, verme

ö. 56a/11

ögey: üvey

ö. kız 79a/11

ögin-: övünmek

ö.-eler 72b/3

öğret-/öğred-: öğretmek

bildirmek

ö.-ti 95b/9

ö.-ür 69a/4

ögül-: övülmek, hamda layık

olmak

ö.-miş 98b/3

ögüt: öğüt

ö. virin- 87a/6

ö.-dür 64b/10

ögütte: öğüt vermek

ö. 86b/5

ö.-n 81b/11

ö.-r 85b/8

ökçe: topuk, ökçe

ö.-lerüñüz 65b/3, 66a/9

ö.-si 65b/4

öl-: ölmek

ö.-e 65b/6

ö.-esiz 68a/6

ö.-diler 58b/5

ö.-meñ 60a/3

ö.-meyeleridi 68a/2

ö.-üñ 62b/7

ö.-ürise 65b/2

ö.-ürler 78a/11

öldür-: öldürmek

ö.-mediler 102b/11

ö.-ür 68a/4

ölmek: ölme

ö.-den 102b/4

ölü: ölü

ö.-ler 69b/9

ölüm: ölüm

ö. 77b/11, 78a/10,

88b/10, 93b/4

ö.-i 65a/10, 69b/7, 72a/11

önürtmek: acele etme, tez dav-
ranma

ö.-den 75b/2

örüdur-: ayakta durmak

ö.-urken 72b/10

ötürü/ötrü: dolayı, yüzünden

ö. 60b/7, 66b/1, 67a/2,

68a/9, 72b/2, 81b/7,

81b/10, 84a/5, 86b/1,

90b/4, 101b/7, ...

pādiṣāhlik(ġ): güç, kudret

p. 85a/2

p.-dan 85a/2

p.-ı 72b/6

pes: (Fa) onun için; fakat;

artık; işte; o halde

p. 53b/4, 54a/8, 55a/4,

57b/3, 59a/2, 59a/4,

63b/1, 65b/11, 70a/8,

72b/2, 75b/4, 78b/6,

84a/9, 87b/6, ...

peygamber: (Fa) peygamber

p. 55a/5, 55b/6

p.-e 68b/6

p.-ini 83a/4

p.-ler 57a/8, 65b/6, 103a/6

p.-lerden 87a/11

p.-lere 57b/11

p.-leri 57a/6, 61b/3, 71b/2

102a/4

p.-lerine 67a/11

put: put

p. kullukçısı "hizmetçi"

84b/9

p.-a 84b/9

rahmet: (A) acıma, esirgeme
r. kılıcı "rahmet sahibi"
58b/1, 68a/7, 79b/6,
80b/4, 86b/10, 93a/1,
93b/6, 94b/11, 95b/1
101b/3, ...
r.-i 60b/9, 95b/6, 105a/3
r.-ini 56a/3
rahmetlü: rahmet sahibi
gin r.-dür 56a/3
re^cy: rey, oy
r. ehli 89b/9
resîdelik: ergenlik, rüş
r. 75a/11

rızk: (A) nimet, rızık
r.-ından 98a/9
ribâ: (A) faiz
r.-y1 64a/1, 102b/8
rişvet: (A) rüşvet
r.-ile 102b/9
riyâ: gösteriş, riya
r.-sı için 82b/7
rûzî: (Fa) rızık, nimet
r. vir- 75a/8, 75b/11,
82b/11
r. virin- 69a/10
rûsvây: (A) rezil, hor
r. eyle- 73a/3, 73a/9

sā'at: (A) vakit, saat

s.-de 66a/11

s.-lerinde 61b/7

sābit: (A) ispat edilmiş

s. eylemekdin-yaña 87a/7

şabr: (A) sabır

s. eyle- 62b/10, 72a/8,
80b/11

şadaka: (A) bağış, sadaka

s. eyle- 91b/8

s.-ya 96a/1

şag: sağ taraf

s. el 75a/3, 79b/7

şakın-: korunmak, sakınmak

s.-a 56b/1

s.-asız 62b/10, 63a/11,
71a/5, 72a/8, 81a/7,
98a/7

s.-dı 88b/9

s.-dılar 70a/6, 73b/10

s.-masun 71a/6

s.-sun 75b/3

s.-un 60a/2, 63a/7, 64a/1
74a/9, 74b/4, 98b/1

şakınıcı: kötülükten korunan

sakınan

s.-ları 56b/1. 62a/1

s.-larıçun 64a/7

s.-larıken 79b/9

s.-larıñ 64b/10

şakınmak(ğ): sakınma, gü-

nahtan korunma

s.-ın 94a/4

s.-un 60a/3

s.-uñuzı 87b/4

şakla-: saklamak, muhafaza

etmek

s. ! 73a/2

s.-dı 81b/10

şaklan-: korunmak

s.-mışları 80a/4

s.-mışlarıken 80a/9

şaklayıcı: gözetleyen, bek-
leyen

s. 74b/6, 89a/10, 90a/9

s.-lardur 81b/10

şālīh: (A) iyi amel ve hareket-
te bulunan

s.-lerden 87b/1

s.-lerdendür 61b/11

şan-: sanmak, zannetmek

s.-asız 56b/7

s.-dı 53b/5

s.-dılar 53b/5

s.-duñuz mı 65a/7

s.-duğı 86b/10

s.-ma 69b/8, 72b/4

s.-masuñ 70b/8, 72b/2

s.-urlar 86a/4

şanııcı: sanan, zanneden

s.-larıñ 53b/6

şanmak(ğ): zan, sanma

s.-ı 62b/11, 88b/1

şat-: satmak

s. al- 56b/2, 58b/7, 70b/6,
72b/1, 72b/2, 74a/5, 83b/7

s.-arlar 88a/1

şayıl-: kabul edilmek, sayılmak

s.-mışlar 93a/4, 97b/7

şayru: hasta

s.-lar 83b/1, 94a/9

sebeb: (A) sebep, neden

s.-inden 68a/9

s.-iyle 67b/8

secde: (A) secde

s. eyle- 94a/2

sefer: (A) yolculuk, sefer

s. 83b/1

sekiz: sekiz

s.-de bir 77a/7

selām: (A) selam

s. virmek 90a/9

selāmlan-: selam verilmek

s. ! 90a/9

s.-asız 90a/9

sen: teklik ikinci kişi za-
miri

s. 72b/4, 73a/2, 73a/10

saña 53b/9, 54a/10, 56a/6

56a/7, 86b/2, 89a/6,

94b/9, 95b/9, 101b/3

103a/5, 103a/10, 103a/10

103a/11, 103b/4

s.-den 71b/10, 86a/5,

97b/5, 103a/2, 105a/4

s.-i 53b/7, 70b/3, 71b/9

73b/7, 83b/5, 86b/11,

89a/7, 89a/10, 95b/7

s.-ün 63b/7, 73a/1, 86a/5

89a/2, 103a/1

s.-ünile 54a/10, 94a/1,

94a/4

sev-: sevmek

s.-di 55a/11, 94a/5

s.-diler 62a/11, 90b/7

s.-e 83a/6

s.-er 56a/1, 64a/10,

66a/1, 66a/7, 68b/2

s.-erler 72b/3

s.-ersiz 58b/9, 62b/4

s.-mez 54a/5, 65a/5,

82b/2, 95a/2, 101a/1

s.-mezler 62b/4

sevin-: sevinmek

s.-ürler 62b/10, 72b/3

sevinici: sevinen

s.-lerken 69b/10

şıfat: (A) sıfat

s.-ın 55b/6 (peygamber s.)

şığın-: sığınmak

s.-dılar 100b/7, 105a/2

s.-urısa 60a/1

şına-: denemek, sinamak

s.-ñ 75a/9

s.-ya 66b/9, 67b/4

şınan-: sinanmak, denemek

s.-asız 72a/5

şınan: yenilgi, mağlubiyet

s. 89a/6

şınmak: yenilgi, mağlubiyet

ş. 62b/9, 67a/2

şınur: (Yu) sınır, hudut

s.-larda 74a/9

silāh: (A) silah

s. dutan 94a/5

s.-ların 94a/4

s.-larını 94a/1

s.-laruñuzı 94a/10

s.-laruñuzdan 94a/6

siñici: hazmedilmesi kolay olan

s.-yiken 75a/6

siz: çokluk ikinci kişi zamiri

s. 55a/6, 55b/4, 55b/6,

57a/7, 59b/6, 60a/2, 62b/3

63a/7, 64a/4, 64b/11,

65a/11, 71a/1, 83a/9,

95a/7, 99b/10

s.-de 94a/8

s.-den 60a/11, 62a/10, 64b/7

65a/5, 65a/9, 66b/10, 67a/6

67b/7, 72a/6, 77b/10, 78a/2

79a/2, 80a/4, 80b/6, ...

- s.-e 57a/5, 57a/9,
57a/10, 61a/9, 75a/5,
79b/8, 80b/4, 87b/8,
98b/1, 100a/1, ...
- s.-i 55b/1, 59b/9,
60a/8, 62b/4, 66a/9,
66b/4, 67a/1, 68b/4,
71a/3, 74b/2, ...
- s.-lerden 80b/3, 98a/11
- s.-üñ 55a/5, 68b/3,
77a/4, 79b/3, 87b/9,
88a/3, 90b/3, 91a/7,
91b/1, 92a/10, 100a/1
- s.-üñdür 71a/5, 76b/9,
77a/1
- s.-üñiçün 70a/8, 91b/4,
104a/2, 104a/10
- s.-üñile 56a/1, 57b/3,
61a/8, 91a/4, 91a/7,
100a/2
- s.-üñiledür 57a/11,
84a/8
- şoñ: son, ard, arka
- ş.-ı 64b/9
- ş.-ında 55b/9
- ş.-uñuzda 67a/1
- şoñra: sonra, ileri, artık
- s. 54a/10, 55a/2, 57a/7
58a/11, 58b/2, 59a/5,
59b/9, 60b/3, 60b/7,
66b/6, 67a/5, 68b/4,
70a/5, 76b/5, ...
- ş.-gı gün "ahiret günü"
- 61b/8, 82b/8, 86a/2,
99a/9, 103a/3
- şor-: sormak
- ş.-ar 101b/3
- şovuk: soğuk
- ş. yıl 62a/6
- sögmek: ağır ve dokunaklı söz
- söz söyleme
- s. 61a/8
- söyle-: demek, söylemek
- s.-di 59a/6, 103a/11
- s.-meye 54b/4
- söylemek: söyleme, hitabetme
- s. 103b/1
- söz: siz
- s. 54b/7, 70a/8, 75a/9,
76a/1, 76a/4, 86b/6,
99b/9
- s.-den 95a/5, 101a/2
- s.-din-yaña 90b/3, 97a/3
- s.-i 66a/2, 76a/4, 83a/8,
89a/4, 104a/7
- s.-in 71a/11
- s.-inden 96a/1
- şu: su
- s. dök-: "işemek" 83b/2
- s. 83b/3
- şulh: (A) barış
- s. 96a/2
- süd(t): süt
- s. 79a/10
- Süleymān: (A) Süleyman peygamber
- S.-a 103a/9
- sür-: sürmek, kovmak
- s.-di 96b/2
- s.-üñ 83b/4

sürici: sürüp götüren

s. 89b/4, 95a/10, 102b/8

104a/6, 104b/1

s.-dür 70a/9

süst: (Fa) gevşek, zayıf

s. ol- "yılmak" 65b/11

şād: (Fa) sevinçli

ş. ol- 69b/11, 70a/2

şāhid: tanık, şahit

ş.-ler 65a/5

şefā^cat: (A) aracılık,, şe-
fat

ş. eyle- 90a/5, 90a/7

ş. 90a/6, 90a/7

şehīd: (A) şehit

ş.-lerden 87b/1

şenbe: (Fa) cumartesi

ş. günü 84a/10, 102a/1

şerī^cat: (A) dini emir ve
yasaklar

ş.-de 75b/4

ş.-ıla 57a/1

şeytān: (A) şeytan

ş. 67b/8, 82b/8, 86a/6,

88a/11, 88b/1, 90b/9

ş.-a 84b/9, 90a/1, 96b/1

ş.-dur 70b/1

ş.-ı 96b/6

ş.-un 88b/1

şindi: şu anda, şimdi

ş. 78a/11

şol: şu, o, bu (işaret zam.)

ş. 54a/5, 55b/4, 56a/8,

60b/10, 61b/2, 61b/4,

65a/3, 68b/4, 70b/1,

71b/3, 72a/8, 75a/3,

77b/2, 77b/5, 80b/2,

81a/6, 86a/2, 87b/2,

101a/9, 103b/11

şu: şu (işaret zamiri)

ş.-nı 81a/5, 95a/5, 96a/3

ş.-ndan 57b/4, 58a/11,

59a/4, 77a/10, 79b/8,

84b/1, 96a/9, 101b/5,

101b/8

ş.-nlar 56b/3, 58a/7, 58b/3

59a/5, 62b/3, 64b/4, 74a/6

78a/7, 84b/10, 84b/11, ...

ş.-nlardur 57b/4, 60b/1

ş.-nlarsız 55a/3, 95a/7

ş.-nlaruñ 100a/11

ş.-nuñ 98b/6

şundayık: böylece

ş. 92b/2

şükr: (A) şükür, hamd

ş. eyle- 63a/7, 100b/11

ş. eyleyici 65b/5, 100b/11

tā: (Fa) için; -e kadar;

ta ki

t. 57b/7, 58b/9, 63b/5,
65a/4, 65a/6, 66b/9,
67b/4, 68a/3, 69a/10,
70b/10, 71a/1, 71b/6,
75a/9, 77b/11, 78a/9,
78b/4, 80b/5, 83a/10,
85a/11, 86b/11, 90b/9,
94b/9, 99b/9, 103b/2

ta^cām: (A) yiyecek, içecek

ṭ. 58b/11

tā^cat: (A) ibadet

ṭ.-dan çıkıcı 61a/7

ṭ.-dur 89a/11

tad-: tatmak (krş. dad-)

ṭ.-alar 35a/11

ṭ.-un 60b/7

tag: dağ

ṭ.-ı 101b/10

taḫşirlik: kusur, ihmal

t. eyle- 62a/11

tamām: (A) tam, tamam

ṭ. 53b/7, 54a/4, 62a/6,
68b/7, 72a/1, 87b/9,
104b/6

tamu: cehennem

ṭ. 76a/7, 85a/8, 96a/8
99b/11, 103b/10

ṭ.-da 96a/7

ṭ.-dur 68b/10, 73b/9,
92a/6, 93a/6, 96b/10

tañrı: Tanrı, Allah

t. 53b/1, 53b/5, 53b/6
54b/4, 56a/10, 60b/9
62b/7, 65b/6, 68a/8
70b/11, 72b/10, ...

t.-dan 54b/10, 57a/3, 60a/2
64a/2, 77b/1, 86b/8, 87b/8
92a/4, 94b/11, 95a/4, ...

t.-dandur 76b/8, 87b/2,
89a/5

t.-nuñ 53b/2, 55b/11, 61b/3
81b/1, 100b/4

t.-nuñdur 59a/11, 61a/1,
63b/9, 67a/10, 71a/9;
72b/6, 97b/1, 98a/9, 98b/2
99b/6, 104a/3

t.-yı 57a/3, 64b/1, 86b/9,
94b/1, 95a/11, 100a/8,
100a/10, 101b/6

t,-yıla 95a/8

t.-ya 53b/3, 54b/8, 57b/7,
66b/2, 67a/8, 77b/6,
89b/3, 96a/10, 99a/6,
100b/7, 101a/5, ...

tanuk: tanık, şahit

ṭ. dut- 75b/5

ṭ. ol- 53b/3, 54b/10, 57b/2

ṭ. 81b/6, 83a/5, 89a/8,
102b/5, 103b/6

ṭ.-dur 59b/4

ṭ.-lar 65a/5

ṭ.-lardanvan 57b/3

ṭ.-larıken 59b/6, 98b/10

ṭ.-larıyla 53b/5

tanuklık(ğ): tanıklık, şahitlik

ṭ. 55b/4, 58a/5, 77b/10
103b/5

ṭ.-dan 99a/4

ṭ.-ı 99a/3

ṭap: kafi, yeter (krş. dap)

ṭap ol- 87b/2, 89a/8

ṭ. 85a/8

ṭ.-dur 98b/4, 104b/1

tap-: tapmak, ibadet etmek

t.-mayavuz 54b/8

t.-mazlar 96a/11, 96b/1

tapmak(ğ): kulluk etme

t.-ından 104b/4

tar: dar, daralmış

t. ol- "daralmak" 91a/3

tartış-: tartışmak, münaka-

şa etmek (krş. dartış-)

t.-a 96a/5

t.-asız 85b/11

t.-dılar 102a/11

tayındur-: kaydirmek, alda-

tıp çıkarmak

t.-dı 67b/8

tekebbür: (A) kibirlenme

t. eyleyici 82b/3

ten: (Fa) ten, vücut, beden

t. urub yüri-: ağır davranmak, miskinlik yapmak 66a/1

tevbe: (A) tövbe, günahdan

vazgeçme için söz verme

t. eyle- 58a/11, 78a/3, 92a/4, 100b/7

t. kıl- 78a/6,

t. vir- 78a/7, 80b/6, 63b/7, 80b/8

t. virici 86b/10

t.-si 58b/3

tevekkül: (A) Allah'a teslim olmak

t. eyle- 63a/5, 68b/2, 68b/5, 89b/3

tevfik: (A) başarıya ulaştır-
tirmek

t. vir- 56a/2

tevrît: (A) Tevrat

t. 55a/2, 59a/2

t.-i 59a/3

tîz: (Fa) tez, hemen, derhal

t. hisablu 74a/7

t. vir- 88a/3

toğru(1):doğru, hak (krş. doğru)

t. 55b/10, 55b/11, 58a/4

59a/9, 60a/2, 60a/10,

61b/6, 64b/10, 75a/11,

76a/4, 80b/5, 84b/10,

87a/9, 90b/5, 93a/9,

96a/6, 99b/2, 103b/9

105a/3, 105a/4

tolu: dolu, dolmuş

t.-sı 58b/6, (yir t.)

toprak: toprak

t.-a 83b/3

t.-dan 54a/8

tur-: ayağa kalkmak, kıyam etmek

t.-alar 100a/9

t.-suñ 93b/11

t.-ursan 93b/11

t.-urun 88b/3, 94b/3

turak(ğ): durak, yurt

t.-ı 68b/10, 73b/9, 93a/6
96b/9

turmak: durma, ayağa kalkma

t.-iken 94b/2

tut-: tutmak (krş. dut-)

t.-am 96b/2

uçmak(ğ): cennet

u. 64a/6

u.-a 65a/8, 72a/3, 81a/9
97a/8

u.-ı 92b/9

u.-lar 73b/10

u.-lara 73b/5, 77b/4,
85b/3, 97a/1

u.-lardur 64b/5

uğurla-: hırsızlık yapmak

u.-yın "gizlice" 80a/11

uğurlamak: hırsızlık yapma

u. 95b/4

ulaş-: ulaşmak, erişmek

u.-urlar 91a/2

ulaşıcı: ulaşan, erişen

u.-lar 92a/3

ulu: büyük, ulu

u. 56a/4, 60b/4, 70a/11,
70b/6, 71a/5, 74b/9,
77b/5, 80b/10, 82a/3,
83a/3, 84b/3, 85a/6,
87a/8, 87b/11, 88a/3,
92a/8, 92b/11, 95b/11,
96a/4, 100b/10, 102a/7
103a/4

u.-larından 81a/7

u.-rakdur 62b/2

um-: ummak, beklemek

u.-arsız 94b/7

u.-mazlar 94b/7

ur-: vurmak, hazla çarpmak

u.-dı 102a/5

u.-ub 66a/1

urmak: vurma, vuruş

u. 65a/2, 70a/5 (zahm ur-)

u. için 84a/2

urul-: vurulmak; yazılmak

u.-dı 61a/10, 61b/1

uy-: uymak, peşinden gitmek

u.-a 96a/6

u.-aduñuz 89b/11

u.-arlar 80b/9

u.-avuz 69b/2

u.-dı 55b/10, 68b/9, 97a/10

u.-dılar 53b/9, 55a/10,
70a/11

u.-duğ 53b/4

u.-mañ 99a/2

u.-uñ 59a/6

uymak: uyma, kabul etme

u. 99a/6 (gümāna u.)

uzan-: uzun olmak, uzamak

u.-madılar 64b/3

üç: üç (3)

ü. bin 63a/9

ü.-de bir 76b/4

ü.-de iki 105a/9

ü.-den bir 77a/11

ü.-dür 104a/9

ü.-in ü.-in 75a/1

üleşmek(g): bölüşme, paylaş-
ma

ü.-e 75b/10

ülü: pay, hisse, nasip

ü. 56a/3, 70b/5, 75b/5,

75b/8, 75b/9, 81a/11,

81b/1, 83b/6, 84b/8,

85a/2, 90a/6, 90a/8,

96b/3, 100a/3

ü.-si 76a/8, 105a/11

ü.-sini 81b/5

ümme: (A) ümme, topluluk

ü.-den 83a/4

ü.-lerinin 57a/8

üst: üst, üzeri

ü.-ine 101b/10

üstün: üst taraf; yukarı

ü. ellü eyle-: "musallat
etmek" 91a/5

üyür-: seçmek, tercih etmek

ü.-ür 71a/3

üzere: üzerine, üzerinde

ü. 54b/3, 55b/8, 56b/10

57b/1, 59a/4, 59a/11,

60a/8, 61a/10, 61b/1,

63a/5, 64b/3, 65b/3,

65b/4, 66a/5, 66a/9,

66b/10, 67b/3, 69a/8,

70a/1, 71a/3, 72b/7,

81b/7, 82a/2, 83a/5,

92b/2, 98b/6, 100a/7,

101b/4, 102a/5,...

ü.-dür 80b/1, 80b/2

ü.-siz 71a/1

ü.-inde 83b/1

ü.-ine 53b/9, 59a/1, 98b/11

ü.-inedür 58a/8

ü.-üme 87b/1

ü.-ümüze 56a/9, 57b/8,
88b/7,

ü.-üne 54a/5, 60b/10, 95b/6

ü.-üñüze 59b/1, 60a/5, 62b/6

67a/5, 74b/5, 79b/8, 80a/1

89b/11, 91a/6, 92b/3,

93b/7, 94a/7, 97b/4, 99b/6

100a/4, 100b/4

ü.-üñüzeyise 98b/11

ü.-yiken 72b/10

vācib: (A) gerekli, takdir
edilmiş
v. ol- 94b/4
va^cde: (A) söz verme, vaat
v. vir- "söz vermek"
92b/9, 96b/8,
v.-si 97a/2
v.-sini 66b/4
v.-yi 73a/10
vahy: (A) vahiy
v. eyle- 103b/5, 103a/6
vaqıyye: (A) okka
bin iki yüz v. altun
56a/6
vaqt: (A) zaman, vakit
v. 53b/1, 53b/6, 57a/8,
60a/6, 63a/1, 63a/3,
63a/8, 66b/4, 66b/11,
68a/1, 69a/2, 72a/9,
86a/11, 87b/7, 88b/4,
88b/5, 95a/5
v.-i 99b/10
vaqtlən-: vakti gelmek, za-
manı belli olmak
v.-miş 94b/4
var: var
v. 91a/3, 92a/1
v.-mıdur 67a/9
var-: gitmek, varmak
v.-acak (yir) 93b/2
v.-alar 86b/6
varıcı: varan, ulaşan
v. gelici ol-: "iki şey
arasında bocalayan"
100a/11
vāsi: (A) vasi
v.-ler 75b/1

vaşıyyet: (A) vasiyet
v. eyle- 77a/2, 77a/6
v. eylenil- 76b/6
v. olın- 77a/1
v.-den 76b/5, 77a/1, 77a/5
77a/11
vefā: (A) sözünde durma
v. eyle- 56a/11
velikīn: (A) fakat, ama, ancak
v. 55a/7, 57a/3, 62a/8,
71a/3, 84a/5, 102a/10
vir-: vermek, başışlamak
v. ! 66a/5
v.-di 57b/5, 63a/6, 66a/6,
67a/2, 69b/10, 71a/6,
73a/10, 82b/11, 85a/4,
89a/9, 92b/9
v.-diler 58a/5, 70a/4
v.-dük 84a/3, 85a/5, 85a/6,
101b/9, 103a/9
v.-e 57a/1, 63a/9, 63b/1,
63b/7, 65b/5, 68b/3,
77b/3, 78a/7, 80b/8,
83a/2, 89a/8, 100b/9
v.-eler 77b/10, 82a/2, 87a/2
v.-elerdi 69b/6, 82b/10
v.-esiz 57a/11, 58b/10,
66a/8, 75b/4
v.-evüz 65b/9, 88a/9, 96a/4
101b/2, 103a/4
v.-gil! 73a/8
v.-men 75a/6
v.-meyeler 85a/3
v.-mez 96b/8
v.-mezsiz 97b/5
v.-ün 64a/4, 74b/6, 75a/4,
75a/8, 75a/11, 75b/11,
79b/11, 80a/8, 81b/5,
85b/9, 88b/4

- v.-ür 56a/2, 96b/8,
103b/4
v.-ürise 87a/10
v.-ürler 64a/8
v.-ürsiz 55b/4
v.-ürüz 65b/7, 65b/9
viribi-: göndermek
v.-di 69a/2,
v.-dük 87a/8, 89a/7
v.-medük 86b/6, 89a/10
v.-meñ 82a/4
v.-yem 57a/9
virici: veren, ödeyen
v. 78a/4, 83b/9, 85a/1,
86b/10, 88a/9, 90a/11,
91a/1, 97a/6, 100b/6,
104b/10
v.-dür 63a/5
v.-ler 103a/2
v.-leri 54a/3, 58b/8,
73a/4
v.-lerivüz 53b/2
v.-lerüm 53b/1
v.-lerüñ 66a/11
v.-lerüz 58a/1
v.-ñüzdür 66a/10
v.-sidür 55a/11
virin-: verilmek
v.-ürler 69b/10
virinil-: verilmek
v.-di 57b/10.
v.-diler 59b/9, 72a/6,
72a/10, 83b/6, 84a/6,
98a/11
v.-dñüz 56a/1
v.-esiz 72a/1
v.-meyeler 61a/9
v.-miş 65b/7
virmek(g): verme, bağışlama
v. 56a/2, 63b/4, 73b/6,
87a/2, 91b/2, 92a/10
v.-dür 54b/4
v.-i 91a/8
v.-ile 90a/9
v.-ini 81a/11
virmemek: vermeme, ödememe
v. 104b/8
virmemeklik: vermemeklik
v. 104b/4
virmeyici: vermeyen, ödemeyen
v. 96b/1
vur-: vurmak, öldürmek
v.-uñ 82a/1

yā: (Fa) ya, yahut

y. 55a/7, 55a/9, 56a/1,
61b/6, 63b/6, 63b/7,
63b/8, 64a/11, 65a/5,
65b/4, 68a/1, 68a/8,
69b/1, 73b/1, 74a/8,
75a/2, 75b/9, 77a/2,
87b/4, 91a/4, ...

yağmur: yağmur

y.-dan 94a/9

yakın: yakın

y. dirlik: "dünya hayatı"
62a/6, 72a/4, 97a/8
y. 83a/9, 89a/4, 92a/11,
99a/1, 104b/3
y.-dan 78a/6
y.-ırağı 55a/9
y.-ıraq 75b/7
y.-ıraqdur 69a/3, 75a/3
76b/7

yakınlık: yakınlık, dostluk

y. eyle- "cinsi münase-
bette bulunmak" 83b/2

yakışdır-: yakıştırmak, u-
yuşturmak

y.-a 82a/6

yakışık: uygun, münasip

y. eyle- 86b/3

Ya'kūb: Yakup peygamber

Y. oğlanları 57b/10,
58b/11, 103a/7

Y. 59a/11

Y.-a 57b/9, 103a/7

yalan: yalan, doğru olmayan

y. and "yalan söz" 95a/5
95b/3

y. bağla- "uydurma, iftira"

59a/4, 84b/3, 84b/6

y. dut- "yalan saymak"

71/9

y. dutıcı "yalanlayan"

64b/9

y. dutınıl- "yalanlanmak"

71b/10

y.-ı 56a/10, 56b/10, 59a/4,

84b/6

yalancı: yalancı

y.-lar (üzere) 54b/3

yalavaç: elçi, peygamber

y. 57a/10, 58a/5, 59b/11,
65b/11, 69a/2, 86a/1,
86a/10, 86b/6, 86b/9,
89a/7, 89b/8, 93b/4,
104a/1

y.-a 53b/4, 64a/4, 71b/6,
83a/6, 85b/10, 89a/8,
99a/6

y.-ı 99a/7, 104a/7

y.-ıla 96a/5

y.-ına 70a/4, 77b/3, 77b/6,
87a/10, 101a/6,

y.-ını 102a/9

y.-lar 65b/2, 71b/7, 71b/10,
103a/11, 103b/1

y.-lara 103a/10

y.-lardan 103b/3

y.-larına 71a/4, 99a/9,
104a/9

y.-larından 103b/3

y.-larının 101a/7

y.-un 73a/9

yaluñuz: yalnız

y. kal- 62b/6

yan: yan taraf, yan

y.-ı 64b/5

y.-ları 72b/10

y.-laruñuz 94b/2

yandurınıl-: yakılmak, tu-
tuşturulmak

y.-mış "yakılmış" 85a/8

yañi: (A) yani

y. 53b/2, 54a/11, 62b/8,
64b/9, 65a/2, 75b/1,
80b/11, 81a/9, 86a/3,
87a/7, 90b/4, 94b/4,
99a/4, 102b/11, ...

yanud: karşılık (ödül ya da
ceza)

y. vir- 65b/5, 65b/9,
67a/2, 73b/6

y. virici 90a/11

y.-ı 64b/4, 74a/6, 98b/8

y.-ın 65b/7, 98b/7

y.-ların 79b/11

y.-larını 80a/9

yañıl-: yanılmak, hata etme
y.-up 91b/4

yañsulana-: alaya almak
y.-ur 99b/8

yapıl-: yapmak, yapılmak
y.-mış 88b/11.

yapış-: sarılmak, tutunmak
y.-uñ 60a/4

yaraqla-: hazırlamak
y.-dı 92a/7, 94a/11

y.-duk 78b/1, 82b/5,
101a/10, 102/10

yaraqlana-: hazırlanmak
y.-dı 64a/3, 64a/7
y.-mış (nesne) 73b/11

yārān: dostlar

y.-lar 53b/2

yarat-: yaratmak

y.-d(t)ı 54a/7, 74b/2

y.-maduñ 73a/1

yaratıl-: yaratılmak

y.-dı 80b/11

y.-mışı 96b/6

yaratmaq(ğ): yaratma, halketme
y. 72b/7

y.-ında 72b/11

yarlığa-: bağışlamak, affetmek
y. ! 66a/3, 73a/6

y.-maya 84a/11

y.-maz 96a/8

y.-ya 63b/10, 64b/2, 84b/1,
96a/9, 99b/2, 103b/9

yarlığamak: bağışlama

y. 64b/1, 68a/6, 68a/11,
84b/8, 86b/9, 92b/11,
95a/11

y.-dur 64b/4

yaru: yarı

y. 76a/11

y.-ı 80b/1, 105a/7

y.-sı 76b/9

yat-: yatmak

y.-acak yir "yatak" 82a/1

yavuz: kötü

y. iş 60b/1, 61a/4, 78a/6,
78a/9, 89a/2, 89a/6

y. şanmaq "tuzak kurmak, hi-
le yapmak" 53b/5, 62b/11,
88b/1

y. şanııcı 53b/6

y. 66b/9, 68b/10, 73a/7,
73b/4, 73b/9, 78b/4,
81a/8, 88b/1, 90a/7,
93a/7

y.-dur 72b/2, 79a/5,
82b/9, 96a/7
y.-ırağdur 71a/3
yavuzluk: kötülük
y. 62b/9, 70a/11, 95a/10
97a/4
y.-dan 101a/4
y.-ı 101a/1
yay-: yaymak, ifşa etmek
y.-dılar 87b/7
yaz-: yazmak
y. ! 53b/4
y.-a 89b/2
y.-avuz 71b/1
y.-dı 65b/6
y.-duñ 88b/7
y.-mışsavuz 87a/3
yazıl-: yazılmak, takdir
edilmek
y.-dı 67b/3, 88b/4, 97b/6
y.-mış 94b/4
yazmak(ğ): yazma, takdir et-
me
y. 65b/6
y.-ı 79b/7
yazu: yazı
y. bilmez "cahil" 56a/9
yazuk: günah
y. 56a/9, 79b/2, 80a/1,
84b/7, 93b/7, 95b/1,
95b/3, 95b/4, 97b/11
y.-dan 67b/8, 80b/3
y.-ı 70b/10, 84b/3, 95b/5
y.-ıla 78b/11
y.-ları 64b/2
y.-larını 64b/2
y.-larumuzu 66a/3, 73a/7

yazuklu: günah sahibi
y. 95a/3
yazuksız: günahsız
y. 95b/4
yetim: (A) yetim
y.-ler 75b/11, 76a/5
y.-lere 74b/10, 82a/10
y.-leriçün 97b/8
y.-lerinde 97b/5
yığ-: alıkoymak, yasaklamak
y.-a 90a/3
y.-arlar 60b/1, 61b/9
y.-arsız 59b/5, 61a/4
y.-dılar 103b/7
y.-duklarından (ötürü)
102b/7
y.-maduk mı 100a/4
y.-mayalar 91b/2
y.-uñ 77b/11, 88b/3
yığlin-: alıkonulmak, menedil-
mek
y.-dı 102b/ 8
y.-uñ 104a/9
y.-ursız 81a/7
yık-: yıkmak
y.-uñ 69b/7
yi-: yemek
y.-meñ 64a/1, 74b/8, 75b/1
81a/1
y.-r 74b/6
y.-rlar 76a/5, 76a/6
y.-sün 75b/3
yimek: yeme
y.-lerinden (ötürü) 102b/9
yigrek: iyi, daha iyi
y. 61a/6, 84a/4, 87a/6
y.-dür 68a/8, 70b/9, 71a/6

74a/1 80b/4, 86a/3,
88b/9, 98a/1, 99a/9
y.-i 61a/3
y.-idür 53b/6, 66a/1
yil: yel, rüzgar
y. (megeli) 62a/6
yiñ-: yenmek, mağlup etmek
y. ! 75a/6
y.-e 88a/2
yiñici: yenen, mağlup eden
y. 68b/3
yir: yer, mekan, mevki
y. tolusu: pek çok
58b/6
y. 64a/7, 66b/3, 72b/8
93a/7, 93b/2
y.-de 57b/6, 64b/8,
68a/1, 72b/4, 93a/4,
93b/6, 98a/6, 104a/4
y.-dedür 61a/1, 63b/9,
97b/1, 98a/10, 98b/2
98b/4, 104b/1
y.-den 83b/2
y.-dür 68b/10
y.-e 81a/9
y.-i 66b/3, 68b/10,
73b/9, 93a/4, 93a/5,
93a/6, 96b/9
y.-inde 66a/4
y.-ine 78b/9
y.-lerde 82a/1
y.-leri 67b/3
y.-lerinden 73b/2, 83b/11
y.-lerine 63a/2
y.-üñ 71a/10, 72b/6,
72b/11
y.-üñüz 53b/10

yit-: yetmek, kafi gelmek
y.-e 59b/1
y.-er 75b/5, 90a/9, 98b/7
101a/5
y.-erdür 69a/8, 72b/7
y.-meye 80a/3, 98a/4
y.-mezler 93a/9
y.-mez mi 63a/8
y.-ti 83b/9
y.-ürür 86b/9
yiyni: hafif
y. eyle- 80b/10
yiynidil-: hafifletilmek
y.-meye 58a/9
yohsul: yoksul, fakir
y. 75b/3, 99a/1
y.-dur 71a/11
yok: yok
y. eyle- 65a/6
y-dur 54a/2, 54b/4, 55a/5,
56a/9, 56b/3, 58b/8, 63b/7
67a/9, 68b/3, 69b/4, 70a/1
73a/3, 78a/5, 79b/2, ...
yokan-: dokunmak, temas etmek
y.-dı 65a/1
y.-madı 70a/10
y.-urısa 62b/8, 65a/1
yokaru: yukarı
y. ayak "üst mertebe" 68b/11
92b/9
y. 76a/10
yol: yol
y. dut- 93a/9
y. eri "yolcu" 82b/1
y. geçici "yolcu" 83a/11
y. göster- 87a/9, 90b/5
105a/3

y. 55b/1, 56a/9, 58a/4
59a/9, 60a/1, 64b/10,
75a/11, 78a/1, 80b/5
82a/3, 84b/10, 93a/10,
96a/6, 99b/2, 100a/7,
100b/2, 101a/9, 103b/9
y.-dın-yaña 59b/1, 79a/5
84b/11, 99b/2
y.-ı 59b/6, 83b/8, 103b/10
y.-ıdur 55b/11
y.-ın 103b/10
y.-ında 65b/11, 68a/6,
69b/1, 87b/11, 88a/2,
88a/4, 88a/10, 88a/11,
90a/2, 90b/9, 92a/9,
92b/6, 93b/1
y.-ından 59b/5, 96a/6,
100b/7, 103b/7
y.-lar 64b/7
y.-larını 80b/6
y.-umda 73b/3
yoldaş: arkadaş, yol dostu
y.-a 82a/11
y.-dın-yana 87b/2
yoy-: yok etmek, gidermek
y.-vauz 84a/8
yöre: çevre, etraf
y.-nden 68a/11
yudıcı: öfkesini yenen,
sezdirmeyen
y.-lar 64a/9
yumşan-: yatışıp yumuşamak
y.-duñ 68a/9
yun-: yunmak, yıkanmak
y.-asız 83a/11
Yūnus: Yunus peygamber
Y.-a 103a/8

yüce: yüksek, üstün
y. 82a/3
yüklen-: sorumluluğunu üze-
rine almak
y.-di 95b/4
yüksek: yüce, üstün
y.-ireklersiz 64b/11
yüreksüz: cesaretsiz, yürek-
siz
y. ol- 63a/4
yüri-: yürümek, gitmek
y.-diler 68a/1
y.-mediler 66a/1
y.-ñ 64b/7
y.-yesiz 92a/9, 93b/6
yüz: yüz, çehre
y. döndür-: terk etmek
54b/5, 57b/4, 67b/6,
78a/3, 85a/8, 86a/11,
86b/4, 89a/9, 89b/2,
90b/10, 97b/11, 99a/4
y.-ini 97a/10
y.-ler 60b/5
y.-leri 60b/6, 84a/8
y.-lerüñüze 83b/4
yüz: yüz (100)
biñ iki y. 56a/6

zafer: (A) zafer; kurtuluş
z. bul- "galip olmak"
66b/8, 67a/9, 72a/9,
77b/5, 87b/10, 100a/2

zaḥm: (Fa) yara
z. ur- "yaralamak; fe-
laket" 65a/2, 70a/5

zaḥmet: (A) sıkıntı, zahmet
z.-den 94b/6
z.-e düş- "sıkıntıya
düşmek" 62a/11

za'if: (A) güçsüz, zayıf
z. ol- 64b/10, 66a/1
z. sayılmış "aciz"
93a/4, 97b/7
z. 80b/11, 88b/2
z.-ler 76a/3
z.-lerden 88a/5

zālim: (A) zalim, zulmeden
z.-ler 58a/7, 66b/3
z.-lerdür 59a/5, 63b/8
z.-leri 54a/5, 65a/5
z.-lerün 73a/4

zāyī: (A) kaybolan, boşa
giden
z. eyle- 70a/3, 73a/11

Zebūr: Davut peygambere in-
dirilen kitap
Z.-ı 103b/9

zekāt: (A) zekat
z.-ı 88b/4, 103a/3

zerre: (A) çok küçük parça
z. ağırı 83a/1

zinā: (A) zina

z. eyleyici 80a/10

z. 64a/11, 77b/8, 80b/1
102a/7

z.-dan 80b/3

zişt: (Fa) çirkin

z. iş 64a/11, 77b/8,
78b/5, 79a/5, 80b/1

ziyān: (Fa) zarar, ziyan

z. degür- "zarar vermek"
61a/7, 62b/11, 70b/7,
95b/8

z. eyle- 65b/4

z. eyleyici 77b/1, 79b/10

ziyānlu: zararlı

z. ol- 96b/7

z.-lar 66a/10

z.-lardandır 58a/3

zulm/zulum: (A) zulüm, haksızlık

z. dile- 60b/11

z. eyle- 62a/7, 62a/8, 62a/9
64a/11, 75a/4, 83a/11,
86b/8, 95a/10, 103b/8

z. eyleyici 71b/4, 88a/7,
93a/2

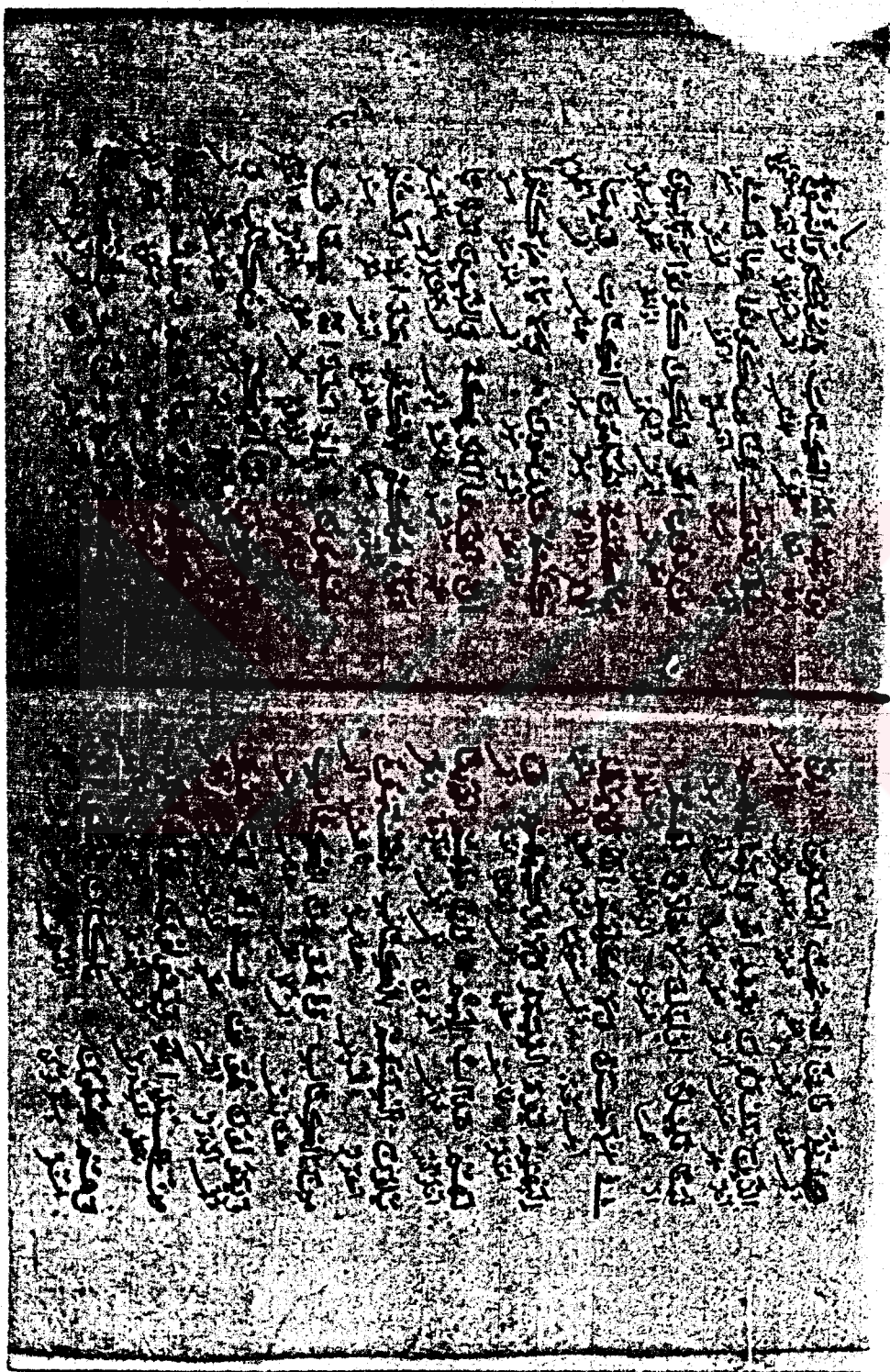
z. olın- 68b/8, 84b/5,
88b/9, 97a/8

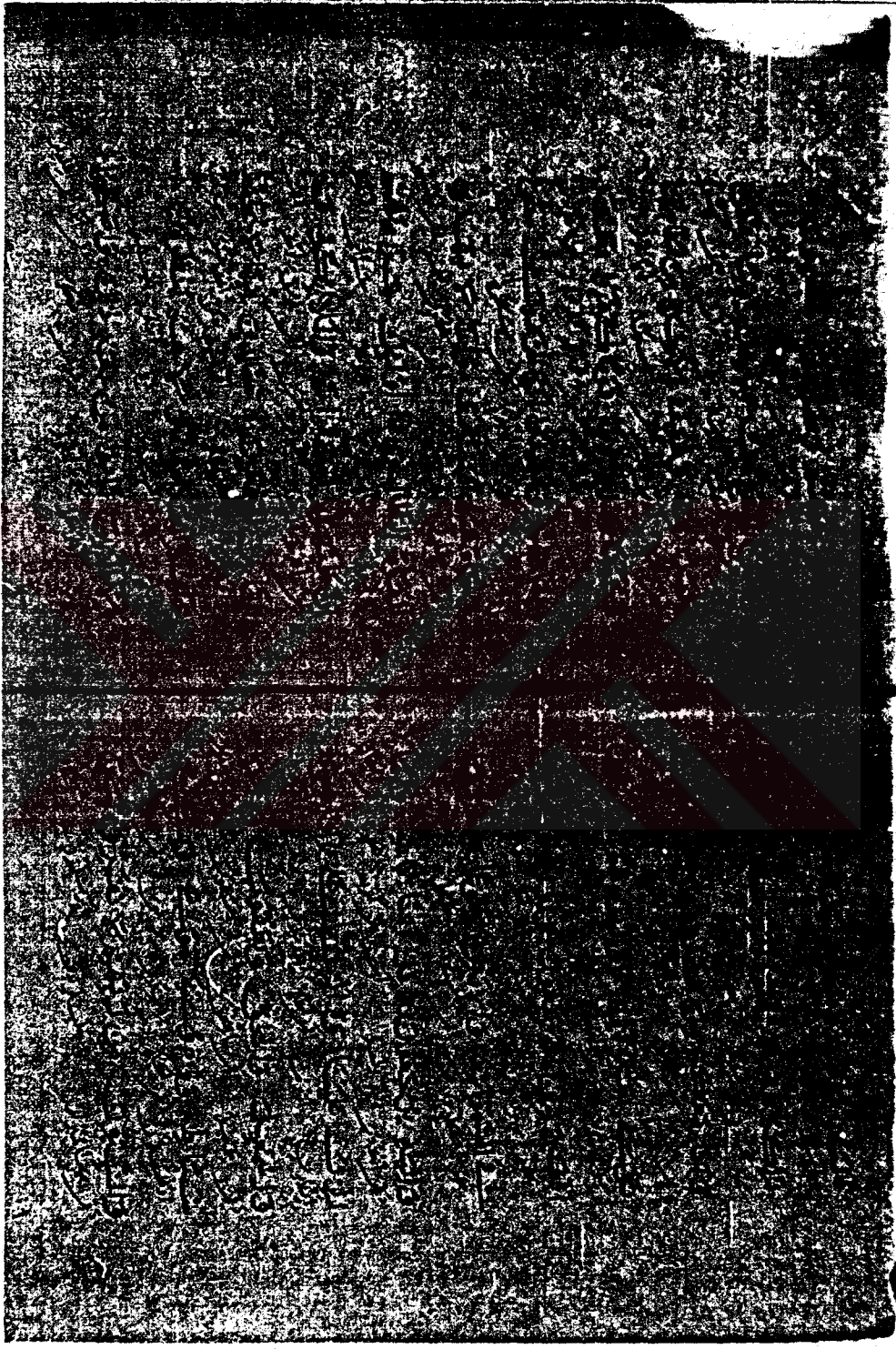
z. 81a/5

z.-den 102b/5

z.-ile 78b/11

z.-lerinden 101b/7

58a

57b

[illegible]

لولا ما يكره الله الى ان يرفع او كانا
تدبرهم ما نزلوا
مشرقيهم لولا كانا وسندنا ما لنا ظا
عدا و
ولا لولا ما يكره الله الى ان يرفع او كانا
تدبرهم ما نزلوا
مشرقيهم لولا كانا وسندنا ما لنا ظا
عدا و
ولا لولا ما يكره الله الى ان يرفع او كانا
تدبرهم ما نزلوا
مشرقيهم لولا كانا وسندنا ما لنا ظا
عدا و

لولا ما يكره الله الى ان يرفع او كانا
تدبرهم ما نزلوا
مشرقيهم لولا كانا وسندنا ما لنا ظا
عدا و
ولا لولا ما يكره الله الى ان يرفع او كانا
تدبرهم ما نزلوا
مشرقيهم لولا كانا وسندنا ما لنا ظا
عدا و

تَبَيَّنَ وَثَلَاثَ وَ سَمِجَاعَ قَارِنَ خَفِيفَةً
 اَسْمَا تَعْدِلُوا مَعَهَا حَسَنَةً اَوْ مَا مَلَكَتْ
 اَيْمَانُكُمْ فَذَلِكَ اَدْنَى اَسْمَا
 تَعْمَلُوا وَآتُوا الْيَتَامَى صَدَقَاتِهِمْ
 غَلِيظَةً قَارِنَ طَبَقِ لَحْمٍ عَرَنِيَّةٍ مِنْهُ
 تَهْنَأُ وَيَكُلُو هَنِيئًا جَرِيًّا وَلَا تَقْرَبُوا
 الشُّفْعَاءَ اَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ
 قِيَامًا وَازْنُوا قُلُوبَكُمْ فِيهَا وَارْكَبُوا مِنْهُ
 وَفُوا لَوَاقِعِهَا مَعْرُوفًا وَابْتِغَالًا
 الْبَتَاءِ حَتَّى اِلَّا بَلَّغُوا النِّكَاحَ قَارِنَ
 اَمْسِكُوا مِنْهُنَّ وَتَشْكَرُوا قَارِنَ اِلَيْتِيكُمْ

بَاءَ يَهَيَّا اِلَيْهَا مِنَ الشُّعُورِ وَبَكْرَتِ التَّذَكُّرِ
 خَالَفَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَتَحَلُّفِ
 مِنْهَا وَتَوَجُّعًا وَبَيْتٍ مِنْهُمَا رَجَا كَيْثًا
 وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ
 وَالْاَرْحَامَ اِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا
 حَكِيمًا وَارْتَقُوا اِلَيْهَا اَمْوَالُ الْهَدَمِ
 وَلَا تَتَّبِعُوا اَنْحَادَكُمْ بِالْاَكْلِ
 وَلَا تَتَّبِعُوا اَمْوَالَهُمْ حَيْثُ اَكْلُوا لَكُمْ
 اَنْتُمْ كَانْتُمْ حَوَاجًا كَبِيرًا وَارْتَقُوا
 خَفِيفَةً اَسْمَا تَفْسِيحًا اِلَى اَيْتِيكُمْ
 بَاءَ فَكْرًا بَاءَ طَلَاتٍ لَكُمْ مَدَدَ الْبَتَاءِ

مِنْهُ وَتَقُولُ أَلَيْسَ لَهُ مُعْتَرِفًا
وَلَيَحْشُرَنَّ الَّذِينَ لَمْ يُشْرِكُوا
لَهُ مِنْ خَلْقِهِمْ ذُرِّيَّتَهُ
فَضَعَا قَنَا وَهَاجَرَا عَلَيْهِ
وَمَكَرَ لَهُمَا فَعَزَّاهُمَا
فَلَمَّا تَوَلَّوْا الْبُقْعَةَ الَّتِي
كَانَ آدَمُ فِيهَا وَالْجَنَّةُ
خَلْفَهُمَا قَالُوا لَنْ نَجِدَ
لَهُ مَعْنِدًا مِنْ رَبِّهِمْ
إِلَّا نَجْدُهُمَا وَلَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ

[illegible]

فَلَا تَكُنْ الرَّابِعَ مِمَّا تَرَكُنْ مِنْ بَعْدِ
 وَصِيَّتِي يَوْصِيَّتَ بَهَا أَقْدَمُ . وَ لَكُنْ
 الرَّابِعَ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ
 وَلَدٌ وَأَنْتُمْ كَانِ لَكُمْ وَلَدٌ
 فَلَهُنَّ الثُّلُثُ مِمَّا تَرَكْتُمْ مِنْ بَعْدِ
 وَصِيَّتِي تَوْصِيَّتَ بَهَا أَقْدَمُ
 وَإِنْ كَانِ رَجُلٌ يَمْلِكُ يَمْلِكُ كَلَامُ
 أَوْ امْرَأَةٍ وَلَهُ الْخُفَى الْأَخْفَى مِنْ بَعْدِ
 وَاحِدٍ مِنْهُمَا الشَّرَفُ فَإِنْ كَانَ فُلَانٌ
 أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ فَهُوَ شَرَكَا ؛
 فِي الثَّلَاثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِهِمَا

وَ لَمْ يَجُودِيهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الشَّرَفُ
 مِمَّا تَرَكْتُمْ إِنْ كَانِ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ
 لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَتَهُ أَبْعَادُ
 فَلَا تَمِثُّ الثَّلَاثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ اخٌ
 فَلَا تَمِثُّ الشَّدْرُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِي
 بِوَصِيَّتِي بَهَا أَقْدَمُ أَبَا وَكْتَهُ وَأَبْنَاهُ كَمِ
 مَا تَذَرُونَ أَنَّهُمْ أَثَرُ بَلَدٍ لَكُمْ
 نَفْعًا فِي يَمِينِهِ مِنْ أَلْفِ لَيْلَةِ اللَّهِ كَانِ
 عَلَيْهِمَا حَكِيمًا وَلَكُمْ نِعْمٌ مَا
 تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ
 فِي مَرَاتِبِ عَوْرَتِكُمْ

وَمَا جُعِلَ عَلَيْهِمْ عَلَيْكُمْ فِيكُمْ تِلْكَ صِيبَتُهُمْ
 وَرَبُّكُمْ يَتَذَكَّرُ أَلَمْ يَكُنْ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ
 بِيَوْمٍ مِنْ يَوْمِ الْعَرْشِ يَوْمَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ كَانَتْ
 عَلَيْكُمْ حَكِيمًا وَرَبُّكُمْ لَمْ يَسْأَلْكُمْ عَنْ شَيْءٍ
 مِنْكُمْ طَوْلًا إِنَّ بَيْنَكُمْ وَالْمَلَائِكَةِ
 الْمَوْزَنَ الْعَظِيمَ لَمْ يَكُنْ يَسْأَلُكُمْ عَنْ شَيْءٍ
 مِنْ فَنِيَا تَكُونُ الْمَوْزَنَ وَرَبُّكُمْ
 اعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُ بِكُمْ بِغَضَبِكُمْ مِنْ بَعْضِ
 قَائِمِكُمْ هُنَّ بِالْإِنِّ اهْلِيْعِي وَتَقْوَى
 الْجَوَارِحِ هُنَّ بِالْمَعْرِفَةِ عَزَمَتُنَّ
 غَيْرُ مَسْأَلَةٍ وَرَبُّكُمْ لَمْ يَسْأَلْكُمْ
 اخْدَارِ قَائِمًا الْخَصِيْعَ قَائِمًا آتِيَةً
 دُونَكُمْ بِمَا يَفْعَلُ بِكُمْ

مِنْ شَأْنِكُمْ الْآلَاءِ وَخَلْقُهُمْ بِهِمْ
 قَائِمًا لَمْ يَكُنْ لَكُمْ خَلْقُهُمْ بِهِمْ فَلَا جُعِلَ
 عَلَيْكُمْ وَرَبُّكُمْ لَمْ يَسْأَلْكُمْ
 مِنْ أَمَلًا بِكُمْ وَأَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ
 الْإِنْسَانِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَتْ
 عَفْوًا رَحِيمًا وَالْمَلَائِكَةُ
 الْإِنْسَانِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَتْ
 عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ
 ذَلِكُمْ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَعْيُنِكُمْ مَحْضِينَ
 غَيْرُ مَسْأَلَةٍ وَرَبُّكُمْ لَمْ يَسْأَلْكُمْ
 قَائِمًا هُنَّ الْجَوَارِحِ هُنَّ
 مِنْهُمْ قَائِمًا هُنَّ الْجَوَارِحِ هُنَّ

اَسْتَوْفُوا زَكَاةَ كَلْفِ اَمْوَالِكُمْ بَيْنَكُمْ
 ايمان كنيزان عيال كنيزان
 بَابَا طَلِ الْاِيَّاهُ تَكُونُ سَجَا ر
 باطلان همه حلال كنيزان امان
 عَرَّتْ اَرْضُ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ
 شغوفان ارض سزدانان دگرگانه
 اِنَّ اللَّهَ كَاتِبٌ بِكُمْ رَحِيمًا وَهَنْ
 بگویند خداوند امان دهنده است و در هر حال
 يَفْعَلُ ذَلَالَتِ عِزًّا وَظُلُمًا فَتَوَفَّ
 ايمان امان دهنده است و در هر حال
 نُضْلِيهِ تَارًا وَكَاتِ ذَالِكِ عِيَا اَللَّهِ
 كنيزان دهنده است و در هر حال
 بَسِيرًا اِنَّ جَنَّتِ بَايِرَ مَا تَهْتَفُونَ
 كنيزان امان دهنده است و در هر حال
 عَنْهُ نَكْفُرُ عَنْكُمْ سَيِّئًا نَكْمَةً وَ
 انوار عفو ايمان دهنده است و در هر حال
 نَفْخُكُمْ مِنْ خَلَا كَرِيمًا وَلَا تَتَمَنَّاهُ
 كنيزان دهنده است و در هر حال
 مَا فَتَكَ اَللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ
 ايمان دهنده است و در هر حال
 لِلرَّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ
 ايمان دهنده است و در هر حال

بِفَا حَسَنَةٍ عَلَيْهِمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا
 ايمان دهنده است و در هر حال
 الْعَصَمَاتُ مِنَ الْعَسَاكِابِ وَتَالِي
 ايمان دهنده است و در هر حال
 لِمَنْ خَيْرٌ الْعَمَلُ مِنْكُمْ وَانْ تَصِفُوا
 ايمان دهنده است و در هر حال
 خَيْرُكُمْ وَاللَّهُ عَفُوفٌ رَحِيمٌ
 ايمان دهنده است و در هر حال
 يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمْ
 ايمان دهنده است و در هر حال
 سَائِرَ الذَّلِيلِ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتَوَفَّى
 ايمان دهنده است و در هر حال
 عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ
 ايمان دهنده است و در هر حال
 يُرِيدُ اَنْ يَتَوَفَّى عَلَيْهِمْ فِي رَيْبٍ
 ايمان دهنده است و در هر حال
 يَتَّبِعُونَ الشَّهَاتِيَّتِ اَنْ تَمِيلُوا مِيلًا
 ايمان دهنده است و در هر حال
 عَظِيمًا يُرِيدُ اللَّهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ
 ايمان دهنده است و در هر حال
 وَخَلَقَ الْاِنْسَانَ ضَعِيفًا يَاءُيْهَا الْاَذْيَاتِ
 ايمان دهنده است و در هر حال

نَصِيْبٌ مِمَّا كَسَبْتُمْ وَكَانَ لِقَاءُ اللَّهِ مِنْ
فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا
وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوَازِيحَ وَمَا شَأْنُكَ
الْوَالِدَانِ قَالَا قَرْبُونَ وَالَّذِينَ عَاقَلْتِ
أَيُّهَا نَفْسُكَ قَاتِلْهُنَّ فَتَمَيِّزَهُنَّ حَتَّى تَسْمُرَ
كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا إِنَّ الْجَاهِلِيَّةَ
تَقُولُ مَوْتٌ عَلَى الْإِنْسَاءِ بِمَا فَعَصَا - اللَّهُ
بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَلِيَمَّا اتَّفَقُوا مِنْ
أَمْوَالِهِمْ قَالُوا كُلُّنَا رَيْسُ بَيْتٍ وَآلٍ
حَافِظَاتٌ لِمَا عَرَبْنَا خِيفَةً إِنَّ اللَّهَ وَ
الْآلِيَةَ تَحَاوُونَ نَشُوتُ هُنَّ فَمِنْ هُنَّ

وَأَهْلُ حُرُوفٍ فِي الْمَسَاجِدِ وَاضْرِبُوهُنَّ
قَاتِلْهُنَّ فَتَمَيِّزَهُنَّ حَتَّى تَسْمُرَ
سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَرِيمًا
وَأَيْنَ خِفَتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَاعْتَمِلُوا
حَتَّى تَمَيِّزَهُنَّ حَتَّى تَسْمُرَ
أَقْلَامًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَرِيمًا
بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَرِيمًا
وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ
بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْعَرْشِ
وَأَلْيَتَائِهِ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي
الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْبَعِيدِ وَالْمَسْكِينِ
وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ

عليها . ان الله لا يظلم شيئا . كقوله

وان تات حسنة يضاعفها ويؤت من

من لدنه اجرا عظيما . فكيف

الاجرا جنتا من كل امة يشهدون

جنتا بك على هؤلاء شهيدا . يؤيدون

يقر الذين كفروا وعصوا الرسول

ثم نسقيهم بهم الامراض ولا يفتنون

الله حكما . يا ايها الذين امنوا

لا تقربوا الصلوة وانتم سكارى

حتى تعلموا ما تقولون ولا جنبا

عابري سبيل حتى تغسلوا و ان كنتم

بالجنب فاين السجدة . وما عليكم من

ايها نكتم ان الله لا يحب

من لا يؤمن بالله الايات

التي سبلت ويكفون ما آتاهم الله من

فضله واتخذنا للذين كفروا

منه . والذين يؤمن بالله

ولا يؤمنون بالله ولا باليوم

الآخرة لا يكونون

له نصيبا . فويل للذين كفروا

من انهم لا يؤمنون بالله ولا

باليوم الآخر . فويل للذين كفروا

وَاسْمِعْ عَيْبِكَ مُسْتَجِيعًا وَمَا عَيْنُكَ لَيْسَ
 بِأَلْفٍ تَبْتَهِجُهُمْ وَتُطْعِمُكَ الْغَنَاءُ فِي الدُّنْيَا
 الْغَنَاءُ الْغَنَاءُ فَالْمَا سَمِعْتُمْ وَأَطَعْتُمْ
 وَأَنْظُرْ لَنَا لَكَ أَنْ خَيْرًا لَكُمْ وَأَقْوَمَ
 وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكَيْفِهِمْ فَتَلَا
 بِيَدَيْهِمْ أَيْضًا فَكَيْلًا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
 الْكِتَابُ آمِنُوا بِنِعْمَتِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ
 وَمَا عَلَى الْكَافِرِينَ
 كُنَّا لَكُمْ أَصْحَابُ الْبَيْتِ وَكَانَتْ
 أَمْزَاةٌ مَفْعُولًا إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ

مَرْيَمَ أَنْ عَلَّمَتْهُمْ سَفِيحًا أَنْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ
 مِنَ الْغَائِبِينَ وَأَكَلَا مِنْهُمْ الْبَقِيَّةَ فَلَمَّا
 جَاءُوا قَامُوا فَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أُخْرِجُوا
 فَاسْتَعْمُوا بُيُوتَهُمْ وَابْتَاعُوا بَعْضُكُمْ مِنْ
 آيَاتِ الَّذِينَ أَفْلَحُوا فَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ
 أُخْرِجُوا مِنْ دَارِهِمْ فَأَخْرَجَهُ اللَّهُ مِنْ
 دَارِهِمْ فَأَخْرَجَهُ اللَّهُ مِنْ دَارِهِمْ

بينهم وشكاً ما يحقدوا في أنفسهم خراجاً
الكل اجتهاداً التوراة بتدبيره صناديقه دازلر

مما فتيتات وميلهم في شديداً
الانبياء ضم اللامعة في بينه ودره

ولم آتاكم بها على وجهه ان ائتمنا أنفسكم
في بغيره من بغيره من التوراة صناديقه

او ائتمنا من دياركم ما فعلتم
يا جفني الا انكم كنتم انتم

لما قليل منهم في لقي انهم فعلوا ما
لا ان التوراة في بغيره انهم

في عظمون به لك ان خيرا لهم
الكل في بغيره انهم

واشد تنبيهاً
في بغيره انهم

واذا سألنا من الله من اجزاء عظمها
في التوراة في بغيره انهم

والهدايا من الله من اجزاء عظمها
في التوراة في بغيره انهم

بيع الله والرسول قاتلها مع الذين
بينهم وبينه انهم

انعم الله عليهم من النبيين والصديقين
في بغيره انهم

في بغيره انهم

اذا بينهم مضيقاً بما قد مضى ايديهم
صناديقهم مضيقاً انهم

منهم جافك يحاطون بالله ان امرأتنا
انهم صناديقهم انهم

ايها اخسائا وتوفيقاً او لئلا الذين
انهم صناديقهم انهم

يعلم الله ما في قلوبهم قاعين من
انهم صناديقهم انهم

عنهم وعظمهم وقد لمسة في أنفسهم
انهم صناديقهم انهم

فوقها بليغا في طاعتنا من رسلهم
انهم صناديقهم انهم

ايها ايها باذين الله ولقي انهم ان
انهم صناديقهم انهم

كلهم أنفسهم جافك فاستغفروا الله
انهم صناديقهم انهم

واستغفروا لله الرسل الله
انهم صناديقهم انهم

لنواب رحيمهم قاتلها وديارهم
انهم صناديقهم انهم

بؤسهم من حتى يحكمهم فيكم شجرة
انهم صناديقهم انهم

في بغيره انهم

في بغيره انهم

يَسْتَوْفُونَ الْحَقِيقَ الدِّينِيَّ بِالْإِخْلَاصِ وَهُمْ
يَقَامُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَفْقَهُونَ الْوَيْلِيَّ
فَسَوْفَ نَفُوزِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا وَمَا لَكُمْ
أَلَّا تَشْكُرُوا تِلْكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ
الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْإِسْجَالِيَّةِ وَالْيَسَاءِ
وَأَلِی الدَّارِ الدِّينِ يَغْفُلُونَ رَبَّنَا آخِرُ جَنَّةِ
مِنْ هَذِهِ الْمُتَرَبِّعَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَ
أَجْعَلْنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا
مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا
يَقَامُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
يَقَامُونَ فِي سَبِيلِ الْكَافِرِينَ قَتْلًا

الشَّيْطَانِ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ يَا قَائِلًا هَهُنَا وَهَنَا وَهَلْ سَبِيلُ

سَبِيلِ اللَّهِ لَا تَشْكُلُ إِلَّا اللَّهَ أَنْ يَكُنَّ

حَرِيصُ الْمَوْتِ مِنْ عَيْبِ اللَّهِ أَنْ يَكُنَّ

بَاءُ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ

بَاءُ مَا وَآتَا تَعَذُّبًا مِنْكَ وَمَنْ يَنْفَعُ

شَقَاؤُهُ حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا

وَمَنْ يَنْفَعُ شَقَاؤُهُ سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ

كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ غَالِيًا ذَلِيلًا

مُفْسِدًا وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ يَجْعَلُ اللَّهُ

بِأَحْسَنِ مِنْهَا وَرَدًّا وَاللَّهُ فَاحِشٌ كَاتِنٌ

حَافِيًا أَلَمَ أَنْ يَنْصَحَ الْفُجُورَ الْفُجُورَ

عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ إِنَّهُ عَلَى

كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

حَسْبُكَ اللَّهُ

حَسْبُكَ اللَّهُ

حَسْبُكَ اللَّهُ

حَسْبُكَ اللَّهُ

حَسْبُكَ اللَّهُ

حَسْبُكَ اللَّهُ

حَسْبُكَ اللَّهُ

حَسْبُكَ اللَّهُ

طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِينَ تَقُولُ

وَاللَّهُ يَكْتُمُ مَا يُبَيِّنُونَ فَأَعْرَضَ

عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ

وَكِيلًا أَفَلَا يَسْتَعِينُونَ

وَلَوْ كُنْتَ مِنْهُمْ فاعلم ما يَكْتُمُونَ

فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا وَالَّذِينَ كَفَرُوا

أَعْمَى مِنَ الْهَدْيِ وَالْهَدْيُ أَعْمَى مِنَ

الضَّلَالِ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ

بِهِمْ مَا يَشَاءُ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَشَاءُونَ

آلَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي الْمَيِّتِينَ
يَقْدِرُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

لِيُحْيِيَ الْمَيِّتِينَ وَلَا رَيْبَ فِيهِ قَوْمِ أَصْدَاقٍ
يُحْيِيهِمْ كُلُّ دَيْمٍ بِقُدْرَةِ كَمَالِهِمْ كَرِيمًا

مَنْ اللَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ فَمَا لَكُمْ شَيْءًا أَنْ تَأْتُوا فَنُفِيتَ
مَنْ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ

فَيُفِيتُكُمْ وَاللَّهُ أَكْبَرُ أَعْلَمُ بِمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ
إِنْ تَنْتَهِدُوا عَنْهُ لَنْ يُصِيبَكُمْ شَيْءٌ إِنْ تَنْتَهِدُوا عَنْهُ لَنْ يُصِيبَكُمْ شَيْءٌ

أَتُرِيدُونَ أَنْ تَنْتَهِدُوا عَنْهُ مِنْ أَجْلِ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ
وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ

وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ
وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ

وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ
وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ

وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ
وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ

وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ
وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ

وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ
وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ

وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ
وَلَنْ يَصْلَحَ إِلَيْكُمْ شَيْءٌ

مِنْهُمْ وَلِيكَ وَكَأَنَّهُمْ فِيكُمْ
يَكُونُونَ عَلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ
مِثْلًا لَكُمْ أَوْ جَاءَكُمْ حَصْرًا
صَدَقُوا هُنَا أَنْ يَكُونُوا كَكُمْ أَوْ تَكُونُوا
قَوْمٌ مَهْمُونَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَا كَلِمَةً
عَلَيْكُمْ فَلَقْنَا تَلُوكُمْ قَائِلِينَ اغْتَرَبْتُمْ لَكُمْ
كُنْ فَلَمَّا يَكُونُوا تَلُوكُمْ وَالْفَقْرُ إِلَيْكُمْ
الْمُسْلِمِينَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ
سَبِيلًا سَتَجِدُونَ الْخَيْرَ مِنْ أَمْرِهِمْ
أَنْ يَكُونُوا مَنُوكُمْ قِيَامًا مَقُومًا
كَأَنَّهُمْ رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكَسُوا مِنْهَا
مَنْ يَصْلَحْ لَهُمْ مَنْ يَصْلَحْ لَهُمْ

میشا فک وکریه مسکمه لیک اهتله
میز کوز کار جوز بخارده اتم کوز
قوس

وتخه دریر کقبه مومونه فمرب
کوز آراد اینه کندن مکر لیزه اویه منهن
میز هنر

لکه بکند قیسا م شهن کین متا بعین
بولنسا ادر بندر زک اکی برادرچ انجیر
تو بجه دت ایه وکالت الله عالی سما

قوبه انجیر نخه دوز اندر نخور
حسک شیا و من یغشک مومونه متا متعیرا
دست اشل در هنر دیکه مومونه فمرب انجیر

فک کک و جهنم خالدا فیها وعصیب
اندر جزار طومور ایه شیکل
اندر اینه در کوز لیزه اویه دوز دوز

الله علیه ولعنه واعد له عدا با
نخه اندر اینه در کوز لیزه اویه دوز دوز
عنان

عظیگا یاه یها لایون اسما اردا
اولی ایر انکیز ایشکان کوز دوز
جش

صی بستم لیه سبیل الله قبتینا وکله
بوسین بخیر مولودا بلو ایه دوز
دوز

تغی لیا لیدن الیه الیکم السلام
ایهنگ اکاکور دوز دوز
جش مومونه

لست مومونه متا تبتغون عرض
دکانه مومونه دوز
جش

فان لم یکن لکم ولکم ولتغی ا لیکم
میز کوز در کک اونی کوز دوز دوز
الستک و یکتوا اید یهتم غنم مومونه
جش دوز دوز ادر

وا فتلو هم حینک تغیرتو هم و
دوز دیکر استی انجیر سلاطون انکوی
دوز

اولیکم جعلنا لکم علیهم سلاطنا
مومونه متا دوز دوز
میز کوز دوز دوز

مبنا و کاکان لمومونه ان یغشک
بسلو دوز اولیه هج مومونه دوز
مومونه

مومونه سلاطنا خطاء و من قتال مومونه
مومونه دوز دوز دوز
مومونه

خطاء فیکم و رقبه مومونه ویکه
جکک اندر اینه در کوز لیزه اویه دوز
مومونه

مستکمه علی اهلیه اسما ان یصبر فتا
استکمه ایا کور
مومونه

فان کانت من قوم عدو لکم وهو
میز کوز دوز دوز
مومونه

مومونه فیکم و رقبه مومونه
مومونه دوز دوز
مومونه

وان کان من قوم بیکم ویکم
مومونه دوز دوز
مومونه

انجیورۃ الدنیا فکندۃ الله معاً رنم
 کثیرن کذلک کنتن من قبل
 فمکن الله علیکم فتبیتا الی الله
 کائن بیا تعینون خیرا لا یقوی
 الفاعدون من ثلث منیت غیر اهل
 النصیر والیها هدوت من سبیل الله
 باق الیهم و انفسهم و انفسهم
 هدیون باق الیهم و انفسهم علی القاعدون
 دجیجۃ و کاک و عدل الله انجینی
 و فتتک الله المجاهدون علی القاعدون
 اجسی عظیمک دجیجۃ و مغفیر
 انجیورۃ الدنیا فکندۃ الله معاً رنم

مِنْهُمْ مَعَكَ وَبِأَيِّهَا خُذُوا اسْتَخِرْتُمْ
 قَائِلًا بِجَدِّهَا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَثَتِكُمْ
 وَلَكِنْ رُوحُ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ يَصْطَلِفُ
 فَلْيَسْكُنُوا مَعَكُمْ وَبِأَيِّهَا خُذُوا
 وَاسْتَخِرْتُمْ وَرَبُّكَ يَتَكَلَّمُ لَهُ
 تَعْمَلُونَ عَنْ أَمْرِكُمْ فَأَعْمَلُوا
 بِمَا أُولُوا عَلَيْهِمْ مِثْلَهُ وَاجْعَلْ
 جَنَاحَ عَلَيْهِمْ أَنْ كُنْتَ بِكُمْ أَنْ
 مِنْهُمْ مَنْ أَذْكَكُمْ مِنْهُمْ مَنْ أَذْكَكُمْ
 اسْتَخِرْتُمْ وَخُذُوا مِنْكُمْ مَنْ
 أَعْدَاءُ الْكَاذِبِينَ عَسَىٰ آيَاتُ اللَّهِ

وَتَقَرَّبَ إِلَيْهَا خُذُوا سَبِيلَ اللَّهِ يَجْعَلُ لَكُمْ
 الْأَرْضَ رِضًا مَسَاكِينًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ
 يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ فَمَا جِئَ بِهِ إِلَهُهُ
 رَسُولًا يَكُنْ لَهُ رُحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ وَتُنْفَخْ
 وَفَقَعَ الْجَبَلُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَغْنُوا
 رَحِيمًا لَهُ وَإِلَّا مَتَّعْتُكُمْ فِي الْأَرْضِ
 فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنْ
 الْمَتَاعِ إِنَّ خُفْئَكُمْ لَيُفْتِنُكُمُ الَّذِينَ
 كَفَرُوا إِنَّ الْكَاذِبِينَ كَانُوا
 لَكُمْ عَدَاوَةً مُبِينًا وَرَبُّكُمْ يَعْلَمُ
 فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ

وَمَا جَادَكَ مِنَ الثَّغِيرِ مِثْلًا لَمْ يَكُنْ
أَنْفُسُهُمْ أَنْفُسًا أَفَرَأَيْتُمْ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ أَمْ يَلْمِزُكَ أَتَمُتْنَاهُمْ
وَمَا يَسْتَعْتِفُونَ مِنَ الذَّنْبِ وَأَعْتَدْنَا
لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا أَمْ يَحْسِبُونَ أَنَّ
أَنْفُسَهُمْ أَعْلَىٰ مِنَ الْعِلْمِ أَمْ لَهُمْ
الْإِلَهَ الْأُخْرَىٰ فَلَا يَرَوْنَ الْعَذَابَ
وَمَا كُنَّا بِمُعْجِزِينَ عَنْ عِلْمِهِمْ
وَمَا كُنَّا بِمُتَنَبِّئِينَ عَنْهُمْ فَفَعَلْنَا
بِهِمْ مَا شَاءْنَا إِنَّهُمْ كَوَافِرٌ

مِنْ جَنَّةٍ يَهْنَأُ فِيهَا مِنْ أَمْرِ بَعْضِهِمْ شَيْءٌ
 وَأَنْ مَعْرُوفٍ أَكْثَرُ عِلَاجٍ بَيْنَ النَّاسِ
 وَمَنْ يَنْفَعَهُ ذَلِكَ بِنِعْمَةِ مَرْضَاتِ اللَّهِ
 مَشُوقٌ نَوَافِيدِ جَنَّةٍ عَظِيمَةٍ وَمَنْ
 يَشَأْ قَفَى السُّؤَالِ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُ
 لَهْدِي وَتَتَبِعْ شَيْءٌ سَبِيحَ مَعْرِفَتِ
 نَوَافِيدِ مَا تَوَكَّلْ وَنَضِيحَ جَنَّةٍ وَتَأْتِ
 مَعِيرٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُفْرَكَ بِهِ
 وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ
 يَشَأْ لَ بَاقٍ قَفْدٍ عَنَّا مَلَائِكًا بَعِيدًا
 إِنَّ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَلْسِنًا نَبِّئُهُمْ
 لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

عَسْفًا رَحِيمًا وَمَنْ يَكْسِبُ الْإِثْمَ
 قَاتِلًا يَكْسِبُهُ كَيْلًا نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ
 عَلِيمًا حَكِيمًا وَمَنْ يَكْسِبُ خَطِيئَةً
 أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرُدُّهَا إِلَى اللَّهِ
 بِتَوْبَةٍ زَاهِيَةٍ فَلِلَّهِ تَوْبَتُهُ خَيْرٌ
 مِنْ أَجْلِ الْإِثْمِ وَلَوْ كَرِهَ الْغَافِلُونَ
 عَالِيكَ وَرَحْمَتُهُ لَهْمَنِّي طَائِفَةٌ مِنْهُمْ
 أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ
 وَاللَّهُ يَفْعَلُ مَا يُنَاصِرُ
 عَالِيكَ الْكَتَابِ وَالْحُرُوفِ وَعَلَّمَكَ
 مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ
 عَالِيكَ عَظِيمًا ۝ سَلَامٌ عَلَيْكَ كُنْزٍ
 أَوْفَى

وَاِنْ يَدْعُوْا اِلَّا شَيْطَانًا مَّكْرِيًّا ۝
لَعَنَهُ اللّٰهُ وَقَالَ لَا يُخَلِّدُنَّ مِنْ عِبَادِي
شَرٌّ اَبَرُّ مِنْكُمْ بَلْ تُؤَمِّرُونَهَا تَفْهِيْمًا
نَّصِيْبًا مِنْهُمْ وَمَا تَصْلُحْتُمْ وَاَمَّا
اَنْتُمْ فَاَنْتُمْ فِي اَعْيُنِنَا ۝ فَلْيَبْتَكَرْ
اِنَّ اَنْتُمْ اِلَّا اَنْفَاثٌ وَاَلَا مُمْسِكَةٌ
خَلْقَ اللّٰهِ وَهِيَ تَمْتَكِرُ الشَّيْطَانُ وَلِيًّا
هَٰذَا الَّذِي اَنْتُمْ تُخْتَارُ ۝ اِنَّا مُنْزِلُوْهُ
يَعْرِضُ عَنْهُمْ وَهُمْ يُعْتَمِلُوْنَ ۝ وَمَا يَعْزُبُ
عَنْ رَّبِّكَ ذَا الَّذِي يَخْتَارُ ۝ اَلَيْسَ
بِجَهَنَّمَ وَاَلَا تَجْعِدُ عَنْهَا عَصِيًّا ۝
الَّذِيْنَ اَمْسَقْنَا ۝ وَنَسْفَعُ الْمَغِيْبَاتِ
الَّذِيْنَ يَخْتَفُونَ ۝

بَيْنَهُمْ مَثَلًا وَنَمَثَلًا حَيْرَ وَخَيْرَ
 إِلَّا أَنْفُسَ الشَّيْءِ وَزَيْنَ عَمَلُوا وَتَسْتَفْتُوا
 قَارِئَ الْقُرْآنِ أَنْ يَتَعَبَّرَ مِنْ خَيْرِ
 وَزَيْنَ تَسْتَفْتِي عَنْ تَعْدِيلِ بَيْنَ بَيْنِ
 وَالْبَدْحِ كُنْتُ قَارِئًا تَبَيَّنْتُكَ الْمَسِيحَ
 وَتَبَيَّنْتُ لَهُ كَيْفَ الْمَعْلُومَاتِ وَزَيْنَ تَضَاهِي
 وَتَسْتَفْتُوا قَارِئَ تَعْدِيلِ عَنْ عَمَلٍ رَحِيمٍ
 وَزَيْنَ تَسْتَفْتِي عَنْ أَشْكَالٍ مِنْ سَعْيَةٍ
 وَكَيْفَ أَنْ أَلَهُ فَايَعْلَمُ حِكْمًا وَلَيْلٍ مَا
 فِي الْمَسْمُومَاتِ وَفِي شَأْنِ الْأَرْضِ وَالْفَرْقِ
 وَصَيِّنَا الدَّيُّوتِ أَوْ ثَلَاثَ الْكِتَابِ مِنْ مَثَلِكُمْ

وَلَيْلٍ مَا فِي الْمَسْمُومَاتِ وَكَيْفَ الْأَرْضِ وَ
 كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا وَتَسْتَفْتُوا
 قَارِئَ الْقُرْآنِ فَلَمْ أَلَهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِمْ
 وَ مَا مِثْلًا عَلَيْهِ كُنْتُ فِي الْكِتَابِ بِيَدِ
 يَتَابَعِي النِّسَاءَ الْأَلَايَةِ كَلَامًا تَوْفَقُهُنَّ مَا
 كُنْتُ لَمْ تَزَلْ عَمَلُكَ أَنْ
 تَسْتَفْتِي عَنْهُنَّ وَالْمَسْمُومَاتِ عَنْ تَوَلُّدِ
 وَأَنْ تَقُوْ مَوَالِيَّتِي بِالْفَضْلِ وَ مَا تَقَعَلُوا
 مِنْ خَيْرٍ قَارِئَ اللَّهِ كَانِ بِهِ عَالِمًا
 وَأَنْ أَسْأَلُكَ خَاتَمَ مِنْ بَعْلِكَ نَفْسِي
 أَقْ أَعْمَالًا ضَا قَلَامًا مَجْنَحَ عَلِيمًا أَنْ يَضْلِكَ

وَعَلَا عَلِيَّ هَلْ لَكَ مِنْ يَنْفَالِ اللَّهِ فَكُنْ
مَجْدُكَ سُبُلًا مَاءَ يَأْتِيهَا الْمَذْكُورُ أَمَّنْ
عَلَا تَتَجَدَّى الشَّكَاءُ فَرِيحَ أَقْذِيَاءَ مِنْ دُونَ
الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا بَيْنَهُ عَلَيْهِمُ
سُلْطَانًا مُبِينًا إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَجَةِ
الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ يَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا
وَإِخْلَاصًا لِيَسْتَهْمَ بَيْنَهُ قَانُونًا كَعَالِيهِمْ
وَسَوْفَ يَنْفِيكَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ أَجْنَا
عَظِيمًا مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِكُمْ أَنْتُمْ
شُكْرًا وَآمِنَةً وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا

عَالِيًا وَلَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ سِتْرٌ
مَنْ أَعْمَلَ بِمَا مَنَ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ
سَمِيعًا عَلِيمًا إِنَّ تَبَدُّلًا خَيْرًا أَوْ خَيْرًا
أَوْ تَعْمَلُوا عَنْ سُوءِ قَائِلٍ اللَّهُ كَانَتْ
عَمَلًا قَدِيرًا إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ
وَرُسُلِهِ وَيَرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ
وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُفُوزٌ مِنْ بَعْضِهَا
وَنَكْفُرُ بِبَعْضِهَا وَيَرِيدُونَ أَنْ يَجْعَلُوا
بَيْنَ ذَلِكَ سُبُلًا أُولَئِكَ هُمُ
الشَّاكِرُونَ حَقٌّ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ
عَذَابًا بَاطِنًا هُمُ السَّامِعُونَ عَذَابًا

وَلَمْ يَفْكُرْ قَوْلَ بَيْنِ الْحَاكِمِ مِنْهُمْ أُولَئِكَ
وَلَمْ يَفْكُرْ قَوْلَ بَيْنِ الْحَاكِمِ مِنْهُمْ أُولَئِكَ
سَكُوفَ فَنَفَاتِهِمْ أَجْوَدَ هَمَزٍ وَكَانَ اللَّهُ
عَفُورًا وَجِيمًا يَتَأَلَّى الْهَامُ الْكَارِبُ
أَنْ تُشْرَكَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنْ السَّمَاءِ
فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى الْكَبِيرَ مِنْ ذُلَالِهِ
فَقَالُوا أَرَأَيْتَ إِنْ أَهْبَطْنَا بِكَ الْكَلْبَ الْأَسْوَارَ
بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ
مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ
وَآتَيْنَا مُوسَى سُلْطَانًا مُبِينًا وَذَفَعْنَا
عَنْ قَوْمِهِ الطُّورَ بِمِثْقَلِ فِيضِهِمْ وَفَنَّا لَهُمْ
أَذْنَانًا أَبَابَ سَجْدًا وَفَنَّا لَهُمْ
وَلَمْ يَفْكُرْ قَوْلَ بَيْنِ الْحَاكِمِ مِنْهُمْ أُولَئِكَ

لَا تَعْدُوا وَاشْنِ التَّيْبَ وَآخِذُوا مِنْهُمْ
مِثْقَالَ عَلِيٍّ فِيهَا تَنْفِذُهُمْ مِثْقَالَ
وَكَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَتَنَزَّلَتْ
الْأَنْبِيَاءُ بِغَيْرِ حَتٍّ وَتَوَهَّدُوا فَلَمْ يَسْتَفْهِمُوا
غَالِبًا كَانَ حُجَّةَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ بِكَفَرِهِمْ
فَلَا يَنْفَعُونَ أَعْمَالَهُمْ قَلِيلًا وَبِكَفَرِهِمْ
وَقَوْلُهُمْ عَلَى مَذْهَبِهِمْ نَفْسًا عَظِيمًا
وَقَوْلُهُمْ إِنْ تَمَنَّاهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ
وَسُئِلَ اللَّهُ وَ مَا تَقُولُونَ وَ مَا صَلَوَاتُكُمْ
وَلَكِنْ شِئْنَهُ لَهُمْ وَأَنَّ الْمَذْمُوكَ
أَخْنَأَ قَوْلَهُ وَبِهِ لَيْ شَكْرٌ مِنْهُ مَا لَمْ يَزِدْ بِهِ
وَقَوْلُهُمْ إِنْ تَمَنَّاهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ

يَوْمَ هُمْ مَبْثُورُونَ بَيْنَمَا أَثْبَالُ إِلَيْنَا إِنَّا يُرْجَعُونَ
مِنْ قُبُورِهِمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ إِيَّاكَ تَوَكَّلُ الْمُؤْمِنُونَ
الْأَخْيَرُ الْوَيْثُ فِي سَنَةِ ثَمِينَةٍ اجْتُمَعَ عَظَمَاءُهَا
إِنَّكَ أَكْثَرُ حِكْمٍ إِلَيْنَا كَمَا أَكْثَرُ حِكْمٍ إِلَيْنَا نَفْجُ
وَالنَّبِيَّةِ مِنْ بَعْدِهِمْ وَأَقْرَبُ حِكْمٍ إِلَيْنَا إِنْ هُمْ
وَأَنْبِيَاءُكُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ
وَبَعْضُهُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ
وَسَيِّدُهُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ
وَرَسُولُهُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ وَأَنْبِيَاءُكُمْ
وَمَا سَأَلَ لَكُمْ تَقْتَضِ عَالِيكُمْ وَكَأَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ
بَلَاءُ بَلَاءُكُمْ بَلَاءُكُمْ بَلَاءُكُمْ بَلَاءُكُمْ بَلَاءُكُمْ

مَقِيَّتْ تَكَلِّبُكَا ۚ نَسْلًا مُبْتَضِعِينَ وَنُذِيرِينَ
مُؤْمِرِينَ مُنْذِرِينَ

يَلَا يَكْفُرُونَ إِلَهًا إِلَّا هُوَ مُجِيسُهُ بَعْدَ
الْأَوَّلِ الْأَوَّلِ

الْأَوَّلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ حَكِيمًا
بَلَّغًا وَجَدَّ مَضْرُوبًا

لَكِنِ اللَّهُ يَشْفَعُ بِلِلَّائِيْنَ اَلَّذِيْنَ
لَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُرَكَاءُ

اَلَّذِيْنَ اَللّٰهُ يَشْفَعُ بِلِلَّائِيْنَ اَلَّذِيْنَ
لَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُرَكَاءُ

وَصَدَّقُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ صُلِّحُوا ضَلُّوا
وَصَدَّقُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ صُلِّحُوا ضَلُّوا

اِنَّ اِلٰهَ الْاَوَّلِ كَعَفْوٍ وَظُلُمًا لَّهُ
اِنَّ اِلٰهَ الْاَوَّلِ كَعَفْوٍ وَظُلُمًا لَّهُ

يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرَ لِقَوْمٍ اُولٰٓئِكَ
اُولٰٓئِكَ اُولٰٓئِكَ

حَاسِبًا لِّمَا كَرِهْتَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا
حَاسِبًا لِّمَا كَرِهْتَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا

اَبَدًا وَكَانَ ذٰلِكَ عِلًّا اِنَّ يَسِيرًا
اَبَدًا وَكَانَ ذٰلِكَ عِلًّا اِنَّ يَسِيرًا

اَبَدًا وَكَانَ ذٰلِكَ عِلًّا اِنَّ يَسِيرًا
اَبَدًا وَكَانَ ذٰلِكَ عِلًّا اِنَّ يَسِيرًا

يَا وَيْهَ اِنَّكَ قَدْ جَاكَ الرَّسُولُ
يَا وَيْهَ اِنَّكَ قَدْ جَاكَ الرَّسُولُ

بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكَ فَامْنُ خَيْرًا لَّكَ
بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكَ فَامْنُ خَيْرًا لَّكَ

وَلَنْ تَنكِحُوْا قَرِيْنَ يَدِّ عَمَّائِ الْمَكْنُوْنِ
وَلَنْ تَنكِحُوْا قَرِيْنَ يَدِّ عَمَّائِ الْمَكْنُوْنِ

وَلَا تُزْنُوا فَكُنْتُمْ عَلِيْنَا حَاكِمِيْنَ
وَلَا تُزْنُوا فَكُنْتُمْ عَلِيْنَا حَاكِمِيْنَ

يَا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلِبُوْا فِي دِيْنِكُمْ
يَا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلِبُوْا فِي دِيْنِكُمْ

وَلَا تَتَّبِعُوا لِمَا عَصَا اَللّٰهُ اِيَّا اَعْمٰى سَبِيْحًا
وَلَا تَتَّبِعُوا لِمَا عَصَا اَللّٰهُ اِيَّا اَعْمٰى سَبِيْحًا

عَلَيْ بَنِي مَرْثَدَةَ رَسُوْلَ نَبِيٍّ وَكَانَ
عَلَيْ بَنِي مَرْثَدَةَ رَسُوْلَ نَبِيٍّ وَكَانَ

اَنْبِيَاۥ عَلَيْهِ مَكْرِيَّةٌ وَرُوْحٌ مِنْهُ قَامِعًا
اَنْبِيَاۥ عَلَيْهِ مَكْرِيَّةٌ وَرُوْحٌ مِنْهُ قَامِعًا

بِرَبِّهِمْ وَمَا تَتَّقُوا فَلَا تَلْتَمِثْ اَنْتُمْ خَيْرًا
بِرَبِّهِمْ وَمَا تَتَّقُوا فَلَا تَلْتَمِثْ اَنْتُمْ خَيْرًا

لَكُنْ اِيْمَانًا اِنَّ اِلٰهَ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ
لَكُنْ اِيْمَانًا اِنَّ اِلٰهَ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ

اِنَّ يَكُوْنُ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ
اِنَّ يَكُوْنُ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ

اِنَّ يَكُوْنُ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ
اِنَّ يَكُوْنُ لَهُ وَلَدٌ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ

وَأَشْرَأْتُ لِيْطِيعَكَ نُورًا مِّنْهَا ۚ فَأَمَّا الْاِثْمَانِيْنَ
 مِمَّنْ بَايَعْتَ وَوَعَدْتَهُمْ أَثْمَانًا لِّئَلَّا يَمْلِكُوْا
 فِيْ رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ ۚ وَيَعْلَمُ سِرَّهُمْ
 اِلَيْهِمْ صَرَافًا مُّسْتَتِيْمًا ۚ يَسْتَفْتُوْكَ تَاكُ
 وَتِ ۚ اِنَّهُ يَفْتِكِرُ لَكَ الْفِكَارَ لِيَّا اِلَّا لِنَفْسٍ
 هَاكَ لِيْنِ لَّهٗ وَلَا يَكُنْ اِلَّا اَنْفُسٍ
 فَلَمَّا بَصِيفٌ مَا بَرِحْتَ ۚ وَغُلُوْا بِرَ لِّهٖ
 اِنَّ لَّهٗ يَكُنْ لِّهٖمَا وَلَ تَاوَنَ كَا تَا
 اَنْتَتَيْنِ ۚ فَلَمَّا اَتَقَلَبْنَا مِمَّا تَرَاكَ
 وَارِنَ كَا نَفَا اَخْفَقَ ۚ رَجَا لًا وَنِيسَا ۚ
 فَلَمَّا تَكْرَ مِثْلَ حَكْمٍ اِذَا نَفْسَيْنِ
 اِنْ كُنْ تَكْرَ

وَتَا فِي الْاِثْمَانِ وَكَفَى بَايَعُ وَكَيْلًا
 لِّئَلَّا يَسْتَفْتِكَ الْمَسِيْحُ اِنَّ يَكُوْنُ عَسَلًا
 يَّ ۚ وَلَا اَلَمَّا يُكَلِّمُ الْمَقْرَبُوْنَ وَهَرِ
 يَسْتَفْتِكَ عَنْ عِبَادِيْهِ ۚ يَسْتَفْتِكَ بِرَ
 فَسَيَكُنْ هَرِ ۚ جَمِيْعًا ۚ قَاتِمَا الدَّائِرَتِ
 اَمَّنًا قِيَسًا ۚ اِنَّ بَحَاتٍ فَيُوْا فَيُوْا
 اَنْجُوْرَهٗ ۚ قِيَسًا ۚ مِمَّنْ مِنْ فَضْلِهِ ۚ وَامَّا
 الْاِثْمَانِ ۚ اَسْتَفْتِكَ ۚ وَاسْتَفْتِكَ ۚ فَيَعْلَمُ بِهِ
 عَدَا ۚ اِيْمًا ۚ وَلَا يَكْجِدُوْنَ لَهٗمْ مِنْ دَوْنِ
 اِيَّ ۚ وَلِيًّا ۚ وَلَا نَصِيْرًا ۚ بَايَعْنَا اَنَا مِّنْ
 فَيَجَا ۚ كَرَمًا ۚ مِّنْ هَا ۚ مِّنْ رَّجَمًا
 اِنْ كُنْ تَكْرَ

وَإِنَّا كَالْآتِيَةِ فَاصْطَلِّدُوا وَلَا يَجْزِي
 مِنْكُمْ شَيْءٌ مِّنْ تَقْوَىٰ إِنَّ صِدْقَكُمْ
 عَنِ الْمَعْبُودِ الْحَسَنُ إِنَّ تَعْبُدُوا وَ
 تَعْبُدُوا عَلَى الْبَيْتِ وَتَقْوَىٰ وَلَا تَعْبُدُوا
 عَلَى الْإِثْمِ وَالْعَدْوَانِ وَتَقْوَىٰ إِنَّ اللَّهَ
 شَدِيدُ الْعِقَابِ ذَلِكُمْ عَلَيْكُمْ
 الْبَيْتُ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ وَمَا
 الْحَيَاتُ لِعَبِيدِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُتَخَنِّقَةُ وَالْمُتَوَقِّفَةُ
 وَالْمُسْتَرِدَّةُ فِي بَيْتِهِ وَالنَّطِيقَةُ وَمَا أَكْثَرُ
 الشُّبُهَاتِ مَا لَا تَكْتَبِتُهُ وَمَا لَا تَكْتَبِتُهُ
 النَّصِيبُ فَإِنَّ تَسْتَفْسِمُهُ بِالْأَنْفِ

رَبِّينَ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا وَاللَّهُ بَخِيلٌ
 شَدِيدُ الْعِقَابِ عَلَيْهِمْ
 اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا بِالْعُقُودِ
 الْحَالَةَ لَكُمْ بِهِيْمَةُ الْإِثْمِ وَاللَّهُ مَا
 شَدِيدُ الْعِقَابِ عَلَيْهِمْ فِي الْبَيْتِ وَاللَّهُ
 حَسَنٌ إِنَّ اللَّهَ يَكْفِيكُمْ مَا يَشَاءُ
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا بِالْعُقُودِ
 الْحَالَةَ لَكُمْ بِهِيْمَةُ الْإِثْمِ وَاللَّهُ مَا
 شَدِيدُ الْعِقَابِ عَلَيْهِمْ فِي الْبَيْتِ وَاللَّهُ
 حَسَنٌ إِنَّ اللَّهَ يَكْفِيكُمْ مَا يَشَاءُ